भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ स्वीय ग्रंथमाला क्र. ५६

ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य

खंड ४ था

शक १८६४ पौष] [इ. १९४३ जानेवारी

MR
954.792
B 469.IV A

MR
954.792
B 469.IV A

मूल्य रुपये दोन

प्रकाशक :
श्री. सर. गं. ना. मुजुमदार, सी. आय्. इ.
श्री. चिं. ग. कर्वे, बी. ए.
प्रो. चिं. ब. जोशी, एम्. ए. (बाम्बे) बी. ए.–(कॅंटब्)
चिटणीस, भा. इ. सं. मं., पुणें

MR
954.792
B 469.IV A

INSTITUTE OF ADVANCED STUDY
Acc. No. 8967
Date 19.3.66
SIMLA

CATALOGUED

Library IIAS, Shimla
MR 954.792 B 469.IV A-B 469.VI
00008967

मुद्रक :
श्री. विठ्ठल हरि बर्वे,
आर्यभूषण मुद्रणालय,
९१५।१ शिवाजीनगर, पुणें ४

प्रस्तावना

भा. इ. सं. मंडळाच्या त्रैमासिकाचा वर्ष २३ चा हा तिसरा अंक आज वाचकांच्या हातीं पडत आहे. या अंकांत ऐ. संकीर्ण साहित्य खंड ४ पुरा केला आहे. या खंडापैकीं पहिलीं तीन प्रकरणें म्हणजे ५६ पानें या पूर्वी त्रैमासिक वर्ष २२ व २३–१–३ यांत क्रमशः प्रसिद्ध झालीं आहेत. आतां आणखी ३५ प्रकरणें या अंकांत प्रसिद्ध करून हा चवथा खंड पुरा केला आहे. दर अंकांत एकाच विषयापुरतें साहित्य एकत्र दिल्यास अभ्यासकाला अशा त्रैमासिक अंकाचा संदर्भ ग्रंथ म्हणून जास्त उपयोग होईल असें वाटल्यावरून मागील अंकापासून ही प्रथा सुरू केली आहे. मागील अंक शिवकालीन साहित्याचा होता. या अंकांत राजाराम महाराजांपासून नंतरच्या काळांतील साहित्य आलें आहे.

या अंकांत कांहीं दिवंगत संशोधकांनीं संशोधिलेलीं प्रकरणें दिलीं आहेत. सरदार मिरीकर, स. ग. जोशी, वा. वि. जोशी, शि. म. परांजपे व रू. वि. आचार्य यांचे लेखांक या सदरांत येतात. या संशोधकांच्या हयातींत मंडळानें त्यांचे शक्य तितकें साहित्य प्रकाशांत आणलेंच; तरीहि अप्रकाशित पण महत्त्वाचें असें साहित्य या संशोधकांच्या संग्रहांत आहेच. या साहित्याला अद्याप प्रसिद्धी न मिळण्याचें एकमेव कारण म्हणजे मंडळाची सांपत्तिक अडचण हें होय. तरीसुद्धां शक्य तेवढें गत संशोधकांचें महत्त्वाचें संशोधन प्रथम प्रसिद्ध करणें हें मंडळाचें कर्तव्यच असल्यामुळें, विद्यमान संशोधकांना थोडें नाराज करूनहि, हें जुनें संशोधन प्रकाशित करणें योग्य. त्याप्रमाणेंच आबासाहेब बावडेकर व पां. मा. चांदोरकर यांचेहि लेख या अंकांत आले आहेत. हे संशोधक पूर्वी मंडळांत अविश्रांत कार्य करीत असत. आतां इतर कार्यबाहुल्यामुळें मंडळाच्या कार्यांत त्यांना भाग घेतां येत नाहीं हें खरें; तथापि मंडळाचें त्यांच्यावर व त्यांचें मंडळावर पूर्ववत् प्रेम कायम आहे व याचें द्योतक म्हणजे या अंकांतील त्यांचे लेख.

आतां या प्रसिद्ध होत असलेल्या साहित्याचा विचार करतां म्ह. या खंडांतील पत्रें कारकीर्दीवार पाहतां खालीलप्रमाणें वर्गवारी आढळून येईल—

छ. राजाराम ३	थो. माधवराव ११
ताराबाई १०	स. माधवराव २२
बाळाजी विश्वनाथ २	दु. बाजीराव ३
थो. बाजीराव १६	कंपनी अंमल ३
बाळाजी बाजीराव १९	

शिवाय निश्चितकाल नसलेलीं ५ पत्रें असून ३ वंशावळी आहेत.

याच पत्रांची विषयवारीनें गणना केल्यास त्यांत प्रामुख्यानें खालील विषयांचीं पत्रें आढळतील—

राजकीय ७	वतनें १९	व्यापार ६
राज्यकारभार ३०	इनामें ४	इतर २३
धार्मिक १७	न्यायनिवाडे ४	

या अंकांत विषय, स्थल व व्यक्ति यांच्या सूची दिल्या असून शिवाय अनुक्रमणिकेंतही पत्रांचे क्रमांकासमोर पत्राचा कालही दिला आहे. या सर्वांचा अभ्यासकाला विशेष उपयोग होईल असें वाटल्यावरून या अंकापासून ही प्रथा सुरू केली आहे.

या अंकांत आलेलें सर्वच साहित्य महत्त्वाचें आहे. तथापि त्यांमध्यें तरतमभाग असणारच व या दृष्टीनें येथें ठोकळपणें यांतील प्रकरणांचें महत्त्वमापन करण्याचें योजिलें आहे.

राजकीय प्रकरणांत ले. ५ जवाहरसिंग जाठ यासंबंधीं आहे. हा सूरजमल जाठाचा वडील मुलगा. या पत्रांत भरथपूरचें वर्णन असून डीग किंवा कुंभेरी यापेक्षां शत्रूपासून बचाव करण्याचे दृष्टीनें भरथपूरचा मातबरपणा स्पष्ट केला आहे.

लेखांक ६ मध्यें कमतनूरवरील स्वारीची हकीकत दिली आहे. इणज्याची वाडी, आमनी, नेरली, कमतनूर वगैरे ठाण्यांतून करवीरकरांचें सैन्य हाकून देऊन तमाम ठाण्यांचा बंदोबस्त पत्रलेखक भिवराव व्यंकटेश देशपांडे यांनीं केला व परशुरामभाऊंस हुकेरीची मामलत मिळणार तेव्हां त्यांचेकडे संधान बांधून सदरहू देशपांडे कमतनूरचा कारभार आपणांकडे राहावा यासंबंधीं खटपटींत आहे.

लेखांक १६ मध्यें पोर्तुगीज व्हाइसरॉय मार्केज द कास्तेलु नोव्हु यानें नानासाहेबांस लिहिलेलें पत्र मुळांतच दिलें आहे. पत्राची तारीख ३ एप्रिल १७४६ आहे. या पत्राचा कांहीं भाग प्रो. पिसुर्लेकर यांनीं Portugueses e Maratas Vol. 6 p. 9. यावर उद्धृत केला आहे. हें सर्व पत्र येथें छापलें आहे. शंकराजी केशव फडके यानें दमणचा वेढा उठवून परत जावें यासाठीं गोव्याच्या व्हाइसरॉयानें नानासाहेबांस विनविलें आहे व त्यासाठीं इ. स. १७३९ च्या वसईच्या तहाचा उल्लेख आहे. इ. स. १७४६–४७ मध्यें नानासाहेबानें भाऊसाहेबांस कर्नाटकच्या स्वारीवर पाठवून सोंधेकरांशीं तह कायम केला. यावेळीं पोर्तुगीजांनीं सावंतवाडीकरांवर जोर केला तो कमी व्हावा यासाठीं पिलाजी जाधवाला उत्तर कोंकणांत ठेविलें. पत्रांत ज्याचा उल्लेख आहे त्या शंकराजी पंडितानें दमणला वेढा घालून हें कार्य केलें असें दिसतें (सरदेसाईकृत नानासाहेब चरित्र पृ. ४५). हा पंडित पिलाजीचा दिम्मत असावा.

लेखांक ४६ मध्यें बाळाजी विश्वनाथ यास मिळालेल्या सेनाकर्ते पदाचा उल्लेख आहे. २४–७–१९१७ च्या केसरींत हें पत्र कै. पटवर्धन यांनीं प्रसिद्ध केलें होतें. 'फितवा केलियानें जिवे मारिले जाल मुलाहिजा होणार नाहीं' वगैरे पत्रांतील मजकुरावरून सेनाकर्ते पदाचा दरारा स्पष्ट होतो. या पत्राची तारीख २० नोव्हेंबर १७०८ आहे. प्रो. द. वा. पोतदार यांनीं ऐ. सं. सा. खं. ३ पान २३४ वर असेंच सेनाकर्ते पदाबद्दल उल्लेख असलेलें पत्र छापलें आहे. तसेंच पे. द. खं. ३०–२ मध्यें २४–१२–१७०८ चें सेनाकर्ते या उल्लेखाचें पत्र छापलें आहे पण हीं नंतरच्या कालाचीं आहेत. इ. स. १७०८ च्या पूर्वींचें या उल्लेखाचें पत्र अद्याप उपलब्ध नाहीं. राज्यव्यवहारकोश जनपद वर्ग श्लोक २९ मध्यें व सामन्त वर्ग श्लोक ८२ मध्यें सुभेदार याचे 'देशाधिकारी' व 'पदात्यध्यक्ष' असे दोन स्वतंत्र अर्थ दिले आहेत. बाळाजी विश्वनाथ हा दुसऱ्या अर्थाचा सुभेदार असावा. सुभेदार, दिम्मत सेनापति, सेनाकर्ते व पेशवे असा बाळाजी विश्वनाथाच्या चढतीचा क्रम लागतो.

बाळाजी विश्वनाथ यास सेनाकर्ते पद कोणीं दिलें हा प्रश्न उद्भवतो. १७ नोव्हेंबर सन १७१३ मध्यें शाहूनें बाळाजी विश्वनाथास पेशवा हें पद दिलें. जून १७०८ मध्यें सेनापति धनाजी जाधव मरण पावला. बाळाजी विश्वनाथ हा धनाजीचा सर सुभेदार होता. धनाजीच्या मृत्यूनंतर तो शाहूच्या नोकरींत आला असावा. १२ जानेवारी १७०८ रोजीं शाहूस राज्याभिषेक झाला. धनाजीच्या मृत्यूनंतर बाळाजी व धनाजीचा मुलगा चंद्रसेन यांचा झगडा होता. सेनाकर्ते हा किताब बाळाजीस शाहूनें दिला असें म्हणावयाचें झाल्यास स्वतःस राज्याभिषेक झाल्याबरोबर लगेच बाळाजीस हा किताब दिला असला पाहिजे असें म्हणावें लागतें. शाहूनें हा किताब दिला नाहीं असें म्हणावें तर तो कोणी दिला हा प्रश्न शिल्लक उरतो.

राज्यकारभाराविषयीं ३० पत्रें या खंडांत आहेत. लेखांक ४ मध्यें शिवाजी बल्लाळ याचे निसबतीचा मिरज प्रांताचा करारनामा आहे. करारनाम्याची तारीख ११ डिसेंबर १७५४ आहे. शिवाजी बल्लाळ हा थोरल्या माधवराव पेशव्यांचा सासरा होय. एकंदर २७१ गांव असून पैकीं दुमाले १४६ बाकी १२५ पैकीं स्वराज्य तर्फेनें मुकासे गांव २४॥ व बाकी गांव १००॥ दिले आहेत. जकातीचीं ९ गांवें असून त्यांचा अमल सरकारांत घेत जाणें असा निर्देश आहे. करवीरकर, पंतप्रतिनिधी, श्रीनृसिंहसरस्वती, श्रीआनंदमूर्ति ब्रह्मनाळकर, श्रीस्वामी परळीकर, श्रीशंकराचार्य स्वामी करवीरवासी इत्यादींना मिरज प्रांतांतील कोणते गांव दिले होते यांचा तपशील या करारनाम्यांत आहे. ज्या १००॥ गांवांचा अमल सरकारांत घेत जाणें असा उल्लेख आहे तीं गांवें हुजूर सनदे पथकें याजकडे असून कौलामुळें सालमजकूरच्या

आकारापेक्षां जास्त आकार होईल तेवढाच सरकारांत घ्यावयाचा आहे. सालमाचा आकार मुशाहिरा म्हणून पथकांना द्यावयाचा आहे.

लेखांक १५, १६ व १७ पत्रें कोकणांतील मराठी अमलासंबंधींचीं इ.स.१७०३, १७०८ व १७०९ मधलीं आहेत. सुभा जुन्नरमध्यें कल्याण, भिवंडी, कोकण, मलकापुर, सारंगगड, व्याघ्रगड, संगमेश्वर व राजापुर या प्रांतांचा उल्लेख आहे.

लेखांक २९, ३०, ३२ व ९० व ९४ यांत वतनी भांडणांत वडीलपणाच्या व मालकी हक्काच्या निर्णयासंबंधीं माहिती आहे. यांत प्रत्येक लेखांक निराळ्या प्रकारचा आहे. लेखांक २९ हा निवाडपत्र आहे. लेखांक ३० हा करिना आहे व लेखांक ३२ हा महजरनामा आहे. लेखांक ९० ही तकरीर आहे. निवाड्यासाठीं प्रथम गोत बोलावलें आहे. देशमुख, देशपांडे, पाटील व सेट्ये यांचें गोत एकत्र विचार करीत आहे. गोतानें प्रथम दोघांना आपापल्या तक्रारी लिहून आणण्यास सांगितल्या व त्याच वेळीं दोघांकडून जामीन पण घेतले. दोघांचे जामीन पाटील आहेत. दोघांना लेखी तक्रारी ऐकून गोतानें निवाडपत्र लेखी दिलें. लेखांक ३० हा करिना आहे. जोशीपणासंबंधीं पूर्वीची हकिकत म्हणून एका बाजूकडून मांडण्यांत आलेला आहे. अशा तऱ्हेचे करिने गोत मागेल त्यावेळीं द्यावयाचे असत. यांतील खरे खोटे कोण हें ठरविण्याची जबाबदारी गोताची असे. करिन्याबरोबर लेखी जबान्या पण दिलेल्या असत.

लेखांक ३२ हा महजरनामा असून हा कसबे पुणें येथील काजीनें दिला आहे. असवली गांवचा विठोजी पाटील व त्याचा पुतण्या तुळाजी पाटील यांचे मोकदमीच्या हक्क व उत्पन्नाच्या वांटणीसंबंधीं भांडण असून त्यासंबंधीं एकदां पूर्वी निवाडपत्र झालेलें होतें. हा निवाडा असूनसुद्धां तुळाजी पाटील पुन्हां कटकट करतो म्हणून विठोजीनें आतां महजर मागितला. यासाठीं काजीला आज्ञा झाली व काजीनें पूर्वीचा निवाडा, त्यासाठीं जमवलेला पुरावा व गोताचा निर्णय हीं सर्व पाहून हा महजरनामा लिहून दिला आहे असें दिसतें.

अशा तऱ्हेचीं वडीलपणासंबंधीं, मालकीसंबंधीं व निरनिराळ्या हक्कांसंबंधीं जीं भांडणें येत त्यांचा निकाल ज्या पद्धतीनें पेशवाईंत होत असे ती पद्धत या कागदांवरून ध्यानांत येते. निवाडपत्र देतांना सर्व लेखी व तोंडी पुरावा, करिने वगैरे मनास आणून गोत व देशमुख–देशपांडे एकत्र विचार करीत. पण निवाडपत्र दिल्यावर देखील भांडण थांबलें नाहीं तर महजरनामा करून मिळत असे. अशा तऱ्हेचे करिने, तक्रीरा निवाडपत्रें व महजरें पूर्वी आम्हीं प्रसिद्ध केलीं आहेत. त्या सर्वांचा अभ्यास करून यासंबंधीं कशी पद्धत असे हें कायम करतां येण्यासारखें आहे. हौशी अभ्यासकाला आतां यासाठीं भरपूर साहित्य उपलब्ध झालें आहे.

या महजरनामा वगैरे साहित्याचें सामाजिक इतिहासाच्या दृष्टीनें पण महत्त्व आहेच. यांत कित्येक चालीरीती, दिव्य करण्याचे प्रकार वगैरेबद्दल माहिती मिळते. लेखांक ९४ मध्यें 'वातीची क्रिया' कशी केली जात असे याचें वर्णन आहे. गोत ज्यावेळीं खराखोटा कोण याचा निर्णय करीत असे त्यावेळीं दोन्ही बाजूंना अशीं दिव्यें करावीं लागत. पण निकाल देतांना मुख्य भर साहजिकच लेखी पुराव्या-वर असे.

लेखांक ५० मध्यें डोणजेकर देशपांडे यांसंबंधीं माहिती आहे. हे देशपांडे प्रथम होनप देशपांडे यांचे गुमास्ते होते. वेळप्रसंगीं पूर्वी देखील होनपांचे गैरहजिरींत देशपांडे-पणाचा मानपान घेत असत. अवरंगझेब बादशहा दक्षिणेंत असतां नामाजी कृष्ण देशपांडे याच्या बायकोनें होनप यांचें देशपांडेपण आपणास मिळावें असा इ. स. १७०६ मध्यें अर्ज केला व बादशहा खुष व्हावा यासाठीं तिचा दीर बाळाजी कृष्ण निपुत्रिक होता त्यानें इस्लामीधर्म स्वीकारला व म्हणून बादशहानें देशपांडेपण यांना बहाल केलें. यामुळें या घराण्याला 'लांडे देशपांडे' असें नांव पडलें असें दिसतें. होनप देशपांडे घराण्यासंबंधींचे कागद पे. द. खंड. ३१ ले. २७,२८,५७,६१,६३,६६,९१,११९ व १८५ मध्यें आहेत. यांपैकीं लेखांक २७ मध्यें होनप देशपांड्याचा गुमास्त नामाजी लांडा असा उल्लेख आहे. पे. द. पत्रांतील हकिकत व या खंडांत प्रसिद्ध होणारी हकि-कत बरीच जुळती आहे. शक १६११ मध्यें म्हणजे इ. स. १६८९ मध्यें पुण्याचे ठाणेदार काजी महमद यांनीं मोरो विठ्ठल होनप व नामाजीचा पुत्र अप्पाजी यांचा तंटा ऐकून घेऊन निकाल दिला कीं देशपांडेपणावर मालकी होनपाची व आप्पाजी हा गुमास्ता. येथपर्यंत दोन्ही पत्रें सारखीं आहेत. पण या खंडांत प्रसिद्ध होणाऱ्या पत्रांत पुढची म्हणजे शके १६२८ ची हकिकत दिली असून अप्पाजीचा चुलता बाटला व म्हणून त्याचे नांवें 'लांडे' म्हणून अवरंगजेब बादशहानें सनद दिली असा उल्लेख आहे. या वरून लांडे हें नांव कां पडलें याचा उलगडा होतो. पण पे. द. पत्र इ. स. १६८९ च्या सुमाराचें असून त्यांत नामाजीचा उल्लेख नामाजी लांडे असा केला आहे. म्हणजे यानंतर सुमारें १८ वर्षांनीं ज्या घटनेमुळें यांना लांडे हें नांव पडलें त्याचा उल्लेख या पत्रांत येतां नये. पण पे. द. मधील पत्र नकल असेल तर नकलकार नंतरच्या काळांतील असल्यामुळें त्यानें नामाजीचा व त्याचा बाप व चुलता कृष्णाजी व विठोजी या सर्वांचा उल्लेख, त्यांच्या वेळीं रूढ झालेल्या लांडे या नावानें केला असावा असें दिसतें. पे. द. च्या याच खंडांत लेखांक १८५ हा व लेखांक ४७ हे एकच आहेत, लेखांक १८५ हा दुबार पडला आहे. पण कांहीं मजकूर जास्त आहे. पण यांतही कृष्णाजी, विठोजी व नामाजी यांना लांडे या नांवानें उल्लेखिलें आहे.

लेखांक ५१ ते ६८ मध्यें तपे चोरवाडीचे गायकवाड अदिकारी या घराण्या-विषयीं माहिती आहे. चोरवाडीच्या गायकवाडबद्दल माहिती असलेले कागद आज

प्रथमच प्रसिद्ध होत आहेत. त्याप्रमाणेंच शालिग्राम आठघरे या घराण्यासंबंधीं तसेंच मंगळवेढ्याचे जोशी या घराण्यासंबंधी या अंकांत प्रथमच माहिती प्रसिद्ध होत आहे.

लेखांक ३३ ते ४४ मध्यें मसूरच्या जगदाळे घराण्यासंबंधीं माहिती आहे. या घराण्याचे कागद इतिहासाचार्य राजवाड्यांनीं 'मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खं. १५' मध्यें छापलेच आहेत. या खंडांत आम्हीं प्रसिद्ध केलेले कागद राजवाड्यांनीं प्रसिद्ध केलेल्या साहित्याला पूरक असेच आहेत.

लेखांक ४९ मध्यें गंभीरपट्टीचा उल्लेख व सरकानुगो इतके होते, यापैकीं कानुगोईच्या हक्कांत गंभीरपट्टीचा समावेश होत असावा असें दिसतें. श्रीक्षेत्र परशुराम येथील अन्नछत्राचे खर्चाकरतां भार्गवपट्टी जमा केली जात असे. पेशवाईत लोकांवर कररूपानें किती ओझें पडत असे याचा विचार करतांना वरील सारख्या पट्ट्या विचारांत घेतल्या पाहिजेत. असे पुष्कळ कर स्थानिक स्वरूपाचे असत हेंही लक्षांत घेतलें पाहिजे.

माघ वा॥ ९ }
शक १८६४ }

चिं. ब. जोशी
चिटणीस

ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य खंड ४

विषय-सूची

[ह्या ऐ. सं. सा. खं. ४ मध्यें जीं ऐ. पत्रें छापलीं त्यांमधून सामान्यतः ज्या विषयासंबंधानें उल्लेख आले आहेत त्यांची अकारादि क्रमानें यादी पुढें दिली आहे.]

उत्सव (१७१४) ले. ११, १३
अंत्यसंस्कार पृ. ६९
कर=यात्रेवरील-माफ (१६४०) ले. १४
कर्जफेड ले. ४१,४२; ९०,९२; (१७७३) ले. ४४;-पट्टी ले. ३८; पृ. ६९
करारनामा (१६७६) ले. ५
कामथ-खोती १०५
कुलकर्णी (१६१७) २९।६४; (१६२८) ले. ५०
कोकण ले. ३०
कोतवाल (श. १७१०) ले. ८
कौलनामा (१६३१) ले. ३४; (१६९७) ले. ६२
खासनीस-देशमुखाकडील पृ. ६८,६९,७०
खेळ हत्तीमनुष्य (१६८८) ले.६पृ.२४,२७
खोती-खोत (१६९०) ले. ५६, ५८, ६७, (१६८५) ले. ५३
गुप्तद्रव्य (१६८८) ले. ६ पृ. २७
गुमास्तेगिरी (१६२८) ले. ५०
चिटणीस ५।२१
चोरी (१७३३) ले. ७०
जकात (१६२५) ले. १५; (१६३२-३३) ले. ५१; (१६७५) पृ. २२, २३
जोसपण-वतन ले. ३०
जोसकुलकर्ण (१७१२) ले. ३९, ४१
डफची वखर (१७०३) ८९।१३१
डौल पत्रें (१६२५) ले. १५ पृ. ३६, ३७
तलाव (१६७३) मस्तानी तलाव पृ. ४०
तैनात-चारमाही शिरस्ता (श. १७०३) ले. ६६
तोफखाना (१६८८) पृ. २५, २६
दाइते पृ. ६५, ६६
दानधर्म (१७३८) पृ. ४२-४७,४९-५१
दानपत्र (१६४७) ले. ७५
दिव्य-हवालदाराची संमति पृ. ६८
दुष्काळ (१६०८) पृ. ७६
देवालयें (१६७३) चास, विसापूर पृ. ४०, ४१ घोसाले
देशपांडे (१६७६, १७००) ५।१२;७।२८; २९, ३०, ६८
देशमुख ३०, ६६, ६७, ६९, पृ. ७० -इनाम (१६४५) ले. ३५
धर्मनाव (श. १६६२) ले. ९
धर्मांतर वतनासाठीं पृ. ९५
धर्मादाय (१६४१) ले. ७३ श्रावणीच्या आचार्यत्वाचा निवाडा ले. ७४
— श्रावणमासाभिषेक (१७१४) ले. ४०
— वर्षासन व नित्याभिषेक (१६२४) ले. ४७, ४८
धारापटी (१६९७) पृ. १०२
नाडगौडा (१६७६) पृ. २३
नाणीं (१७३८) पृ. ४२-५१

निवाडपत्र (१६१७) ले. २९
पट्टी–कर्जपट्टी (१७०२) ले. ३८
—गंभीरपट्टी (१६३०) ले. ४९
पर–राज्यांत–मुलखी पत्रें (शॅ. १६२५) पृ. ३६, ३७
पाटलास इनाम (१७२२) ले. ४२
—चें काम ७६
—तील–वडिलकी ७८–८०
—मानपान पृ. ७९
—(१६३१) कैद; देशमूख ले. ३४
पावतीलेखन (१६७३–७४) ले. २२, २४–२६
पेशवे बखर (१७०३) ८९।१३१
पेसकशी (१६३१) ३४
पोर्तुगीज व मराठे (इ. १७२१–४७) पृ. ५२–५४
पंतप्रतिनिधि (१६७६) पृ. ९
—(शा. १६७६) ले. ५ पृ. १०
—(१७१४) ४१।८७
पंतप्रधान (१६५२) ३२।७२
—(१७०३) ८९।१३१
— ३०।७०
—सचीव पृ. १२४
पुंडावा–चांदल यांचा पृ. ६६–६८
फकीर भोजन (१७३८) पृ. ४७
फडणीस (१६७६) ५।२१
बद् अमल (१६९३) ले. ५९
बाजार (१७१६) ले. ६९;
–उत्पन्न (१६४७) ले. ७५
–भाव–सोन्याचा (१६६२) ले. १०
बाधा–ग्रह (१६९१) ले. ५७
भुईकोट–नगरसंरक्षण कोट खंदकन (१६८८) पृ. २६
भोगवटा पत्रें (१७२२) ले. ४२, ४८
मजमदार (१६९७) ले. ६१
मसाला पृ. ७१
महजर (श. १६५२)–पाटिलकींतील वडील पण. ले. ३२
महायात्रा अस्थि पोचविणें पृ. ६८
महार पृ.२०१,–सोत मोकासदार पृ.१०५
मानपान (श,१६५०) ले. १२
मावळ ले. ३०
मुतालीक–जोसपण वतनाचे ले. ३०
मुद्रा - गणपतराव कृष्ण कोल्हटकर सुभेदार रायगड (श.१६९७) ले. ६१
—गोविंदराव दमाजी गायकवाड (श. १७०३) पृ. १०३
—छ. शाहू (१६५३) पृ. १११;
— नागोजी साठे हवालदार (श.१६९१) ले. ५७
—नारो राम मंत्री (अस्पष्ट) ले. ५२
—परशराम केशव (ओक) सुभेदार ता। रायगड (१७३३) ले. ७०
—परशराम त्र्यंबक प्रतिनिधी. ले. ५१; (१६५४) ले. ६७
—प्रल्हाद निराजी प्रतिनिधी (१६१३) ३३।८१
—परशराम श्रीनिवास प्रतिनिधी(१७०२) ३८।८४,८५; (श.१७०५); ले.६८
—श्रीनिवास गंगाधर पृ. ९७
—श्रीनिवास परशूराम (१६४५) ३५।८३; (१६५३) पृ. १११; (१६५६) ८३।१२६ ले. ७४
—बहिरजी पांढरे
—निळो मोरेश्वर पिंगळे प्रधान (१६१३) ३३।८१

मुद्रा–बाजीराव बल्लाळ प्रधान ८११२५ (१६५८) ले. ४८; (१६५३) ले.७४ ८२, ८३,१२६
—माधवराव नारायण प्रधान (१७००) ३७।८४
—बाळाजी विश्वनाथ सेनाकर्ते (१६३०) ले. ४६
—बाजी रुद्र (श. १६९०) ले. ५६
—यशवंतराव महादेव ले. ५५
—रघुनाथ बाजीराव प्रधान (१६९०) ८६।१२९; (श.१६९५) ले. ६०
—लखमजीराव हवालदार रायगड (श. १६९३) ले. ५९
—वासुदेव अनंत मुतालीक (श.१६९२) ले. ५८
मोकासा (१६३०) ले. ४६,(१६८५) ५३ (१६९५) ६०, ६७
मोगलाई कर (१६७६) पृ. २३ (१६४०) पृ. ३५,८०; ३०।६६
मंदिरबांधणी (१६७३) ले. २१
यात्रा बंदोबस्त तिरुपती (१६१९) ले.४५
राजमंडळ (१६३०,१७००) ७।२७; १६।३७
रोषनाई (१७३८) पृ. ४३
लग्न पृ. ६९–पटी (१७०५) ले. ६८
वजनें मापें ह्यावर सरकारी मुद्रा (१७१०) ले. ८
वडीलकी (१६१७) ले. २९
वतन–ढालेपणाचें (श.१६५०) ले. १२
—संपादणी पृ. ७४
वसाहत नवी पेठ (१६५०) ले. १२
वृंदावनें–परली गुजर पृ. ४१
शिकार–वाघ (१६८८) ले. ६
शेटेपण–वतन (१६१७) ले. २९
सण (१०३८) पृ. ४३, ४६ दिवाळी–भाऊबी न, बहीणताजि ५०,६१,६८
सण्या ले. ३०
समारंभ–नगर प्रवेश (१६८८) ले. ६
सरकारी वरिष्ठ कामदार (१६७६) पृ. १०, ११–१३, २१, २२
सरदेशमुखी (१६७६) पृ. २३,८०
साधु रामदासी फकीर (१६७६) ले. ५
सावकारी (१६७३–८३) ले. २१-२८
सावो–हो–त्रा ८० (१६७६) २३
सिलहखाना (१६८८) पृ. २५
सुभेदार–चीरवाडी (श. १७१६) ले. ७० सचीव ७०
संत (१६७४) ले. २३, २६
स्मारक ४९
स्वराज्य (१६७६) पृ. १५,२२,२३,८०
स्वारी खर्च (श. १६८७) ले. ५४
हरकी (१६१३) ले. ३३ पृ. ८०
हुजूर सनदेपथकें (१६७६) पृ. १७

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ, पुणें

छापत आहे

स्वीय ग्रंथमाला क्र. ५७

शिवकालीन केशव पंडितकृत

दंडनीति

संपादक

रा. वा. सि. बेंद्रे

पुरस्कृत ग्रंथमाला क्र. ३८

शिवकाव्य

पुरुषोत्तम पंडितकृत

संस्कृत शिवकाव्याचें मराठी पद्यमय भाषांतर

प्रस्तावना-द. वि. आपटे

काव्यविवेचन-शं. ना. जोशी

ऐ. संकीर्ण साहित्य खंड ४

अनुक्रमणिका

(त्रै. वर्ष १२ अं. १ आषाढ)

प्रकरण नांव	लेखक	लेखांक	शक काल	पृष्ठ
१ गोवधबंदीचा व्यापक अर्थ	श्री. रु. वा. पुरंदरे	१	(१६८९)	१–२
२ पेटलाद् परगण्याचे सुभेदार शाळूकर	श्री. वा. बा. राजेघोरपडे	२, ३	(१७१४–१५)	२–६
३ बाजीरावाचें मानाजी आंग्र्यास पत्र	श्री. ब. द. आपटे	४	(१६५७)	७–८

(त्रै. वर्ष १२ अं. २ आश्वीन)

प्रकरण नांव	लेखक	लेखांक	शक काल	पृष्ठ
४ डुबल यांजकडील प्रांत मिरज वगैरेबद्दलचा करारनामा	श्री. य. रा. गुप्ते	५	(१६७६)	९–२३
५ जवाहिरसिंग जाटासंबंधीं पत्र	श्री. मा. वि. गुजर	६	(१६८८)	२४–२७
६ कमतनूरवर स्वारी, करवरिकरांचा बंदोबस्त	श्री. शं. ना. वत्सजोशी	७	(१७००)	२७–३०
७ पेशवाईतील सिरस्ता बटछपाई	श्री. रु. वा. पुरंदरे	८	(१७१०)	३०
८ पेशव्यांची सिवरामभट चित्राव यांच्यावर निष्ठा व पंढरपूर येथें धर्मनाव	श्री. चिं. ग. कर्वे	९–१०		३१–३२
९ श्री आई आदि पुरुष उत्सवतिथि	श्री. रु. वा. पुरंदरे	११	(१७१४)	३२

	प्रकरण नांव	लेखक	लेखांक	शक काल	पृष्ठ
	(त्रै. वर्ष २१ अंक ३-४ पौष-चैत्र)				
१०	सातारा-सदाशिवपेठेचें ढालेरणाचें वतन	श्री. शं. ना. वत्सजोशी	१२	(१६५०)	३३-३४
११	छ० राजाराममहाराजांचा पुण्यतिथ्युत्सव	,,	१३		३४
१२	त्र्यंबकेश्वरच्या यात्रेकरूवरील करमाफी	श्री. मा. वि. गुजर	१४	(१६४०)	३५
१३	कोकणांतील मराठी अमलासंबंधीं पत्रें	,,	१५-१७	(१६२५-३१)	३६-३९
१४	कांहीं टिपणें-चास श्रीसोमेश्वर, मस्तानी तलाव,				
	(त्रै. वर्ष २३ अं. १ ज्येष्ठ)				
	किल्ले विसापूर-शिवालय, घोसाळे श्रीविश्वेश्वर, खंडेराव गुजराचें वृंदावन	श्री. कृ. वा. पुरंदरे	१८	(१६७१-७३)	३९-४१
१५	दुसऱ्या बाजीरावाचे स्वारीचा ताळेबंद	श्री. य. न. केळकर	१९	(१७३८)	४१-५१
१६	पोर्तुगीज विजरईचें पेशव्यांस पत्र	श्री. ब. द. आपटे	२०	(१६६८)	५२-५४
	(त्रै. वर्ष २३ अं. २ पौष)				
१७	महिपतराव कवडे	श्री. शं. ना. जोशी	२१-२८	(१६७३-८३)	५५-६२
१८	बावधन-कदम सेटे, वडीलपणाचा निर्णय	कै. स. ग. जोशी	२९	(१६१७)	६२-६५
१९	रोहिडखोरें-भोर म्हसवडे करिना	,,	३०-३१	(१६७९)	६५-७२
२०	असवलीकर ढमाळ पाटील	,,	३२	(१६५२)	७२-८१
२१	मसूर जगदळे	श्री. भा. श्री. कुलकर्णी	३३-४४	(१६१३-१७७३)	८१-८८
२२	साबळे गोसावी	कै. श्री. सर. ना. य. मिरीकर	४५	(१६१९)	८८-८९

प्रकरण नांव	लेखक	लेखांक	शक काल	पृष्ठ
२३ बाळाजी विश्वनाथ सेनाकर्ते	कै. पां. न. पटवर्धन	४६	(१६३०)	८९–९०
२४ महाबलेश्वरकर व चित्राव घराण्यासंबंधीं पत्र	श्री. द. वि. आपटे	४७–४८	(१६२४–५१)	९०–९२
२५ खानदेशांतील गंभीरपट्टी	श्री. पां. मा. चांदोरकर	४९	(१६३०)	९२–९३
२६ कर्यात मावळचे लांडे देशपांडे	कै. स. ग. जोशी	५०	(१६२८)	९३–९५
२७ गायकवाड अधिकारी –तपे चीखाडी	कै. शि. म. परांजपे	५१-६८	(१६३२-१७३३)	९६ १०८
२८ शेवटच्या शाहूमहाराजांचें आज्ञापत्र	कै. वा. वि. जोशी	६९	(१७४०)	१०८
२९ शालिग्राम आठवले	श्री. सर. गं. ना. मुजुमदार	७०-७१	(१६४१-५३)	१०९–११
३० मंगळवेढें जोशी	श्री. मा. ग. चावडेकर	७२–७६	(१६४७-५१)	१११
३१ बाजीराव बल्लाळ यास विरुबाईचें पत्र	कै. वा. वि. जोशी	७७		११४–११६
३२ खेडशिवापूर–शिलालेख	श्री. पां. मा. चांदोरकर	७८–७९	(१६६४–७८)	११६
३३ हत्तीसंबंधीं वार्षिक खर्च	श्री. शं. ना. जोशी	८०	(१६८२)	११८
३४ गुप्ते घराण्याच्या कांहीं सनदा	श्री. य. रा. गुप्ते	८१-८९	(१६५४-१७०३)	१२४-१३१
३५ आनंदराव ढमाळ यांची तक्रार	श्री. वा. सी. बेंद्रे	९०	(१६६६)	१३१–१३६
३६ भार्गवपट्टी	म. मो. पां. वा. काणे	९१-९३	(१६७६-१७०२)	१३७
३७ वातींचो क्रिया	श्री. कृ. वा. पुरंदरे	९४	(१६७६)	१४६–१४९
३८ नाना फडणवीस यांचें पत्र	कै. वा. वि. जोशी	९५	(१६९९)	१५०
सूची				१५१–१७४

ऐ. संकीर्ण साहित्य खं. ४

१ गोवधबंदीचा व्यापक अर्थ

(ले.—कृ. वा. पुरंदरे, सासवड)

हें पत्र सुप्याचा सुभेदार अनंदराव त्र्यंबक यानें पुण्याचा सुभेदार नारोपंत नाना तुळशीबागकर यास लिहिलें. हें मंडळांतील तुळशीबागवाले—संग्रहांतील आहे.

गोवधनिषेधाची काळजी मराठेशाहींत कशी होत असे त्याबद्दल इतर उल्लेख आहेत त्यांत यानें भरच पडत आहे व मराठशाहीच्या या प्रकरणींच्या धोरणाची स्पष्टता होत आहे. गोवधांत बैलम्हशीचाहि अंतर्भाव येथें होऊन त्याची व्याप्ति वाढली आहे, हेंहि लक्ष्यांत घेण्यासारखें आहे.

ले. १ मू. दा. चा.	श्री	श. १६८९ पौष व. १ * इ. १७६८ जाने. ५

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री नारोपंत नाना स्वामीचे सेवेसी

पोष्यं अनंदराव त्र्यंबक सा। नमस्कार विनंती उपरी येथील कुशळ जाणून स्वकीयें लेखन करीत असिलें पाहिजे विशेष अपण पत्र पा। तेथे लिहिलें की क्रा। सुपें येथे फती खाटकीण राहते ती गावोंगावं मांस गाईचे विक्रय करितें हें वर्तमान श्रीमंतास कळलियावर अम्हांस अज्ञा केली जे सुपियास पत्र लेहून खाटकीण व काजी व मुलाणे व खाटीक ज्यांकडे ये गोष्टीचा लडा असेल त्यांस पुणियांस अणवणें म्हणून त्यावरून पत्र पा। आहे तरी सदरहूप्रो पाठऊन देणें त्यावरून याचा शोध मनास अणितां फती खाटकीण खानाजी कसाई याची बायको पूर्वी येथे नांदत होती खानाजी बहुत दिवस मृत्य पावला आहे त्यावरी कांहीं दिवस येथे होती मग सासवडाकडे गेली आमच्या प्रांतांत नाहीं तथापि तिचा शोध कोठे लागला तरी धरून पाठऊं काजी व मुलाणे व कसाई यांणी पूर्वी हें कर्म केलें होतें त्याचा शोध लागला तेव्हां अवघियांस पुण्यास रा। केलें तेथें श्रीमंतानी शासन करून दोघे मुलाणे व चौघे कसाई यांचे हात तोडिले पारपत्य केलें त्यातागाईत गाय

---

* ही पत्र पोंचल्याची मिती आहे.

बैल म्हैस याचा वध कसबे मारीं होत नाहीं काजी व मुलाणे यांची चौकसी पुरती मनास अणिली त्यांकडे ये गोष्टीचा लडा किमपि नाहीं कसाई येक दोघे येथे मोलमजूरी करून राहत होते तेहि मुलें माणसें सुधा येथून गेले आहेत हें वर्तमान श्रीमंतास निवेदन करावें बहुत काय लिहिणें रुपा असों दिल्ही पाहिजे हे विनंति +

¹पौ छ १४ साबान सुा समान सीतैन

२ पेटलाद परगण्याचे सुभेदार शालूकर

(श्री. बा. बा. घोरपडे राजे देशमुख, नांदगांव जि. सातारा)

*ऐतिहासिक कर्तुकीच्या घराण्यांत फत्यापूर ता सातारा एथील कुलकर्णी (शालूकर) घराण्याचा समावेश करणें योग्य आहे.

पुढील दोन पत्रें व वंशावळ शालूकर यांचेकडून मिळाली व त्याबद्दल आम्ही फार आभारी आहों. शालूकरांचें घराणें पेशवाईच्या वेळीं भरभराटीस आलें होतें, त्यासंबंधानें दोन कागद हातीं आले. पेटलाद प्रांतावर कृष्णराव भिवराव हे सुभेदार होते. पत्रांवरून पेटलाद प्रांतांत काय परिस्थिति निर्माण झालेली आहे हें कळावें म्हणून पत्र पाठविलेलें आहे. पत्रांतील **बहिरोपंत** व **काशीराव** हे सख्ये भाऊ आणि सुभेदार कृष्णराव भिवाजीचे चुलतभाऊ होत हें सांगाती जोडलेल्या विश्वसनीय वंशवृक्षावरून दिसत आहे.

सोबतचा वंशवृक्ष पाहतां त्यांत काशीनाथ असें म्हटलें आहे व पत्र कासीरावबाबाना उद्देशून लिहिलें आहे. पण काशीनाथ व काशीराव हीं एकाच व्यक्तीचीं दोन नांवें आहेत असें समजण्यास प्रत्यवाय नाहीं. काशीराव हे सुभेदार कृष्णराव भिवाजीचे बंधु असलेमुळेंच तसें म्हटलें आहे. ‘ श्रीमंत सुभेदार दूर राहिले त्यांचे जागा आपणाकडे धनीपणा आहे. आपण त्यांचे लिहिण्याची वाट पहावी हे चांगले नाहीं ’ असें म्हटलें आहे. त्याजवरून श्रीमंत सुभेदार व काशीराव हे परके नसून त्यांचा संबंध चुलत भावाचा असलेचें दिसतें. काशीराम व बहिरोपंत पेशवाई लष्करांत बऱ्याच हुकमतीच्या जागेवर असल्याचें पत्रावरून आढळतें. दुसरें पत्र पेटलादेहून आलेल्या पत्राचें उत्तर व पेटलाद प्रांताचा बंदोबस्त म्हणून दिसतें. लागूपुरता शालूकरांचा वंशवृक्ष दिला आहे.

+ पा. स. ३१६३ ¹ अक्षर वेगळें. * पा. स. १०१६२

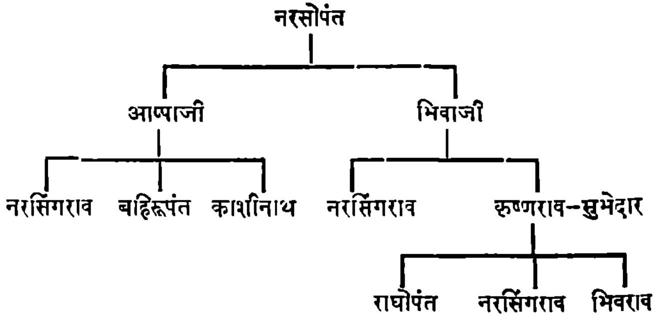

ले. २ } श्री { श. १७१४ वै. शु. ९
मू. दा. प. } { इ. १७९२ एप्रिल ३०

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री कासीराव बाबा स्वामींचे सौ

पो गोपालराव गोविंद कृतानेक सां नमस्कार, विनंती उपरी येथील कुशल ता वैशाख शुा ९ पावेतो येथास्थित असे विशेष आपण पत्र वैशाख शुा ६ मितीचे पो ते पावले लिा मार कलो आला वखतसा शहरास आले त्यानी आपल्यास सागितले कीं देवपारखास[1] सांगून काटेपाल बाबद स्वार महसल मना करविले आहेत फार करून चिठ्या पाठविल्याच नव्हत्या काटेपालचा उपद्रव याउपर लागणार नाही म्हणोन वखतसानी आपल्यापासी सांगितले त्यास ते थोरच आहेत आपल्यापासी मिथ्या सांगणार नाहीत परंतु पेटलादेस आले होते त्याजला आपल्याकडील कारकून नारो[2] त्रिंबक यानी काटेपालचे रोखे देवापारख यानी केले आहेत त्याजला सांगून मना करवावे म्हणोन बोलिले त्याजवरून वखतसानी उतर केले की देवपारख आमचे अैकणार नाहींत बडोद्यास तुमचे कोण्ही आले असते तरी राजश्री *मानाजी-बावांसी बोलून पाहतो परंतु तेही काटेपालाविसी ऐकणार नाहींत त्यापक्षी तोड पाडावी हे चांगले त्यास तुम्ही सांगाल तरी देवपारखासी बोलोन च्यार रुो आधिकउणे करून ठराऊन देतो असे बोलिले त्याजवरून नारोपंतानी उतर केले कीं आम्हास येज-मानाचे आज्ञेखेरीज कांहींयेक करावयाचे नाही देवपारख सिबंदीचे बले सरकार-भागाचे गावास खर्च पाडितो त्याचा जाबसाल पुसून घ्यावयास धणी बलकट आहेत अैसी बोलणी होऊन वखतसा शहरास गेले आणि आपणापासी गैरवाका सांगितले थोर आहेत देवपारख याने आम्हांपासी सिबंदीची कमती पाहून बुढनखान शहरास गेला त्या संधानात येकदांच प्रगण्यात जागाजागा स्वार महसल करून

---

१ ब. ऐ. वे. भा. ३ ले. १२९ (१७९३ ऑग. १७) पहा. २ किता ले. ५०.

* ब. ऐ. वे. भा. ६ ले. ८ मधील उल्लेखावरून मानाजीबाबाचा मृत्यु १७९४ आक्टो. पूर्वी झाला.

मनस्वी रोज व खुराकाचा खर्च गावास घालून गावगनाचे पाटील धरून आणून काटेपालची खते करून घेऊन तिन्हायेती निशा घेतल्या त्याचा वसूल करावा तो आम्ही रेवास्नान करून बोरसदेस आलो आपल्याकडून राजश्री बहिरोपंत आचा कडील स्वार आले आणि शोहरत पडली कीं शहरातून सात आठ बोरका व दोनसे स्वार रवाना जाले आहेत ते येतात ऐसी शोहरत पडली व आम्ही ही उग्याच वलगना केल्या कीं आम्ही नसता मागे देवपारख याने लबाडी केली आहे चिंता नाहीं आता स्वार कोठे गावी आडलल्यास धरून आणून स्वारास मार देऊ ऐसे बोलणे परस्परे त्याच्या कानास गेले त्याजवरून त्याने दम खाऊन राहिला आहे आपल्याकडील पंचवीस स्वार आले त्यात दाहा बारा तटे व दाहा बारा स्वार आहेत (आपल्या कडील मागून) जमियेत यावयाची त्यास दिवसगत लागले त्याजवरून देवपारख यास समजले कीं जमियेत कांहीं येता दिसत नाही म्हणोन त्यानी कांहींयेक उपक्रम काढिला आहे आपले एका दो गावावर कांही कजीये काढून स्वार महसले केले आहेत त्याचे पारपत्य करावे ऐसे आमचे मानस परंतु आपल्याकडील सामान येऊन पोहचले नाही यास्तव दम खाऊन आहोत आपण तर आज उद्या सरंजाम येतो म्हणोन लिहिता त्यास आपलेकडे दोष काये जैसे श्रीमंत सुभेदार आपल्यास लिहीत असतील तैसे आपण करीत आसाल परंतु आम्हांस ऐसे वाटते की श्रीमंत सुभेदार दूर राहिले त्यांचे जागा आपणाकडे धणीपणा आहे आपण त्यांचे लिहिण्याची वाट पाहावी हे चांगले नाही त्यांजला आम्ही लिहून उतर आणवावे त्यास दीनआवधी पडती तो इकडे नुकसान व्हावयाचे ते होते **दौलतीचा कारभार केवल काहाडल्या रेघेने होत नाही** जैसा प्रसंग पडेल तैसे करावे लागते पेटलादसारखा माहाल गाईकवाडाच्या दंग्यानें धूल जाली फौजेच्या उपद्रवानें व देवापारखयांचे उपद्रवाने गाव तमाम उज्याड जाले आहेत लावणी कैसी होईल ती पाहावी श्रीमंत सुभेदारानी पत्र लिा की बुढनखानास आखर साल पावेतो पेटलादेस तैनातीस ठेवावे त्यास आखर साल तर कागदीपत्री जाबसाल होनाच होऊन गेले आपण काही स्वार पाठविले व बोरका येणार त्या येथे येऊन रोजमुरा घेऊन मागती माघारे आपण त्यास बोलाऊन घेतील श्रीमंत सुभेदाराचे पत्र आखरसाल पावेतो तैनाती लोक ठेवावयाचे आहे त्याप्रमाणे आपण करतील मग आपणाकडे तरी शब्द काये आहे आपण लिा कीं बुढनखानास बाहाल करून पाठवीत होतो परंतु राजश्री सोनोपंत आबानी राहाविले ऐसीयास बुढनखानास दोन महिने बरतर्फ करू नये म्हणोन आपणास व रा सोनोपंत आबास पत्रे लिहीत गेलो आपले मर्जीस आले नाही आपली निकटीची पत्रे येत गेलीं त्याजवरून आम्ही भयेप्रद जालो की गुदस्ता आंचीकरानी बोरक सरकारचे परवानगी खेरीज महिनाभर ठेविली त्याची तैनात

त्याचे आंगावर पडू लागली त्या रदबदलींत आम्हीच होतो ते स्मरण आम्हास आहे बुढनखान जमीदाराचे ताहुदाचे निशेत त्यास रुस्कत करावे तर ताहुदाची बाकी जमिदाराकडे फार राहिली रुस्कत न करावे तरी सरकारचा पेंच येतो ऐसे दोन्हीकडून संकट पडले सेवटी आपल्याकडील निकट पाहून बुढनखान याची रुस्कती घातली त्याजला चाकरीची निराशा जाली याजमुले त्याने जमीदाराचे ताहुदाचे निशाचिटीविसी वगैरे मनस्वी कटकटी केल्या सेवटी जमीदाराचे ताहुदाचा फडशा न होता निशाचिटी त्याने आम्हांपासून काढून घेतली येजावता बोलणी बोलिला फिरोन त्यासच बाहाल करून तैनातीस आणवावे हे चांगले नाही व त्याची तैनात भारी यांत सरकारची नुकसानी होती यास्तव राजश्री सोनोपंत आबास लिहिले होते बुढनखान सिपाई चांगला स्वार प्यादे त्याचे चांगले प्रगण्यात दबाव त्याचा चांगला परंतु एकदा नाच्याकी जाली पुढे त्यासच तैनातीस[1] आणावे हे आपले सलेस चांगले दिसत असले तर त्यासच पाठवावे आमचा काही आग्रह नाही त्याने लबाडी केली ते वर्तमान आपणास कलावे व दोन महिने त्याची रुस्कती राहेली म्हणजे शुधीवर येऊन सरकार चाकरीस चांगला राहेल याप्रमाणे आहे दुसरे §चापू देसाई वगैरे च्यारपांच हाजार फौज पेटलाद प्रगण्यात पंधरा दिवस राहेली त्यानी कह्या घालून गाव तमाम लुटले भांडी पाघुरणे दाणा वैरण वगैरे जिनस लुटून नेला गावगना फर्मासीच्या चिठ्या करून मनस्वी गांव खर्चाखाले आणिले गांवगनाचे गाडे बिगारीस नेले आहेत तें आद्यापी सोडीत नाही लटके कजिये काढून पांचचार गांवचे पाटील धरून नेऊन पायांत बेड्या घातल्या आहेत त्यास सोडीत नाहीत याप्रमाणे दंगा करून *पेटासी तपा व आडास तपा व नापे तपा व व आणखी गांवे (उज्याड केली) आहेत त्याचा दंगा सरला नाही तो †पांढरे वगैरे आणखी च्यार हाजार फौज आडास तप्याचे गाव मौजे वासद येथे महीवर मुकाम करून राहिले आहेत तेथून कह्या पाठऊन राहिले ते गाव लुटून नेतात त्याचा विचार कूच करून जावयाचाहि दिसत नाही बडोद्यात फौज दाण्याचाऱ्यामुलें आवघडली यास्तव चारणीस बाहेर निघाले आहेत माहालचे खराबीचे वर्तमान आपणास समजावे म्हणून लिहिले आहे राजश्री चिंतोपंत यास बडोद्यास पाठविले आहे त्यासही पंधरा दिवस होत आले तेथून काही बंदोबस्त होऊन येता दिसत नाही लावणी कैसी होईल ती पाहावी मर्जीस आले तरी दिडसे प्यादे सिंदीचे[1] व शंभर स्वार नगारा निशाणे दोन ऐसी दोन

---

१ हे शब्द ओळीवर मध्येंच पण तेव्हांच लिहिले आहेत.

§ ह्यांचा निर्देश ब. ऐ. वे. भा. २ ले. १०४ व भा. ४ ले. ३३ वर आला आहे. * ह्या अक्षराचे जागीं खोडून दुसरें अक्षर काढलें आहे. म्हणून त्याचा स्पष्ट बोध होत नाही. † हे गायकवाडांचे पदरचे, 'मानमहत्व ज्यांचें राखावें' असे 'प्रामाणिक सिलेदार' घराणें (बडोदे ऐ. वे. भा. ५ पृ. ६५६).

पथके चांगली लोकर पाठवावी ×× (दोन) महिने येथे राहून गांवगमा प्यादे × ××××× तीचा बंदोबस्त होईल तेथे वर क ×××× येईल काटेपालची कानु येकदा ×××× लूट ×××××हे सर्व आर्थ ष्यानास ×××××× त्यास लिाप्रमाणे जमियेत सत्वर पाा बाबा आपल्यास कोण्ही काही सागत असेल त्याजवर आपण पेटलाद् परगण्याची उपेक्षा करीत आसाल त्यास याप्राो गायेकवाडांनी पहिले बेकैदी कधी (के)ली नाही पेटलाद् माहल थो ×× येकदा मोडकलीस आल्यास पुढे वस्ती होणे कठीण पडेल ×××× पाहिजे त्या लिाा प्राो सरंजाम ×××××× (ठा)णीचा बं(दोबस्त)××××× सन सलास तिसैन मया व आलफ

ले. ३ }
मू. न. }

{ श. १७१५ आषाढ व. ११
{ इ. १७९३ आगष्ट २

मा। अनाम देशमुख व देशपांडे पाो पेटलाद् यासी§ भिवराव रुष्ण सु।। आर्बा तिसैन मया व आलफ पाो मार येथील मामलत राजश्री आमृतराव गोपाल व आनंदराव राम यास सालगुदस्ता सागितली होती. त्यास सालमजकुरी त्याजकडून दूर करून राजश्री राघोजी बजाजी याजकडे सांगितली येशास तुम्ही मजकूरनिलेसी रुजू राहून पाो प्रारचे कामकाज यांचे विच्यारे करित जाणे जाणिजे छ २४ माहे जिल्हेज मोर्तब सुद

श्री
श्री भैरव चर
णी तत्पर रुष्ण-
राव भिवाजी
निरंतर
(आकार कोयरी)

(मोर्तब ...
सुद)

---

§ हे गुजराथचे सुभेदार. श. १७१५ वै. व. १० = १७९३ जून ३ (सु. ११९३ सवाल २३) चें पत्र स. माधवरावकडून आबाजी कृष्ण यांस गेलें आहे. त्यांत रघुनाथभट कर्वे यांच्या निसबतींतील कारकून लक्ष्मण दिनकर यास परगणे संबाईत येथें जुने १०० व नवीन रु. १०० असे २ शें. रु. देण्याबद्दल सांगितलें आहे व त्या मितीचा उल्लेख करून त्याप्रमाणें देण्याविषयीं आबाजी कृष्ण सुभेदार-प्रांत गुजराथ, त्यानें तेथील कमाविसदारास पत्रहि लिहिलें आहे. तें पत्र आश्विन व. २ (१७९३ आक्टो. २१ म्ह. सु. ११९४ रबिलोवल १५) चें आहे. त्या पत्रावर '०श्री~ 'श्रीमंत पंतप्र

३ बाजीरावाचें मानाजी आंग्र्यास पत्र

(श्री. ब. द. आपटे)

प्रस्तुतचें पत्र श्री. कृष्णाजी वासुदेव पुरंदरे यांच्या संग्रहांतील आहे. हें पत्र बाजीरावानें मानाजी आंग्र्यास लिहिलें आहे. त्यांत आबाजी गोविंदराव देसाई यांचें वतन चालविण्याविषयीं शिफारस केली आहे. ' यांचे विसी तुम्हांस सांगावें त्यास गडबडीमुळें अनकूल जाहाले नाही ' असें जें म्हटलें आहे त्याचा संबंध, बाजीराव मानाजीच्या मदतीकरितां कुलाब्यास दोन महिने राहिला होता त्याच्याशीं दिसतो. म्हणून या पत्राचा काल भेटीनंतरचा जिल्काद धरून ठरविला आहे.

त्याचप्रमाणें शिक्यांतील ' प्रधान ' या शब्दांतील ' न ' हा उलटा आहे. यावरून हें पत्र लिहिलें गेलें तेव्हां बाजीराव देशीं असला पाहिजे. (पहा पे.४८०५)

[६ व्या पेजावरून पुढें चालू]

'धान चरणी तत्प ³र कृष्णसुत आबा ⁴जी निरंतर' अशी चार ओळींची तीन वलयांची कोयरी आकाराची मुद्रा असून त्याच आकाराचा ' मोर्तब सुद ' अशी लहान समाप्ती मुद्रा म्हणजे मोर्तब आहे. प्रस्तुत पत्रांतील (ले. ३) मुद्रेंत भैरव देवतेचा व कृष्णराव भिवाजीचा निर्देश आहे. म्हणजे पत्र लेखकानें आपल्या पित्याच्या नांवची मुद्रा होती तीच वापरली आहे. आबाजी कृष्ण असा उल्लेख ह्याच कालच्या पत्रांत येतो. (बडोदें दप्तरांतील वेचे भाग ४, ६ ले. ३, ४३, ४४, ४६ इ.) व तेथें से–शेलूकर असें ह्यांस म्हटलें आहे. शालूकर असें क्वचित् म्हटलेलें आढळतें. सेलू ह्या मोगलाईतील ग्रामनांवावरून हे तिकडील असावेत असा तर्क कै. पटवर्धन यानीं केला आहे. (इ. वृ. १८३७ पृ. २१८). हें घराणें फत्यापूरचें होय, तसेंच त्यांजकडील कागद संग्रहहि बराच आहे. इ. माहिती (तृ. सं. वृत्त पृ. ६) व वरील रु. २०० च्या देणगीचीं पत्रें श्री. शं. श्री. देव व कै. रु. वि. आचार्य कालगावकर ह्यांनीं मंडळांत वाचलीं होतीं. ह्या आबाजींची सुभेदारी इ. १७१८ त संपली असावी असें ब. ऐ. वे. भा. ६ ले. ३६ वरून वाटतें. वरील पृष्ठ ३ मध्यें दिलेल्या वंशावळीवरून आबाजी हें कृष्णराव-पुत्र भिवरावाचें टोपण नाव असावें. प्रस्तुत ले. ३ मधील मुद्रेप्रमाणें मुद्रा असलेलें व कृष्णराव भिवाजीचेंच पत्र ब. ऐ. वे. भा. ३ ले. ४२ चें आहे. शेलूकर घराण्यांत ही सुभेदारी हरि चिंतामण पटवर्धन दीक्षित यांचे नंतर पुनः आली. कृष्णराव भिवाजी इ. १७११ चे सुमारास मृत्यु पावले. —शं. ना. जोशी

आणि तो इ. १७३६ पासून १७४० पर्यंतच्या *जिल्कादांत देशीं नव्हता हें आपणांस माहीत आहे. यावरून श. १७३५ हेंच या पत्राचें वर्ष होय.

या पत्रांत आलेला जो आबाजी गोविंदराव देशमुख उपनांव बेद्रकर हा इ. १७४३ पर्यंत हयात होता. व त्यानें चेऊलच्या वतनाचा ३/४ हक्क ८००० रु. स पेशव्यांना विकला अशी माहिती ऐ. सं. सा. खं. ३ पृ. ११६ वर जी आली आहे ती जिज्ञासूंना उपयुक्त वाटेल.

लें. ४ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६५७ चैत्र वा १२
{ इ. १७३५ एप्रिल ८

§राजश्री मानाजी† आंगरे गोसावी यांसि

छ अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य——श्री बाजीराव बलाल प्रधान आसीर्वाद उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीये कुशल लिहिणे विशेष रा आबाजी गोविंदराव देसाई मो। चेऊल यांचे देशमुखांचे वतन पुरातन आहे योगक्षेम चालेना म्हणोन देसावरी गेले हाली येथे आले यांचेविसी तुम्हांस सागावें त्यास गडबडीमुळे अनकूल जाहाले नाही यास्तव हाली हे पत्र लिहिले असे तरी त्याची स्थापना वतनावरी करून याचा योगक्षेम चाले ते करणे देशमुखीची सेवा यांचे हाते घेत जावी यांचे आम्हांस अगत्य आहे तदनरूप तुम्ही अगत्यवाद धरून यांचे चालवावयांस अंतर न करणे +जाणिजे छ+ २५ जिलकाद +बहुत काये लिहिणे (लेखन सीमा)

(पत्राचे पाठीवर थो. बाजीरावांची)
(उलट्या 'न'ची मुद्रा)

---

* कारण इ. १७३६ मार्च ३ जिल्काद. बाजीरावाचा मुकाम मनोहरपुरः इति. सं. ऐ. च. भा. २ पृ. ६३

इ. १७३७ फेब्रु. जिल्काद. अखेर इ. सं. पृ. ६९ व. पे. २५८६

इ. १७३८ मार्च. जिल्काद २६. दतिया ओडसे पे. १३५१, ब्रह्मे. लें. १३६ पृ. १५१

इ. १७३९ फेब्रु. जिल्काद. खानदेश. ब्रह्मे. पृ. ६५

इ. १७४०. जिल्काद जाने. फेब्रु. औरंगाबाद. बाळाजी बाजी. रोज पृ. २३६

† मानाजी आंग्रे मृत्यु इ. १७५८ सप्टें. १३ = श. १६८० भाद्र. शु. ११ आंग्रे शकावली पृ. ११८. + अक्षरें वेगवेगळीं § पा. स. १६१६२

४ डुबल-यांजकडील प्रांत मिरज वगैरे-बद्दलचा करारनामा.

(श्री. य. रा. गुप्ते, बी. ए., एम्. आर. ए. एस्., पुणें ५)

प्रस्तुत करारनामा+ आमचे मित्र श्री. दादासाहेब डुबल रा. कऱ्हाड यांजकडून प्रकाशनार्थं मजकडे आला. तो मिरज वगैरे प्रांताचा असून शिवाजी बल्लाळाचे निसबतीचा आहे.

डुबल हे थोरल्या शाहू छत्रपतींचे आप्त असून मिरजेचें ठाणें मोंगलाकडून घेतल्यावर तें बाळोजी बिन शिवाजी सालोंखे ऊर्फ डुबल यांजकडे देण्यांत आलें. सांगोल्याचे स्वारींत तें डुबलांचेकडून काढून शिवाजी बल्लाळाकडे म्हणजे थोरल्या माधवरावांच्या सासऱ्याकडे देण्यांत आलें. म. रि. म. वि. २, पृ. २५१ (शिवाजी बल्लाळाचें आडनांव जोशी. तो बहुधा नासिकास राही.) डुबल त्याचे निसबतीस होतेच. तेच मिरज वगैरे प्रांतांची व्यवस्था पहात. करारनाम्यांत मिरज, रायबाग, हुकेरी व कागल या प्रांतांचा उल्लेख असून २७१ देहांचा म्हणजे गांवांचा निर्देश आहे. वजा करावयाचे कोणचे गांव तेंहि दिले आहेत. ते कोण कोणाकडे होते याचीहि माहिती ह्यांत आहे. दुमाले गांव एकशें शेहेचाळीस; बाकी एकशें पंचवीस; पैकीं स्वराज्यतर्फेनें मुकासे साडेचोवीस; बाकी गांव साडेशंभर यांचा करार करून दिला आहे. जकाती नाके नऊ, यांचा अम्मल मिरजेकडे सरकारांत जावयाचा तो मुकासी वगैरे घेत होते, पण तो त्यांस द्यावयाचा नाहीं. खेरीज तहाचीं दोन कलमें आहेत तीं अशीं:—(१) एकंदर आकार होईल त्यापैकीं तीन हिसे मोगलाई चौथाई स्वराज्य. स्वराज्यावर साहोत्रियाचा वसूल घ्यावा. (२) सरदेशमुखी व नाडगौडीची जमाबंदी त्याप्रमाणें प्रतरणा न करितां गांवगन्ना घ्यावा. त्याप्रमाणें ते वसूल घेतील. वेठ फड फरमास त्यास न द्यावा. कांहीं अटी गमतीच्या आहेत:— उदाहरणार्थ पंत प्रतिनिधि यांजकडील देहे (गांव) चाळीस; याचा तह-तूर्त उपसर्ग करूं नये. पेस्तर आज्ञा होणें तें होईल. तासगांव येथील १० देहांचा दाखला करूं नये. त्यांचा ते बंदोबस्त करतील. इ. इ. माहिती करारनाम्यांत आहे. करारनामा असा:—

+ २८ वें संमेलन श. १८६३ (१९४१).

ले. ५ } श्री { श. १६७६ मार्ग व. १२
मू. दा. प. } { इ. १७५४ डिसें. ११

॰ श्री ॰
राजा शाहु नर-
पतिहर्षनिधान
बाळाजी बाजी
राव प्रधान
(कोयरी आकाराची त्रिवलयी मुद्रा)

करारनामा प्रांत मिरज वगैरे निा सिवाजी बलाल १/७
सु॥ समस समसैन मया व अलफ (-) अज देहे येकूण सात यद रास
२२६ प्रांत मिरज कर्याती २२ येकूण देहे
२५ प्रांत रायेबाग पैकी कर्यात नाद्रे व ऐनापूर यो कर्याती २ येकूण देहे
८ प्रांत हुकेरी पैकी फुटगांव
११ प्रांत कागलपैकी कर्यात डिगरज व माजरी येकूण देहे
१ कवटे पिरान कर्यात बाजे प्रांत पनाला

२७१ येकूण* दोनसे येकाहत्तर देह रास
पैकी वजा परभारे गांव व दुमाले गाव
९४ परभारे गांव
३५ राजश्री स्वामी करवीरवासी यांजकडे प्रात मिरजपैकी गांव रुकडी व इचलकर्जी व उदगाव व सिरहटीपैकी देहे
४० राजश्री पंतप्रतिनिधी यांजकडे कर्यात इटे व भालवणी व खानापूर येकूण देहे याचा तह तूर्त उपसर्ग करू नये पेस्तर आ(-)ज्ञा होणे ते होईल
१० ता तासगांव येथील दाखला करू नये त्यांचा ते ब(बं) दोबस्त करितील देहे
८ निा ठाणे का मजकूर निा त्रिंबकराव तुकदेव
१ श्री शंकराचार्य स्वामी करवीरकर यांजकडे मौजे हातनूर
१ निा राजश्री घनशाम नारायण मंत्री यांजकडे मौजे पुणदी

१०

८५

---

* हस्ताक्षर एकंदर करारनामा लिहिणाराहून वेगळें.

२ निा शामराव भिवराव कमाने
१ का आष्टे प्रांत मिरज
डिगरज प्रात कागल
२ सदहूं दोही गावचा पांच सालात शामराव भिवराव या(-)
णी तनखा भरून द्यावा या प्रो करार केला आहे

७ कर्यात आष्टे प्रात मिरज पैकी गांव
५ निा गोपालजी भोसले
१ निा ठाणे इसलामपुर
१ निा राजश्री घनशा मंत्री
७
१४

१८॥ इनामदार देहे
१४॥ किता × × × ×
ते × × × ×
चा ते घेतील

२ श्री नरसिंह सरस्वती यांजकडे कर्यात सिरहटी
प्रांत मिरजपैकी
१ मौजे आऊरवाड
१ मौजे गोरवाड
॥ पेसजी प्रो
॥ हाली निमे करार करून दिल्हा
२

२ श्री आनंदमूर्ती याजकडे गांव
१ मौजे बिरमाल कर्यात सा (सां) गली प्रात मिरज
१ मौजे तुंग कर्यात डिगरज प्रांत कागल
॥ पेसजी चालत होते
॥- साल मजकुरापासून निमे करार करून दिल्हे
१
२

१ मौजे हिंगणगाव कर्यात कवठे महंकाल प्रांत मिरज निा रामदास स्वामी परलीकर
१ मौजे धामणी का हवेली प्रात मिरज निा समनामीर पीर
१ मौजे शाहापूर का जुगुल प्रांत हुकेरी निा श्री शंकराचार्य स्वामी कर वरिवासी

·॥· बा पेसजी
·॥· हाली दिल्हा
———
१

·॥· मौजे येडुर कर्यात जुगुल प्रात हुकेरी श्री वीर (–) भद्रदेव यांजकडे
·॥· मौजे नागाव कर्यात कवठे प्रांत मिरज नि॥ रामाजी गोसांवी श्री बिगडसिद् देव यांजकडे
·॥· मौजे कर्नाळ कर्यात सागली प्रात मिरज नि॥ बिडोबा गोसावी कवटेकर
·॥· मौजे चिखलगोटण कर्यात इसापुर प्रात मिरज नि॥ रामदासी वडगांवकर भिवजी गोसावी

३ नि॥ नारायणराव वेंकटेश यांजकडे प्रात मिरज पो
१ मौजे आरग कर्यात बेडग
१ को मनेराजुरी
१/२ मौज करोली कर्यात देसिग देशमुखी बा

२ इनाम देशपांडे प्रांत मिरजकर प्रात मजकुर पो गांव
१ मौजे पद्माळे कर्यात सांगली नागोजीराम यांजकडे
१/२ मौजे चंदूर कर्यात म्हसाल रामराव शामजी यांजकडे
·॥· मौजे ढवली कर्यात ढवेली प्रांत मिरज नि॥ मुरादशा फकीर
———
१२॥·

४ किता गाव याचा साल मजकुरी आकार होईल त्याप्रो साल मजकुरापासून साल दरसाल चालवावा (.) पेस्तर जाजती आकार होईल तो सरकारांत घ्यावा याप्रो करार देहे प्रांत मिरजपैकी
१ मौजे जरडी का॥ अजनी नि॥ कासीराव पंडित
१ को इसापुर को मजकुर नि॥ राघोबा उपाध्ये हुजूर
१ मौजे कौलगें कर्यात सावर्डे नि॥ संध्याभट हुजुरचे
१ मौजे वासंबे कर्यात कवठे नि॥ धोंडोबा राजउपाध्ये
———
४
———
१८॥

२९॥ मुकासे गांव दिल्हे आहेत त्याचा आकार होईल तो ज्याचा त्यांजकडे चालवावा आकार होईल तो हुजूर आणून समजावावा याप्रो करार देहे

१ निा राजश्री फतेसिंग भोसले यांजकडे मौजे कागवाड कर्यात म्हसाड प्रांत मिरज

१ निा राजश्री घनबा मंत्री मौजे वगैरे

·।· कसबे भिलवडी प्रांत मिरज

·।· मौजे डिग्रज खुर्द प्रांत कागल

१

१ निा राजश्री गोविंद खंडेराव चिटनीस मौजे निबणी कर्यात कवटे प्रांत मिरज

१॥ निा विठल येशवंतराव पोतनीस

१ मौजे डो (डों) गर सोनी कर्यात डिग्रज प्रांत कागल इनाम

·।· मौजे बुद्गांव कर्यात सांगली प्रांत मिरज निमे

१॥

१ निा सिवाजी डुबल मौजे गुडेवाडी कर्यात बेडग प्रांत मिरज इनाम

१ निा वासुदेव नारायण हवालदार राजमंदिर व निमे विठल येसवंतराव मौजे खटाव कर्यात बेडग प्रांत मिरज

१ मौजे केपवाड कर्यात बेडग प्रांत मिरज निा हणमतराव सांवत हुजूर चाकरी करावी

१ निा राजश्री येमाजी सिवदेव कसबे सांवर्डे प्रात मिरज

·।· निा जिवराव सि (सिं) दे मौजे वेंद्री कर्यात नांद्रे प्रांत रायबाग निमे

·।· निा केसरकर मौजे सावलवाडी कर्यात दुद्गाव प्रात हुकेरी निमे

·।· निा आपाजी सितोले काो मांजरी प्रांत कागल निमे

·।· निा किले भूपालगड मौजे बणुर निमे कर्यात अजनी प्रांत मिरज

·।· निा गोरखी मौजे कवठे पिरान कर्यात वाजे प्रात पनाळा निमे

२ नि॥ सिदोजी थोरात याजकडे
१ मौजे वसगडे कर्यात कवठे प्रांत मिरज
$\frac{1}{2}$ मौजे बुरली कर्यात डिगरज प्रात कागल
२ नि॥ गोपालजी भोसले
१ मौजे समडोली कर्यात सागली प्रांत मिरज
$\frac{1}{2}$ मौजे आमनापुर कर्यात नांद्र प्रांत रायबाग
·॥· नि॥ न्यायाधीश व रत्नाकर विठल यांजकडे +मौजे वडीये कर्यात नाद्रे प्रांत रायबाग+

१५॥

१४ हाली सनदा सरकार
१ नि॥ राजश्री उदाजी (च)वाण मौजे सोनी कर्यात मनेराजुरी प्रांत मिरज
१२ नि॥ देवराव मेघशाम याजकडे कर्यांत ढालगांव प्रांत मिरज देहे
१ नि॥ चिंतामण सिवदेव सिवाजी हरी याचे पुत्र यांजकडे देहे
·॥· कसबे दुदगाव प्रांत हुकेरी
·॥· मौजे चिचणी कर्यात नाद्रे प्रात रायबाग

$\frac{1}{14}$

२९॥

१ मौजे बांबवडे कर्यात भिलवडे प्रांत मिरज खासगी बा॥ नि॥ आनंदराव* डुबल साल मजकुरी आकार होईल त्या प्रो त्याजकडे द्यावा पुढे जाजती आकार होईल तो सरकारात घ्यावा
३ नि॥ नारायणराव वेंकटेश यांजकडे गाव दिल्हे आहेत याचा आकार मुलुक सिरस्ते प्रो कौलाबरहुकूम होईल तो वसूल घ्यावा देहे प्रांत मिरज पैकी
१ को बेडग
१ को आजनी

+ + हे अक्षर वेगळें पण तेव्हांचेंच आहे.
* हा शब्द शोधानें घातला आहे.

·॥· का॥ सांगली निमे
·॥· मौजे वाडी कर्यात सांगली निमे
३

१४६

+येकूण देह येकसे सेतालिस रास+

बाकी————————————————देहे १२५

येकूण देह येकसे पंचवीस रास

पैकी वजा स्वराज्य तर्फेने मुकासे गाव

नि॥ राजश्री उदाजी चवाण यांज(-)कडे————देहे

६ कर्यात अैनापूर प्रांत रायेबाग पैकी देहे

·॥· का॥ अैनापूर निमे
·॥· मौजे सेडवाल निमे
·॥· मौजे उगार खुर्द निमे
·॥· मौजे कितूर निमे
·॥· मौजे इगली निमे
·॥· मौजे कातरहाल निमे
·॥· मौजे बणजवाड निमे
·॥· मौजे कुसनहाल निमे
·॥· मौजे मालेवाड निमे
·॥· मौजे (सिपूर निमे)
·॥· मौजे लिंगनूर निमे
·।· मौजे लोकूर निमे
६

·॥· का॥ कवठे मंहकाल प्रांत मिरज-पैकी निमे
·॥· मौजे उगार कर्यात म्हैसल प्रांत मिरज
७

किता गाव नि॥ गोपालजी भोसले यांजकडे व इस्लामपूरकर यांजकडे आहेत त्या गावीचा साल मा॥रो आकार होईल त्याप्रा॥ त्यांजकडे ऐवज यावा पुढे जाजती आकार होईल तो सरकारात द्यावा याप्रा॥ करार————देहे

७ नि॥ गोपालजी भोसले यांजकडे देहे

५।· प्रांत मिरजपो॥

३ कर्यात हवेली
·॥· मौजे ले...
·॥· मौजे बाम्हण
·॥· मौजे बेलवाड
·॥· मौजे सांवली
·॥· मौजे तानग
·॥· मौजे टाकली
३

१॥· कर्यात भिवंडी पो॥
·॥· मौजे नागरे
·॥· मौजे दुधोंडी
·॥· मौजे ताकारी
१॥·

++ हस्ताक्षर करार लिहिणाराहून वेगळे.

सिदोजी थोरात निा कुसाजी भोसले याजकडे गाव आहेत त्याचा साल मजकुरी आकार होईल त्याप्राो त्यास द्यावा. पेस्तर' जाजती आकार+ होईल तो सरकारात

६॥· प्रांत मिरजपैकी देहे
२ कर्यात कवठेपैकी
·॥· मौजे नागावे
·॥· मौजे सिरगाव
·॥· मौजे कोलापूर
·॥· मौजे मद्कुंणकी
२
२॥· कर्यात इसापूरपैकी
·॥· सिरगाव (उलटून)
·॥· मौजे आलते
·॥· मौजे निबलक†मख्ता ४४५
·॥· मौजे आंधली
·॥· मौजे निंब
२॥·
१॥ कर्यात भिलवडी पो
·॥· मौजे घोगाव
निा थोरात ·।·
निा उ......·।·
·॥· मौजे तुपारी
·॥· मौजे दह्यारी
१॥
·॥· बिसूर कर्यात सांगली
६॥
१॥ कर्यात नांद्रे प्रांत रायबागपो
·॥· मौजे हातनोली
·॥· मौजे मोराळे
·॥· मौजे खुजगाव
१॥

·॥· मौजे खटाव प्रांत सांगली निमे
·।· मौजे आलास कर्यात सिरहटी पाव गाव
५।·
·।· मौजे आकली कर्यात डिगरज प्रांत———रायेबाग पैकी
·॥· मौजे राजापूर
·॥· मौजे बेणापूर
१
·॥· मौजे भडकंबे कर्यात दुद्गाव प्रांत हुकरी पैा निमे
७
·॥॥· निा ठाणे इस्लामपूर
निा मंत्री याजकडे प्रांत मिरज पो देहे
·॥· मौजे दुधा (ट) कर्यात भिलवडी
·।· मौजे आलास कर्यात सिरहटी...
·॥॥· निा कुसाजी भोसले
७॥

\+ हा शब्द शोधानें घातला आहे.
† "मख्ता ४४५" खालीं पण त्याच वेळीं घातलेला मजकूर.

·।· मौजे आकली कर्यात डिगरज
प्रांत कागल चौथाई गाव
१ प्रांत हुकेरी पो गांव
·॥· मौजे मगावती कर्यात जुगुल
·॥· ...... कर्यात...दुदगाव

१

·॥· किता प्रांत कागल पो
मौजे घोरगांव कर्यात डिगरज
निमे

१॥...

वजा — देहे
+ऐकूण देहे साडे चोविस रास+ २४॥
बाकी तालुका मिरज सुभा देहे १००॥

तपसील

हुजुर सनदे पथके याजकडे गाव आहेत त्याचा साल मा। आकार होईल तो त्याच्या बा। मुशारा ल्याहावा पुढे जाजती कौलामुळे आकार होईल तो सरकारात द्यावा देहे

४ सेत्रोजी सिंदे प्रांत मिरज वगैरे पो

१ को। म्हसाल प्रांत मिरज
१ मौजे मलवांडी कर्यात बेडग पो
१ मौजे वस्तवडे कर्यांत सावर्डे
१ को। जुगुल प्रांत हुकेरी

४

यासेरीज मौजे ढवलेश्वर कर्यात इटे
इनाम परभारे
१

३ माहादजी सिंदे
२ प्रांत मिरज पो
१ मौजे नरवाड कर्यात म्हसाल
१ मौजे शिरगोपी कर्यात म्हसाल

२

येन वसूली गाव नि॥ सुभा — देहे

३६ प्रांत मिरज पो
५ कर्यांत हवेली पो
१ कसबे मिरज
१ मौजे वाडी
·॥· मौजे निलगी निमे
·॥· मौजे बाम्हणी
·॥· मौजे बेलवाड
·॥· मौजे सांबली
·॥· मौजे तानग
·॥· मौजे ढवली

५

३॥ कर्यांत सांगली पो
·॥· ......
·॥· मौजे वाडी
·॥· मौजे बुद्गाव
१ मौजे कुपवडे

+ + हस्ताक्षर एकंदर करार लिहिण्याहून वेगळें.
ऐ. सा. सा. खं. ४–३

१ मौजे कवठे प्रांत रायबाग
३
याखेरीज मौजे ढवलेश्वर
इनाम परभारे
६ संभाजी घोरपडे प्रांत मिरज पैकी
कर्यात देसिंगचे गाव
१ को देसिंग
१ मौजे सरांटी
१ मौजे आलकुड
१ मौजे उकटोली
१ मौजे कोगणोली
१ मौजे म्हसाळ
६
१॥ मालजी चव्हाण
१ को डिगरज प्रांत कागल
॥ मौजे कर्नाळ कर्यात सांगली प्रांत मिरज पौ निमे
१॥
५ अमोजी सालोखी प्रांत मिरज
कर्यात मनेराजुरी पौ
१ मौजे भोसे
१ मोजे पाटगाव
१ मौजे कुरोली
१ मौजे उंपलावी
१ मौजे धूलगांव
५
४ सिवाजी भोसले
३ प्रांत मिरज पौ
२ कर्यात कवठे पौ
१ मौजे राजणी
१ मौजे धूलगाव
१ मौजे दहिवाडी कर्यात आजणी
३

॥ मौजे खटांव
॥ मौजे बिसूर
३॥
३ कर्यात कवठे पौ
१ को कवठे
॥ नागांव
॥ मदकूण(की)
॥ कोलापूर
॥ सिरगाव
३
२॥ कर्यात इसापूर
१ मौजे वाझरयेत
॥ मौजे सिरगांव
॥ मौजे आलतें
॥ मौजे निंब
२॥
४ कर्यात भिलवडी
॥ को मजकूर
॥ मौजे दह्याट
॥ मौजे दुधो+
॥ मौजे ताकारी
॥ मौजे तुपारी
॥ मौजे दुधाडी
॥ मौजे घोगं+
॥ मौजे नागरे++
४
१॥ कर्यात सिरहटी
॥ मौजे आलास
१ मौजे सेटसाल
१॥
३ कर्यात येडग पौ
१ मौजे एरंडोली
१ मौजे खडे राजुरी

१ मौजे सलगरे कर्यांत ऐनापूर
प्रांत रायेबाग
४

८ संताजी सिंदे
७ प्रांत मिरज पैकी
२ कर्यांत सावर्डे पो
१ मौजे माजरडे
१ मौजे बलगवडे
२

५ कर्यांत अंजनी पो
१ मौजे गव्हाण
१ मौजे सिराढोण
१ मौजे वड्डगाव
१ मौजे वाईफले
१ मौजे घाटनांद्रे
५
७

१ मौजे मलणगांव प्रांत कागल
कर्यांत डिगरज पैकी ।॥।
८

२ जिवाजी सिंदे कर्यांत सावर्डे
प्रांत मिरज पैकी देहे
१ मौजे आरवडे
१ मौजे डोरली
२
० मलणगांव ।।
२

३ येशवंतराव वोलेकर कर्यांत कवठे
प्रांत मिरज पो
१ मौजे कोलाल्ले
१ मौजे विरली
१ मौजे आलकूड
३

याखेरीज मौजे उपनवाडी
कर्यांत नाझरे प्रांत माणदेश १

१ मौजे वा × ल × × (मा)
३

५॥ कर्यांत कवठे महांकाल
१ मौजे आगलगाव
१ मौजे कुडलापूर
१ मौजे कुची
१ मौजे जाखापूर
४

१ मौजे वाघोली खराब आहे
५

।॥। को मजकूर निमे
५॥।

१ मौजे हरोली कर्यांत देसिंग
२ कर्यांत सावर्डे
१ मौजे केडे
१ मौजे मोराले
२

३॥ कर्यांत अंजनी
१ मौजे जायगव्हाल
२ खराब.गाव आहेत
१ कुसकवडे
१ वज्रचवडे
२
३

।॥। मौजे चाणूर
३॥

१ मौजे कुडची कर्यांत म्हेसाल
।॥। मौजे उगार कर्यांत म्हेसाल निमे
३६

१०॥ प्रांत रायेबाग पैकी
६॥ कर्यांत ऐनापूर पो
१ मौजे सिरगूर
।॥। मौजे सेडबाल

१ मौजे बेलोकी कर्यात बेडग प्रांत मिरज निा पोसजी गाइकवाड
१ मल्हारजी सालोखे मौजे खरसिंग कर्यात देसिंग प्रांत मिरज
१ साबाजी घाडगे मौजे कुमठे कर्यात मनेराजुरी प्रांत मिरज
॥ संगाप्पा राजमाने मौजे टाकली कर्यात हवेली प्रांत मिरज निमे
१ *कालनाक मौजे कलंबी कर्यात हवेली प्रांत मिरज

४१

१ थबाजी भोसले मौजे नागोत्ले कर्यात .कवठे माहंकाल प्रांत मिरज हा गांव सदासिव बाबाजी यास सनद होती त्याणी करार करून दिल्हा साल मजकुरीं

४२

॥ मौचे उगार
॥ मौजे कितूर
॥ मौजे इंगलीगी
\+ + दिल्हे
॥ मौजे कातरहाल
॥ मौजे बणजवाडी
॥ मौजे कुसनहाल
॥ मौजे मोलवाड
॥ मौजे सिपूर
॥ मौजे लोकूर
॥ का मजकूर

६॥

४ कर्यात नांद्रे पो
१ कसबे मार
॥ मौजे राजापूर
॥ मौजे वेलापूर
॥ मौजे हातनोली
॥ मौजे बेंपरी
॥ मौजे मोराले
॥ मौजे चिंचणी

४

१०॥

२॥ प्रांत कागल पो
॥ मौजे डिगर खुर्द कर्यात डिगरज
॥ मौजे बोरगांव कर्यात मजकूर
॥ कसबे मांजरी
१ मौजे गोरगाव

२॥

---

* हा महार होता. यास बसावयास खुर्ची होती. याच्या बापाचें नांव खंडनाईक. तो सरकार कामीं आला. पेशजी मोकाशी यांजकडून दूर करून कळंबी गांव काळनाकास सेनापतीचे येगर्मास १ जून इ. १७३९ च्या सनदेनें लावून दिला. सनदेची नक्कल मला श्री. मा. ह. घोरपडे यांनीं मेहेरबानीनें दिली.

३ प्रांत हुकेरी पैकी
२ कर्यात दुदगांव
॥ कसबे मार
॥ मौजे तुपट बोरगाव
॥ मौजे सांवलवाडी
॥ मौजे भडकंबे
२
१ कर्यात जुगुल
॥ मौजे येडूर
॥ मौजे मंगावंती
१
३
॥ मौजे कवठे पिरान कर्यात बाजे प्रांत पनाल्ला निमे
५२॥
६ कारकून किले मिरज याजकडे गांव आहेत त्याचा आकार होईल तो त्याजकडे द्यावा जमा सरकारात समजवावी देहे
॥ मजमदार निा राजश्री येमाजी सिवदेव मौजे आधली कर्यात इसापूर
१ फडणीस निा मंत्री मौजे निब-लक कर्यात इसापूर निमे गाव +यात......मस्त ४४५+
२ जमेनीस दिा येशवंतराव पोतनीस कर्यात कवठे पैकी
१ मौजे खिलेगांव
१ मौजे पाडेगांव
२
॥ चिटनीस निा गोविंदराव चिटनीस मौजे चिखलगांठे

+ + हा मजकूर खालीं पण त्याचवेळीं घातलेला, पण निराळ्या हातचा.

कर्यात इसापूर §

·।॥· गणेश बाबाजी सावली खु॥ मौजे आकली कर्यात डिगरज

·।॥· बक्षी नि॥ वासुदेव नारायण मौजे लिंगनूर कर्यात ऐनापूर

० सदाशिव धोंडो दप्तरदार मौजे बेणापूर कर्यात नांद्रे प्रांत रायेबाग +तैनात १५०+

·।॥· सखो नरसिंह मौजे नागांव कर्यात कवठे प्रांत मिरज ३००

·।॥· नागोजी रायाजी मौजे खुजगाव कर्यात नांद्रे प्रांत रायेबाग १५०

६

५८॥

देहे

+येकूण देहे साडे शंभर रास+ १००॥

येणे प्रो दोनशे येकाहत्तर गाव (:) पैकीं दुमाले गाव येकशे सेतालीस बाकी येकशे पंचवीस पैकीं स्वराज्य तर्फेनें मुकासे देह साडे चोवीस बाकी गाव साडे शंभर याप्रो करार करून +दिल्हे असे जाणिजे छ २६ सफर +आज्ञाप्रमाण †यासेरीज अमल मिरजेकडील सरकारात

जकाती येकून नाके

१ कर्यात तासगांव देखील कसबा

१ कर्यात इसापूर

१ कर्यात सावरडे

किता गाव जमेस वजा केले आहेत त्यापैकी सरकारात अमल घ्यावयाचा करार केला ते गाव

§ शोधानें.

+ + हस्ताक्षर एकंदर कराग्नामा लिहिणाराहून वेगळें. * * हस्ताक्षर निराळें. ‡ अक्षरें वेगळीं. † अक्षरें पहिल्याप्रमाणें. हें 'जाणिजे' वरील जाणिजे लिहिणाऱ्या अधिकाऱ्याच्या हातचें आहे.

१ कर्यात ढालगाव §१ ———

१ का। कवठे महांकाल ———

१ का। बडग दों। आरग ———

१ का। जुगुल पा। खालशाचा यैवज सरकारात घ्याव-

१ का। मनेराजुरी याचा करार केला

१ कर्यात म्हसाल दों। कागवाड

६ §

सदरहू जकातीचा अमल मिरजेकडे सरकारांत घ्यावा व मुकासी वगैरे घेत होते त्यास न द्यावा

१ मौजे खरसिंग का। देसिंग दरोबस्त मल्हारजी सालोखी पथके याजकडे दविला होता त्यापैकी खालशाचा अमल सरकारात ठेविला

२

येणेप्रमाणें जकातीचे नाके नव व सदरहूप्रमाणे दोही गांवचा अमल सरकारांत घेत जाणे याखेरीज तहाची कलमें

येकंदर आकार होईल त्यापैकी सर-

\+ \+ \+ \+ \+

त्यापैकी तीन हिसे मोंगलाई चौथाई स्वराज्य स्वराज्यावर साहोत्रीयाचा वसूल द्यावा त्याप्रमाणे त्याणी घ्यावा याप्रा। करार केला असे कलम १

सरदेशमुखी व नाडगौडा व सावो··· ची जमाबंदी होईल त्याप्रा। प्रतरणा न करिता गावगना· द्यावा त्याप्रा। ते वसूल घेतील वेठ फडफरमास त्यास न द्यावा याप्रा। करार केला असे कलम १

येणे प्रमाणें दोन कलमे करार करून दिल्ही असेत सदरहु प्रा। वर्तणूक करीत जाणे *जाणिजे छ मजकूर (लेखन सीमा) (आकार कोयरी)

---

§ फाटल्यामुळें दुसरा कागद चिकटवून तीन ओळी ओढिल्या आहेत.

५ जवाहिरसिंग जाटासंबंधीं पत्र

(ले. मा. वि. गुजर, बी. ए. पुणें)

* प्रस्तुतचें ऐतिहासिक पत्र नकल असून त्यांत जवाहिरसिंग जाटासंबंधीं माहिती आहे. पत्रांत वर्ष दिलेलें नसून फक्त मुसलमानी महिना व तारीख दिलेली आहे. आंतील मजकुरावरून निश्चित केलेला या पत्राचा काल पत्रप्रारंभीं दिला आहे. ह्या पत्रांत येक गोष्ट विशेष लक्षांत घेण्यासारखी आहे. पत्रलेखकानें भरथपूर शहराची माहिती पत्राचे शेवटीं दिलेली आहे. ही माहिती विस्तृत असून शत्रूच्या ठाण्यावर हल्ला करण्यासाठीं फौजांच्या हालचालींचें धोरण ठरविण्यास व त्याप्रीत्यर्थ जरूर असणारीं शस्त्रास्त्रें, दारूगोळा व धान्यसामुग्री याबाबत अंदाज करण्यास उपयुक्त अशीच आहे. सुरजमल जाटाच्या गुप्त द्रव्यनिधींची माहितीहि सदर पत्रांत मिळते. पत्रांत नमूद केलेलें राजकारण व त्या राजकारणाशीं संबंध असलेल्या व्यक्ति यांची ओळख पटण्यासाठीं टीपेंत कांहीं स्पष्टता केली आहे.

ले. ६
मू. न.

श. १६८८ माघ शु. ११
इ १७६७ फेब्रु. ९

श्रीशंकर

शेवेसी विज्ञापना येसी जे [1]जवाहरसिंगानीं डीगेचा बंदोबस्ती करून [2]रतनसिंगास तेथे ठेविले आणि येऊन कुंभेरीचा बंदोबस्ती चागली केली [3]समरूस कुंभेरीचे गावाबाहेर डीगेचे रस्तियावर ठेविला उपरी [4]साव्ये तारखेस कूच करून हजार राऊतानसी जाट भरथपुरास गेले जाऊन गावबाहेर बागेत स्वारीनसी बसले तेथे समत वाघाची पालत लागली तेथे जाऊन सिकार केली गोळी मारून वाघ मारून आणिला उपरी येक जोडी हती लडविले हस्तीने येक माणूस मारिले लडाई मौकुफ जाली उपरी स्वारीनसी भरथपुरचे किलेयात दाखल जाहले शहरचे लोकानी तमाम घराचे कवलारावरून रंगीन वस्त्रे व छिटे घालून कपडकोट केला होता व बायका कलश भरून गात पुढे उभ्या राहिल्या होत्या त्याचे

---

* २८ वें संमेलन श. १८६३ इ. १९४१. १ सूरजमल जाटाचा वडील मुलगा. ह्या जवाहरसिंगाचा मृत्यु १७६८ ऑगस्ट २२ (ऐ. ले. सं. भा. ३ ले. ७७६) च्या पत्रांत आहे. २ जवाहरसिंग किंवा जवाहरमल याचा धाकटा भाऊ. ३ जर्मन सेनानी. हा अयोध्येचा नबाब सुजउद्दौला यांजकडून निघून जवाहीर याचा नोकर झाला होता. ४ रमजान म्ह. १७६७ फेब्रु. ६.

कलशात येकेक रुपया घालविला व गैरे फकिरास खैरात मिळून रुपये चारशे देऊन तीन घटका दिवस असता किले दाखल जाले तेथे आगरेयाहून खडे साखरेचे आले तीन बदगिया सावकारानी नजर केले ते घेतले उपरी रात्रौ भरथपूरचा किलेदार मदारीखाने व यानें अर्ज केला जे [५]गोसावियाचे कबिले येथे कैद आहेत त्याजवळ वस्त्रे नाहीत हिवानें हैराण होतात तेव्हा जाटानी परवानगी दिली जे खाशा आहेत त्यास वीस वीस रुपयेयाचे कापड देणे आणि खरची आहेत त्यास पाच पाच रुपयाचे कापड देविले उपरी समरूचा सिलहखाना पंधरा शत बंदुका चकमकी व आठ तोफा वगैरे सामान भरथपुरी ठेविले आहे ते आणावयासी *ढोणे याने आपली माणसे पाठविली होती त्यास जाटानी सिलहखाना नेऊ दिल्हा नाही येथेच असो देणे समय काढावयाचा नाही असे समजाऊन माणसे परतोन पाठविली सिलहखाना ढोणे* याचा तेथे गुंतला आहे उपरी रात्रौ मदारीखानास येक माणूस मणू लागला जे गडासभोवते रान ठेविले आहे हे गडास जोखीम आहे फौज रानांतून येईल आणि रान कापून खंदकात टाकून किला सर होईल. तेव्हा मदारीखानाने मणाला जे खरी गोष्ट आहे याचा अर्ज जवाहिरसिंगास करू उपरी नागरमल व समरूसी पहिले कुंभेरीत बिगडली होती त्याचा सलूख व्हावयासी करण जे [६]शाह आला आहे सबब यासी तूर्त बिगाडू नये पुढें शाह गेलियावर याचे काम उभयेताचे जाट काढणार जाणावे उपरी जाटानी भरथपूरचे इमानी सिपाही आहेत त्याची हाजिरी घेतली काही लोक कम भरले त्याची चौकसी मदारीखान किल्हेदारास सांगितली उपरी कुंभेरीवरील तोफखाना निशाणे लाऊन समरूस उभा करून सलख करविली होती उपरी [७]सातव्ये तारिखेस नागरमलाचा लेक भरथपुरी आला उपरी प्रहर दिवसास जाटानी भरथपुराहून कूच केला ते सायंकाळी येऊन कुंभेर दाखल जाहले वाटेत नागरमलाचे लेकास हथणी बसायास दिली होती उपरी शाहकडील जोडी कासदाचा खलिते घेऊन जाटाकडे आली आहे त्याचे वर्तमान कलले नाहीं उपरी स्वामींनी दुसरे खलिते [८]रूपरामाकडे पाठविले ते जाटाजवल पावले रूपराम आपले घरी आहे पहिलें स्वामीचे लस्करची गर्मी चमेल उतरायाची म्हणून जाटानी रूपरामास जाबसालास तोंडी लाविला होता आता फौज पलाड गेली सबब जाट रूपरामास आता पुसत नाहीं तरी स्वामींनी

---

५ उमरावगीर. *पे. द. पृ. ५६३३, ५७०७, वसईची मोहीम पृ. २०८, काव्येति० पृ. ५२ ले. ३१ ह्यामध्यें हा 'ढोणे' शब्द आलेला आहे.

६ अहमदशाह अबदाली. हा नजीबखानाच्या बोलावण्यावरून पुनः ह्या सुमारास आला होता. ७ ता. १७६७ फेब्रु. ७. ८ रूपराम कटारी हा जाठाचा वकील.

ऐ. सा. सा. सं. ४-४

वकिलाचे मटलियावर खालिते जाटास न पाठवावे माहाराज येतील आणि यावर दबाव पडेल तेव्हां याचे मर्जीत गोष्ट येईल आणि जाट वकिलाचे मानील नाहीतर हा ईश्वराचे माननार नाहीं आणि यास खालिते पाठविले तर हा जाणतो जे मी थोर म्हणून मला खालिते पाठवितात आता तूर्त यास खलिता न पाठवावा हलका करून ठेवावा सारांश मर्जीस येईल तसे करावे उपरी [९]आठव्ये तारिखेस जाटानीं दरबार करून सडी स्वारीनसी उठोन नागरमलाचे घरी गेले घटिका येक बसून उठले आणि कारवान आले होते त्याकडे जाऊन घोडे पाहिले पाच घोडे पसंद केले आणि येऊन महालदाखल जाले आता जाटानी काही फौज डिगेस ठेविली काही कुंभेरीस टेविली भरथपुरी फौज नाहीं तैनाती लोक मात्र असेत जाणावे उपरी हाल जाट गडातच आहेत कोठे जात नाहीत सजातच फिरतील जाणावे सेवकास ठेवावयाचे असलिया ठेवावे नाहीतर हुजूर बोलवावे फार दिवस जाले चरणाजवल येईन उपरी [१०]महंत येमुना पलथलेस आहे तोफखाना तेथेच आहे वगैरे वकील येथून गेले ते दिस पावले तेथेच आहेत नजिबखान तेथे [११]रामडेयाचे घाटी आहे मुलना *मौसम येथेच आहे जाणावे सेवकास येकदोन रोजमुरे आगाऊ द्यावे आणि लस्कर दिला हात जात आहे मर्जीस येईल तरी सेवकाचे उर्जित होऊ शकते श्रुत होय हे विनंती छ ९ रमजान

भरथपुराची माहियत तरी शहर कोटा सभोवता चार गज खंदक असे सभोवते रान उतर अलंगेस दोन कोस झाडी व पूर्व अलंगेस दीढ कोस झाडी असे व दक्षण अलंगेस येक कोस झाडी असे व पश्चिम अलंगेस कुंभेरीचे रास्त्याकडे पाव कोस झाडी बाकी मैदान असे शहराचे बुरुजावर तोफ मोठी येक व दोन लहान येकून तीन तीन्य भाडी दर बुरुजास असेत मध्ये सफीलीवर रेहकले व जजाला व जंबुरे असे सामान शहरपन्यावर आहे उपरी शहराचे पूर्व अलंग व उतर अलंगेचे कोने यावर पका किला असे त्याचा खंदक वसि गज रुंद असे बुरुजावर मोठे भाडे येक व दोन लाहान असी तिनि तीन भाडी भारी चागली दर बुरुजास असेत मध्ये सफीलीवर लाहान भाडी वगैरे जलेबी रेहकले भारी असेत लहान भाडी तर बहुत असेत किले यास दोन द्वारे असेत येक दक्षण अलंगेचे त्यापुढे जिभी चौ बुरूजी मातबर असे उतर द्वार येक असी दोन द्वारे असेत जाणावे उपरी डीग व कुंभेरीपेक्षा भरथपूर मातबर असे जाटाचे जखिरे व दौलत भारी भरथपुरीच असे लोकहि मातबर तेथेच असेत उपरी

---

९ ता. १७६७ फेब्रु. ८. १० रामकिसन महंत. ११ पानपता जवळील यमुनानदीचा हा घाट.

* दुंदेखान रोहिल्यानें जाटाकडे पाठविलेला वकील.

जाटाचे चवदा हथी मातबर चागले मस्त भरथपुरी असेत त्यास जाट कधी लाढाई ते हथींची करावित असतात हथी चांगले मातबर आहेत लबोदरी पाव संदक किलेयाचा आहे तेथे बाधले असतात उपरी चौदा करोड खजाना नकदी भरथपुरी पुरला आहे तो जवाहिरसिगास ठाऊक आहे परंतु कोठे आहे ते ठिकाण लागत नाही त्याचे बीजक §नाहरसिंगाजवल होते तो येवज गडाबाहेर रानात पुरला असे वगैर सात करोड रुपये वरत होते तो येवज याचे हाथी लागला असे सुरजमल मेला ते समयी सततीस करोडा सारे ठायाचे येथे जाहला होता जाणावे उपरी काही किले याचे संदकात आणिली आहे ती पश्चिम व उतर अलंगेतून संदकात सोडलि असे जाणावे श्रुत होय हे विनंती छ ९ रमजान प्रातःकाल

---

६ कमतनूरवर स्वारी, करवीर-करांचा बंदोबस्त

(श्री. शं. ना. वत्स जोशी.)

ले ७
मू. चा. सं.

श. १७०० आश्वीन शु. ६
इ. १७७८ सप्टं. २६

श्रीव्यंकटेश

*चिरंजीव विजंई भव राजश्री येशवंतराव यास प्रती भीवराव व्यंकटेश आनेक आसर्वाद उपरी येथील क्षेम ता। छ ४ माहे रमजान पावेतो वर्तमान येथास्थित जाणून स्वकीय लेखन करीत जावें विशेषे तुम्ही पत्र पाठविलें ते पावलें लिा सविस्तर कलला राजश्री विठल शशाद्री याणी दकार नामक याचे नावचे पत्र राजश्री आचास लिा होतें त्याणी येथास्थित उतर दिल्हे नाही म्हणोन लिा आद्यापवर ते ग्रहस्त लचाडीत आहेत त्याचे पारपत्य करावें दकार नामक याचा पोर हुकेरीत होता तो संकेश्वरास आला कोनेरराव हुकेरीत आहे चिकोडीकर व राजश्री बाबूराव दादाजी व राजश्री [1]बच्याजीपंत खाडेकर याणी हणज्याच्या वाडीवर स्वारी केली होती [2]राजमडल याचे प्यादे तेथे सेंभर होते त्यापौ पनास-साठी पलून गेलें बाकी प्यादे आगदी कापून काडिल आणि येक ब्राह्मण जखमी

---

§ नाहरसिंग जवाहरचा धाकटा भाऊ व भरतपूरच्या गादीविषयी अभिलाष धरणारा.

* पा. स. ३६३ १. बच्याजी विश्वनाथ खाडेकर. २. करवीरकर.

केला येणेप्रमाणें वर्तमान जाहलें त्यानंतर आमनी व नेरली व कमतनूर वगैरे ठाणियात त्याचे प्यादे होते ते आगदी झाडून पलून गेलें उपरात हुकेरीहून राजश्री [१]घनशामराव आमनीस येऊन तीनसेहे प्यादे गांवात घालून गाव आगदी लुटलूट करून जालून तमाम ठाणेची बंदोबस्त करून गेलें आहेत आद्यापवर आमनी वगैरे सेंडियाचे पारपत्य जाहलें नाहीं पनालियाहून राजश्री बालाजीराम दिडुरलीकर पाचसेहे प्यादे व सेभर स्वार येऊन येऊन सामानगड तालुकेत राहिले आहेत हुकेरीत पंधरासेहे प्यादे व चारसेहे स्वार आहे चिकोडीकर व बागवाडीकर व बच्याजीपंत खांडेकर व विरपाक्ष[२] आणाजी मिलून दीड हजार स्वार व तीन हजार प्यादे आहेत हुकेरीस जाऊन बसावें आसी योचेना आहे कलावें राजश्री सटवोजी भोसले चित्रदुर्गकर याचे शाहस गुतले आहेत इकडे येणेस मार्ग नाही आणि हैदरची त्यास आडचण आहे तूर्त येत नाही हैदर[३] तो गतला म्हणोन वर्तमान आहे गोकाकेत कितूरकर याचे ठाणे आहे तूर्त आकिवाटकर यास व राजापूरकर यास विवेक जाहला राजश्री हरीपंत नि॥ बालंभट काले याचे विचारे तह जाहला राजापूरकर पाटिलाचीं मुलें बंदीस चिकोडीस आहेत ती सोडून द्यावी+ येणेप्रमाणें जाहलें आहे कमतनूरचा मार तर श्रीकडून वो राजश्री नरसिंभट लाटकर हुकेरीस गेले होते तिकडून तह करून घेऊन आले आहेत की आमनी व नेरलीत चिकोडीकर याचे ठाणे जे दिवसी बसल ते दिवसी देशपांडे याचे ठाणे कमतनुरी आसावें येणेप्रमाणे करार करून हुकेरीकर याचे प्यादे व कारकून गावात होते त्यास झाडून निरोप देऊन लाऊन दिल्हे येणेप्रमाणें श्रीचें व गावकरी याचे पत्र आम्हास आले होतें आम्हीही दाहापधरा प्यादे व राजश्री लिंगो आपाजी यास राजश्री बच्याजीपंत खांडेकर याचे लस्करात पाठविले आहे कललें पाहिजे समागमें रामाजी नरहर आहेत आठचार दिवसात कमतनूरचे कार्य होईल राजश्री माहादजी सितोले याणी राजश्री पाटीलबावाचे पत्र आमचे नावें पाठविले होते की का॥ नेज सितोले याजकडें आहे सालाबादप्रमाणें हकाचा व [४]कमताचा ऐवज घेणे जाजती उपसर्ग न करणे म्हणोन पत्र आणिलें होतें त्याचें उतर आम्ही दिल्हे कीं माहल-सिरस्तेप्रमाणें हकाचा ऐवज घेतो आणि कमताचा चार सालाचा ऐवज घेतो जाजती उपसर्ग नाही सेवेसी कलावे येणेप्रमाणे उतर दिल्हे आहे तेथे सितोले

---

१. १ल्या बंदाच्या पाठीवर. २. विरुपाक्ष शामजी. ३. हैदरच्या मृत्यूची खोटीच वार्ता उठली होती व तसा उल्लेख खरे ऐ. ले. सं. भा. ७ ले. २४२३ मध्यें आला आहे. वस्तुतः हैदर इ. १७८२ मध्यें मेला.

+ येथ २ रा बंद सुरू झाला. ह्या बंदावर प्रारंभीं उजवीकडेस ' छ ४ रमजान चें पत्र ' असें वेगळ्या हस्ताक्षराचें लिहिणें आहे.

४ कमत—मजुरीनें चालविलेली घराऊ शेती.

*आहेत त्यास राजश्री आबाकरवी सागून येकदर फडशा करून घेणें इसिविगाकडील तेथें कोणी आला आसल्यास त्याकडीलही फडशा करून घेणें राजश्री बाबूराव दादाजी याची नजर तूर्त ठीक नाहीं तुफानानी लोकाची घरे घेतात भिमणा चौगला मौजे बेरगल यास आटसेहे रुा दड बाधिला कलावें त्यास राजश्री रामचेद्र नाईक याचे पत्र येक पाठउन यावे की देशपांडे याचा गुमास्ता घेऊन काम कारभार करीत जाणें आणि हकाचा वगैरे फडशा करून देणे व गावगना कमती वगैरे यास हरयेकविसी उपद्रव न करणें म्हणोन पत्र पाठऊन यावें राजश्री परसरामभाऊ याजकडें इकडील मोहीम सागून पाठवणार समागमें राजश्री राज्याबा येणार म्हणोन लिा त्यास राजश्री आबाकरवी राजश्री परसरामभाऊ यास सागवावे की देशपांडे हे आमचे आहेत याचे सर्व प्रकारें साभिमान धरून कामकाज करून देत जाणें म्हणोन सागवावे त्याकडें इकडील हुकेरी प्रातचा मामलत होणार आसा सुमार आहे आगोधर सागून ठेविले आसावे राजश्री आबास सागून चिरंजीव राजश्री आनंदराव सिरालेकर याचे कार्य होईसे + करावे आपली शरीर भावना ठीक नाहीं तूर्त उपशम जाहली आहे म्हणोन लिा तर हरयेक गोष्टीची आपदा करीत न जाणे नित्य उष्ण पाण्यानी स्नान करीत जाणें राच्याचे घरी सर्वत्र खुशाल आहेत दोण मण दाणें देणेचें सागीतलें आहे तिकडून कोणी येतील त्या समागमे जोरी पाठवून देतो कलावें राजश्री रघुनाथराव कुरुंदवाडकर तेथें आहेत त्यास जुगलचे कमेता करिता व हकाकरिता आबाकरवी सागून कार्य करून घेणें राजश्री कालो विरपाक्ष याचे घरी सुखरूप आहेत कललें पाहिजे मुख्य गोष्ट जमीची मोकली करून घ्यावी तेणेकरून उतम आहे आणि मुतनालचे पारपत्य करावे परंतु ईश्वरसता प्रमाण राजश्री आबास पत्र लिा आहे काम लागल्यास देणे वरकड मजकूर येथास्थीत आसे§ राजेश्री चिमणाजी पंता†चे देणे रुा दोनसेंह याजविंसी मारनिलेनी राजश्री बाबूरायास पत्र लिहिलें होतें त्यानी राा रामाजी नरहर यांस लिहिलें होतें जें दोनसेंह रुा देणें म्हणून लिहिले आहे रामाजी नरहरीनीं ती पत्रें आम्हांकडे पाठविलीं होती त्यास आम्हीं उतर लिहिले जे तो मार आम्हास दखल नाहीं चिरंजीव आपास लिहितों येसें लिा आहे आणि तेयें देणे भिड्याचें व राा वासुदेवपंत दामले यांचे आहे त्यास सांगावें जे इकडील सचातु(बु)तांपासून तुमचें कर्ज ही फारीख करूं तुम्ही चिंता न करणें तुम्हीं बहूत सावधपणे आसत जाणें बहुत काये लिहिणें हे आसीर्वाद

---

* येथून दुसऱ्या बंदाचे पाठीवरील मजकूर सुरू झाला. १ पानसे.

\+ येथें बंद ३ रा सुरू व येथेंहि बंद दोनप्रमाणें 'छ ४' इ. लिहिलें आहे.

§ येथून अक्षर वेगळें आहे.

† येथें तिसऱ्या बंदाची पाठ सुरू झाली.

+ हेच पूर्णदासबावा याचा जे सीराम बावास पत्र लिा आहे पावते करावे वाटेवरील गांव मटचा खर्च चालावा लागतो हे आपणास सर्व दखल आहे आणि बावासहि विनंती लिा आहे मुख्य गोस्ट मज सेवकाकडे बावांची सेवा व जये सारखे कराव हे जे सीराम

+ हें अक्षर भिन्न आहे.

---

७ पेशवाईंतील 'सिरस्ता बटछपाई'

(ले. कृ. वा. पुरंदरे, पुणें)

पेशवाईत वजनें व मापें उपयोगांत आणतांना तीं सरकार शिरस्त्याप्रमाणेंच असलीं पाहिजेत याबद्दल कडक निर्बंध असे. तो मोडणारास जबर नुकसानी द्यावी लागे. हीं वजनें मापें देशाधिकारी व शहर कोतवाल तपासीत व त्यावर आपले शिक्के करीत. शिक्के मारण्याबद्दल सरकारांत जी फी भरावी लागे तिला 'बटछपाई' नांव होतें. या बटछपाईचा शिरस्ता काय होता हें पुढील पत्रांत स्पष्ट होत आहे. पत्रांतील शिरस्ता पुण्याच्या कोतवालींतलि दिसतो. एकदां बटछपाई झाल्यावर ती पुन्हां किती वर्षांनीं होई याची स्पष्टता करणारा उल्लेख माझे तरी पाहाण्यांत नाहीं. विद्यमान बटछपाईच्या शिरस्त्याशीं हा शिरस्ता तुलना करण्यास उपयोगी पडेल. हा कागद तुळशिबागवाले दप्तरांतील आहे.

ले. ८ } श्री { श. १७१०
मू. चा. सं. } { इ. १७८८

यादी सिरस्ता बटछपाईचा केली माप व वजनी वाो सुा तिसा समानीन मया व आलफ

केली माप		वजनी	
१॥	आधोली १	१॥	पाशेरी १
।=॥	निठव १	।॥।	शेर १
०=॥।	चिपट १	।।	आदशेर १
०=	आदपावी १	०=	पावशेर
		०-	आदपावी

§सदरहू याद कोतवालाकडील रामजी आच याणें आणली छ९ जि(अपूर्ण)

---

§ पा. स. ४१६३

८ पेशव्यांची सिवरामभट चित्राव यांच्यावर निष्ठा व पंढरपूर येथें धर्मनाव

(श्री. चिं. ग. कर्वे, बी. ए., पुणें)

[श्रीओंकारेश्वर मंदिराचे संस्थापक शिवरामभट चित्राव यांच्या घराण्यांतील कु. विमलबाई चित्राव, बी. ए. यांनीं खालील पत्रें दिल्याबद्दल आभारी आहों. त्यांच्याजवळ आणखी संग्रह आहे. तोहि हळूहळू उपयोजिला जाईल अशी आशा आहे.]

ले. ९ }
मू. दा. प. }
श्री {

राजश्री बहिरजी पांढरे गोसावी यांसीं

छ अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य—स्नेहांकित चिमणाजी बलाल आसीर्वाद उपरी येथील कुशल जाणुन स्वकीये कुशल लिहीत जाणे विशेष सरकारची नाव तयार करून श्री पढरपुरांस पाठविली आहे वेदमुहूर्ती राजश्री सिवरामभट चित्राव पढरपुरांस घेऊन येतील त्यास मार्गी व क्षेत्री कोणेविसी उपसर्ग न लागे ते करणे येविसी आपले लोकास ताकीद करणे धर्म नाव करून +पाठविली आहे जाणीजे छ ५ रबिलाखर* बहुत काय लिहिणें लेखन

सिमा

\+ वेगळें वळण. * येथें थो. बाजीरावांची मुद्रा आहे.

श्री

ले. १० }
मू. दा. प. }
{

वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री सिवरामभट स्वामीचे सेवेसी विद्यार्थी बाजीराव बलाल कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती उपरी येथील कुशळ जाणोन स्वकीये लिहीत असिलें पाहिजे विशेष स्वामींनी आसीर्वाद पत्र पाठविलें ते पावलें लिहिले वृत कळले ब्राह्मण साक्षर आहे तीन पारायणे केली ईश्वरावर बहुत भार जाला तर ब्राह्मणास रुपये २०० दोन शत पाठऊन देणे म्हणोन लिहिले त्यावरून माहादजी काकडा याजबराबर सोनें वजन तोले दर १४ प्रमाणे रुपये

नख्त ४ रुपये एकूण चौदा तोले सोने व नख्त रुपये चार पाठविले असेत घेऊन पावलियांचे उतर पाठविले पाहिजे एकुण दोनसे रुपये पाठविले असेत* लोभ असो दीजे हे विनंति[1]

* निराळें वळण. १ पा. स. ५।६३.

---

९ श्रीआईआदिपुरुष उत्सव तिथी

(ले. कृ. वा. पुरंदर, पुणें)

*पंत प्रतिनिधी यांच्या शिक्यांत व पत्राचे 'श्री' काराजवळ 'श्रीआई-आदिपुरुष' असें म्हटलेलें आढळतें. याचा अर्थ आतां स्पष्ट झाला आहे. तो असा कीं 'श्रीआई-आदिपुरुष' या सत्पुरुषाचे वरद परंपरेंतील हें घराणें आहे म्हणून ते आपल्या मोक्ष गुरूच्या नांवाचा उल्लेख करीत आहे. या सत्पुरुषाची समाधी मोगलाईंत आहे. पण त्याचें ठाव ठिकाण निश्चित झालेलें नाहीं. मात्र त्याच्या एका शिष्यशाखेचा मात्र पूर्ण तलास लागला आहे. सोबतच्या यादींत 'श्रीआई-आदिपुरुषाचे' उत्सव तिथीची निश्चिती होत आहे. ही उत्सव-तीथ म्हणजे त्या सत्पुरुषाची पुण्यतीथच असली पाहिजे. ही तीथ पौष शुा। १५ आहे. पुणें प्रांताच्या सुभेदाराच्या दास्तानांतील पत्रावळी खर्चीं पडल्या आहेत त्याअर्थीं खुद्द पुण्यांत अगर पुणें प्रांतांत कोठें तरी हा उत्सव साजरा होत होता हे निश्चित. सदर तिथीस सालोसाल उत्सव होत असे.

ले. ११ मू. चा. सं.	श्री	श. १७१४ पौष शु. १३ इ. १७९२ डिसें. २६

यादी श्रीआदिपुरुष पौषी पौर्णिमेचे उत्छाहास साल गुदस्तप्रमाणे सन इसने

तिसैनात पत्रावली	सुमार ३०००

येकूण तीन हजार पत्रावली पावल्या असेत

[1]सालाबाद प्रो तीन हजार पत्रावली देणे

छ ११ जावल सलास तिसैन

पा. स. ४।६३. १ हा मजकूर निराळे वळणाचा.

१० सातारा-सदाशिवपेठेचें ढालेपणाचें वतन

(श्री. शं. ना. वत्स जोशी)

पुढील पत्र पुणें येथील पेशवेदप्तर-संग्रहांतील आहे. तें मुद्रित करण्यास दिल्याबद्दल संग्रहाधिकाऱ्यांचे आभारी आहों. पत्रांत आलेली पेठेच्या ढालेपणाची बाब नवीन दिसते. ह्यासंबंधीं उरवडेकर श्री. रा. शांतारामराव पोतनीस ह्यांनीं पुढीलप्रमाणें दिलेली माहिती येथें देणें अगत्याचें आहे. उरवडे येथें असें 'ढालेपणाचें वतन' आहे. प्रतिवर्षी विजयादशमीस ढालकाठीस नवा ध्वज चढवावयाचा असतो. ही ढालकाठीची जागा गांवाच्या मध्यावर प्रमुख भागीं आहे. दरसाल दोन पासोड्या घेऊन त्यांस गोडे तेल व काव घातलेल्या ताकांत भिजवून भगवा रंग द्यावयाचा व त्यांचें भलें मोठें निशाण शिवून सिद्ध करावयाचें आणि मग तें समारंभपूर्वक ढालकाठीस चढवावयाचें. ह्याबद्दल महारास व तेल्यास जमीन इनाम आहे. ह्यासंबंधीं ' ढालीस बांधून ठेवा, ' ' आतां ढालीखालीं आलों, रक्षण केलें पाहिजे ' इत्यादि वाक्प्रचारहि रूढ आहेत.

ले. १२ } मू. न.	{ श. १६५० इ. १७२८

माहादनाक वलद राणनाक महार मेटकरी किले सातारा यासी दिल्हे वतनपत्र ऐसी जे तुवा हुजूर अर्ज केला जे शहर सातारा येथे सदाशिव पेठची नवी वसाहत सरकारांतून जाहाली तेथील ढालेपणाचे वतन स्वामींनी कृपाळु होऊन मजला नूतन करार करून मानपान वगैरे नेमून देऊन चाकरी घेऊन भोगवटियास पत्र करून दिल्हे पाहिजे म्हणोन त्याजवरून तुझा अर्ज सातरेस आणून पेठमा।र येथील ढालेपणाचे वतन तुजला करार करून द्यावयाचे त्याजबद्दल शहर मजकूरचे इतर पेठेतील ढाले यास मानपान वगैरे काय पावते ह्याची चौकशी करून लिहून पाठवणें म्हणोन कृष्णाजी जनार्दन पेटा सातारा येथील मामलतीचे काम चालविणार त्यास सालगु॥ सन+ समान आशरीनात हुकूम सादर जाला त्याजवरून त्याणी येकशे त्रेसष्ट आखरचे विनतीपत्र व पेठ गुरुवार येथील ढाल्यास मानपान त्याची याद पाठविली.

१ ताश्रिफे बदल सालिना रु ३
१ पोटगी व घोंगडी बा। मिलोन रु. ५
१ किरकोळ परभारे घ्यावयाची

पा. स. ५।६३.
ऐ. सं. सा. सं. ४–५

१ पेठेत माळी व दाणेवाले वगैरे दुकानदार दिवसास बसतात साय-कालीं दुकान आटपून गेल्यावर कांदा मुळा दाणा गोटा वगैरे जिनस पडझड असेल ती घेत जावी व घरास भाकरी घरवाल्याचे आर्जवाने मागोन घेत जावी कोणी न दिल्यास आडू नये

१ सरकार स्वारी बोर पेठ मजकूरचा ढाल्या स्वारींत नेल्यास शिरस्ते आन्वये रोजमुरा व पोटगी मिळेल

१ पेठ मजकूरचे बाजाराचे दिवसी चिछायती भुसाऱ्याच्या गोण्या आल्यास फसकी व मालव्यास भिकणे मागोन घेत जाणे

१ ढाल दरसाल नवी होती ते समई जुना उतार तूं घेणे

१ दसरियाचे दिवसी ढालेची पूजा होईल ते समई ढाले पुढे ठेवि-तील ते तू घेत जाणे.

५

३

येणे प्रो मानपान ...... सुखरूप वौंशपरंपरा लेकराचे लेकरी (घेऊन सुखरूप) राहणे

---

११ छत्रपति राजाराम महाराजांचा पुण्यतिथ्युत्सव

(श्री. शं. ना. वत्स जोशी)

ले. १३ }
मू. न. }

कासी विश्वनाथ वैशंपायन मुा सिंहगड—आबाजीपंत दादा गोडबोले स्वामीचे सेवेसी १८ रसर राजाराम माहाराज यांचा फाल्गुन वाा ९ सोमवारीं उछाह होणार त्यास ब्राह्मण हजार पाचशे येतील त्याचे बंदोबस्तास लोक पाहिजेत यास्तव तेथून ३०–३५ आसामी चांगल्या शनिवारी सायंकाली अगर रविवारी दोन प्रहरीं येथे येऊन पोचले पाहिजेत यास्तव लिहिले आहे.*

---

* हेंहि पत्र पे. दप्तर संग्रहांतीलच आहे. पा. स. ५१६३.

१२ त्र्यंबकेश्वरच्या यात्रेकरूवरील करमाफी

(श्री. मा. वि. गुजर, बी. ए., पुणें)

ले. १४ }
मू. न. }

{ श. १६४० ज्येष्ठ व. १२
{ इ. १७१८ जून १४

सुा तिसा जमा साल मजकूर

यात्रा श्री त्र्यंबकेश्वर येथें पेशजी यात्रेस कर पडत होता. सालमजकुराकारणे स्वामीचा व मोगलाईचा सला जाला. मोगलाई तरफेचा कर राजश्री छत्रपति स्वामींनीं माफ करविला आणि आपले तरफेन यात्रेस कर माफ करून यात्रेस कराचा उपसर्ग न करावा व यात्रेस उपद्रव न द्यावा यात्रेकरी सुखरूप येऊ जाऊ द्यावे म्हणून राजश्री छत्रपति स्वामींनी लस्करचे सरदारास आज्ञापत्रे सादर केली

१ खंडेराऊ दाभाडे सेनापती
१ सुलतानजी निंबालकर सरलस्कर
१ काळोजी भोसले
१ त्र्यंबकराऊ दाभाडे
१ सुभानजी आटोले
१ विठोजी थोरात
१ देवजी सोमवंसी
१ सताजी कदम
१ भोजजी उघडे
१ पिलाजी जाधव
१ होनाजी अनंत
१ केरोजी पवार

१२ ●

येणेप्रमाणें राजपत्रे जेष्ठ बहुल द्वादसी मंदवासर बार रोजकीर्दी छ १ शाबान आषाढ शुध त्रितिया गुरुवासर (श. १६४० = ता. १९ जून, १७१८)

पा. स. ५१६३.

१३ कोंकणांतील मराठी अमलासंबंधीं पत्रें

(श्री. मा. वि. गुजर, बी. ए., पुणें)

ले. १५ }
मू. न. }

{ श. १६२५ कार्तीक शु. ६
{ इ. १७०३ नोवें. ३

१

फेरिस्त कागद दि॥ रा॥ नागोजी गोविंद सभासद नामजाद जकाती माहाला-निहाय प्रांत कल्याण भिवंडी व सुभा जुनर मु॥ आर्बा मया व अलफ छ॰४ रजबू

लस्करचे सरदारास रहदारींची पत्रे वाणी आमदरफ्ती करितील त्यास वाटेस उपसर्ग न करा म्हणोन पत्रे ११

जकातीचे साहेतेविसी पत्रें

२ राजेश्री प्रधानपतास पत्रें

१ साहेतेविसी

१ येसू तेली उंबरे याविसी

२

१ रा॥ केदारजी धोत्रे चाराहजारी यास

३ हवालदार किले हाय

१ किले श्रीवर्धन

१ किले मनरंजन

१ किले सुधागड

३

१ गोरोजी लोंबट व मंबाजी सावंत व सखोजी सिंदे व सोन सावत व जुनाजी सिंदे सरदार हशम जमा-व राजमाची यांस पत्र.

१ रा॥ बयाजी रघुनाथ सुभेदार प्रा॥ कल्याण भिवंडी

वाणियास परमुलखी पाठवावे यास अभयपत्रे डोले सुमार १३

येसू तेली उंबरा यास साल गु॥ राजश्री प्रधानपती राजमाचीस धरून नेऊन धामधूम केली त्याचा येक बैल व येक घोडे यारेदां घेतला ते त्याचे त्यास परतून देविले आहे आणि त्यास पुढें आमदरफ्ती करावे यास अभये पत्र १

रा॥ इंदुराव घोरपडे यांकडील सरदेस-मुखीचा येवज जकातीकडील हुजूर ठेविला आहे तो उसूल नागोजी गोविंद याकडे लाविला आहे त्याविसी ताकीद रोखे कमाविसदारानी

१ जकाती मीठ बंदर पेण

१ जकाती तळघाट तेलबैला

२

सुभेदार माहालानिहाय यास पत्र जानसेटी बिडवाई इंदापुरकर यास गावाविसी मार्गी तोस्ट लावावे यास गरज नाही म्हणोन पत्र १

३ मोकदम सेटिये व माहाजन सुभा जुनर याणी जकातीचे पथकियास गावांत जागा देऊन जकाती सुललीत चालती करावी त्यास पत्रें

१ कसबे खेड
१ तलेगाव गाधाडी[1]
१ का। पाबल
३

१ म्हसाजी फडनरे दि॥ सेनापती
१ येसजी कुडवे जंजिरे खांदेरी
यांस पत्र
१३

तेरीज

११	१३
१३	१
२४	२
	१
	१
	२
	२०

४४

रा। तिमाजी जगदले व खंडो वैजनाथ ठाणें पणवेली परराज्यांत पत्र १

वासील पत्र इरसाल रसद जमा येवज हुजूर छ २ जमादिलोवल रुा व जमावर्कू २९८॥। यो। २

ले. १६ } म. न. } { श. १६३० पौष शु. १४ { इ. १७०८ डिसें. १५

राजमंडल

सु॥ तिसा

दि॥ राजेश्री नीलकंठ बलाल यांचे स्वाधीन प्रांत कोकण व मलकापूर व्याघ्रगड प्रांत येथील जिल्हा स्वाधीन केला छ १३ सौवाल आज्ञापत्रें बितपसील

राजमंडल
कागद जिल्हे सु॥ तिसा
राजेश्री नीलकंठ बलाल
छ १३ सौवाल

---

१ दाभाडी ?

दामाजीराम यासी लिहिले जे राजश्री नीलकंठ बलाल याचे तरफेने सारगगड प्रांते लक्ष्मण गोविंद पाठविले आहेत तुमचा मामला दूर केला असे तुम्ही हुजूर येणे हिसेब कितेच रा नीलकंठ प्रभु यासी रुजू करून बखेर हुजूर येणे

किता पत्रे देशाधिकारी यास तुम्ही माारइलेचे आज्ञेत वर्तत जाणे म्हणून

१ शामजी रंगनाथ प्रांत राजापुर

१ देशाधिकारी प्रांत

१ देशाधिकारी प्रांत व्याघ्रगड

१ चिमणाजी बलाल नामजाद प्रा मलकापुर

१ सिवाजी दामोधर नामजाद संगमेश्वर

५

किता पत्रे

देशमुख देशकुलकर्णी ताा मुडल व कृष्णाजी कासी कमाविसदार खेड प्राा विन्हेरे बिलाकुसूर माारइलेचे आज्ञेत + + + तोपखाना (१) खेड वर्तत जाणे हिला हरकत केलिया मााचा उसूल वसूल माारइलेकडे देऊन ताकीद होईल ? हे पत्र घेऊन हुजूर येणे

गावडे याणी धणगर माारइलेचे तावीन धणगर माहाल करून हुजूर ऐवज आणविला लक्ष्मण गोविंद सारगगडी पाठविले आहे यास हिसेब कितेब समजाऊ वसूल याकडेस देणे.

ले. १७ } मू. न. } { श. १६३१–३२ { इ. १७०९–१०

श्री

हिसेब नीलकंठ बलाल खुद्दुर सन अशर मया अलफ रुपये

१०३२४॰ बाकी साल गुा बा हिसेब

४०००० साल मजकूर दरमाहे ३३००

दरमाहे तह

६२२५ खासगी

३२२५ राजापुर सुभा देहे १२ यो

३००० सुभा दाभोल

६२२५

५६५४९॥

इा अवल साल ता। जिल्हेज रुा।

२०४२९॥≈

ता।

११५३३८≈ रसद् बाा हिशेब

४९५॥। जामदारखाना

४७४९॥। वराता

३६५१ स्वारी भगवत वकटेश व्याघ्रगड महिपतगड पाा

२०४२९॥≈

रसदेच्या तहापैकी

११५३३८≈ रसद

४९५॥। जामदारखाना

२७५ रायभानजीबावा

३६५१ स्वारीयामुळे

१५९२४॥।≈

रसद् बाा हिशेब

११५३३८≈

जामदारखाना रुपये

४९५॥।

परभारे स्वारी मुळे

२०५१ स्वारी भगवत वकटेश

१४०० व्याघ्रगड व महिपतगड मुा ३ माहे १९ रोज दरमाहे वियमान राा खंडोबा

२०० सुदरगड गुणवतगड दरमाहे ५०

३६५१

आलाहिदा खर्च

४५६ जिल्हे खर्च

४०४८॥। वराता हुजरून

४५०४॥।

वराता रुपये

२७५ रायभानजी बावा दरमाह मजुरा

४०४८॥। हुजरून वराता जिल्हे खर्च

४७४९॥।

तेरीज

११५३३८≈ रसद्

४९५॥। जामदारखाना

३६५१ परभारे स्वारीमुळे

४७४९॥। वराता

२०४२९॥≈

बाकी खेरीज प्रतिनिधीकडील सरदारी खर्च व बलाडा हुजुरात खर्च आलाहिदा येणे असे निकी बेरीज रुपये ३६११९॥-

१४ कांहीं टिपणें

चास येथील श्रीसोमेश्वर

मौ. चास (जि. पुणें) येथें श्रीसोमेश्वर नांवाचें शिवालय आहे. हें अत्यंत भव्य असून प्रेक्षणीय आहे. स्थानिक लोक हें देवालय चासकरांनीं बांधिलें इतकेंच काय

तें सांगू शकतात. आतां लोक चासकर घराण्यांतील रखमाबाईलाच विशेषेकरून ओळखीत असल्यानें ते या देवालयाच्या निर्मितीचें श्रेय याच बाईच्या पदरीं बांधीत असल्यास नवल नाहीं. पण आम्ही पुढें जो पेशव्यांचे रोजकीर्दीतील उतारा देत आहोत त्यावरून या देवालयाचा निर्मितिकाळ व बांधणाराचा नामनिर्देश स्पष्ट करितां येईल. एकंदर काम पाहिल्यावर ते सुरवातीपासून तयार होईपर्यंत दाहा-बारा वर्षें तरी चाललें असलें पाहिजे. हें काम शक १६७३ च्या श्रावणांत पूर्ण झालें व ते कृष्णराव महादेव चासकर यांनीं केलें. म्हणजे इमारतीच्या पायाचा दगड बाजीराव बल्लाळच्या कारकीर्दीच्या शेवटीं बसविला गेला असें धरून चालल्यास हरकत नाहीं. परंतु चासेस चासकरांचें दफ्तर आहे तें पाहण्याची संधी आणखी व पूर्णपणें त्यांचे विद्यमान वंशज कोणाला देतील तर ह्या व इतरहि कित्येक गोष्टी निःसंदिग्धतया कळून येतील.

ले. १८ } { श. १६७३ श्रावण वा। ११
{ इ. १७५१ आगष्ट ६

१ कृष्णराव महादेव यांनीं चासेस श्रीसोमेश्वराचें देवालय सिद्ध केलें आहे. (सुा इसने खमसेन मया व अलफ श्रावण बहूल एकादसी)

मस्तानी तलाव

पुणें–सासवड रस्त्यावर दिवे घाटाखालीं वडकीच्या रानांत एक सुंदर तलाव आहे. याला स्थानिक लोक 'मस्तानी तलाव' म्हणतात. हा केव्हां व कोणीं बांधला याबद्दल निश्चित बोलतां येत नव्हतें. परंतु पुढील पेशवे कीर्दीतील उताऱ्यावरून याचें काम बाळाजी बाजिराव ऊर्फ नानासाहेब पेशवे यांचे कारकीर्दींत झालें असून ते शक १६७३ सालीं चालूं होतें. ज्या अर्थीं परंपरेनें याला लोक 'मस्तानी तलाव' म्हणत आहेत त्या अर्थीं याचें मूळ काम मस्तानीनें सुरू केलें असावें व तिच्या पश्चात् नानासाहेब पेशव्यानें तें शेवटास नेलें. बाजीराव-मस्तानीचा शेवट एकाच काळीं आठ चार दिवस आगे मागे झाला हें आतां ठरून पहात आहे. तेव्हां हें काम श्रीक्षेत्र जेजुरीच्या तळ्यानंतर बाजीराव साहेबांनीं हातीं घेतलें व त्यांच्या पश्चात् तें नानासाहेबानें पुरें केलें असें तूर्त धरून चालू.§

१ मौ. वडकी येथील तळ्याकडे खर्च (सुा इसने खमसेन मया व अलफ, जिल्हेज*)

---

§ ह्या तलावाविषयीं 'बाजीराव विशेषांकांत (पृ. ४४२) रूढ नांवावरून कांहीं तर्क मांडले होते. आतां तलावाकडील खर्चाची अर्थात् कालासह नोंद मिळाल्यामुळें कांहीं दुरुस्त व निश्चित असें सांगतां आलें आहे. –संपादक

* पा. स. ९–१४६३

किल्ले विसापूर येथील शिवालय

१ किले विसापूर येथें शिवालय बांधिलें (सुा इसने खमसैन छ २५ जिळकाद् = श. १६७३ आश्विन वद्य १२; इ. १७५१ आक्टोबर ५)

श्री विश्वेस्वर वास्तव्य का। घोसाळे

१ देवस्थान श्री विस्वेस्वर वास्तव्य कसबे घोसाले येथील देवालये बांधले व देवस्थापना गोविंद बलाळ गोखले याणी केली त्यास खर्च लागला तो सरकारातून दिल्हा साल मजकुरी देवस्थापना जाली [इसने खमसैन मया व अलफ = श. १६७१–७२; इ. १७५१–५२].

खंडेराव गुजराचें वृंदावन

शाहूच्या बरोबर रायगडावर कित्येक मराठा सरदारांचीं कुटुंबें जुलफिकारखानानें कैद केलीं होतीं. त्यांत प्रतापराव गुजराचेंहि कुटुंब होतें. पुढें या बंदीवासांत प्रतापरावाचा मुलगा खंडेराव यावर धर्मांतर करण्याचा प्रसंग आला. परंतु धर्मांतर केल्यावरही खंडेरावानें नामांतर केलें नाहीं. खंडेराव बंदींतून सुटल्यावर दक्षिणेंत आला व आपल्या पा। परळीच्या देशमुखीचा उपभोग घेऊं लागला. त्याच्या मृत्यूनंतर त्याचें वृंदावन का। परळी येथें बांधलें गेलें. यासंबंधीं छत्रपति शाहूच्या कीर्दींत (सुा समान माहे जिल्काद् आषाढ शुद्ध दशमी मंदवारी) सयाजी चिन शिवाजी गुजर यास पत्र लिहिलेले पहाण्यांत येते.

---

१५ दुसऱ्या बाजीरावाचे स्वारीचा ताळेबंद*

(श्री. **य. न. केळकर**)

ले. १९ } { श. १७३८ कार्तिक शुद्ध ५
इ. १८१६ आक्टोबर २५

तालेबंद माहाल जामदारखाना खासगी स्वारी राजश्री——पंतप्रधान स्वारी रजुन्न हा। छ २६ जिलकाद् अश्वीन मास तागायत छ ३ जिल्हेज कार्तिक मास शके १७३८ धातनाम संवत्छरे सुा सबा अशर मयातेन व अलफ जमा रुपये

५३३४४।= पुणे खातेपैकी जमा
२०१।॥
———
५३५४६०=

---

* हा ताळेबंद कै. स. ग. जोशी संग्रहांतील आहे (क्र. ४४७९).

४९४२५ पुणियाहून रोख बरोबर ऐवज घेतला ते रुपये

४०४०० चांदवड गोण्या रोख व थैल्या मिळोन

४०००० गोण्या सुमार १० दर ४००० प्रो

४०० थैल्या सुमार २ दर २०० प्रो

४०४००

८२०० सिका रुपये

८००० गोण्या २ दर ४००० प्रो

२०० थैली येक येकूण

८२००

५५० चांदवड अधेल्या पावल्या यो

५०० पावल्या

५० अधेल्या

५५०

२७५ चेले गुा बापू तलेकर

१०० हाली सिका

१७५ चादवड

१५० रोख

२५ पावल्या

१७५

२७५

४९४२५

१८८५॥।= पुणियाहून स्वारी निघाली त्या तारखेचा खर्च पुणे मुकामी जाहाला तो खर्च लिहून जमा रुा

८४ हालीं सिका

१७५०॥। चांदवड रोख

५१८= भाडी फो नित्यदानाकडे खर्च जाहाली ती

१८८५॥।=

१७ पुणे मुकामी स्वारी आली त्या दिवसी बेल्याचे भरतीस द्यावयाकरितां पोतांपैा घेतले ते चांद्वड

१५ रोख
२ पावल्या
१७

२०१६॥ परभारे जमा मुाहाये चांद्वड रुा

४०० गुा दाजी अनंत परचुरे रोख
९१८॥। गुा वाकनीस द्वादसी रुा
६०६। किता
३१२॥ किता
९१८॥।

६९७॥ दिपवालीनिमित्य पुणे मुकामी वाड्यानिहाय दीप व चिराखदाने लाविली त्याची यादी स्वारीत उगवली सचय रुा

२०१६॥

५३३४४।=

तपसील

८३८४ हाली सिका
४४९६०।= चांद्वड
५३३४४।=

२०१॥। उटणें याचे यादी पुणे मुकामास जाहाले.

१५७१ फ्रो नाणे येकूण चाद्वड

१४८५ मोहोरा शेटशाई नाणें सुमार ११० येकूण दर मोहोरेस रुपये १३॥ प्रो

८६ मोहोरा दिली सिका यो रुा

६८ प्रा नाणें सुमार ४ दर १७ प्रो सरकारांत खर्च जाहाल्या त्या

१८ प्रा १ परभारे देणे लाला दिवट्या येकूण

८६

१५७१

३५८॥ फ्रो भाडी नित्यदानाचीं सरकारांत खर्च जाहाली त्याची किंमत रुा

२६७॥ समया पितळच्यिा सुमार १४ रुा

८०। ताह्माने ताब्याची सुमार १४ रुा

१०॥। निराजने पितळी १४ यो

३५८॥

१०४४८= फ्रो जिनस उटण्याचा वगैरे येकूण चांदवड रुा

१॥। शिवाय जमा यादीप्रो चांदवड रुा

४९७१॥=। दुबेर्जी खानी निसबतवार जमा रुा

।॥- खातें विष्णुक्रांत गुा पांडुरंग मोरेश्वर रुा

३८१ येसू पवार

१००० परशराम खंडेराव राहतेकर रुा

२२ अमानत खाते

४२० जयकृष्णभट काले हाली सिका रुा

४६॥ मोरो बापूजी मोने

२ गोविंद बाबूराव करदीकर रुा

१०० गंगी मुलकीण पंढरपुरकरणि

९। खातें मक्याचीं कणसें गुा आपा दळवी व धोंडी नलवडा

१८६६॥। खातें वाकानिसी द्वादसी

४० सुदर्शनदास बैरागी

२॥।=। मोरो विनायक सहस्रबुद्धे

९८८॥ बाला उकिडवे रुा

२२८ हाली सिका

७६०॥ चांदवड

९८८॥

१०० चिमणाजी नारायण राजवाडकर रुा

४९७१॥=।

तपसील

६४८ हाली सिका

४३२३॥=। चांदवड

४९७१॥=।

६०५५३८=।

तपसील

९०३२ हाली स्किा

५१५२१८=। चांदवड

६०५५३८=।

रुो

४२१९०। पुणे खात्याकडे रोख दिल्हे गुा कृष्णाजी जामदार व गोपाल गणेश आठवले रुो

३३८९९। चांदवड

८२१ प्रा थैली १

६०० प्रा थैल्या ३

येकूण दर २०० प्रा

३२००० सबंध गोण्या सुमार आठ होत्या त्या फोडून मोजून दिल्हे दर गोणीस रुा ४००० प्रो

४२४।-पावल्या

५० आधेल्या

२ किता रोख मागाहून दिल्हा ते रुो

३३८९९।-

८०१६ हाली सिका

५१६ प्रा थैली १

१५०० प्रा थैली १

६००० प्रा थैली तोडे ३

दर २००० प्रा यो

८०१६

२७५ येलेयांत होते ते मोजून दिल्हे गा बापू तळेकर रुा

१०० हाली रोख रुा
१५० रोख चांदवड रुो
२५ पावल्याचा रुो

२७५

तपसील

८११६ हाली सिका
३४०७४।· चांदवड

४२१९०।·

·।· खासगत खर्च सरकारांत उटणे दिपवालीबद्दल मंडलीस लावावया करितां शिष्ये बला विले त्यास दिल्हे त्यापो खर्च उगवले नाहींत ते रुो

४॥· भोजनखर्च गा रामचंद्र बलाल आठवले चा यादी अलाहिदा तपसलिवार रुो

२४ खरेदी समया पितलेंच्या घुमार २ नित्यदानाकडे द्यावयाबद्दल येकूण खंडीत रुपये विा दिनकरपंत नाना साठे दर १२ प्रो रुो

३०१९८=। दुबेर्जी खाती निसबतवार

३ मोरो नारायण दाचक
१ नारोबा दिघे
१ सदासीव सिष्या निा सौ बाई
१०३ गणेशभट लघाटे
१०० दाजी अनंत परचुरे
१ रामचद्र भिकाजी कर्दीकर
९० रोशनाईकडे गा रामचद्र बलाल आठवले रुो
१ गंगाधर बालकृष्ण मराठे
·।· सखाराम पटवर्धन
१ राघोपंत शेडचे
२५ गंगाइ गवलण
५० वाकनीस वाडा शुक्रवार आ·३
१२ नारोबा कानडे
२॥।=। गोपाळ गणेश आठवले

३०१९८=।

१८०१५ सरकारात खर्च या यादी मखलासीच्या वगैरे रुो

१७९९९ या यादी मखलासीच्या आज रुो सिका चादवड

इा छ २६ जिलकाद ता छ ३० मिनहू	१५३०७॥।	४९०	१४८१७॥।
इा छ १४ जिल्हेज ता	२६९१।	४२६	२२६५।·
छ ३ मिा	१७९९९	९१६	१७०८३

रुो

१६ यादीखेरीज फकीरास रात्रौ जेवावयास घालून दिल्हे ते आा १६ दर १ प्रो चां रुो

१८०१५

६०५३५८=।

तपसील

९०३२ हाली सिका

५१५०३८=। चांदवड

६०५३५८=।

बाकी सिलक चांदवड रुपये येकूण तसलमात दाजी डोंगर निा जामदार अठरा रुो चंद्रग्रहणास स्वारी गेली ते समयीं झाडा नाणेवार स्वारी फुलगांवपैा सुमार इा छ १४ मोहरम ता छ १९ मिनहू

जमा नाणे	सुमारा		खर्च सुमारी	सुमार
३५०	पुणियाहुन बरोबर नेले नाणे सुमारी	१२	नित्यदानाकडे पुतली तांटे सुमारी इा छ १४ मोहोरम ता छ १९ मिनहू मुा रोज ०६ दररोज सुमार २ प्रो	
	५० मोहोरा दिली सिका	८	सहलखर्च मोहोरा शेटशाई सुारी	
	१०० मोहोरा शेटशाई		१ छ १५ रोज	
	२०० पुतली ताटे		४ छ १६	
	३५०		३ छ १७ रोज	
			८	
		२०		

जमा सुमारी

४५ चेल्यात गुा चातेलकर

२५ मोहोरा शेरशाई

१० मोहोरा दिली सिका

१० पुतली ताटे

४५

२ पुणे खार्ते पो स्वारी गेली त्या रोजचा खर्च पुतली ताटे नित्यदानाकडे सुमार

३९७

तपसील

६० मोहोरा दिली सिका

१२५ मोहोरा शेरशाई

२१२ पुतली ताटे

३९७

खर्च सुमारी

बाकी सिलक नाणे सुमारी

३७७ तपसील

६० मोहोरा दिली सिका

५० किता

१० चलेयांत

६०

११७ मोहोरा शेरशाई

९२ किता

२५ चेल्यांत

११७

२०० पुतली

१९० किता

१० चेल्यांत

२००

३७७

सदरहू सुमारी तीनशें सत्याहातर कृष्णाजी जामदार याचे हवाली केले

झाडा नाणेवार सुमारी स्वारी जुन्नर सुमार

८२५ बरोबर नाणे नेले सुमार

७७१ गोणीतून नेले सुमार

८० मोहोरा दिली सिका

१९१ मोहोरा शेरशाई

५०० पुतली ताटे

७७१

४५ बेल्यांत

१० मोहोरा दिली सिका
२५ मोहोरा शेटशाई
१० पुतली तांटे
४५

४ पुतली ताटे नित्यदानाकडे पुणे मुा स्वारी जुनरा निघाली त्या तारखेचा खर्च

८२०

५ मोहोरा शेटशाई पुणे मुा स्वारी आली त्या तेरखेस पोतापो घेतल्या

८२५

४४ उसनवार मोहोरा जमा सुमार

१० यशोदा आजीबाई वोक पो मोहोरा शेटशाई

३४ परशराम खंडेराव राहातेकर पो शिवनेरी येथे घेतल्या सुमार
४ दिलीसिका
३० शेटशाई
३४

४४

८६९

तपसील

९४ मोहोरा दिली सिका
२६१ मोहोरा शेटशाई
५१४ पुतली ताटे
८६९

नाणे सुमारी

१४६ सरकारांत खर्च नाणे सुमार

४ मोहोरा दिली सिका येकूण फ्रो किले सिवनेरी येथे श्री सिवाचाईस ठेविल्या दुराजो सुमार

२ साशांनी ठेविल्या
१ छ ३० रोज भाऊ-
बिजेबा।
१ छ १ जिल्हेज बहीण
तिजेबा।
—
२

२ सा। बाईसाहेबानी ठेविल्या
१ छ ३० रोजी भाऊ-
बिजे बा।
१ छ १ जिल्हेज बहिण
तिजे बा।
—
२
—
४

५१० मोहोरा शेटशाई
८ नस्ताची दक्षणा इा छ ८ येकूण दर रोज
१ मो।
२ फुलगाव येथे भिमेत टाकिल्या सुर
२ हरदास येकादसीनिमित्त
कीर्तनाबदल—— सुर
१ श्री देवास दिपवालीचे स्नानासमइ
९७ वोवालणीखर्च दिपवाली बदल व भाऊ-
बीज व बहीणतिजेबदल
३३ श्री सिवाबाईस
१६ छ ३० रोज भाऊ बिजे बा।
१० ३ ३
——————

१७ छ १ जिल्हेज बहीणतिजेबा।
—
३३

६४ दिपवाली नि।। व गैर चायका मंडलीस
८ फुलगांवचे मु।।
१ गंगाबाई राजमाचीकर सहलै खर्च
३१ वोवालणी छ २८
२० ११
——————

१० छ २९ रोज वोवाळणी
७ सेाा बगाबाई गोखली यांस
१ सहल खर्च छ ३ जिल्हेज
३ श्रीसांच व नरनारायणाकडे
३ छ १ रोज मोहोरा १७
―――
६४
―――
११०
३२ पुतली तांटे नित्यदानाकडे इाा तागायत रोज ८८ येकूण दर रोज ४ प्रो सुाा
―――
१४६
२३ उसनवार नाणे सुमारी सुर
१ बापूजी नारायण रानडचे रामदुर्गकर पुतली तांटे सुमार
५ रामचंद्र भिकाजी कर्दीकर पुतली तांटे हस्ते सखाराम परांजप्ये
१७ सदासीव माणकेश्वर
१० मोहोरा शेटशाई
७ पुतली तांटे
―――
१७
―――
२३
१ फ्रो दिली सिका मोहोर लाला दिवस्या यास दिले ते सुाा
―――
१७०

तपसील

१२० मोहोरा शेटशाई
४५ पुतली तांटे
५ मोहोरा दिली सिका
―――
१७०

बाकी सिलक हस्ते कृष्णाजी जामदार याजपासी नाणे सुाा ६९९

तपसील

१४१ मोहोरा शेटशाई
४६९ पुतली तांटे
८९ मोहोरा दिली सिका
―――
६९९
―――

१६ पोर्तुगीज विजरईचें पेशव्यांस पत्र

(श्री. ब. द. आपटे, पुणें)

१ उपलब्धि—प्रस्तुतचें पत्र भा. इ. सं. मंडळांतील आहे. या पत्राचा कांहीं भाग अलीकडे प्रो. पिसुर्लेकर यानीं Portugueses e maratas Vol. 6 p. 9 वर छापला आहे. परंतु संपूर्ण पत्र छापलें जाणें इष्ट असें वाटून मीं तें पुणें येथील सेंट व्हिन्सेंट् स्कूल मधील Rev. Manuel Pires यांच्या मदतीनें नकललें व तें पुढें देत आहे.

२ प्रस्तावः—पोर्तुगीज व मराठे यांचे राजकीय संबंध ध्यानांत येण्यासाठीं १७४६, १७४७, १७४८ आणि १७५६ ही चार वर्षे अभ्यासलीं पाहिजेत. त्यांपैकीं आपणांस एवढें अवगत आहे कीं, (१) फेब्रु. १७४७ मध्यें सावंतवाडीकरांनीं पोर्तुगिजांना **रेड्डीचा** किल्ला देऊन त्यांच्याशीं सौरस्य संपादन केलें.[१] (२) पुढील वर्षी म्हणजे एप्रिल १७४८ मध्यें मराठ्यांनीं **मुडागड** काबिज केला.[२] आणि त्यानंतर (३) मे १७५६ मध्यें मर्दनगडास मराठ्यांनीं पोर्तुगिजांचा पाडाव केला व या लढाईत खासा विजरईच (पे. द. पृ. २९५८) मृत्यु पावला.[३] परंतु १७४६ मध्यें पोर्तुगीज व मराठे यांच्यांतील संबंध सलोख्याचे होते किंवा बिघाड करणारे होते हें समजण्यास या पत्राचा उपयोग आहे. पोर्तुगीज विजरई **मार्केज् द कास्तेलु नोव्हु** (इ. १७४४ ते इ. १७४७) यानें नानासाहेब व सदाशिवरावभाऊ या दोघांना उद्देशून ३ एप्रिल १७४६ (New Style) रोजीं हें पत्र

१ काव्ये. पृ. ७४ ले. ६१, पे. द. पृ. २७२४, २७५८, १४०३, २८२४, Portugueses e maratas Vol. 6, p. 18

२ पे. द. पृ. ३९८६, २७३९, २७३१ प्रो. गोडेकृत Gode family Bakhar p. 2, 4 (1938)

३ पे. द. पृ. २८६५, खरे भा. १ पृ. ९, पे. द. पृ. ३९६१, २७५८, ४०९६, २९५७ काव्येतिहाससंग्रह ले. १७६ पृ. १६४. हा मर्दनगड पुढें पोर्तुगीजांनीं १७६३ मे मध्यें परत काबीज केला. (विष्णु रंगाजी शेळडेकर कृत "गोमांतकांतील कैवल्यपूर येथील श्री शांतादुर्गा संस्थानचा संक्षिप्त इतिहास," पृ. ५३, इ. १९१२; Portugueses e maratas Vol. 6 p. 52; सरदेसाई स्मारक ग्रंथ १९३८ पृ. ३५.)

लिहिलें आहे. पत्रांतील भाषा **जुनी पोर्तुगीज** आहे. पत्रांत **शंकराजी पंडित** या व्यक्तीचा उल्लेख येतो. हा शंकराजी पंडित म्हणजे शंकराजी केशव फडके होय.

३ आशयः—पत्रांतील आशय "शंकराजी पंडितानें **दमण** येथील किल्ला वेढल्यामुळें आंतील लोकांस बाहेरून मदत मिळणें अशक्य झालें आहे. शंकराजी पंडितानें आमच्याशीं लढून एक मालाचें जहाज हस्तगत केलें आहे. बहुधा त्या आमच्या जहाजावर पोर्तुगालचें निशाण नसल्यामुळें त्यानें (शंकराजी पंडितानें) आमची बोट (Pala) पकडली असावी. त्यास जर ती बोट पोर्तुगीजांची आहे असें कळलें असतें तर त्यानें अशी गोष्ट केली नसती. वसई (१७३९) पासून चालत आलेला तह बिघडेल याकरितां कृपा करून शंकराजी पंडितास दमणमधून (ससैन्य वेढा उठवून) आपण (नानासाहेबानें) परत बोलवावें " असा आहे.

४ चर्चा:-अशा तऱ्हेची जी हकीकत या पत्रांत वर्णिली आहे ती नवीन आहे. कारण अलीकडे रा.ब. सरदेसाई यांनीं छापलेल्या पेशवेदप्तरांतील ४५ भागांत याचा उल्लेख नाहीं आणि ऐतिहासिक पत्रव्यवहार (१९३३) यांत १७४६ च्या सुमाराचीं कांहीं पत्रें आहेत; परंतु त्यांतही प्रस्तुत हकीकत नाहीं.

१७४६ मध्यें प्रथम मराठ्यांनीं चढाऊ धोरण स्वीकारल्यामुळें पोर्तुगीजांना बचावाचें धोरण पत्करावें लागलें असें वाटतें.

१७४६–४७ यावर्षी नानासाहेबांनीं भाऊसाहेबांस कर्नाटकच्या स्वारीवर पाठविलें व तेथें सोंधेकराशीं तह कायम केला. आणि याचवेळीं पोर्तुगीजांनीं उचल खाऊं नये म्हणून त्यांना शह देण्याकरितां नानासाहेबांनीं शंकराजी पंडितास ससैन्य दमणकडे पाठविलें.[४] असो. मूळ पत्र असें[५]—

---

४ हें पत्र नीट समजण्यासाठीं पुढील माहितीचा उपयोग होईल.

१७४६ मध्यें पोर्तुगीजांनीं सावंतवाडीकराकडून Alorna (**हळर्ण**) Bicholim, Tiracol, Rarim (**रेडी**) हीं स्थळें हस्तगत केलीं (Portugueses e maratas 1940 Vol. 6 P. 6)

मार्केज द् कास्तेलु नोव्हु यानें ५ मे १७४६ (New style) रोजीं सावंताकडील हळर्ण (Alorna) काबीज केल्यामुळें त्यास '**कार्उत अलोर्ना**' असा किताब मिळाला. (ऐति. पत्रव्यवहार पृ. ४१ ले. ४५ टीप.)

मे १७२८ मध्यें पिलाजी जाधवरावानें **दमणवर** हल्ला केला अशी माहिती पे. द. पृ. ६८४४, ६८३८, १४०७, १०७५, ४५२० मध्यें आहे. १७२१ मध्येंहि पोर्तुगीजांशीं तह आहे (पे. द. पृ. ४५१६). यावरून १७२१ पासून असलेला तह १७२८ मध्यें कांहीं कारणांमुळें मराठ्यांना मोडावा लागला असें ठरतें.

५ डेक्कन कॉलेजांतील पारसनीस संग्रह रुमाल नं. ८५ मध्यें अशाच स्वरूपाचीं कांहीं पत्रें आहेत तीं जिज्ञासूंनीं अवश्य पहावीं.

Sr Balagi Pandita Bagirao, Pordano Sr. Sadoba. Quando foi Dom Antonio Joze nao esorevy Av. Mec. por rezao de nao saber se va Mec. quereria a minha correspondencia o q(ue) agora faco pondo na presenca de V. Mec. em como Sacragi Ponta nos tomou uma palla de Prac,a de Damao. quebrentando a boa pax pois depois de pelejar com ella sua Armada dis q(ue) nao conhecera por nao trazer bandeira a tomar a ao mesmo tempo que ella pellejou com ella larga, e ser estillo na nossa nac,ao Portuguesa pellejar declaradamente com os nossos inimigos o q(ue) nao duvido ser engano do cabo porque nao suponho que conhecendo fosse combater com ella, sendo amigos, qnando eu nos meus regimentos que passo as minhas naus he Armadas e goardar com a Armada de V. Mec. toda cortezia e boa amizade. Segundariamente, me avizao de Damao em como Sacragy Ponta tem mandado por citio a barrá daquella cidade de sorte que nao pode entrar e sahir nada e dizem que por terra tambem q'por citio co gente q'VM. lhe manda,e assim V. Mec. veja se permite isto o seu grande nome e do Sr. Chimanagy Apa q' nos ajustes das capitulac,oens de Bac,ay foi com tal caparicho comprindo tudo quanto della tinha dito e feito inviolavelmente que athe em Portugal corre a fama, e agora V. Mec. como seu Sucesor nao deve fazer menos pois he grande a sua justica e capaxidade pois da nossa parte estamos prontos a comprir sem falenc,ia e o mais dira a V. Mec. Dom Ant. Joze Henriques a quem tenho recomendado, expero de sua justic,a mande ordem a dito Sacragi Ponta para que entregue a dita Palla com seus aparelhos, e mandar levantar o citio que por mar tem posto, e nao consentir que por terra fac,a alterac'ao alguma, mas antes haja com boa correspondencia e amizade e da mesma boa paz exprimentara V. Mec. em mim pois desejo a conserva,cao e socego do Estado Del Rei meu senhor como o de V. Mec. ficando sempre pronto para o que for de seivico e agrado de V. Mec. que Deus guarde muitos anos.

Goa, 3 de Abril de 1746.

[६] Marquez de Castello Novo
मार्केज दे कस्तल्या नौ विजुरे गोवा

---

६ यापूर्वी याच्या पूर्ण नांवाचीं आद्याक्षरें D, P, M, A, यांचा सोनोग्राम आहे.

महिपतराव कवडे*

(श्री. शं. ना. जोशी)

महिपतराव कवडे ह्या मराठा सरदाराविषयीं पुढील माहिती संकलितरूपानें दिली आहे. ही माहिती देण्यास दीक्षित पटवर्धन सावकार पुणें ह्यांजकडील कागदपत्र प्रेरक झाले. प्रस्तुत दिलेले मूळ कागद, सांपडलेल्या कागदांपैकीं थोडकेच आहेत. एकंदर हे कागद २५० हून अधिक आहेत. मात्र त्यांत मुख्यतः महिपतरावाची आर्थिक व्यवहाराचीच बाजू आलेली आहे व तें सरळच आहे. पण ह्या प्रसंगानें मुद्रित कागदांतील महिपतरावाविषयींचे उल्लेख पाहतां तेहि बरेच आढळले व त्यांतीलच हें संकलित वृत्त थोडक्यांत पुढें दिलें आहे. मुद्रितांतील उल्लेखानंतर अमुद्रित कागदांतील महिपतरावासंबंधीचे उल्लेख मांडणें इष्ट होईल व तें पुढें करूं.

महिपतराव कवडे हा मराठा शूर सरदार. ह्याच्या वडिलांचें नांव आवजी कवडे. हे आवजी श. १६६४ भाद्र. शु. ११ स मृत्यु पावले.§ अर्थात् ह्यानंतर महिपतरावाच्या कामगिरी पाहावयाच्या. पिता विद्यमान व कर्तृत्ववान असतां पुत्रानें आपुली कर्तुकी दाखवूं नये किंवा दाखविली नाहीं असें थोडेंच आहे. अशीं उभयतांच्या कामगिरींचीं उदाहरणें पुष्कळ देतां येतील. पण तसा भाग प्रस्तुत पितापुत्रांत नाहीं. नाहीं म्हणावयास महिपतराव कवडे स्वारीवर व मुलुखव्यवस्था करण्याचे कामावर असतांच आपल्या तीर्थरूपांच्या मृत्यूची वार्ता पंतप्रधानांस कळवीत आहे. म्हणजे बाप असतांना महिपतराव स्वारींत आहे. पण लहान मूल म्हणून आहे. कारण एवढेंच, त्यानंतर म्ह. पित्याच्या मृत्यूनंतर ९ वर्षांनीं महिपतरावांचा उल्लेख स्वारीप्रसंगानें पण 'अल्पवयी' असा आवर्जून केलेला आहे, अर्थात् बापाच्या मृत्यूचे वेळीं महिपतरावाचें वय ८।९ वर्षांचें असावें व अल्पवय म्हणून श. १६७३ मधील उल्लेखाचे वेळीं त्याचें वय १७।१८ वर्षांचें असावें.

छापील व हस्तलिखित म्हणजे अमुद्रित पत्रांतील महिपतरावाचा उल्लेख त्याच्या एकट्याच्या नांवानेंच नेहमीं आला आहे. महिपतराव बिन आवजी कवडे असा पित्याच्या नांवासह आलेला आढळत नाहीं. तसेंच महिपतराव आपल्या पत्रावर आपल्या वडिलांच्याच नांवची मुद्रा 'मार्तंड चरणी तत्पर आवजी कवडे निरंतर' ही उठवितो. कदाचित् ह्या प्रकारें वडिलांचा निर्देश तो करतोच म्हटलें तरी चालेल.

महिपतरावाच्या ह्या अल्पवयांतील स्वारीप्रसंगहि विशेष लक्ष्यांत घेण्याजोगा आहे. दमाजी गायकवाड ह्या सेनाधुरंधराशीं लढण्याचा तो प्रसंग होता. शाहू छ. कालवश झाल्यानंतर सातारा, कोल्हापूर येथें व इतरत्रहि ज्या घडामोडी झाल्या व भलेबुरे विचारप्रवाह सुरू झाले. त्यांत दमाजी गायकवाडाचें आपल्या फौजेसह खानदेश वगैरे भागांत धामधूम करीत येणें अर्थात् त्याचा बंदोबस्त करणें प्रसंगप्राप्त झालें.

---

*२१ वें संमेलन श. १८६४. § इ. १७४२ आगष्ट ३० सोमवार.

'दमाजी गायकवाड यांनीं केवलच शुद्ध सांडिली, बहुता प्रकारें वल्गना करून मुलूख लुटीत चालला...धुळे कसबियाचा शिवार चारून नाश केला...केवळ फौजेच्या बले त्याने अनीत आरंभिली' (पे. द. ६ ले. १४२) व ह्याप्रमाणं चोपडे, ब्रऱ्हाणपूर वगैरे सर्व खानदेश प्रांतांत धामधूम सुरू केली तेव्हां त्या प्रांताची व्यवस्था महिपतराव कवडे यांजवर सोपविली असल्यामुळें दमाजीचा बंदोबस्त करणें हें प्रांताच्या व राज्याच्या व्यवस्थेच्या दृष्टीनें आवश्यक झालें. त्यांतून, तेव्हांच अशीहि वदंता उठली होती कीं रघूजी भोसलेही दमाजीस येऊन सामील होणार आणि अशाप्रकारें हे उभयता साताऱ्यास जाणार. पैकीं दमाजी हा ससैन्य दंगा करीत पुढें साताऱ्यावर आलाही. पण खानदेशांत असतां महिपतराव कवडे याजवर दमाजीशीं सामना देण्याचा प्रसंग आला. ह्या वेळीं ह्या कवडे इत्यादि मंडळींना मोठा पेंच उत्पन्न झाला होता. दमाजीशीं न लढावें तर देशाचा नाश होणार. लढावें तर आपल्या एका सैन्याधिकाऱ्याशीं लढण्याचा प्रसंग. आणि ह्यांपैकीं कांहींही घडलें तरी पेशवे वा छत्रपति ह्या धन्यांचा रोष होणार तो वेगळाच. म्हणजे प्रांताची नासधूस झाल्यामुळें पैसा मिळावयाचा नाहीं व तो तर धन्यांना पाहिजेच पाहिजे. आणि गायकवाडाशीं लढल्यानें तिकडून धनी रोषयुक्त होणार. अशाप्रकारें हा दुहेरी अवघड प्रसंग प्राप्त झाला असतां काय करावें हा विचार ह्या महिपतरावादि मंडळींनीं आपल्याशीं केला. त्या वेळीं म्ह. श. १६७२ च्या पौषांत हे महिपतराव कवडे, हरी व सदाशिव दामोदर आणि मानाजी निकम व रामाजी व शंकराजी महादेव इत्यादि मंडळींनीं " सर्वांस पुसलें उपरी विचार काय ! त्यास अवघियांचा हेतु हा कीं, ये समई स्वामिसेवा एकनिष्ठेनें करावी. ते फार आपण थोडे. तरी खावंदाचा प्रताप समर्थ आहे. गावखेडियासी जुझे तो होतात. परंतु फौजेसी युद्ध बहुता दिसी प्राप्त जाले आहे. सर्वांचा तम होता कीं काम पडल्यास येकापुढें एक वाढोन आपआपला लौकिक करावा. " असा सर्वांचा केवल युद्धोत्सुकतेचाच विचार निश्चित होऊन त्यांच्या तीन टोळ्या झाल्या व ते गायकवाडाचे फौजेशीं घेरून राहिले. येथें हरि दामोदरांनीं म्हटलें आहे कीं, 'रा. महिपतराव कवडे अल्पवये होऊन चांगले हिमतीनें आपले टोळींत उभे राहिले.' स्वतः महिपतराव प्रधान नानासाहेबांस लिहितो कीं, आम्हापासी खासगत फौज व साहेबाची पथर्के मिलोन देशींहून २॥।३ ह. जमा जाले. परंतु ते फौज भारी १०।१५ ह. आहे. आम्ही पिछावर आहों. आणखी ५ ह. नामी फौज स्वामी पाठवितात तर हा फंद याच प्रांतीं विल्हेस लागता (पे. द. ६ ले. १४२ व २६ ले. १५१). ह्याच बाजूस बुऱ्हाणपुराजवळ महिपतरावाचें अबदुलखैरखान याचे पुत्र व भाचे यांच्याशीं युद्ध होऊन कवडे विजयी झाले. महिपतराव पे. द. १ ले. १४४ मध्यें दमाजीच्या प्रसंगासंबंधानें लिहितो 'हे चाकरी धणियाची आधी करणे लागते. खानदेशचें काम टाकून खावंदाच्या आज्ञेवरून यासमागमें आहों. सर्व मामलती तैशाच राहिल्या."

प्रस्तुत पुढील कांहीं पत्रें दिलीं आहेत.

ले. २१ } { श. १६७३ फाल्गुन शु. १३ (?)
मू. चा. सं. } { इ. १७५२ फेब्रु. १६

श्री

वेदमूर्ती राजश्री विनायेक दीक्षित पटवर्धन गोसावी यासि .

छ अखंडित लक्षुमी अलंकृत राजमान्य———श्री महिपतराऊ कवडे दंडवत विनंती उपरी अंवदा देवल्याचें कारखानें पडलें त्यास आपणहि पुणियात नवते दुसरें मोगलाचे गडबडीत अम्ही त्याजकरितां इतके दिवस तैसेच काम राहिले सांप्रत्य देवालयाचीं कामें इतके दिवस तीर्थरूप कैलासवासी याजपासोन चालत आलीं त्याजमागेहि ईश्वरें अजपावेतों चालविलीं अता कोठे सा महिने कोठें वरीस इतके काम राहिले असतां कारखानें पाडावे उतम नाहीं अपले तो देणे आम्हाकडे उदंडच आहे परंतु तूर्त देवाल्याचे काम चालवणेंहि अगत्य यास्तव आपणास पत्र लिहिले असे जर आपले चितातून कारखानियासी येवज देणें असेल तरी तैसेच लिहून पाठवणें त्याजसारखें नेमणूक करून पाठऊ त्याप्रमाणें येवज देत जावा अगर आपले चितात द्यावयाचे नसलें तरी तैसेंच लिहून पाठवणे छ ११ राखर लोभ आसो दीजे हे विनंती (मोर्तब सूद)

० श्री ~
मार्तंड चर
णि तत्पर आव
जी कवडे
णिरंतर

ले. २२ } श्री { श. १६७४ चैत्र शु. १५
मू. चा. सं. } { इ. १७५२ मार्च १८

वेदमूर्ती राजश्री विनायेक दीक्षित पटवर्धन गोसावी यासिं

छ अखंडित लक्षुमी आलंकृत राजमान्य———

श्रीं महिपतराऊ कवडें दंडवत विनती उपरी बदल देणें कारखाना देवाल्य श्री कुरकुभ मा। दताजी योगीराज बाकी पेशजी आकार चैत्रमास पावेतों रुा १८० येंकसे असी राहिलें अहेत ते मशारनुलेंस देऊंन पुढें वेशाक* शुध पतिपदे-

* रविवार १७५२ एप्रील ४.
ऐ. सं. सा. सं. ४-८

पासोन दरमाहा रुा १०० शंभर प्रमाणें माहे दरमाहे देत जाऊन कबज घेऊन अमचे नावे जमाखर्च करणें मिती चालती चैत्र शुध १५ शके १६७४ अंगिरा नाम सवछरे हे विनंती (मोर्तबसूद)

(ले. २१ प्रमाणें मुद्रा)

लिखितं दताजी योगीराज कारखाना श्रीकुरकुंब सदरहू पत्राप्रमाणे रुपये २८० दोनसें असी+ भरून पावलों शके १६७४ अंगिरानाम संवछरे वैशाख सुध द्वितीया (इ. १७५२ एप्रिल ५)

ले. २३ मू. चा. सं. | श्री | श. १६७४ चैत्र व ३ इ. १७५२ मार्च २१

वेदमूर्ती राजश्री विनायेक दीक्षित
पटवर्धन गोसावी यांसी

छ असंडित लक्षुमी अलंकृत राजमान्यें——श्रीं महिपतराऊ कवडे दंडवत विनंति उपरी बदल देणे कारखानें देवालयें अखेर चैत्रमास पावेतों बाकी येणेंप्रो देणें तपसील

३०० श्री तुकोबा माहे ३
२२५ श्री निंबोडी माहे ३
५२५

येकून सवापाचसें रुा देविले असेंत तें सध्या राजश्री नागापा अपास[१] देऊन पुढें वैशाक शुध प्रतिपदे पासोन श्री तुकोबास रुा १०० शंभर व श्री निंबोडी रुा ७५ येकूण रुा १७५ पाउने दोनसे माहा दरमाहा दोन्ही कारखानियासिं देत जाऊन कबज घेणें तेणें प्रां अमच्या नावें जमाखर्च करणें †मिती चैत्र वद्य चालती त्रितीया शके १६७४ अगिरानाम सवछरे बहुत काये लिहिणे हे विनंति*

मोर्तब सुद बार

बाद

+ चैत्र महिन्यापर्यंतची बाकी रु. १८० व वैशाख महिन्याचे रु. १०० एकूण २८० ची ही पोंच दिसते.

१ हा ले. २६ वरून 'नगरे' उपनामक असावा.

† अक्षर वेगळें. * अक्षरें भिन्न

(पाठीवर मजकुराच्या डाव्या अंगच्या मोकळ्या जागेवर ३, ४ ओळींच्या प्रारंभीं बाळबोध अस्पष्ट वर्तुळी चार ओळींची मुद्रा. मुद्रेतील अक्षरें) चर

गि तत्पर आया

(तीन कड्याली वर्तुळ) जी कृष्णाजी

निरंतर

ले. २४ }
मू. चा. सं. }

श्री

{ श. १६७४ ज्येष्ठ शु. ५
{ इ. १७५२ मे १

वेदशास्त्रसंपन राजश्री विनायेक बावा दीक्षित स्वामीचे सेवसी

विद्यार्थी दताजी योगीराज कारखाना श्रीकुरकुंब दिमत राजश्री महिपतराऊ कवडे साष्टांग नमस्कार विनंती सुा सन हजार ११६१ कारणे लेहून दिल्हे कबज[1] येसें जे कारखाने मजकूरचा दरमाहा जेष्ठ मास रुा १०० शंभर स्वामीनी दिल्हे ते भरून पावलों हे कबज लेहून दिल्हे सही मिती जेष्ठ सुध ५

ले. २५ }
मू. चा. सं. }

श्री

{ श. १६७४ आषाढ शु. १
{ इ. १७५२ जुलै १

वेदशास्त्रसंपन

राजश्री विनायेक बावा दीक्षित स्वामीचे सेवेसी

विद्यार्थी दताजी योगीराज कारखाना श्रीकुरकुंब दिा राजश्री राऊ कवडे साा नमस्कार विनंती सुा सन ११६२ कारणें जे कारखाने मजकूरचा दरमाहा आधीकमासचे रुा १०० येकसें स्वामीनी दिल्हे ते भरून पावलों मिती आषाढ सुध प्रतिपदा हे लिहिले सही

१ आणखी कबज म्हणजे पावती; ले. २४, २५ प्रमाणें आहेत. त्यांतील विशेष तेवढा हा उद्धृत केला आहे.—

१ आषाढ मास रु.१०० कबज मिती श.१६७४ श्रावण शु. ९ इ.१७५२ आगष्ट ७

१ श्रावण ,, ,, ,, भाद्रपद शु. ९ इ. १७५२ सप्टं. १७*

---

* ह्या म्ह. इ. १७५२ सालीं सप्टं. ता. २ नंतर ता. ३ ला ता. १४ समजावी असा पार्लमेंटचा कायदा पसार झाला. ह्यामुळें ही तारीख १० दिवसांनीं पुढली आली. ह्या पद्धतीस नवी किंवा ग्रेगोरियन पद्धति म्हणतात.

ले. २६ } श्री {श. १६७४ श्रावण शु. १२
मू.चा.सं. } {इ. १७५२ आगष्ट १०

वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री विनायेक बावा दीक्षित पटवर्धन गोसांवी यासी

छ अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य ——— श्री मलापा नगरे शरणार्थं विनंती राजश्री महिपतराव कवडे यांणी दरमाहाचा येवज तुम्हांकडून देविला तो येणेंप्रमाणे पावला रुा

१०० श्री तुकोबा देवकर[1] जागा सुपे
७५ निंबोडी
१७५ (ले. २३ पृ. ५८ पहा.)

यो पावणे दोनसें रुा पावलें आसेत मिती श्रावण शुध १२ द्वादसी शके १६७४ अंगिरा नाम संवत्छरे हे विनंती

बिा बाजी विठल दिा रा महिपतराव कवडे+

ले. २७ } श्री {श. १६७८ माघ शु. १२
मू. चा. सं. } {इ. १७५७ फेब्रुवारी १

राजश्री मोरो विनायक व त्रिंबकराऊ दीक्षित
गोसावी यासि

श्रो महिपतराऊ कवडे दंडवत विनती उपरी बदल देणे श्री वोंकारेश्वर वर्षासन ईा ता दाहा वरसाचे रुो २५० अडीचसे वेदमूर्ती राजश्री नारायणभट पराडकर यासी देविले असत तरी तुम्हाकडे बाकी खानदेसचे अैवजी आहे त्याजपैकी देणे मिती माघ शुध १४ (१२1) शके १६७८ धातृनाम संवत्सरे रा छ ११ जाावल बहुत काये लिहिणे

लिखिते नरसो यशवंत सदरहू वरातेचे रुा आम्ही भरोन पावलो भटजी माारा आम्ही दिल्हे मिती माघ शु १२ शके १६७८ धाता संवत्सरे

बार

---

१ ह्याचें वाचन देव दर (जागा सुपे) असेंहि होईल.

+ सर्व पत्र बिकलम लिहिणाऱ्याच्या हातचें आहे.

ले. २८ }
मू. चा. सं. }

श्री

{ श. १६८३
{ इ. १७६१

यादी धर्मादाव विद्यमाने राजश्री मोरो विनायेक व रो त्रिंबकराव दीक्षित खानदेशचे सरदेशमुखी पो निा महिपतराव कवडे——रुपये

१४१७ सन ११६९ रुपये १५६२ पैकी परभारे पावले

२५ केशवाच्यार्ये
२५ नृसिंवाहच्यार्ये
१५ महेश्वर पाधे
१५ जैरामभट भागवत
१० दामोदरभट पराडकर
१५ हरभट हरशे
२० भास्करभट कोल्हापूरकर
१० येज्ञेस्वर दीक्षित
१० धोंडभट आध्यापक
१४५ बाकी

१४७२ सन ११७० रुपये १५६२ पैकी परभारे पावले

२५ केशवाज्यार्ये
२० भास्करभट कोल्हापूरकर
१५ जैरामभट भागवत
१० दामोदरभट पराडकर
१० येज्ञेस्वर दीक्षित
१० धोंडभट आध्यापक
९० बाकी

१४९२ सन ११७१ रुपये १५६२ पैकी परभारे पावले

२५ केशवाच्यार्ये नागावेकर
१० दामोदरभट
१५ जैरामभट भागवत
१० येज्ञेश्वर दीक्षित
१० धोंडभट आध्यापक
७० बाकी

४३८०

तपसील

३०० कर्जात घ्यावें

* रंगो माहादेव व बाबूराव दीक्षित

२२५ रंगो माहादेव दरसाल ७५

७५ बाबूराव दीक्षित

३००

४०८० मोरो विनायक व त्रिंबकराव दीक्षित यांजकडे द्यावे आणि कबज घ्यावी

* ७५ वामनशास्त्री यास परभारे अंबाजीपंत तात्यानी दिल्हे

४००५ दीक्षिताकडे दिल्हे +

४०८०

४३८०

---

१८ बावधन-कदम सेटे, वडीलपणाचा निर्णय

(कै. स. ग. जोशी)

ले. २९ मू. दा. प.	श्री	श. १६१७ आषाढ शु. ३ इ. १६९५ जून ४

निवाडपत्र बतेरीख १ ‡माहे जिलकाद स्थळ गुजरआळी दरजागा दरगाहा: परिमताज पाा वांइ सुाा हजार ११०५ बे हुजूर हाजीर मज्यालसी

---

* अक्षरें भिन्न भिन्न. + पा. स. ८।६३

‡ ह्या निवाडपत्राचा काल सांगणाऱ्या दोन उल्लेखांतील शकांक आणि संवत्सर-नाम व फसली सन बरोबर आहे. पण महिना व तिथी हीं भिन्न आहेत. पहिल्या उल्लेखांत आलेल्या मुसलमानी महिन्यास जो मराठी महिना येतो तोच दुसऱ्या उल्लेखांत म्हणजे मराठी पद्धतीनें पत्राचा शक इत्यादि सांगितला आहे तेथें, असावयास पाहिजे; पण तेथील महिना, तीथ, वार हीं विसंगत आहेत. जिल्काद ह्या मुसलमानी महिन्यास मार्गशीर्ष हा महिना येत नसून अधिक आषाढ येत आहे. मार्गशीर्ष महिना मुसलमानी

राजेश्री पिलाजी भोरे चंदरराउ गुमस्ते
सूर्याराउ पिसाळ देशमूख पा वांई
जमाल पाटील कसबे वांई
चापसेट बिन गोपालसेटी व भामसेट बिन
विठलसेट पाटणे सेटिये का वांई
सोनजी मोकदम व नाउजी मो व
भानजी मोकदम माळी का वांई
नरसोजी पाटील मौजे केंजळ समत
हवेली
सुभानजी पा मौजे लोहारे समत हवेली
धारोजी गावडे पा मौजे सिधनाथवाडी
समत हवेली
तुळाजी पा व संभाजी पा कसबे निंब
गुणाजी पा मौजे पिंपोडे खुर्द

राजेश्री शामजी लिंगोजी देसपांडिये पा वाई
रुजू निवाडपत्र साबाजी बिन हरजी शेट्या
तुळाजी बिन सोनजी पाटील पिसाळ व
आपाजी पा बिन कमळोजी पा भिंताडे
का बावधन
कोंडजी बिन भिकाजी पाटील मौजे
सेंदूरजने बुदरुख सा हवेली
शिवजी पा मौजे गुळुंब सा हवेली
संभाजी पा मौजे पसर्णी समत हवेली
बाळोजी पा मौजे कणूर समत हवेली
बाळोजी पा मौजे धोम समत मुन्हे
आबाजी पा मौजे भोइंज समत निंब
बाजी वेकाजी पा मौजे पिंपोडे [बुदरुख?]
खुा

हे मुख्य करून स्वस्तिश्री नृप शालिवाहन शके १६१७ *युवानाम संवत्सरे मार्गेश्वर प्रतिपदा रविवार तद्दिनी साबाजी बिन हरजी सेटिया कदम का बावधन सा हवेली यानी येऊन अमारत अयालतपन्हा व मोर्तबतपन्हा मेहरबान पा वांई साहेबसदरेस जाहीर केले जे का बावधण तेथील सेटेपण आपल्या वडिलाची व आपली मिरासी वडील सेटेपणाचा खावंद आपण यैसे असता बहिरोजी बिन आबाजी कदम याने व याच्या चुलत्याने हारजी कदम या उभयतानी मिळोन आपला चुलता वडील रुष्णाजी सेट्या दरगा बारवेसी दिवसा जिवे मारिला आण आपल्या वडिलपणास दखल जाहाला तरी साहेबी त्यास बोलावून आणून आपला व त्याचा इनसाब गोतमुखे करून माझे वडीलपण मज दिल्हे पाहिजे त्याजवरून बहिरोजी बिन आबाजी यास बोलावून आणून देसमूख व देसपांडिये व पाटील व सेटये माहाजन यास हुकूम केला जे साबाजी बिन हरजी सेट्या कदम व बहिरोजी बिन आबाजी कदम या हरदो जणाची मुनसिबी बैसोन गोतमुखे निवाडा करणे त्यावरून बहिरोजी बिन आबाजीस बोलावून आणून देसमूख व देसपांडिये व चापसेटी व गोताचे हाती दिल्हे की हक

[मागील पानावरून पुढें चालू]
जमादिलावल ह्या महिन्यांत येतो. तेव्हां जमादिलौवलचे जागीं जिल्काद हें चुकीनें पडलें असें मानिलें तरी; तारीख, मिति व वार हीं जमत नाहींतच. दोन्ही काल भिन्न लेखनाचे म्हणून समजलें तरी दुसऱ्यांतील विसंगति आहेच. * मार्ग. शु. प्रतिपदेस रविवार पत्रांत दिला आहे. पण जंत्रींत बुधवार आहे. वर पहिल्या उल्लेखानुसार काल दर्शविला आहे. दुसऱ्या उल्लेखावरून इ. १६९५ नवं. २७ हा काल येईल.

इनसाफ करणे त्यावरून हरदोजणास गोताने तकरीरा लेहून देणे म्हणून हुकूम केला तेही हरदोजणी तकरिरा लेहून दिल्हे जमान मागितले त्यास साबाजी बिन हरजी यास जमान आपाजी बिन कमळोजी पाटील भिंताडे का। बावधण जमान जाले बहिरोजी बिन आबाजी सेटि यास जमान तुळाजी बिन सोनजी पाटील पिसाळ का। बावधन जमान जाले येणेप्रमाणे हरदोजणास जमान घेतले मग मनास आणिता साबाजी हरजी याने लेहून दिल्हे तकरीर यैसी जे का। मजकूरचे सेटेपण आपल्या वाडवडिलापासून आपली मिरासी आपला मूळपुरुष आबाजी कदम सेटिया यास पुत्र दोघे वडील बहिरोजी कदम धाकटा सोनजी कदम वडील बहिरोजी यास पुत्र सेखजी यास पुत्र रायाजी रायाजीस पुत्र सूर्याजी यास पुत्र देवजी यास पुत्र हरजी यास पुत्र आपण साबाजी वडीलपण सेटेपण आपले आहे यैसे असता आपला चुलता कृष्णाजी बारवेजवळी जिवे मारिला आण आपल्या वडीलपणास दखल जाला हे लेहून दिल्हे तकरीर सही बहिरोजी बिन आबाजी याने लेहून दिल्हे तकरीर यैसे जे का। बावधण तेथील सेटेपण आपली मिरासी आपला मूळपुरुष आबाजी यास पुत्र दोघे वडील बहिरोजी याची आवलादी साबाजी बिन हरजी दुसरा पुत्र धाकटा सोनजी याची आवलादी आपण बहिरोजी बिन आबाजी आपण धाकटे भाउ यासी मुकरादी (?) नाही या उपरी गोताने पुसिले जे तुम्ही सांगितले हे सत्य कीं असत्य बरी यादी करून सत्यपूर्वक सांगणे **हे स्थळ वाई म्हणजे पांडव राहात होते कृष्णातीर आहे येथे अधर्माची गोष्ट बोलो नये** आपल्या भावाबंदास विचारून तहकीक करून सांगणे तरी साबाजी सेटिया वडील वडिलाची आवलादी हे सत्य लेहून दिल्हे तकरीर सही मग गोताने विचारले जे बहिरोजी तुम्ही धाकटे यैसे असता कायेबदल साबाजी सेटिया वडील याचा खून कायेबदल केला त्यास बहिरोजीनें जाब दिल्हा जे आपला चुलता हरजी ना काबिल होता त्याने गोत्रहत्या करू नये ते त्याने केली त्यापासून अंतर पडिले आम्ही गोत काशी आहे रास्ती करणे त्यास राजेश्री शामजी लिंगोजी देसपांडिये पा। वांई व कुलकर्णी का। बावधन यानी बहिरोजी सेटियास बोलिले जे तुम्ही भले आहां तुम्हीच सत्यपूर्वक काय ते सांगणे त्यास बहिरोजी सेटे याणे सांगितले जे वडिलाच्या वडिलपणास आपणास काही निसबती नाही तुम्ही गोत आहां त्यास गोताने विचारिले जे तुमचे पाटीलकीचा करिणा काय आहे तो सांगणे त्यास आपाजी बिन कमळोजी पाटील भिंताडे याणी पाटीलगी शेटेपणाचे लावणीस चावर ७ सात दिल्हे त्याचा बांद दो ठाई इनाम करून दिल्हे त्याप्रमाणे खाऊन असावे पाटील-गीचा कायदा व हकलाजिमा जो येईल तो आधी बहिरोजीने घ्यावा त्यापैकी निमे बहिरोजीने साबाजी सेटीयास द्यावा सेटेपणाचा हक जो उत्पन होईल त्यापैकी वडील-पणाचा कायेदा जो असेल तो साबाजी सेटियाने ठेऊन बाकी राहील ते इनाम वगैरे निमे साबाजीने बहिरोजीस द्यावे सेटेपणाचा कारभार वडीलपणा साबाजी बिन हरजी

सेटियाने करून लेकराचे लेकरी सुखरूप असावे पेसजी उभयतापासी कागदपत्र असतील ते रद बातल असेती यामध्ये गैर चालेल त्यास आण वाराणसीमध्ये मात्र-गमनाचे व गोहत्याब्रम्हहत्याचे पातक असे त्यास वर्तावयास हरदोजणास जमान साबाजी सेटयास जमान आपाजी पाा भिंताडे व बहिरोजीस जमान तुळाजी पाटील पिसाळ जाला निवाडा सही पत्र वळी सुमार १५३ येकसे त्रेपन

---

१९ रोहिडखोरे व भोर तर्फ येथील म्हसवडे जोशी यांचा करिना (आंबवडे)

(कै. स. ग. जोशी)

ले. ३०
मू. न. प. } { इ.

(प्रारंभींचा कांहीं थोडा भाग फाटला आहे.)

+ + भट इ चिन गणेशभट म्हसवडे जोशी तर्फ भोर व हिरडस मावल पूर्वी आपले मूळ पुरुष गोविंदभट म्हसवड येथून ताा माारास आले ते समयी वृत जोतीषपण **राइर मामला महाल बारा कोकणचे महाल सहा व मावळ प्रांतांचे महाल सहा होते** ते समयी हिरडस मावळची मुतालिकी वृत्तीची गोविंदभट याचे पुत्र महादेवभट व नारायणभट यास सांगितली पाच माहाल मावळचे व सावा महाल कोढवी तपा येथील वृत चालवावयास दुसरे मुतालीक ठेविले बाकी पाच माहाल कोकणचे राहिले ते राइरकर जोशी आपले वतन चालवीत होते ते समयी महादेवभट व नारायणभट म्हसवडे हिरडस मावलाचे वृतीपैकी दाइते टके ६० साठ राइरकराच्या घरास पावते करीत होते ते समयी राइरकर जोशी यांचे घर कुरडूखाली होते साठ हात चिरेबंदी घरठाणा होता तेव्हां खरळ (!) कोसळले ते घरावरी पडिले त्यामध्ये अवघ्या माणसांचा संहार जाला. त्यामध्ये येक पुरुष भिक जोशी मात्र वाचला त्याणे राजश्री रामाजीपंत मौजे *पाचवडी होते त्याची कन्या आपल्यास केली त्यावर मौजे पाचवडी नांदत होता दोघे पुत्र जाहाले त्या दोघांचा विस्तार सहा जण पुत्र जाले त्याचे नाव बलाल जोसी व भिक जोसी व मुदगल जोसी व केशव जोशी व लंबोदर जोसी वैगण जोसी येसे सहा भाऊ होते ते समयी केशव जोशी याची कन्या नारायणभट म्हसवडे यास दिली तिचे नाव माणकाई दिली त्यावरी साहा भाऊ राइरकर याचा

---

* ता. वाई, जि सातारा.
ऐ. सं. सा. सं. ४–९

मुतालीक साहा माहाल चालवावयास ठेविले त्याचा कजिया लागला मुतालीक बद्मामली करू लागले ज्याचे वतन त्यास टका पैका देइनात आपले वतन वैसे म्हणो लागले तेव्हां राइरकर जोशी सहा भाऊ खडकीस* मोगलाचे ठाणे होते तेथे जावयास निघाले बराबर नारायणभट म्हसवडे व त्याचे पुत्र गणेशभट म्हसवडे यास खडकीस घेऊन गेले त्यावर मुतालिकास तलब खडकीस नेले ते समयी मुतालीक सामर्थवान राइरकराचे बल कमतर खर्चनेचास नाही ते समयी नारायणभट व त्याचे पुत्र गणेशभट या उभयतानी राईरकराचे निसबतीचा वेव्हार मुतालकाजवळ आणि टका पैका पडिला तो दिल्हा खर्च वेच पुरविला त्यावरी मुतालीक खोटे करून गणेगावास आले पाच महाल मावळचे सोडविले सावा माहाल कोंढूर तपा सोडविला त्यामधे येक गाव सुटला नाही तो अद्याप देशमूख त्या गावचे जोसपण अनभवीत आहेत त्यास नारायणभट यानी वेव्हार राइरकराच्या वतनाबद्दल सांगितला टका पैका पधरचा पुरविला मोगलाच्या रुपयाबद्दल गणेशभट बिन नारायेणभट म्हसवडे यानी सहा महिने खोडाबेडी सोसली यास्तव सहा भाऊ राइरकर यास विचार पडिला जे याची समजावीस कोणे रीतीने करावी त्यास केशव जोशी राइरकर बोलिले जे या ब्राह्मणाने आम्हावर उपकार बहुत केले याची समजावसि करणे न करा तरी मी आपला प्राण ठेवणार नाही त्यावर सहा भाऊ याणी येक विचार केला तेव्हां वडील भाव बलाल जोसी बोलिले की हिरडसमावलचे वृतीची मुतालकी नारायणभट करीत आहेत हाच महाल यास दरोबस्त वृत द्यावी (ओळीवर वेगळ्या हस्ताक्षरात शके १२८० विलंबी नाम संवत्सरे!) त्यावरी नारायेणभट यासही राजी केले मग गणेगावी धारादत करून हिरडस मावलचे वतन नारायेणभटास दिले ते समयी **हिरडसमावल मूल गाव आठ होते हली आठा गावचे त्रेपन गाव जाहाले** त्यावरी आमचे वडील नारायणभटाचे नातू गोपाळभट बिन गणेशभट हे निमे वतन चार सण्या अनभवीत आले व निमे वतन महादेवभटाचे पुत्र नामदेवभट अनभवीत आले त्यावरी रामजी नाईक व त्याचे पुत्र बाजी नाइक **बांदल देशमूख हे** हुमगावाहून मुा (मुकाम) बांदलदरा मौजे विंग ताा निरथडी प्राा पुणे येथे दबा धरून राहिले आणि माहाल व मुलूख काबीज केला पुंडावे करूं लागले आधी इंगवली काबीज केली मग मुलूख काबीज केला ते समयी त्याची भेटी आमचे वडील पद्मभट बिन गोपाळभट यानी घेतली त्यास नाईकानी आज्ञा केली जे तुम्ही आपली वृत सुखरूप चालवणे तुम्हावर उपसर्ग होणार नाही त्यावर कृष्णाजी नाइक याचे कारकीर्दी पावेतो वतन अनभवीत आले तीन पिढ्या बांदलानी पुंडावे केले बारा मावलचे दाइते घेत होते तेसमयी तीन पिढ्या बांदल याच्या आमचे वडिली वतन अनभविले त्यावरी कृष्णाजी नाइक याने भारी पुंडावे केले **दादो कोंडदेव** याचे घोड्याच्या दांड्या (शेपूट!) तोडिल्या

* औरंगाबाद येथें.

याजबद्दल दादो कोडदेव यानी धरणी पाठवून कृष्णाजी नाइक यास भाक देऊनं धरून सिंहगडास नेले तेथे कृष्णाजी नाइक आलेस (= समजुतीस) येइना मग गोणीत घातले नानाप्रकारे हाल केले मग चौरंग केले(हात पाय तोडले) ते वेलेस **महाराज सिवाजीराजे** राज्य करीत होते ते समयी जावलीवरी मोहीम जाहाली दिपाईआऊ कृष्णाजी नाइकाची खबर आलियावर जावलीस गेली त्याबराबर आमचे वडील विठलभट गेले त्यास **दिपाइआऊची बहीण जिजावां** दोघी बहिणी त्यास जिजावानी महाराजास भीड घालून याचे निसबतीचा अर्ज बाद (दास्त) केली तेव्हां महाराजानी दिपावास आज्ञा केली जे **आबदला** मारणे तेव्हां दिपावाने येसजी कक सरनोबत व भिकाजी कंक व चांगोजी कंक व आणखी लोक बरोबर घेऊन अबदला मारिला ते समयी राजे मेहेरवान जाले तेथून दिपावा फते करून घरास आली त्यावर विठलभटास मातुश्रीनी सांगितलें कीं तुम्ही भवानीचा जप करणे त्यामध्ये तुमच्या भावाचंदास संबंध नाहीं त्यावरून आमचे वडील पोथी* भवानीचा जप करीत आले त्याप्रो आम्ही हाली आनभवीत आलो त्यावरी दिपाईआउ यानी दतोपंत हेर्जीच ठेविले त्यानी हेजबीची चाकरी करून काजकामे केली ते समयी बांदलाची सक्तगिरी फार होती कृष्णाजी नाइक बांदल पुंडावे पहिले फार केले ब्राह्मण देशमुखाची भेट घ्यावयास भय धरीत होते ते समयी दतोपंताने आऊचें आर्जव बहुत केले जागा ठिकाण वतन माहालात मागो लागला येसे करिता साहा चार मास जाले आमचे वडील भयाभीत जाले बांदलाचा धाक जबरदस्त ते समयी मातुश्रीने आलंदे व इंगवली व सगमनेर व सांगवी व येवली हे पाच गाव व माहालपैकी तीन सण्या वतनपैकी आळंयास दतोपंतास पावत्या करणे येसा तगादा लाविला आमचे वडील अनंतभट व बापूभट हे राजी न जाहाले मग आऊनी हरभट मोरभट यास तगादा केला जे दतोपंतास वतनपैकी वाटणी देणे तेव्हां हरभट मोरभट यानी कावा केला जे अनंतभट बापूभट याचे .वडील नारायणभट यानी राइरकरापासून वतन मेळविले ते समयी आमचे वडील महादेवभट माहालात होते त्यानी वतन मेळवावयास प्रेत्न केला नाही तेव्हां त्याचे वौसीचे पुढे मागे आम्हास काळ आहेत कोणे समयी म्हणतील की आमच्या वडिलानी वतन मेळविले तुम्ही कोण येसे म्हणतील यास्तव मातुश्रीकडे मिळोन त्याची कृपा संपादून घ्यावी आणि आपल्या सा ससगाण्या वतन मातुश्रीच्या सतेने करून घ्यावे त्यापैकी दतोपंतास तीन सण्या मातुश्री म्हणतात हे द्यावे आणि अनंतभट व बापूभट हे निमेचे तक्षीमदार यास चार पैसे द्यावे येसा डौश धरून अनंतभट व बापूभट याच्या चहु सण्यापैकी चार पैसे व आपले ताा पैकी ससगणी यो तीन सण्या दतोपंतास दिल्या तेव्हां अनंतभट व बापूभट यानी कलो आरंभिला आणि महुरीस दिव्यरवा काढावयास जाऊ लागले की आमचे वडिली सोडाचेडी सोसून राइर-

---

* सप्तशती

करापासून वतन मेळविले त्यापैकी महादेवभट भाऊ घरी होता त्यासही निमे दिले येसे असता त्याचे वौर्साचे हरभट मोरभट आपल्या सा सण्या म्हणतात यास्तव आपण दिव्य करतो की आपले वडिली वतन मेळविले हे खरे येसे म्हणून अर्धे वाटेस गेले तो मागे दिपाईआऊ व हरभट मोरभट यानी हवलदारास महालचे वर्तमान सांगोन तलब करून अनंतभटास व बापूभटास माघारे आणिले जे हे दरम्याने पारवी करावयास का गेले हेच गोष्टीचा शब्द लाविला सेवट हवलदाराने व मातोश्रीनी दिव्य करू दिले नाही आणि कागद लेहून ता सा सण्या व चार पैसे येसा लेहून घेतला तो कागद हाली देशपांडे याजवळ आहे परंतु आमचे वडिली दतोपंतास तीन सण्याचा कागद दिल्हा नाही अगर हरभट मोरभट यानी दिल्हा नाही व देशमुख यानीहि दिला नाही व दिपावाचा आग्रह यास्तव दिलेसे केले दतोपंतास तीन सण्या आळंद्यास पावत्या करणे त्यास फिरावयास मुलखात संबंध नाही येसे मातुश्रीनी सांगितले त्यावर आमचे वडील गोपाळभट बिन विठलभट यास मातुश्रीनी आज्ञा केली कीं कृष्णाजी नाइक याच्या अस्थी माहायात्रेस घेऊन जाणे त्यावरून अस्थी घेऊन गेले गोविंदभट बिन बापूभट यास मातुश्रीनी गंगाप्रदक्षिणास पाठविले त्यावर माहायात्रा गंगाप्रदक्षिणा करून आले मग मातुश्रीनी इनामे दिली बि तपसील

गोपालभटास मौजे पिसर्वे येथे	गोविंदभटासी इनाम मौजे
इनाम दिल्हे टके ५	भोलवडे येथे टके दिल्हे ३

येणेप्रमाणे अनभवीत आले याउपरी बाजी बिन कृष्णाजी नाइक मृत्य पावले ते वेळेस रायाजी नाइक बांदल चिखलीस बालेघाटास कोढरीहून गेले त्याबरोबर तिमजीपंत खासनीस व अनंतभट बिन कृष्णभट हे गेले पांच वर्षे होते त्यामागे अनंतभटाचा पुत्र गणेशभट मौजे माझेरी येथे दिघे याचे घरी मृत्य पावला त्याउपरी मातुश्री कोढरीहून पाचाडास गेली त्याबरोबर सिवभट व कृष्णंभट बरोबर गेले होते तेव्हां मुलकात रायाजी नाइक बांदल आले मातुश्री दिपाई आली त्याउपर धर्म केला दशदाने दिली अनंतभटास भूमिदान निगुडघरी दिले व कृष्ण-भटासी सुवर्णदान दिले त्यास बालंभट भावेखलास तिमाजीपंत[1] याचे घरास आले तो त्याचे घरी भावेखली उपांगललिता होती तेव्हां तिमाजीपंतास बोलिले कीं आम्हास कासारखेडी[2] वरती जागा देणे तेव्हां तिमाजीपंतानी अनंतभटास पुसिले कीं यास जागा द्यावा मग अनंतभट बोलिले कीं तुम्ही आपले सेजारी जागा देणे असिले तरी द्यावा आम्ही काही देत नाही मग तिमाजीपंतानी आपले सेजारी जागा दिल्हा त्यावर दाहा पाच वर्षे उगेच होते त्यावरी बालंभट मृत्य पावले तिमाजी-

---

१ खासनीस. २ कासारखिंड.

पंत मृत्य पावले अनंतभट मृत्य पावले त्यावर महादेवभट व दतोपंताचा पुत्र सिवबा वेव्हार सांगो लागला ते समयी आमचे आजे सिवभट व नारायणभट व गोजभट हे बोलिले की आम्ही तुम्हास मुलखात फिरो देत नाही याप्रमाणे आमचे वडिली चालो दिले नाही दतोपंतापासून आमचे वडील कजिया करीत आले सुरलीत चालो दिले नाही त्यावरी हरभट मोरभट यानी आपल्याकडे तीन सण्या वतन ठेविले होते ते हरभटाचा पुत्र मलारभट अनभवीत होता त्यास मलारभट मृत्य पावला त्याचा पुत्र नागोबा लहान होता तेव्हां त्याची क्रिया नारायणभट चिन बापूभट याने सिंदात देशपांडे याचे आंबराईत केली पोथी दामोदरभट पुरोहीत वेळवंडखोरे यानी सांगितली त्यावरी मल्हारभटाचे स्त्री गोमाई इला अन्न भक्षावयास न मिळे तेव्हां आपला पुत्र नागोबा घेऊन बालेघाटास गेली तेथे होती त्यास नागोबा बालेघाटी मृत्य पावला त्याची खबर आलियावर कृष्णभट यानी क्रिया सिंदात केली मागाहून गोमाई मृत्य पावली तिची खबर आलियावरी उत्तरकार्य जंगमटाकेवरी रोहिडखोरे येथे दतभट यानी केले त्यास मल्हारभटाचे नकल जाले त्याचे भावचंद रोहिडखोऱ्यात होते ते समयी पिलाजी प्रचंडा चाकर नि॥ देशमूख याचे कर्ज गोमाइकडे होते याकरिता माणकोपंत खासनीस यानी तिचे भावचंद दत्तभट यास रोहिडखोरियातून महुड्यास आणून तगादा लाविला जे तुमची चुलती गोमाई इचे कर्ज वारणे आणि आपली ता॥ (तक्षीम) अनभवणे त्यावरून दत्तभट रुपये आणावयास रोहिडेचे वाडीस (बाजारवाडी) गेलो मागे त्याच माणकोपंताने गोमाईची ता॥ बालंभट याचे स्वाधीन करून पिलाजी प्रचंडेचे कर्जाची निशा करविली तेव्हां बाळंभटाने जनाजी राम देशपांडे तर्फ मुठेखोरे हे वेणुपुरीस होते त्याचे कर्ज रुपये घेऊन रातोरात माणकोपंताजवळ दिले आणि ता॥ आपणाकडे करून घेतली परंतु ते समयी तक्षिमेचा कागद दिल्हा नाही त्यावर चार प्रहर रात्र गेली सूर्यउदय होताच दत्तभट रुपये चुलतीचे कर्ज वारावयास घेऊन आले त्यापासूनही माणकोपंतानी रुपये घेतले आणि त्यास फारिखत दिल्हे जे तुमची चुलती गोमाई इचे कर्ज तुम्हापासून वारून घेतले. त्यावरी महाराज राजश्री **शा॥हूछत्रपती** आले त्यावर दाहा पाच वर्षे झाली माणकोपंत खासनीस बालंभटाच्या घरास साळवेस **कन्या मागावयास गेले** हाली महादजी पांडुरंग आहेत यास कन्या मागितली त्यास बालंभटाने जाब दिला नाही म्हणून माणकोपंत रुसोन कण्हेरनावी पावेतो आले आणि डरडाफर केली जे बालंभटा कैशा तीन सण्या मल्हारभटाच्या खातोस तुजला कैशा जिरतील तेव्हां बालंभट आला माणकोपंतास माघारे नेले सखंभटाची कन्या महादाजी पांडुरंग यास दिली तेसमयी बालंभटाने माणकोपंतापासून सिक्कियानसी कागद तीन सण्याचा करून घेतला आणि रुपये ५० पनास देशमुखास दिले तेसमयी सर्व कारभार माणकोपंत करीत होते त्या पत्रावरी **देशपांडे याचा लेख अगर साक्ष कोणाची नाही**

त्यावर दतोपंताचा विस्तार होता त्याचे नकल झाले याप्रा पूर्वील वर्तमान जाले आलिकडे राणोजी नाइक देशमूख याचे लग्न दुसरे सातारियाहून देशमुखीचा वेव्हार निवडून आले समयी महुडियात जाले हाळदी लागल्या गणेशपूजा अगोदर आम्ही व मोरभट यानी केली ते समयी बालंभट हाली येसभट याचा बाप याणे मोरभाचे पदरचे तांदूळ व खोबरेची वाटी सोडून घेतली त्यावरी बोलिला की तुम्ही आमचे ठेवणाइत येसे आम्हास बोलिला यामुळे त्याचा आपला कजिआ वाढत चालला त्यावरी त्याची व आमची महुडियास मनसुभी नेमली तेसमयी मागील पूर्वी कोणी सांगितली नाही यास्तव आपण त्यास राजी जाहालो नाही त्याचा आमचा कजिया हुजूर कसबे भोरास गेला तेव्हां श्रीमंत राजश्री **पंतसचीव स्वामींनी** सरकारात वतन अमानत केले त्याआलिकडे श्रीमंतानी श्रीभोरेश्वरचे देवळी मनसुभी नेमून दिली तेव्हां आधी भटाचा मजकूर हिरडसमावलच्या गोतास सुभेदार पुसो लागले तेव्हां देशमुखास महादाजी पांडुरंग **खासनीस** यास संकट पडिले कीं पूर्वील वर्तमान सांगावे तरी आपली वडिली हे गोष्टी केल्या तेव्हा आपल्यावर पेच येईल यास्तव महादाजी पांडुरंग यानी पाटील गावगनाचे येकांती जमा करून त्यास पुसिले जे आमचे असिला तरी आम्ही साक्ष देउ ती तुम्ही देणे आमचे वडिलाचे कागद सिके लटिके करीत असिला तरी तैसेच सांगणे त्यावरून **पाटिलानी विचार केला जे देशमूख आपले खावंद याविरहीत काही सांगता नये** तेव्हां येकच साक्ष सर्वानी दिल्ही तेव्हां परमाहालचे गोतास साक्षी मागो लागले मग श्रीमंत राजश्री पंतसचीव देशपांडे रोहिडखोरे व राजश्री नागोजी नाइक देशमूख (जेधे-कारी) यानी दिकत घेतली कीं सर्वानी येकच साक्ष दिली तेव्हां हे गोष्ट लटकी त्यावर हिरडसमावलचे देशपांडे यानी दिकत घेतली साक्ष घालिनात मग त्यास पेचले कीं देशमुखानी घातल्यावर तुम्ही घालावी म्हणून ढालइत लाविले येक दोघे सापडले त्यानी साक्ष देशमुखा प्रा जुलूम म्हणून घातली ते हाली आहेत त्यावरून श्रीमंत राजश्री पंतसचीव स्वामीस वर्तमान कळले कीं देशपांडे हिरडसमावलचे यानी जुलूम म्हटला त्यावर आम्हास व येलभटास उभे करून पुरसीस केली जे तुम्ही वतन कैसे मेळविले ते सांगणे तेव्हां आम्ही श्रीमंतास वर्तमान सांगितले जे आम्हास वतन राइरकर जोशी यानी दिल्हे ते पूर्वीपासून अनभवीत आलो आलीकडे बांदल देशमूख याच्या तीन पिढ्या अनभविले आलिकडे देशमुखानी वतनास वेवसी निर्माण केली येसे सांगितले त्यावर येसभट बिन बालंभट बोलिले कीं आम्हास बांदलाचे देणे वरकड पूर्वील काही ठाउक नाही तेव्हां श्रीमंताजवळ मातबर लोक होते त्यास श्रीमंतानी पुसिले जे अगोदरचा वतन राइरकराचे देणेचा खरा किंवा त्याचे वतना आलिकडे देशमुखानी दिल्हे हा खरा तेव्हां त्यानी उत्तर दिले जे अगोदरच वतन (दार) खरा आलीकडे वतन खादले ते फावले आना त्यास समध नाही येसा मजकूर जालियावर

श्रीमंतानी आज्ञा केली की तुमच्या वंशावली मूळपुरुष कैसे ते लावून देणे त्यास आम्ही आपली वंशावळ श्रीमंतास अगोधर समजाविली होती यामुळे आम्हास तगादा लागला नाही येसभटास ढालाइत लाविले परंतु वंशावळ दिल्ही नाही आमचे वडिलाचे निमेचे तक्षिमदार हरभट मोरभट होते त्यानी डौश धरून साह्य सण्या आपल्या म्हणविल्या तो कागद येसभटानी नकल श्रीमंतास दाखविली त्यात काही अधिकोत्तर लटके लिहिले होते म्हणून आम्ही विनंती केली जे हे कागद येसभटाचे वडिलाचे नव्हत आम्हाकडील तक्षीमदाराचे आहेत ते आपले म्हणवितो त्याचे असल पत्र आणावे तेव्हां श्रीमंत येसभटास बोलिले जे **नकलेचे पत्रावर इनसाफ होत नाही** तेव्हां येसभट बोलिले जे असल कागद घर दग्ध जाहाले तेव्हां भाजले मग श्रीमंत चांदलासमक्ष बोलिले जे तकलुबी कागद केले असल जळाले तेव्हां नकला कैशा राहिल्या तस्मात कागद तकलुबी चांदलानी रुपये घेऊन ब्राह्मणाचे वतन विकिले हे खरे त्यावर दोन प्रहरचा समय जाला सर्व मंडळी फुटली येसभट निघोन वडगावास (पोतनिसाचे) गेले आणि राजश्री सुभेदार यांचे पत्र आणिले जे जोशी याची मनसुभी आम्ही आलियावर करावी ऐसे श्रीमंतास पत्र आणिले त्यावर येसभट निघोन गेले देशमूख आपल्या गेले त्यावरी श्रीमंतानी देशमुखाजवळ दोन वेळ दहा रुपये मसाला घेतला जे भटाचा इनसाफ न होता उठोन गेला तरी भोरास येणे त्यावरी देशमुखानी दसरियाचा वायदा हुजुर यावयाचा केला ते फिरोन गेले नाहीत त्यावरी श्रीमंतास देवाज्ञा जाली मग आमचा इनसाफ राहिला येणेप्रमाणे वर्तमान जाले त्यास आमच्या वतनास येसभटास संमंध नाही येसभटाचा दाखला आमचे मुळपुरुषास नाही दत्तोपंत हेजबी करीत होते त्यामागे येसभटाचे वडील आले दत्तोपंताचे नकल जाले मग बालंभट वेव्हार सांगो लागला हा काही आमच्या घरेण्यात नाही दोनी रोहिडखोरियातील म्हसवडे हे गोविंदभट मूळ पुरुष याचे आहेत गोविंदभटाचे पुत्र दोघे निमे वतन उत्रोली तर्फचे महादेवभटाचा वंश वीस गाव त्यापैकी दोन गाव द्विघे याकडे अनभवीत आहेत निमे बेवीस गाव भोर तर्फेचे नारायणभटाचा वौंश आपण ते गाव आम्हाकडे आहेत तेथे आमचे भावबंद आहेत इतके भावबंद आहेत यात येसभट आमचा नव्हे राइरकरापासून वतन मेळविले त्यास राइरकराचा घरठाणा साठ हात मौजे आळंदे येथे आहे इनाम टकियाचे आहे व इंगवली टके दीड आहे त्या घरावरी बलाल जोसी राइरकर नांदत होते व कसबे सिंद येथे घरठाणा हात पंधरा राइरकराचा होता तेथे केशव जोशी राइरकर नांदत होते ते तेथेच मृत्य पावले शिंदचे सिद्धेश्वरचे देउळ आहे त्या संनिध राइरकराचे हातचे विहीर सिद्धेश्वराची राइरकरानी बांधली नागधोडीचे रानातील फळ्या सायाच्या (सागवानाच्या) चौदा आणून विहिर बांधली व दक्षिणेकडील (नर्सीमठ) नर्सिव्ह राईरकरानी सिंदात बैसविला येणेप्रमाणे त्यांचा दाखला आहे.

ले. ३१
मू. न.

श्री

श. १६७१ वैशाख वद्य ४
इ. १७५७ मे ६

नकल

जयानी शामजोशी राइरकर मुकाम विजापूर पूर्वी खडकीच्या मुक्कामास वेव्हार सांगावयासी जोतिशपणाचा बलाल जोशी व केशव जोशी व भिक जोशी व लंबोदर जोशी गेले त्याबरोबर नारायेणभट म्हसवडे गेले तेव्हां नारायणभटानी वेव्हार सांगोन जोपर्यंत इनसाफ होईतोपर्यंत नारायणभट याणी खर्च पडिला तो पुरविला तेव्हां त्यानी विचारिले आमची गत काय तेव्हां केशव जोशी यानी भावाबंदास पुसिले जे याची समजावीस करिता की नाही तेव्हा भाऊबंद आइकेनात तेव्हा केशव जोशी बोलिले जे याची समजावीस करीत नाही तरी आम्ही विखाचे पेले घेऊ व नारायण भटासीही देऊ तेव्हां सारे भावानी एक विचार करून नारायेण भट म्हसवडे यास ता। हिरडस मावलचे जोतीषपण गणेगावी धारादत्त केले सु॥ सबा खमसेन मया व अलफ छ १७ साबान शके १६७१ ईश्वरनाम संवत्सरे वैशाख वद्य चतुर्थी

---

२० असवलीकर ढमाळ पाटील

(के. स. ग. जोशी)

ले. ३२
मू. न.

श. १६५२ माघ वद्य ५
इ. १७३१ फेब्रु. १५

* महजरनामा शके १६५२ साधारण नाम संवत्सरे माघ वद्य ५ सोमवार सु॥ इहिदे सलासीन मया व अलफ सन हजार ११४० छ १७ साबान दर जागा कसबे पुणे बहुजूर हजिर मजालस बितपसील

काजी इसमाइल वलद काजी इब्राइम

काजी प्रा मार (गोल शिक्का फारसी)

या हुजूर विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ निमे मोकदम मौजे आसवली तर्फ निरथडी प्रांत पुणे याणी जाहीर केले कीं आपला पुतण्या तुळाजी बिन कृष्णाजी पाटील ढमाळ आपणासी निमे मोकदमीच्या वडीलपणाबद्दल कटकट करीत होता आणि राजश्री पंतप्रधान साहेबापाशी फिर्याद जाहला त्यावरून आपणास तलब करून

---

* पा. स. १२।५७

हुजूर आणून देशमूख व देशपांडिये व गोतमुखे मनसुबी मनास आणोन निमे मोकदमीचे वडीलपण आपले आपणास देऊन निवाडपत्र आपणास दिवाणचे करून दिल्हे आहे व देसमूख व देसपांडियास आज्ञापत्र दिल्हे आहे जे गोताचा महजर करून देणे तरी सदरहू पत्रे मनास आणून आपणास महजर करून दिल्हा पाहिजे म्हणोन जाहीर केले त्यावरून पत्रे मनास आणिली त्याच मजमून—

निवाडपत्र समस्त राजकार्यधुरंधर विश्वासनिधी राजमान्य राजश्री बाजिराउ पंडीत प्रधान ताहा विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ निमे मोकदम मौजे आसवली तर्फ निरथडी प्रांत पुणे सुा इहिदे सलासीन मया अलफ दिल्हे निवाडपत्र यैसे जे तुझा पुतण्या तुळाजी बिन कृष्णाजी पाटील ढमाळ मौजे माार याने कसबे पुण्याचे मुकामी हुजूर येऊन विदीत केले कीं निमे मोकदमीचे वडीलपण आपले आहे त्यास विठोजी पाटील आपणासी कथला करितो त्यास हुजूर आणून आपला व त्याचा इनसाफ केला पाहिजे म्हणोन त्यावरून तुजला हुजूर आणून देशमूख व देशपांडिये प्राा माार व गोत तर्फ पाटस प्रात मजकूर हुजूर खंडणीस आले होते त्यास आज्ञा केली कीं याचा करिना मनास आणून विल्हेस लावणे गोत चितपसील

१ वाघोजी बिन तुकोजी पाटील झांबरे कसबे पुणे
२ राणोजी पाटील व तान्हाजी पाा जगदळे मौजे दौंड
१ गिरजोजी पाटील भोसले मौजे हिंगणी बेरडी
१ शिदोजी पाा पाटोळा मौजे जानवळे
१ शिदोजी पाटील भणगर मौजे सोखडी
१ रघोजी पाटील मौजे खडकी
१ बल्याजी पाटील शेलार मौजे वाकुंज
१ शिवजी पाटील जगथाप मौजे पेडगाव
१ भिकाजी हरी कुळकर्णी मौजे खडकी
१ मंबाजी पाटील बेडरा मौजे सोमुर्डी तर्फ करेपठार

—

११

२ गोंदजी पाटील दगडा निमे मोकदम व आबाजी पाा दगडा मौजे कर्नवडी तर्फ निरथडी
१ आनंदराउ पाा थोरात मौजे खुदबावी
१ होनाजी शेळका चौगुला मौजे बोरिब्याळ
१ मकाजी पाटील दोरगे मौजे भाडगाव
१ उदाजी पाटील दरेकर मौजे वडगाव
१ लिंगोजी पाटील लोंढे मौजे राजेगाव
१ दादो महादेव कुलकर्णी मौजे [फाटल]
१ रात्रो हरी कुलकर्णी मौजे जानवळे
२ रघोजी पाा महागरे व जानोजी पाटील तळेकर मौजे विंग तर्फ निरथडी

—

११

सदरहू गोताने हरदोजणास सांगितले जे आपल्या तकरिरा लेहून देणे त्यावरून तकरिरा लेहून दिल्या चितपसील

ऐ. सं. सा. सं. ४–१०

तकरीर कर्दे बेसमी तुळाजी बिन कृष्णाजी पाटील ढमाळ तकरीर केली येसी जे आपला पणजा दमाजी पाटील यासी निमेचे तकसिमदार दताजी पाटील ढमाळ याने जिवे मारिला त्याचे पोटी तिघे पुत्र आपले आजे वडील जानोजी धाकटा सूर्याजी तिसरा रायाजी येसे तिघे भाऊ लहान होते ते आपली पणजी रूपाइ आवा इने वाढविली त्यास राजश्री **दादाजी कोंडदेव** याजपासी मुले घेउन उभे राहिली त्याने दत्ताजीचा लेक संभाजी पाटील ढमाळ यास हुजूर आणून पाटीलकी दो ठाई केली निमे पाटीलकी आपल्या वडिलास दिली महजर करून देते वेळेस रूपाईस पुसिले जे तुझा वडील लेक कोठे आहे तेव्हां जानोजी पाटील आपला आजा पंतापाशी उभा केला त्यावरून राजश्री पंती संभाजी बिन दताजी निमे पाटील व जानोजी बिन दमाजी निमे पाटील दोघास दोन महजर करून दिल्हे त्यावरून रूपाई पाटलीण गावचा कारभार करीत होती तिने तिघा पुत्राची लग्ने केली मग सूर्याजीने दुसरी बायको केली तो वेगळा निघाला दोघे जण रुपाइजवळ नव दहा वर्षे होते तेही वेगळे निघाले त्यास रुपाई हाकलाजिमा खात होती तिघास काही देत नव्हती सूर्याजी पाटील कारभार करीत होता त्यास आपला बाप कृष्णाजी पाटील यासी आपण जालो तो रुपाई मेली विठोजी ढमाळ जोरावारीने वतन खातो बारा वरसे दोही दिल्ही आहे येणेप्रमाणे आपली तकरीर आसे

तकरीर कर्दे बेसमी विठोजी बिन सूर्याजी ढमाळ तकरीर केली येसी जे आपला पणजा जानोजी पाटील त्यास पुत्र दोघे वडील विठोजी धाकटा दमाजी त्यास वडील विठोजी परंतु त्याने मोकदमीचा कारभार कधी केला नाही धाकटा दमाजी याने मोकदमीचा कारभार केला त्यास निमेचे तरफेचा दताजी याने दमाजी जिवेच मारिला ते समयी त्यास दोघे पुत्र होते जानोजी सा वरसाचा; आपला बाप सूर्याजी चौ वरसाचा तिसरा गर्भ ती महिनीयाचा पोटात होता त्यास रूपाई परागंदा होऊन टा(डा)ळाचे वाडीस जाऊन राहिली पोटीचा गर्भ जन्मला त्याचे नाव रायाजी ठेविले त्यावर काळ पडिला [शके १५५१] याकरिता हाटकरराव पानगावकर याजपासी जाऊन राहिली सूर्याजी चाकरीस त्याजपासी जाऊन राहिला त्यास हाटकररायावर **दादो कोंडदेवाची** नामजादी पडली हाटकरराव मारिला त्यावर सूर्याजी जाणता जाला त्याने रूपाईस व जानोजीस वतनाची हकीकत पुसली त्यानी सांगितले कीं आपला काळ कठीण आहे चार दिवस वतनाची गोष्ट काढू नये जानोजी बोलिला कीं या कर्मात आपण पडत नाही तकसिमदारास कळले तरी आवघियास जिवे मारितील त्यावर सूर्याजी बोलिला कीं जनमास येऊन सार्थक काय येसे बोलोन न पुसत उठोन भीक मागत **बेंगरुळास महाराज राजश्री शाहाजी** महाराज यापासी गेला तेथे मालोजी नाइक व विठोजी नाइक [शितोळे] देशमूख होते त्याजला भेटला त्यानी शाहाजी महाराजापासी वर्तमान सांगितले कीं याचा बाप भावाबंदानी मारिला आहे तरी

साहेबी याची स्थापना केली पाहिजे त्यावरून महाराज साहेबी दादाजी कोंडदेव यासी पत्र दिल्हे कीं याचा मारा जाला आहे तरी याचे वादे आणून मनसुबी करून विल्हे लावणे ते पत्र घेउन घरास आला आणि जानोजीस बोलिला तू वडील आहेस म्हातारी घेऊन राजश्री पंतापाशी जाणे त्यास जानोजी बोलिला जे आपणाच्याने हे कर्म होत नाही आपण जात नाही मग सूर्याजीने रूपावास बरोबर घेऊन **खेडे बारियास राजश्री पंतास येऊन भेटला** आणि शाहाजी माहाराजाचे कागद दिल्हे त्यावरून दताजी पाटील व संभाजी हुजूर आणून त्याचे व सूर्याजीचे पायी येक बेडी घातली मग देसक बोलावून इनसाफ करून पाटीलकी दो ठाइ केली महजर करून देते वेळेस रूपाइस पुसले की महजरात नाव कोणाचे घालावे तेव्हां रूपाइने व सूर्याजीने विचार करून चापाजी होता त्याचे नाव टाकून आपला वडील भाऊ जानोजी याच्या नावे महजर सूर्याजीने करून घेतला तधीपासून मोकदमी आपला बाप सूर्याजी याने निमेचा भाऊ संभाजी याबराबर केली संभाजीचा लेक रखमाजी याजबराबरही काहीयेक दिवस केली त्यास आपला बाप म्हातारा जाला तो घरी बसला मग आपण रखमाजीबरोबर निमे मोकदमी केली त्यास आपला चुलता जानोजी याचा लेक रूष्णाजी याने कटकट केली की आपण वडील आहे निमे मोकदमीचा कारभार माझा आहे तों रोहिडकरानी गावींच्या गुरांची टीप घेतली आपला बाप सूर्याजी धरून नेला बाराशे टके लाविले त्याचे सोडवणेस आपण गेलो तेथे रूष्णाजीस आपण बोलिलो जे चाळीस पनास कूळ आहे हे जतन करणे म्हणून सांगून रोहिडयास जाऊन दोनसे टके रोहिडकरास देऊन सूर्याजीस सोडवून वाइ देशचे बावधन येथे राहिलो त्यास रूष्णाजीचा भाऊ दमाजी याने कागद पाठविला कीं गावात कुळे डाळे आपणास बधत नाहीत तरी तुम्ही येऊन पूर्वी ज्याप्रमाणे कारभार करीत होतास त्याप्रमाणे करणे त्या कागदावरून आपण गावास गेलो नाही मग रूष्णाजी बावधनास नरसोजी पाटील जवळे व बाजी पाटील मौजे करंजे व बाबाजी कुलकर्णी यासी घेऊन आले आपल्यास निमेचा भाऊ रखमाजी मेरुलिंगी होता त्याजपाशी नेऊन त्याच्या विद्यमाने कागद लेहून दिला की पूर्वी ज्याप्रमाणे कारभार करीत होतेस त्याप्रमाणे करणे चौघे भाऊ ज्याप्रमाणे आहेत त्याप्रमाणे आपणही बसोन तुम्हासी भांडणार नाही म्हणोन कागद दिल्हा त्यावर रखमाजी बराबर त्याचा लेक संभाजी याजबराबर निमे मोकदमी केली हली संभाजीचा लेक जानोजी याजबराबरही निमे मोकदमीचा कारभार करून हक-उत्पन खात आहे येणेप्रमाणे आपली तकरीर असे

तुळाजी बिन रूष्णाजी यास जमान	विठोजी बिन सूर्याजी यास जमान
मोकदम मौजे लोहोन ता। निरथडी	मोकदम मौजे कण्हेरी

सदरहूप्रमाणे तकरिरा व जमान घेऊन दोघास पुसिले जे गोतमुखे इनसाफ होईल त्यास राजी असाल तरी राजीनामे देणे त्यावरून दोघानी राजीनामे लेहून दिल्हे

जे गोतमुखे तुम्ही इनसाफ कराल त्यास राजी असो म्हणोन राजीनामे लेहोन दिल्हे त्यावर गोताने तकरिरातील अर्थ मनास आणून हरदोजणास पुसिले कीं तुम्हापासी कागदपत्र असेल तो दाखवणे त्यावर तुळाजी बोलिला कीं आपणापासी कांही कागदपत्र नाहीत विठोजी पाटील यासी पुसिले त्याने राजश्री **राघो बल्लाळ** (अत्रे गराडकर) **सुभेदार प्रांत जुनर व मोकदमानी देहाय** याचा कौल रखमाजी बिन संभाजी ढमाळ निमे मोकदम याच्या नावचा येक व तुळाजीचा बाप रुष्णाजी व चुलता दमाजी या दोघानी दोन कागद व चांदक प्रगणे वांई येथील गोताचे थळपत्र यैसे चार कागद दाखविले ते मनास आणिता त्यातील मजकूर

राजश्री राघो बलाळ सुभेदार प्रांत जुन्नर व महालानिहाय यानी कौल रखमाजी बिन संभाजी पाटील ढमाळ निमे मोकदम मौजे मजकूर याच्या भावाचा व त्याचा वाटियाचा कजिया पडिला होता तो विल्हे लावून रखमाजीस कौल दिल्हा आहे त्यात मजकूर कीं निमेमधे वडीलपणाचे मानपान हकउत्पन जे असेल ते रखमाजीनें खावे व त्याचे भाऊ असतील त्यानी इनाम व कुणबावियाचे सेत वाटून खावे तेणेप्रमाणे त्यामागे निमे मोकदम सूर्याजी पाटील ढमाळ याने मान पान हक्क उत्पन खाऊन निमे मोकदमीचा कारभार करावा त्याचे भाऊ असतील त्यानी रखमाजीच्या भावाप्रमाणे इनाम व कुणबावियाचे सेत वाटून खावे आणि सुखरूप असावे म्हणून कौलात मजकूर लिहिला असे

दमाजी पाटील ढमाळ याने विटोजीचा बाप सूर्याजी यास पत्र दिल्हे त्याचा मजकूर की राजश्री सूर्याजी पाटील बावा याचे सेवेसी दमाजी पाटील मौजे मजकूर सुा सीत सत हजार १०९६ [शक १६०८] कारणे तुम्हास कागद लेहून दिल्हा यैसाजे सालमजकूरच्या कारणे गाव वोस होऊन खराब जाला[1] कुळेडाळे चहुकडे गेली तुम्हास तरी **लावणीच्या लिगाडाबद्दल विचित्रगडावर** नेऊन घातले मागे खरावी जाली आपण व आपली माणसेसमेत शिवेशेजारी राहिलो त्यास आपणास साहेबी शिरवलास नेऊन गावचे लावणीचा हुकूम फर्माविला त्यास आपणास गावचे लावणी संचणीचा आटोप न होये कुळे राजी नाहीत यानिमित्य आपणास आदबखाना ठेविले. त्यावर आपण साहेबास अर्ज केला कीं आपणास काही गावचा आटोप होत नाही आगर लावणी संचणीही होत नाही तरी माहेबी सूर्याजीचा दिलासा करून कौल देऊन चौगावीचे मोकदम त्याकडे पाठवून त्यास घेऊन येणे त्याचे हाते गावच्या कारभाराचे काम घेणे जेणेप्रमाणे पहिले सूर्याजी पाटील कारभार करीत होता मोकदमीचे हक उत्पन खात होता तेणेप्रमाणे सूर्याजी पाटलाने खाऊन कारभार करून असावे आपण जैसे चौघे भाऊ तैसा आपण मधे कारभारास अगर हक उत्पनास कथला करावयासी गरज

---

१ जेधे शकावलींत ह्या वर्षी दुष्काळ पडल्याचें दिलें आहे. पहा शि. च. प्र. पृ. ३२ श. १६०८

नाही यैसा अर्ज करून मागोन घेऊन तुम्हाकडे मोकद्म पाठविले आहेत तरी तुम्ही सुखरूप येऊन आपले गावीचा कारभार करा जेणेप्रमाणे पहिले चालत होते व कारभार करीत होतेस तेणेप्रमाणे हालीही करणे आपण जैसे चौघे भाऊ तैसा तुमचे रजावंदीने असों आपल्यास आटोप न होये पहिल्यापासून तुम्हीच कारभार करीत आलेस म्हणून तुमचे स्वाधीन केले असे हा कागद लिहून दिला सही कृष्णाजी ढमाळ याने विठोजी ढमाळ यास कागद लिहून दिला तेथे मजकूर राजश्री विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ मौजे आसवली यास कृष्णाजी बिन जानोजी पाटील मौजे मजकूर सुा सबा समानीन अलफ [शके १६०८] कारणे तुम्हास कागद लिहून दिल्हा यैसा जे मौजे मजकूरचे पाटीलकीचा कारभार जेणेप्रमाणे मागे चाळीस वरसे [शक १५६८] ते शके १६०८] सूर्याजी पाटील करीत आला तेणेप्रमाणे पुढेहि तुम्ही कारभार करणे मागे चालिले तैसेच आम्हीही चवघे भाऊ तुमचे पाठीसी असों बरेहि अवघियाचे वाइटही अवघियाचे तुम्ही पाठ राखोन आम्ही असावें हा कागद लिहिला सही

यासी गोही

१ बाजी पाटील मौजे करंजे तर्फ निरथडी
१ नरसोजी पाटील मौजे जवळे तर्फ निरथडी
१ रखमाजी पाटील निमे मोकद्म मौजे आसवली
१ भिकाजी बलाळ व बावाजी बयाजी कुलकर्णी मौजे आसवली

—
४

१ जानोजी पाटील मौजे सोळसी प्रा वाई
१ सटवोजी पाटील मोकद्म मौजे पणदरे प्रा सुपे
१ बाळोजी चौगुला मौजे पिंगोरी

—
३

चांद्क प्रा वाई येथील गोतात विठोजी पाटील व तुळाजी पाटील भांडत गेले होते तेथील गोताने थळपत्र करून दिले आहे त्यातील मजकूर मनास आणिता निमेचे तकसीमदार भावानी विठोजीचा तुळाजीचा वडील दमाजी पाटील मारिला त्यास दमाजी व तिघे पुत्र वडील जानोजी तुळाजीचा आजा मधवा सूर्याजी विठोजीचा बाप तिसरा रायाजी त्यास दोघाऱ्याने काही जाले नाही विठोजीचा बाप मधवा सूर्याजी याने निमेऱ्या भावासी वाद् सांगोन वतनाची खस्ता खाऊन आपले वतन साधिले निमे मोकद्मीचा कारभार करीत आला तुळाजीच्या बापाने व आजाने निमे मोकद्मी केली नाही याकरिता तुळाजीस दिवाळीचे वोवाळणीचा येक मान मात्र दिला असे वरकड मानपान होळीची पोळी हकउत्पन विठोजीकडे दिले असे म्हणोन चांद्कच्या थळपत्रात लिहिले असे

सदरहू चार कागदातील अर्थ मनास आणून मौजे मजकूरचे जानोजी बिन संभाजी पाटील ढमाळ निमे मोकदम बहिरो भिकाजी कुलकर्णी व जानोजी खुलासा चौगुला मौजे मजकूर याच्या माथा सत्य सुकृत घालून पुशिले त्यानी सांगितले कीं रखमाजी पाटील मरो लागला ते समयी कृष्णाजी पाटील बोलिला जे रखमाजी पाा तुम्ही मरता आमची वाट काय केली तेव्हां रखमाजी पाटील याने विठोजी पाटील याची सावत्र आई बिंबाई यास सांगितले जे चार मान कृष्णाजीस देणे होळीची पोळी येक दिवाळीचे वाजवणे टिळा विडा गावातील फाटियाची मोळी

१ १ १ १

येणेप्रमाणे देणे म्हणोन सांगितले त्यास बिंबाई बोलली जे इतके देविता त्यास मग आपण काय करावे त्यास रखमाजी पाटलाने जाब दिल्हा की आम्ही कारभारी आहों जे आहे ते वरकड आपलेच आहे इतके आपणास ठावके आहे म्हणोन तिघा जणानी सांगितले त्यावर गोताने मनास आणिता राजश्री राघो बलाळ याच्या कौलात रखमाजी बिन संभाजी पाटील याने निमे मोकदमी करावी त्याचे भाऊ असतील त्यानी इनामात व कुणबाविचाच्या शेतात वाटा खाऊन आपल्या शेताची शेलपटी न द्यावी येणेप्रमाणे सूर्याजी पाटील याने निमे मोकदमी करावी त्याच्या भावानी येणेप्रमाणे चालावे म्हणोन लिहिले आहे हे व तुळाजीचा बाप कृष्णाजी चुलता दमाजी यानी सूर्याजी पाटील व विठोजी पाटील यासी कागद लेहून दिल्हे की तुम्ही पहिल्या पासून निमे मोकदमीचा कारभार करून हकउत्पन खात आहां तेणेप्रमाणे करणे आपण चवघा भावाप्रमाणे तुमचे पाटीसी असो म्हणोन लिहिले असे चांदकच्या थळपत्रात लिहिले कीं निमे मोकदमीचे मानपान व हकउत्पन होळीची पोळी तश्रीफ विठोजी पाटील याने घेऊन निमे मोकदमीचा कारभार करावा तुळाजीने दिवाळीचा मान घेऊन इनामात वाटा खाऊन सुखरूप असावे म्हणोन लिहिले त्यावरून गोताने विचार केला कीं विठोजी धाकटा खरा परंतु त्याच्या बापाने निमेच्या भावासी वाद सांगोन वतनाचे कसाले सोसून दिवाणात वतनामुळे नागवणा पडल्या त्या दिल्या आणि सूर्याजी पाटलाने निमे मोकदमीचा कारभार करून हकउत्पन खादले त्यामागे विठोजी पाटलाने निमे मोकदमी करून हकउत्पन खादले तुळाजी वडिलाचा खरा परंतु त्याच्या बापाने व आजाने निमे मोकदमी केली नाही वतनाचे कसाले सोसून नागवणा दिल्या नाहीत तुळाजी आपले कारकीर्दीस भांडोन चांदकच्या गोतात गेला तेथे गोताने मनास आणून निवाडा करून तुळाजीस दिवाळीचा मान मात्र दिल्हा त्याप्रमाणे तुळाजीही चालिला नाही भांडो लागला त्यावरून हली निमेचा तकसीमदार जानोजी बिन संभाजी पाटील ढमाळ व कुलकर्णी व चौगुला यासी पुसता त्यानी सांगितले की रखमाजी पाटील मरतेवेळेस तुळाजीच्या बापास विठोजीपासून चार मान देविले ते करार करून समजाविश केली बिनपसील

विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ निमे मोकद्दम

(१) नाव
(२) तश्रीफ
(३) टिळा विडा दिवाणातील
(४) खोबरियाची वाटी
(५) राबता महार
(६) दसन्याचे वाजवणे व वोवाळणी-खेरीज दिवाळी
(७) दसरियाचे कडकणे व नैवेद्य
(८) पायपोस जोडा
(९) बायेजमा शेलपाटी भाऊखेरीज करून घ्यावी
(१०) इनाम व मोकद्दमीचे कुणबावियाचे शेत असेल ते अवघियानी वाटून खावे
(११) खेरीज निमे मोकद्दमीचे मानपान हकउत्पन असेल ते विठोजीने खावे

—

११ येकूण अकरा

तुळाजी बिन कृष्णाजी पाटील ढमाळ याकडे मान देविले

१ होळीची पोळी
१ दिवाळीचे ओवाळणे
१ फाल्याची मोळी
१ टिळा विडा गावातील
१ इनाम व मोकद्दमीचे सेत वाटणी-प्रमाणे खावे

—

५

येणेप्रमाणे चार मान तुळाजीने घेऊन वाटणीप्रमाणे इनाम व कुणबावियाच शेत वाहून सुखरूप असावे विठोजी पाटलाने निमे मोकदमी करून सदरहूप्रमाणे हक उत्पन मानपान व इनाम व मोकद्दमीचे शेत वाटणीप्रमाणे खाऊन असावे येसा निर्वाह गोतानी करून सविस्तर वर्तमान हुजूर विदित केले त्याप्रमाणे मनास आणिता तुळाजी वडिलाचा खरा परंतु याच्या आज्याने व बापाने मोकद्मी केली नाही व हकउत्पन खादले नाही व भावाबंदासी वाद सांगोन वतनाचे संवरक्षण करून पांढरीचे कसाले सोसून लावणी संचणी केली नाही व पांढरीमुळे टका पैका पडिला तो दिल्हा नाही याकरिता चांदकचे थळी त्यानी येक मान मात्र दिला होता परंतु कटकट करिता राहिला नाही म्हणून हली गोताने चार मान देऊन त्याची समजावीश केली त्याप्रमाणे त्याने घेऊन भावाचे वाटणीप्रमाणे इनाम व मोकद्मीचे कुणबावियाचे सेताची वाटणी येइल ते करून सुखरूप असावे विठोजीसी कथला करावयासी संबंध नाही विठोजी धाकटियाचा परंतु निमेच्या भावानी मारा केला तेव्हां त्यासी वाद सांगितला वतनाचे संवरक्षण केले पांढरीचे कसाले असाले सोसून पांढरीमुळे नागवणा पडल्या त्याही

दिल्या गावींची लावणी संचणी केली वरकड कितेक कसाले पडिले ते सोसून विठोजीचा बाप सूर्याजी याने निमे मोकद्मी करून हकउत्पन खादले विठोजीही निमे मोकदमीचा कारभार करून मानपान हकउत्पन घेत आला आहे येसे जाणोन गोताच्या निवाडियाप्रमाणे करार केले असे तरी तुवा निमे मोकद्मी आपले लेकराचे लेकरी अनभवून सद्रहूप्रमाणे मानपान हकउत्पन्न खाऊन व भावाचे वाटणीप्रमाणे इनाम व मोकद्मीचे कुणबावियाचे शेत वाटणीस येईल ते खाऊन सुखरूप असावे याचे भाऊबंद असतील त्यानी निमेचे तकसीमदार जानोजी बिन संभाजी पाटील व निमे मोकदम याचे भाऊबंद चालतील तेणेप्रमाणे याच्या भावानी चालावे कोणी कोणासी कथला करू नये येणेप्रमाणे निवाडा करून तुजकडे हरकी स्वराज्य व मोगलाई सरदेशमुखी सावोत्रा देखील रुपये ३५१ तीनशे येकावन करार करून निवाडपत्र दिल्हे असे याची उगवणी करून आपले लेकराचे लेकरी निमे मोकद्मीचे वतन अनभवून सद्रहूप्रमाणे मानपान हकउत्पन खाऊन सुखरूप राहाणे जाणिजे छ १५ साबान (श. १६५२ माघ वद्य १ इ. १७३१ फेब्रु. १२)

मशुरल अनाम देशमूख व देशपांडिये प्रा पुणे यास बाजिराव बलाळ प्रधान सुा इहिदे सलासीन मया अलफ विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ निमे मोकद्म मौजे आसवली तर्फ निरथडी प्रा मार याचा व तुळाजी बिन कृष्णाजी पा ढमाळ याचा निमे मोकद्मीमधे वडीलपण मानपानाचा कथला होता याजकरिता तुळाजीसि हुजूर आणून कसबे पुणाचे मुकामी तर्फ पाटस प्रा मा येथील पाटील खंडणीबदल हुजूर आले होते मोकदम का मार व मोकदम विंग व करनवडी तर्फ निरथडी याजवर मनसुबी टाकिली यानी तुमचे विद्यमाने मनसुबी मनास आणून चार मान मात्र तुळाजीस दिले वरकड मानपान हकउत्पन निमे मोकद्मी विठोजीने करावी येसा निर्वाह केला त्यावरून गोताच्या निवाडिया प्रा करार करून विठोजी बिन सूर्याजी पा ढमाळ निमे मोकदम यासी हुजुरून निवाडपत्र करून दिल्हे आहे त्याप्रमाणे त्यास तुम्ही गोताचा महजर करून देणे छ १५ साबान

येणेप्रमाणे पत्रे मनास आणिता राजश्री पंतप्रधान स्वामींनी गोतमुखे बरहक मनसुबी करून निमे मोकद्मीपैकी तुळाजी बिन कृष्णाजी ढमाळ याजला मान होळीची पोळी दिवाळीचे वोवाळणे व वाजवणे व गावातील टिळा विडा फाटयाची मोळी येसे चार मान दिल्हे व इनाम कुणबावियाचे शेत वाटणीप्रमाणे येईल ते घेऊन उरले मानपान हकलाजिमा निमे मोकद्मीचे निसबतीचे विठोजी बिन सूर्याजी पा ढमाळ निमे मोकद्म याजला देऊन समजाविश केली ते बरहक केली आहे त्यावरून महजर विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ निमे मोकद्म तर्फ निरथडी प्रा पुणे याजला करून दिल्हा असे मौजे मारचे निमे मोकद्मी पैकी चार मान व इनामातील तकसीम व कुणबावियाचे शेत वाटणिप्रमाणे येइल ते तुळाजी बिन कृष्णाजी पाटील

ढमाळ याने घेऊन सुखरूप असावे विठोजी पाटिलासी हिला हरकत करावयासी गरज नाही सदरहू चार मान वजा करून उरले मानपान हकलाजिमा व इनाम कुणबावियाचे शेत वाटणीप्रमाणे येईल ते वगैरे निमे मोकदमीचे निसबतीचे हकउत्पन व मानपान असतील ते विठोजी बिन सूर्याजी पाटील ढमाळ याने लेकराचे लेकरी अनभवून सुखरूप असावे हा महजरनामा लिहिला सही

---

२१ मसूर-जगदळे

(ले. भा. श्री. कुळकर्णी)

ले. ३३ मू. न.	श्री	श. १६१३ ज्येष्ठ व. २ इ. १६९१ जून २

* स्वतिश्री राज्यभिषेक शके १८ प्रजापतिनाम संवच्छरे ज्येष्ठ बहुल द्वितीया भोमवासरे क्षत्रीय कुलावतंस श्री राजाराम छत्रपती याणी महादजी जगदला देसमूख तर्फ मसूर व पाटीलगी कसे मसूर यासी आज्ञा केली ऐसी जे तुझी वतन तुझ्या दुमाला करून अलाहिदा पत्रें करार केले असेती यास्तव तूं वाटणी कबूल केली पाहिजे २००० दोनी हजार सदरहू पैके. ६०॥ ६०॥ दुमालासे वजा एकून पा। होन

श्रीराजाराम नरपति	श्री लक्ष्मी
हर्ष निधान मोरेश्वर	नृहरीप्रीत
सुत निळकंठ मुख्य	मुद्रा (अस्पष्ट)
प्रधान (गोल शिक्का)	(षट्कोनी शिक्का)

राजेश्री प्रल्हाद निराजी प्रतीनिधी	वजारत × × (लागत नाहींत.)
पा। होन १००	३०० जानराऊ वागमोडे
सर लस्कर हिंदुराव घोरपडे	३०० नेमाजी सींदे
वा। वाटणी येक माही पैकीं होन	५० सीदोजी झुंजारराऊ
पा। ४८७	३०० विठोजी सींदे[1]
सुभा शंकरराव रोहिडकर	७१॥ माणकोजी पांडरे
होन पा। ३००	७१॥ सुभानजी चव्हाण

---

* २५।१८४३ नवम संमेलन ऐ. सं. सा. सं. ४-११

1 राजवाडे खं. १५ ले. १७ पहा.

१० बाजी माकल
१० आनंदराऊ सिदोजी
———
१११३

एकूण पा होन दोनी हजार होन रास तुजवरी देविले शर्तेस दरसालप्रमाणें नांवनिशीवार आदा करून खत पाठिले आणून दिली तेणे प्रा तुझ्या वाटणीची बेरीज झाडा जाहले म देाा असे निदेश समक्ष+ मर्यादेयं विराजते (गोल शिक्का)

रुजु तेरीख १४ माहे
रमजान सुद इसने
बार सुद सुरू सुद बार

———

ले. ३४ }
मू. न. }

{ श. १६३१ कार्तिक शु. ९
{ इ. १७०९ आक्टो. ३०

(फारशी अक्षरें).

(फारशी
शिक्का)

कौलनामा मोकदमानी व रयानी पा मसूर स्रुाा सन १११९ कारणें लिहून दिल्हा कौलनामा ऐसा जे नवाब रोहिलाखान यानीं परगणाचे पाटील दस्त करून पेसकासी रुपये ४००० च्यारी हजार मोकरर केलें. त्यास महादजी जगदला देशमुख पाा मजकूर बहु दूर अवलतीस उभा राहून ———————— अर्ज केला कीं आपला परगणा वाउटीला गेला नवाब रोहिलाखान यानी आपल्या परगण्यास पेसकसी च्यार हजार रुपये बाधले ते द्यावयास (मवसर) नाहीं म्हणून हुजूर अर्ज केला त्यावरून हुकूम खालशावरी जाहला कीं मसूर परगण्याचे पेसकसी च्यारी हजार रुपये माफ केलें आहेती च्यारी हजारपैकीं दीड हजार रुपये नोकर पातशाही नागोजी माने यास देविले होते बरहुकुम सनद रोहीलाखान बामोजीब मना असेती हुकूम माफीक ये बाब हुजरून अलाहिदा परवाना नागोजी माने यास सादर असे उसूल घेतला असेल तो फिराऊन देतील कोणे बाबे शक न धरणें गावचा गाव किर्दी करून आबाद करणे खास करूं दुराबते (?) पेसकसीचा पैका तुम्हास माफ केला तगादा लागणार नाहीं ये बाब कौल असे छ ७ माहे रमजान

———

+ हीं अक्षरें वेगळीं आहेत.

ले. ३५
मू. न.

श्री

शा. १६४५ फाल्गून वद्य ११
इ. १७२४ मार्च १०

स्वस्तिश्री राज्याभिषेक शके ५० शोभ[1] कृत सवंत्सरे फाल्गुण बहुल एकादसी भोम वासरे क्षेत्रीय कुलावतंस श्री राजा शाहू छत्रपती स्वामी याणी देशमुख देशपांडे ता उंबरज यासी आज्ञा केली ऐसी जे महादजी बिन सुलतानजी जगदले मसूरकर वतनदार स्वामीच्या

० श्री ~
राजा शाहु नर
पति हर्ष निधान
बाजीराव बल्लाळ
प्रधान.

० श्री ~
श्री आई आदि पुरुष श्री
राजा छत्रपति स्वामी
कृपानिधी तस्य श्री
निवास परशुराम
प्रतिनिधी

पायासी यकनिष्टेनें वर्तत आहेत यांचे वंशपरंपरेनें चालवणे स्वामीस आगत्य कारणें यावरी स्वामी कृपाळु होऊन ता मजकूरपैकीं गावगना जमीन दुतर्फा अवलदुमसिमी तीन प्रतीची पड जमीन कसबे मसूर ·।· बिघे मौजे अतवडी १८——— मौजे वडोली निलेश्वर ·॥· मौजे वडोली भिकेश्वर ·।· येकून दोन चावर कुलबाब कुलकानू देखील हलीं पटी व पेस्तर पटी खेरीज हकदार इनाम दिल्हा आहे तरी तुम्ही सदरहू जमीन गावगनापैकीं याचे दुमाला करून पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें इनाम चालवणें प्रतीवर्षी नवीन पत्राचा आक्षेप न करणें या पत्राची प्रती लेहून घेऊन अस्सल पत्र भोगवटीयास परतोन देणें जाणिजे लेखनालंकार मर्यादेयं विराजिते

सुरु सुरु सा्ा सा्ा (!)
मंत्री सरकार

बार सुद सुरु सुरु बार बार बार

ले. ३६
मू. न.

श्री सुभराज

शा. १६५० ज्येष्ठ शु. ७
इ. १७२८ जून ३

राजश्री धोमाजी त्रिमल गोसावी यांसी—

अखंडित लक्ष्मी अलंकृत राजमान्य स्नो——हिंदुराव घोरपडे ममलकतमदार दंडवत सुहूर सन तिसा अशरीन मया अलफ महाराज राजश्री——स्वामिकिडील आज्ञापत्रें घेऊन आपाजी जाधव व अगनोजी सिंदा हे आले त्यावरून सकल अर्थ कलला ऐसीयास राजश्री मलबा प्रभू याजवल सांगणें तें सांगितलें आहे व कृष्णाजी

---

१ शोभन हें संवत्सरनाम येथें युक्त आहे.

सुरवसी याजबराबरही लिहून पाठविलें आहे त्यावरून तुम्हास कलो येईल त्या अलाकडील वर्तमान तरी कनकीगिरी प्रांतांतून नरगुंद प्रांतास आलों येंदा छावणी तुंगभद्रा अलीकिडे आहे तुम्हांकडील पत्र येऊन कांहींच वर्तमान कलत नाहींत तरी सिविस्तार लिहीत जाणें वरकड कीतेक आपाजी जाधव व अगनोजी सीदा सांगतां कलो येईल राजश्री स्वामीस विनंतीपत्र लिहिलें आहे त्यावरूनही तुम्हास कलों येईल जाणीजे रा छ ५ जिलकाद (अस्पष्ट मोर्तब)

(पत्राचे मार्गे असलेला मजकूर लागत नाहीं)

ले. ३७ मू. न.

श्री

श. १७०० मार्ग. शु. १३
इ. १७७८ डिसें. २

श्री
राजाराम
नरपति हर्ष
निधान माध
वराव नाराय-
णराव प्रधान. (बदामी सिक्का)

आज्ञापत्र राजश्री पंत प्रधान तां मोकदम मौजे भेंडालें पो अवड सुा तीसां सबेन मया व अलफ मौजे मार हा गांव रा विष्णु नरहर याजकडे इनाम आहे त्यास मौजे मारची जप्ती सरकारांत केली होती ती हालीं मोकली केली असे तरी तुम्ही मारनिलेसी रूजू होऊन गांवचा अमल सुदामतप्रो सुरलीत देणे जाणिजे छ १२ जिल्काद आज्ञा प्रमाण[1] लेखन
मर्यादा

(मार्गे)
बार

ले. ३८ मू. न.

श. १७०२ मार्ग. व. १
इ. १७८० डिसें. १९

दाा माा अनाम देशमुख देशपाडे × × परली यासी परशराम श्रीनिवास प्रतिनिधी सुाा अह्दिे समानीन मया व अलफ तुम्हाकडील कर्जपटीचा ऐवज येणे त्या ऐवजी देणें भालेराव बाबर व रुस्तुमराव बाबर सीलेदार यासी

---

१ अक्षर वेगळें

दु शावाईत (!) रुो ३७५ पावणे चार अणे (!) देविले असे ते देऊन कबज देलेवर (!) जाणिजे छ २२ जिल्हेज निदेश[1] समक्ष ० ४ राजत लेखना वधि

(प्रतिनिधींची अष्टकोनी मुद्रा)

वार

ले. ३९
मू. न.

श्री

श. १७१२ आषाढ शु. २
इ. १७९० जुलै १४

नकल

राजश्री मोकदमानि व समाकुलपांढर कसबे मसूर गोसावी कारणे

दाा बाा बालाजी जिवाजी जोतिषी कुलकर्णी कसबे मजकूर सुाा इहिदे तिसेन मया व अलफ कारणे लिहून दिला ऐसा जे नरसो अनंत याजमध्ये व आम्हामध्ये को मजकूरचे जोतीष देव दिवाण अडाणगावीक एकूण कलमे ४ चार याच्या बोलण्याविसी कलह लागला त्याजमुळें तुम्ही आम्हास बोलावून आणून विचारिलें यासी चार कलमे समइक राहून वरकड वाटणी झाहली ही चार कलमे मात्र समइक राहिली आहेत याची वाटणी कैलासवासी माहाराज शाहूराजे बिरदेवच्या तलावरी येऊन राहिले होते तोपावेतो त्याच्या वडिलांनीं वाटून घेतले अलिकडे महादाजी गणेश नरसो अनंत (!) याचे वडील यांनीं आमच्या वडिलापासून कजिया करून लेहून घेतले त्यापासून आम्हाकडे चार कलमे चालत नाहींत धडके चौथा भाऊ ऐसे नरसो अनंत म्हणतात तरी धडके आमच्या घरांतील हे खरे चौथा भाऊ नव्हे सदर्हू लिहिल्याप्रमाणें खरे करून देऊ न देऊ तर आपण बोलतो हे खोटे हे लेहून दिल्हे सही तेरीख छ १ जिलकाद शके १७१२ साधारण नाम संवत्सरे आषाढ शुाा २

ले. ४०
मू. न.

श. १७१४ भाद्र. वद्य १४
इ. १७९२ सप्टें. १५

श्री.

नकल

जटाशंकर

अखंडीत लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य राजश्री श्रीनिवास शामराव गोसावी यांस सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीये कुशल लिहित जावे विशेष रा राजश्री नारायणभट बीन नवभट आफले वा को मसूर याणीं हूजूर विदित केले कीं को मजकुरी श्रीदेव यांस श्रावण मासाचा आभिषेक

---

[1] अक्षर वेगळें आहे.

करण्याकारिता नेमणूक सरकारांतून रुपये १५ पंधरा सालाबद्दल आपलेकडे आहे त्याप्रमाणें रुपये हिशेबी खर्च पडून श्रीनिवास शामराव याजकडून पावत आहेत त्यास त्याणी सालमजकूरीं सरकारचे पत्राचा आक्षेप केला आहे येविसीची आज्ञा जाली पाहिजे समजोन त्याजवरून हें पत्र सादर केले असे तरी नेमणूक बर-हूकुम खुदामत चालत आल्याप्रमाणें चालवणें नवीन दिकत न करणें जाणीजे छ २७ मोहरम सुा सलास तिसेन मया व अलफ बहूत काय लिहिणें मोर्तब असे

ले. ४१ } श्री { श. १७१४ भाद्र. व. १४
मू. न. } { इ. १७९२ सप्टें. १५

राजश्री रामजी पाटील जाधव गोसावी यांसी—

अखंडित लक्ष्मी अलंकृत राजमान्य— स्नोा आबाजी रघुनाथ आशिर्वाद विनंती उपरी येथील कुशल जाणोन स्वकीयें लिहीत जावे विशेष राजश्री बालाजी जिवाजी जोशी कुळकर्णी कसबे मसूर प्रांत कऱ्हाड यांचे भाऊबंद जोती जगनाथ यासी व मार-निल्हेस विभक्त जाहल्यास चार पांच पिढ्या जाहल्या जोती जंगनाथ रोजगार करीत होते त्याणी रोजगार समंधे कर्जवामें केली त्यावर ते मृत्य पावले त्याचे पोटी संतान नाहीं त्यास बहुत वर्षे जाहली असे असोन करजवान (?) त्याचे देणेंकरी याणी मागील जुनी खटली काहडोन कर्जविसी बालाजी जिवाजी जोशी कुळकर्णी काा मार यासी उपद्रव करितात व जोतीषपणाचे वतनाचा हिसा व धडके भाऊबंद याचे घरांतील त्याचा हिसा पूर्वीपासोन याजकडे चालत आले आहेत त्यास अलिकडे भाऊबंद याणी कजीया उपस्थित करून तंटा करीत आहेत म्हणोन मारनिले याचे पुतणे बाजी रामचंद्र इकडे स्वारी समागमे आहेत याणी सांगितले त्यावरून येथून सरकारांतून श्रीमंत राजश्री नाना यासी व तुम्हास लिहिले आहे त्यास बालाजी जिवाजी जोशी कुलकर्णी कसबे मजकूर याचे पुत्र दाजी बलाल व पुतणे बापुजी नारायण तुम्हाकडे येऊन भाऊबंदाचे देण्याचे खटल्याचे व वतनाचे कजीया विषई माहीतगारीनें तुम्हास सांगतील ते ऐकून घेऊन त्याप्रों तुम्ही श्रीमंत राजश्री नाना यांचे कानावर घालून सरकारांतून श्रीमंत पंतप्रतिनिधी याजकडील कारभारी यासी पत्रें देऊन त्याजकडोन मारनिले याचे भाऊबंदाचे देणेकरी यासी ताकीद निक्षून करऊन कुळकर्णी मार-निले यासी तगादा न करीत ते करणें आणि वतनाचे हिशाविषयीं याचे भाऊबंद तंटा करीत असतील त्यास ही ताकीद करऊन गैर वाजवी तंटा न करी ते करणे चिमाजी जिवाजी सराफ—णे याचे वतनी जाग्या वरी घर बांधावयासी काम लाविले तेव्हां काणीगांवकराकडून ताकीद करविली त्यावर एक वर्षभर काम राहविले पुन्हां काम त्याणें चालू केल्यावर बालाजी जिवाजी याणी श्रीमंत पंतप्रतिनिधी याचे सरकारांतून ताकीद दिवविली असतां धटाई करून घराच्या भिंती तयार करून पुढें

काम चालवित आहे त्यास येवीसीही सरकारांतून पत्रें देऊन सराफास ताकीद निक्षूण होऊन जागा याची यासी खाली करून देई ते करणें बालाजीपंत आमचे आप्त-विसी मारनिलेच चिरंजीव येथें आहेत तरी पत्र पोवताच लिहिल्या प्रो बंदोबस्त होऊन उत्तर आपले पत्रीं लिहून पाठविणें रा छ ६ जााकर बहुत काय लिहिणें लोभ कीजे हे विनंती.[१]

ले. ४२ }
मू. न. }

श्री

{ श. १७२२ मार्ग. शु. ७
{ इ. १८०० नोवें. २३

नकल

आज्ञापत्र समस्त राजकार्य धुरंधर विश्वास निधी राजमान्य राजश्री परशराम पंडीत प्रतिनिधी तां मोकदमानी मौजे पाडळी ता तारगांव प्रांत कराड सुा ईहिदे मया तेन आलफ शके १७२२ रौद्र नाम संवत्सरे गणोजी बिन आंदोजी सोनमळें जाधव पाटील मौजे माार याणें हुजूर येऊन आर्ज केला कीं आपण पेशजी सरकारांत साहेबापासी आर्ज करून मौजे मारीं ईनाम जमीन पंचवीस रुपये आकाराची नेमून देण्याविसी राजश्री बाजी रघुनाथ माजी कमावीसदार यास आज्ञा जाली त्यावरून माारनिर्ल्हेनी जमीन नेमून दिल्ही त्याप्रमाणें पांच सालें चालत आहे व हिसेबीहि मजुरा पडत्यें परंतु भोगेवटीस पत्र नाहींत याकरीतां साहेबीं कृपाळू होऊन करून दिल्हा पाहीजेत म्हणोन त्यावरून पाटील माार गरीब नातवाली सरकार उपयोगी जाणून सदरहूप्रमाणें पंचवीस रुपये आकाराची ईनाम जमीन करार करून ईनाम पत्र सादर केले आसे तरी आवल दूम सीम तीन प्रतीचा डाग आकार रुपये २५ पंचवीसाचा माारनिर्ल्हेनी नेमून दिल्हा असेल त्याप्रमाणें पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें याज-कडे चालवणें प्रतिवर्षी नवीन पत्राचा आक्षेप न करणें या पत्राची प्रति लिहून घेऊन आसल पत्र परतोन भोगवटीयासी याजपासीं देणें जाणीजे छ ५ रजब निदेश समक्ष मोर्तब

बार सुरु सुद बार

ले. ४३ }
मू. न. }

{ श. १७४१ कार्तिक व १३
{ इ. १८१९ नोवें. १५

हुजूर नकल.

सरकार दौलत मदार कंपीणी इंग्रज बहादूर मुा सातारा

रसीद बो मैरालभट बीन नारायणभट अफले वाा कसबे मसूर लिहून दिल्ही

---

१ अक्षर वेगळें असावें.

ऐसी जे सालगुा सन तिसा असर बाा वर्षासन पेटा कराड पाो रुपये १५ पंधरा चादवड पावत होते ते हली राजश्री विठलपंत फडणीस याचे विाा भरून पावलो म्हणून पावती लिहून दिल्ही सही तारीख १५ छ नवंबर सन १८१९ मुताबीक छ २६ मोहरम सुाा असरीन मया तेन व अलफ हे लिाा सही. सहीचे अक्षर खुद.

ले. ४४ }
मू. न. }

{ श. १७७३ आश्वीन वद्य ५
{ इ. १८५१ आक्टो. १५

नकल

सीका

अजम विठल गंगाधर मामलेदार पेटा वाई सलाम हू

अर्ज तर्फ थामस वोगलविसाहेब इसकोयर कमिशनर इलाखा सातारा सलाम

मुंबईहून मेहरबा मालीटसाहेब बहादूर चीप सेक्रटतारी निाा सरकार याचे पत्र नंबर ४१९७ तारीख २३ संपटबर सन १८५१ इसवीचे पोलीटीक्या मीटीचे आले त्यांत तारीख ११ जानेवारी सन १८५० चे गौरमेट सरकारांतून सरकुलर जाले आहे ते रद्द करून रेट हानराबल गौरनर हन कौसल याचे हुकमावरून आम्ही आपणांस कलवितो की आपले इलाख्यात उत्पन्नावर हर एखादी सावकारी कर्ज असतील त्याची तडजोड करून सरकार पसंत होणाकरितां लिहिण्यात येतात त्याजबद्दल कर्जाची उगवणी सरकार मार्फतीनें होती त्या कर्जाचे ऐन मुदलावर सरळ व्याजाबद्दल दरशेकडा सालीने रुपये ६ हून ज्याजती ठराऊ नयेत असे प्रकारचे भरणे केले असोन त्या त्या भरण्यानें ऐन रकम दुपट जाले अथवा शेकडा सहाचे दरानें च्यकरवाढ करून त्याजवर ऐन रकमचे दामदुपट पोहज जाली असे तरी त्या कर्जाचा फडशा जाहले असे समजोन मनास आणू नये असे लिहिले आहे त्याजवरून हुकूम सादर केला असे तरी सदरी लिहिल्याप्रों हामेशा बंदोबस्त ठेवणे ताा १५ अगटंबर सन १८५१ इसवी मार्तब

सही वोगलवी साहेब कमिशनर याची

---

२२ सावले गोसावी कसबे सोनई

(के. श्री. सर. **ना. य. मिरीकर.**)

हा कागद कसबे सोनई जिल्हा अहमदनगर येथें रा. रामचंद्र रावजी सावळे यांच्याजवळ मिळाला. रा. सावळे यांचे पूर्वज गोविंद गोसावी वगैरे मंडळी प्रतिवर्षी

श्री गिरी येथील व्यंकटेशाच्या यात्रेस आपल्या मेळ्यासह जात असत. मार्गी त्यांस लष्करी लोकांचा उपद्रव होत असे. तो न व्हावा म्हणून हें आज्ञापत्र दिलेलें आहे. प्रतिवर्षी गिरीस जाण्याचा नियम अद्यापि या घराण्यांत आहे.

ले. ४५ } श्री { श. १६१९ कार्तिक शु. १४
मू. न. } { इ. १६९७ आक्टोबर १८

* स्वस्ति श्री राज्याभिषेक शके २४ ईश्वर नाम संवत्सरे कार्तिक सुध चतुर्दसी इंदु वासर क्षत्रियकुलावतंस श्री राजाराम छत्रपती यांणी राजश्री बारा हजारी व हफ्त हजारी व पंच हजारी व हजारी पागा व वजारतमाच व सिलेदार लस्कर यासि आज्ञा केली ऐसी जे श्री वास्तव्य त्रिपती यांचा पोव्हा मोगलाईतून गोविंद गोसावी व शामजी गोसावी व रामाजी गोसावी साचले वास्तव्य का। सोनई प्रांत नेवासे हे वर्षास घेऊन येत असताती त्यास मार्गी लस्करचे आमदरफ्तीन तोसीस लागते म्हणऊन हुजूर विदीत जाहाले त्यावरून हे आज्ञापत्र सादर केले असे तरी श्रीचे यात्रेचा पोव्हा त्रिवर्ग गोसावी घेऊन येताती त्यास मार्गी कोण्हीं अजार तोसीस एकजरा न लावणें सुखरूप पोव्हा ये ऐसे करणें तोसीस लागलिया तांकीद होईल +जाणिजे चहूत+ लिहिणें तरी तुम्हीं सुज्ञ असा मर्या देय विरा जते

सुरु+ सुद बार+ संमत+ सुद बार+

---

२३ बाळाजी विश्वनाथ सेनाकर्ते

(कै. पां. न. पटवर्धन)

ले. ४६ } श्री { श. १६३० मार्ग. वद्य १
{ इ. १७०८ नोवें. २०
मोडी–असल

× छ मा। अनाम देशमुख व देसपांडिये पा। अकोले यासी बाळाजी विश्वनाथ सेनाकर्ते सु॥ तिसा मिया अलफ पा। मा।र राजश्री सेखोजी थोरात याजकडे पेसजी मुकासा आहे तेणेंप्रमाणे करार आहे तरी तुम्ही कोणेविसी कांहीं हिला हरकत न करतां सुरलीत उसूल देणे आणिक कोणाकडे उसूल न देणे राजश्री रायाजी मलार व राजश्री तानको प्रभु याचे

श्री उमाकांत
पदांभोज भजनास
समुन्नतेः ॥ बाळाजी
विश्वनाथस्य मुद्रा
विजयतेतराम्

---

* पा. स. १०१३९. + अक्षरें निरनिराळीं. × पा. स. २२१३९.
ऐ. सं. सा. खं. ४–१२

कागद आले असतील तरी त्यावरी नव जाणे मारानिलेचे मुकासे मारानिलेसच करार आहेती तरी हिलाहरकत न करितां उसूल देणे हरकत फितवा केलीयानें जिवे मारिले जाल मुलाहिजा होणार नाहीं जाणून लिहिलेप्रमाणें वर्तणूक करणे जाणिजे छ १८ रमजान पा हुजूर मोर्तब सुद

पो छ २१ रमजान

सुरु सुद×

---

२४ महाबळेश्वरकर व चित्राव घराण्यासंबंधीं पत्रें

(श्री. द. वि. आपटे)

१ चित्राव घराण्यासंबंधीं कांहीं कागद रा. पां. न. पटवर्धन यानीं मजकडे दिले. त्यांत कांहीं अस्सल व एक बखरीवजा कागद आहे. पैकीं अस्सल दोन महत्त्वाचे कागद दिसले ते येथें आज मंडळापुढें ठेवले आहेत.

ले. ४७ श्री { श. १६२४ भाद्रपद वद्य १ इ. १७०२ आगष्ट २६ }

स्वस्तिश्री राज्याभिषक शके २९ चित्रभानुसंवत्सरे भाद्रपद बहुल प्रतीपदा सौम्यवासर क्षत्रिय कुलावतंस श्रीराजा शिवछत्रपती याणी वेदमूर्ती राजश्री वीरेश्वरभट बिन देवभट माहाबलेस्वरकर वास्तव्य श्री यासि आज्ञा केली ऐसी जे तुम्ही प्रतापगडचे मुकामी स्वामी समीप येऊन विदित केले कीं

(बदामी शिक्का) (कोरा)

० ◡ श्री आई आदि पुरुष श्रीराजा शिवछत्रपती स्वामि कृपानिधि ॥ तस्य परशुराम त्र्यंबक प्रतिनिधि

थोरले कैलासवासी स्वामींनी आपणास श्रीदेवास नित्याभिषेक करायाचे अनुष्ठान सांगितलें आणि देवाचे पूजानैवेद्याबद्दल सालिना होन पाा ३६ व आपणास वर्षासन

× हें पत्र रा. गोविंदराव कृष्ण व आण्णासो वरिगांवकर थोरात यांजकडून मिळालें.

होन पा ३६ येकूण होन पा ७२ बाहातर नियत करून प्रतिवर्षी पाववीत होते यासेरीज देवास केषर कस्तुरी होन पा १॥ व वस्त्रास होन पा २ येकून साडेतीनी हुजरून पाववीत होते ते वृत आपण कैलासवासी राजश्री स्वामीस निवेदन केलें तेंहीं केशर व कस्तुरी व वस्त्र देखील साडेतीनी होन वजा करून देवास व आपणास मिलोन बाहातर होन करार करून पत्र दिल्हे आहे त्याप्रमाणें स्वामीने ही पत्र देवविलें पाहिजे× म्हणून विदित केले व कैलासवासी स्वामींचे पत्रही आणून दाविलें त्यावरून स्वामीने मनास आणून करार केलें आहे होन पा

श्रीस पूजा नैवेद्यास सालीना	तुम्हास वर्षासन सालिना
होन ३६	होन ३६

येकून सालिना होन पा बाबती पाववायाचा नियत केला आहे सदरहूप्रमाणे स्वामी पाववितील तुम्ही श्रीस नित्याभिषेक व पूजा–नैवेद्य सांग करून श्रीसंनिध स्वामींचें कल्याण चिंतून सुखरूप असणे+ निदेश समक्ष मर्या देयं विरा जते

रुजु+

बार+ सुरु सुद बार*

ले. ४८ श्री { श. १६५१ भाद्रपद व. ६ / इ. १७२९ सपटेंबर २ }

दा मा अनाम देशमुख व देशपांडे प्रांत पुणें यासि

बाजीराव बलाल प्रधान सुहूर सन सलासीन मया अलफ वेदमूर्ती राजश्री वीरेस्वर भट व मोरेस्वर भट बिन त्रिंबकभट उपनाव चित्रांव गोत्र कौसिक सूत्र आस्वलाईन वास्तव्य का पुणें याणी माहाराज राजश्री स्वामी संनिध येऊन विनंति केली कीं आपले पणजे वेदमूर्ती राजश्री आपदे भट यासी माहाराज राजश्री थोरले कैलासवासी स्वामींनी मौजे हडपसर तो हवेली येथें इनाम जमीन रुके ८६ साहाची दिल्ही होती तेणेप्रमाणे आनभवीत आलों आहों अलीकडे इनामपत्रें होतीं तीं आपणापासून अवंतरांत गेली याकरितां स्वामी कृपालु होऊन नूतन पत्रें करून देऊन इनाम चालवावयाची आज्ञा केली पाहिजे म्हणून त्यावरून मनास आणून वेदमूर्ती थोर सत्पात्र ब्राह्मण संध्यादि शट्कर्मी निपुण याचे वंशपरंपरेने चालविलिया स्वामीस व स्वामीच्या राज्यास कल्याण येैसें जाणोन राजश्री——

(शिक्का: ० श्री ‿ राजा शाहु नरप ति हर्षनिधान बा जीराव बळाळ मुख्य प्रधा न (उलटा))

× येथें हि ऱ्हस्व आहे. + येथून अक्षराचें वळण निराळें आहे. * पा. स. ९१४०.

स्वामी वेदमूर्तीवर कृपालु होऊन मौजे मजकूरपैकीं सदरहूप्रमाणें जमीन रकम रुके ८६ साहाची कुलचाचा व कुलकानु देखील हालींपटी व पेस्तरपटी खेरीज हकदार करून पूर्ववत प्रमाणें इनाम करार करून देऊन राजपत्रें सादर केलीं आहेत तरी तुम्ही सदरहू रुके साहाची जमीन यासी व याचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने इनाम चालवणे प्रतिवर्षी नूतन पत्राचा आक्षेप (न) करणें या पत्राची प्रति लेहून हें असलपत्र भोगवटियास वेदमूर्तीजवल परतोन देणें *जाणिजे छ १९ सफर *आज्ञा प्रमाण लेखन सीमा

बार सुरु सूद बार

---

२५ खानदेशांतील गंभीरपट्टी—शक १६३०

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

+ रुसूम गंभीरपट्टी असें नांव वर देऊन, खालीं कांहीं गांवांचीं नांवें व त्यांच्या मागें पट्टीचे आंकडे दिलेलें पत्र पुढें दिलें आहे. तें खानदेशांतील सावदें येथील देशमुखांच्या जवळील ऐ. कागदांतील आहे. सावदेकर देशमुखांना 'गंभीरराव' हा किताब असे. पुढें दिलेल्या कागदांत, त्यांच्या देशमुख—देशपांडेपणाच्या व गंभीररावांच्या हक्काच्या गांवांचीं जीं नांवें आढळतात, तींच तत्रस्थ रकमेसह आहेत. ती याद पुढें देत आहे.

ले. ४९ } { श. १६३०
मू. चा. सं. } { इ. १७०८

हकीकत [1]रसूम अज श्राय कानुगोई[2] गंभीरपटी
सरकार आसेर सूबे खानदेस [3]सन १११८ कारने

२००० रुपये

१०० डांबुरनी	१०० बोदवड
१०० जामनेर	५० लोहारे
५० फतीयाबाद	५० बोरनार
५० बाहाळ	१०० अेरंडोल
३०० चोपडे	१०० थालनेर
५० म्हैसवे	१०० बेटावद

---

* येथून अक्षर निरनिराळ्या वळणाचें. + पा. स. १८।४०.

१ रुसूम = वसूल. २ कानुनगो = कायदे जाणणारा. ३ फसली.

५०	चांदसर	५०	भडगाऊ
१००	डांगरी	१००	पाचोरे
		१००	आमलनेर
८००		७५०	
२४१	जलोद् जमीन बा ॥२॥	१०९	पा उतरान जमीन बा १॥ मो
१०४१		८५९	
१००	सोनगीर		
११४१			

(येकूण २०००)

या गंभीररावांना देशमुख, देशपांडे व सरकानुनगोपणा इतके हक्क होते; स्वराज्य जाईपर्यंत हे हक्क त्यांनीं आनुभविले. हल्लीं, त्यांना हक्क वगैरे नसून फक्त इनाम जमिनी आहेत; आणि त्यांचें उत्पन्न जवळ जवळ कांहीं (३६) हजारांपर्यंत आहे.

वरील यादींत असलेलीं सर्व गांवें—एक दोन खेरीज—आज हि, त्याच नांवांनीं ओळखलीं जात आहेत; आणि या बहुतेक गांवीं आज हि देशमुखांची इनामी जमीन आहे.

---

२६ कर्यात मावळचे लांडे देशपांडे

(कै. ख. ग. जोशी, पुणें)

ले. ५० }
मू. न. }

{ श. १६२८
{ इ. १७०६

हकीकत लांडे डोणजेकर यांचा मूळपुरुष कृष्णाजी व विठोजी हे मूळगाव सेकीन सर्जापूर व कळंबे व इडमिडे पाइन किले वैराटगड तर्फ वंदन[1] देश प्रगणे कऱ्हाड उभयता गांव सोडून कुटुंबसुद्धां देशावरास निघाले ते पुण्यात येऊन राहिले त्यानी आपली मुलें तान्हाजी राम होनप देशपांडे यांचे घरी शागीर्दीस ठेवून लिहू घातली कृष्णाजीस पुत्र दोन वडील बाळाजी व धाकटा नामाजी आणि विठोबाचा पुत्र नरसोबा पैकीं नामाजी लिहिणार सरंदाज देखोन होनप देशपांडे यानी तर्फ कर्यातमावळ देहे छत्तीस ३६ येथील देशकुळकर्णावर पेशजी गपचुप गुमास्ते ठेविले होते त्यांची नजर बदलली म्हणोन त्यास तगीर करून नामाजी कृष्ण यास गुमास्तगिरी सांगोन पाठविले विठोबाचे पुत्र नरसोबा यास ठकार कुळकर्णी मौजे डोणजे

---

१ जिल्हा सातारा.

व गोन्हे खुर्द या दोन गावचे कुळकर्ण पाच कुडवींनें सांगितले बाळाजी कृष्ण यास संतान जाले नाही नामाजीस पुत्र पांच अनुक्रमे अप्पाजी, तुकोबा, अंतोबा, यादव आणि रंगोबा थोर जाहले नंतर नामाजी गुमास्तगिरी करून कागदाचा शिरस्ता हक वगैरे होनपास देत गेला तो वारल्यावर आपाजीने प्रतारणा करून दस्तके खुद्द आपण देशपांडे म्हणून घालू लागले व हक्क वगैरे सुदामत देईनात किल्ले कोंढाणा उर्फ सिंहगड येथें विजापूरचे पाछाकडून उदयभान राठोड किल्लेदार असतां जमाबंदीस कर्यात-मावळ पुणे देश वगैरे जमींदार किल्लां जमा जाले तेथें जमाबंदी होऊन कौल शिरपाव द्यावयाचे वेळेस कर्यात मावळचे देशपांडे आपण म्हणून आपाजी नामदेव पुढे जाले. ते वेळेस बाबाजी राम होनप देशपांडे पुणे यानी पदरीं धरिला कीं तूं गुमास्ता असून आम्ही खुद्द हजीर असतां शिरपाव घेण्यास तुज अधिकार नाही व तुझा बाप नामाजी फौत जाहल्यापासून आमचा कागदाचा शिरस्ता व हक्क लाजिमा वगैरे तुजकडे राहून गेला आहे तो देणे. त्यावेळेस कज्या माजला तेव्हां किल्लेदार यानी मनास आणिता गुमास्ता ठरला त्यावरून आपाजीपासून होनप यास शके १५९० चे साली फारखती देववली नंतर गुमास्तेगिरीवर ठेविला त्यावर आपाजीचे भाऊ तुकोबा व यादव व रंगोबा शिवाजीराजे भोसले यांचे स्वारीबरोबर चंदी चंदावर कर्नाटकांत जाऊन बस्तावार (?) जाहाले. देशी आल्यावर फिरोन देसकुळकर्णाच्या मानपानास खलेल करूं लागले ते समयीं शिवाजी माहाराजास होनपानी विदित केले परंतु निळो सोनदेव मुजमुदार किल्ले मजकूर यानें पाठ राखिली. शिरस्ता न देऊन आपाजीस रुजू होऊ न देत म्हणून महाराजास समक्ष विनंती केली. पुरंदरचे मुक्कामी होते तेथून करंजवणे व पायगुडे यास महाराजानी पत्र सन तिस्सा सबैन व अलफ शके १६०० चे साली दिल्हे कीं मोरो विठ्ठल व बाबाजी राम देसपांडे पुणेकर याचे देसपांडगिरीचे वतन तर्फ कर्यात मावळचे असतां दरम्यान आपाजी खलेल करितो तर यांचे यास देववून लांडे यास तगीर करणे त्यावरून आपाजीस तगीर करावे तों देशमुखास रदबदलीस घालून पुन्हा गुमास्तगिरी बदली करून घेतली. त्यावर शिवाजी महाराज कैलासवासी जाले संभाजी महाराज हे सातारियास असतां दिल्लीहून कबजी व महाराजास पादशहाकडे फौजा येऊन घेऊन गेले. मुलखांत मोगलाइ अंमल, त्यावेळेस फिरोन आपाजीने बदलोन दस्तके व हक्कलाजिमा वगैरे होनप देसपांडे यास देइनासा जाला म्हणोन मोरो विठ्ठल व बाबाजी राम होनप देसपांडे यानी पुण्याचे ठाणेदार काजी महंमद, तुळापुरी कारभार करीत असत त्यास हकीकत सांगून आपाजीस धरून नेले. तेथें बारा मावळ व पुणे देशाचे जमदार जमा जाले होते त्यांचे गुजारतीनें इनसाफ केला तेव्हां काइल जाला कीं मी गुमास्ता, माझी फारखतीच आहे, शिरस्ता मजकडे राहून गेला असेल तो देतो परंतु गुमस्तागिरी कायम राखावी. तेव्हां काजी महंमद यानी मागील सारा संदर्भ लावून फारसी पत्र सिक्यानिसी व चार जमीदारांच्या साक्षीसिक्यानिसी होनपास सन १०९९ म्हणजे शके १६११

चे साली करून दिले नंतर गुमस्तगिरींचे कागद करून फिरून गुमास्ते ठेविले असतां शके १६२७ अठ्ठावीसचे साली औरंगजेब पाच्छाहानें तुळापुराहून येऊन किल्यास वेढा दिला ते समयीं आपाजीची आई गोदूबाई इनें पाच्छास अर्ज केला कीं तर्फ कर्यात मावळचे देसपांडेपण मला दिले पाहिजे. तेव्हां पादशहा बोलिले कीं वाटेल त्याला देईन. ते वेळेस बाळाजी कृष्ण म्हातारे यास संतान नाहीं ते बाटून बाच्छाचा खाना खादला. सबब त्याचे नावे लांडे देशपांडे म्हणून सनद शके १६२८ व्ययनाम संवत्सरीं करून दिल्ही त्यापासून लांडे यांचे खुद्द देशकुळकर्ण तर्फ कर्यात मावळचे जाहले. नामाजींचे पुत्र पांच पैकीं तुकोबा व अंताजी व रंगोबा यांचा वंश करनाटकात राहिले आणि आपाजी व यादव याचा वंश देशीं या देशीं आहे.

शके १७४४ चे वेळची वंशावळ

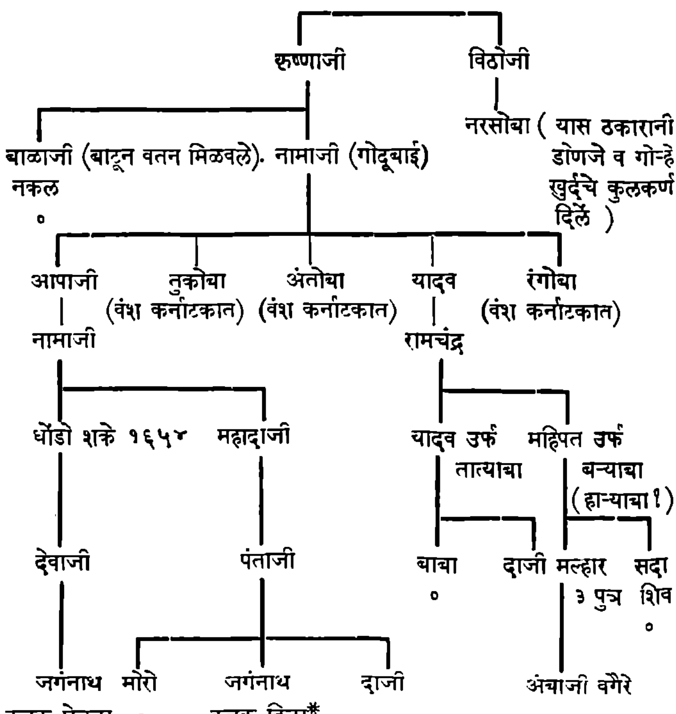

[ठकार गोऱ्हेकर यांचे संग्रहांतील कागदावरून नकल केली]

पा. स. १।४५.

२७ गायकवाड अदिकारी–तपे बीरवाडी

(कै. शि. म. परांजपे)

ले. ५१ मू. दा. प.	श्री		श. १६३२ ज्ये. शु. ११ श. १६३३ ज्येष्ठ शु. ११ इ. १७१० मे २७ इ. १७११ मे १७

श्री आई
आदिपुरुष श्री
राजा शाहूछत्रपति
स्वामि कृपानिधि त
स्य परशुराम त्र्यंब
क प्रतिनिधि (अष्टकोनी शिक्का)

*आज्ञापत्र समस्त राजकार्यधुरंधर विश्वासनिधि राजमान्य राजश्री परशराम पंडित प्रतिनिधि ताा कमाविसदारानी जकायत घाट सेवता व वरदा सुहुर सन ईहिदे अशर मया व.अलफ साबाजी गायकवाड अदिकारी ताा बीरवाडी याणी (मजकुरीं) विदित केले की जकात मारी आपले हक आहे तो जकायत मारच्या कमाविसदारानें घेऊन चार सालामधे रुपये ५०६। पाचसे सवा साहा रुपये आपला हकाचे नावे खर्च घातला आहे आणि पैका आपणास पावला नाही म्हणून विदित केले तरि याचा हक दिवाणात जमा होऊन आला असला तरि उतमच गोष्टी जाहाली आणि दिवाणातही आला नाही आणि यालाही हक पावला नाही तरी तुम्हाकडे भारावा असे आहे तुम्हाकडे धारला असला तरी यासि प्रविष्ट करणे जाणिजे छ ९ रबिलाखर+ राजते

लेखना

वधी (अ. शि.)

सुरुसुद

---

* पा. स. १८–१९।३९.

+ रबिलाखर ९ हा दिवस ह्या सुहुरसनांत वर्षाच्या आद्यंतीं येतो म्हणून वरील शक व इ. स. दोन दिले आहेत.

ले. ५२ } मू. दा. प. }
{ शक १६५७ माघ शु. २ { इ. १७३६ जाने. ४

छ मा। साबाजी गाइकवाड देशमूख वीरवाडी यासि

श्रीशीता वे भक्तस्य रा राम	नारो राम मत्री सुरु सन सीत सलासैन मया अलफ तुम्ही पत्र पाठविले पावले मौजे वरद येथील वर्तमान लिहिले ते वि —— श्रीनिवास प + + + + +

(आकार वर्तुल अस्पष्ट) पत्रे रुद्राजी कासी यासी व गावकरास पाठविली आहेत सयाजी निलकंठ यासि पाठविला आहे तरि गावकरी यास ताकीद करून गुद्स्ताच्या आकाराप्रमाणे व सालमजकूर जो अ + + + + + + + + + + + ष्टी करणे + + + जाणिजे छ १ रमजान पा। हुा। लेखना वधि (वाटोळा)

ले. ५३ } मू. दा. प. }
श्री
{ श. १६८५ { इ. १७६३

मो। अनाम सयाजी बीन साबाजी गाइकवाड देशमूख ता। चिरवाडी यासी रघुनाथराव घनशाम मंत्री सुहुर सन आर्बा सीतैन मीया व अलफ मौजे वरंद् ता। मजकूर येथील खोती पुरातन वतनी तुमची ऐशास सरकार तर्फेस गाव मुकासा जालीया तागाईत निमे खोती सरकारी घेतली होती ऐशीयाशी राजश्री नारो रामचंद्र यानी विनंती केली कीं हे वतनदार यांचे सरकारांतून चालवणे अवशक धरून साहेबी याची खोती यासि द्यावयाची आज्ञा करून सनद् देवावी त्याजवरून सरकारात व तुम्ही वतनदार तुम्हावर नजर देऊन तुमची वतनी खोती तुमचे हवाली केली असे तुम्ही अनभव सालमजकुरापासून करणे जाणिजे छ

ले. ५४ } मू. दा. प. }
श्री
{ श. १६८७ चैत्र व. ११ { इ. १७६५ एप्रील १६

छ मो। अनाम देशमुख ता। चिरवाडी यास श्रीनिवास गगाधर प्रतिनिधी सुा।

◡ श्री ० आई आदि पु रुष श्री राजाराम छत्रपति स्वामि कृ पानिधि तस्य श्री निवास गंगा ध र प्रतिनिधी (अष्टकोनी शिक्का)	खमस सितैन मया अलफ साल गुद्स्ताचा स्वारी खर्चाचा येऊन निकाल वारीत नाहीं हाली त्या ऐवजी रुपये ५०० पाचसे आणविले आसेत पाठवणे या कामास लोक हुा। स्वारी पा। यासि न । रुा। २५ पंचवीस+ देणें छ २५ माहे सवाल निदेश समक्ष राजते लेखना वधी (अष्टकोनी शिक्का)

यार सुरु सुद यार

+ येथून अक्षर निगाळ.
ऐ. सं. सा. सं. ४–१३

ले. ५५ }
मू. दा. प. }

श्री रामोजयेती

{ श. १६८७ ज्येष्ठ वद्य ५
इ. १७६५ जून ८
श. १६८८ वैशाख व. ४
इ. १७६६ मे २८ }

छ मो अनाम देशमूख देशपांडे तो बिरवाडी यांसि भगवंतराव बाजी सुा सीत सीतैन मया व अलफ तुम्ही छ १२ जिल्हेजचे पत्र पाठविले ते प्रविष्ट होऊन लेखनार्थ अवगत जाला किनईस बहिरजी देशमुख गेले त्यांचे सागितल्यावरून तुम्हावरी मसाले व वरातदार आले त्या दंग्यामुळें घरें सोडून परागंदा जाला होता त्यास राजश्री बाजीपंतानी कारकून पाठवून वरातदार उठऊन तुम्हास कौल आणिले

० श्री ~
राजा शाहू चर
णीं दृढभाव माहा
देव सुत यशवं
तराव

उतम जाले राजश्री पंत प्रतिनिधि यांस आम्ही ल्याहावें तर प्रस्तुत कांहीं प्रयोजन नाही त्यामधे घालमेलीचें ही वर्तमान ऐकितो हें निवल जालीयावर याचा बंदोबस्त करून देऊं तिकडून हरएक उपद्रव जाला तर तुम्ही परागदां होऊन दुसरेकडे आहे हे उतम नाहीं वालण खोरीयांत येऊन राहिला तर चिंता काय अथवा महाडास आला तर फिकीरच नाही बहिरजीचा सागितल्याने इतके दिवस काय जालें आण पुढें काय होणार हे कळतच आहे सुभेदारानी खर्च पटी घेतली याचा गुंता तुम्हाकड काय आहे त्यांचे तक्षीमिची रयत हैराण होने कर्दि पडली तर त्यांचे ते सोसतील जाणिजे छ १८ जिल्हेज मोर्तब

सुद

ले. ५६ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६९० माघ वद्य ९
इ. १७६९ फेब्रु. २३ }

× × × × तस्य
बाजी रुद्र आज्ञा (आकार बहुबुर्जी)
धारक

(गोल शिक्का)

अज सुभा प्रो मंगलगड तां मोकादम व रयानी व माहार मौजे वरंद तां बिरवाडी सुा तिसा सीतैन मया व अलफ मौजे मजकुरची खोती राजश्री सयाजी देशमुख यासी दिल्ही असे तरी याचे रजेतलबेत वर्तोन खोतीचा दरक त्याजकडे देत जाणे जाणीजे छ १५ माहे सौवाल (अस्पष्ट अष्टबुर्जी मोर्तब)

ले. ५७ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६९१ फाल्गुन वद्य ३०
{ इ. १७७० मार्च २७

॥ श्री ०
माधवराव
चरणी तत्पर
नागोजी साळे
नीरंतर
(शिक्का अष्टपैलू)

छ. मो अनाम देशमूख देशपांडे ता बीरवाडी यांसीं हवालदार व कारकून किल्ले सातारा सुा सबैन मया व अलुफ रा बाजी ना चालके चाकर किल्ले मजकूर यांचें वतन ता मजकूर येथें मौजे लोहारें येथे आहे त्यास हली बाधा उत्पन्न जाहाला आहे याजकरितां मशारनिले तेथे इनसाफाबा आले आहेत तरि याचा वाजवी इनसाफ मनास आणून कजिया तोडून वतन सुदामत प्रकारें मशारनिलेकडे चालतें करणें+ तुम्ही येकापक्ष धरून गैर वाजबी केल्यास हुजूर येणें लागेल जाणिजे छ २८ जिल्काद बहुत काय लिहिणे मोर्तब (शिक्का अष्टपैलू पण अस्पष्ट).

सुद

ले. ५८ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६९२ मार्ग. शु. १
{ इ. १७७० नोवें. १८

छ. मा अनाम सयाजी गायेकवाड देशमूख ता बीरवाडी यांस वासुदेव अनंत

श्री विजयते
श्रीमदंबापदद्वंद्व
भजनावाप्त संपद मु।
द्रा वतार म + + +
वासुदेव सुत
अनंत

सुा ईहिदे सबैन मया आलफ मौजे बारसगांवस तळीये येथील शिवेस आपाजी सकपाल गडकरी किले मंगलगड याचे शेत आहे ते बारस गावचे खोतान पाडले म्हणोन विदित जाले त्यावरून पत्र सादर केलें असे तरि तुम्ही गडकरी याचे सेत त्यानें काय सबब पाडिले हे मनास आणून सेत लावणी होय ते करणे नाहीं तरी त्यास करून हुजूर आणावे लागेल पष्ट ताकीद करणे रा छ २९ रजबु मोर्तब

सुद

ले. ५९ } श्री { श. १६९३ मार्ग. वद्य ७
मू. दा. प. } { इ. १७७२ जाने. २८

श्री राजा
शाहु चरणि
तत्पर लख
मजीराव दर!
सकरम+
नीरंतर

मा आ सयाजी गायेकवाड देशमूख ता चिरवाडी यासी येशवंतराव मोरे हवालदार व कारकून किले रायगड सुहूर सन इसने सबैन मया अलफ रामजी ता राजांणे वा वांकी याजपासून बद आमलाचें कर्म घडल + + याजकरितां त्या बायेकास दुतर्फा मामलेदारानी माहालीं नेऊन वाजपूस करीत आहेत म्हणोन कललें असियासी याचें वर्तमान आपल्यास कललेंच असेल रामजी रांजाणे यांजपासून हरएक आकर्म घडावें असें दिसत नाहीं तथाप कोणाचा भरंवसा कोणास पुरतो असें नाही साराष गोष्ट प्रसंगी आपण आहेत रामजी राजाणे याची सुगमोपाये घडे असे करावें माहलीं पत्र ल्याहावें तर सायंत वर्तमान कलेना याजकरितां आपल्यासच लिा असें छ २१ माहे रमजान बहूत काय लिा मोर्तब

सुद

ले. ६० } श्री { श. १६९५ मार्ग. शु. १५
मू. दा. प. } { इ. १७७३ नोवें. २९

श्री
राजा शाहु न
रपति हर्ष निधा
न रघुनाथ बाजी
राव प्रधान

(कोयरी आकार)

आज्ञापत्र राजश्री पंत प्रधान ता मोकदम मौजे वरद ता चिरवाडी सुा अर्बा सबैन मया व अलफ मौजे मारचा मोकासा राजश्री रघुनाथ बावा मंत्री याजकडे पूर्वीपासून चालत आला असता अलीकडे पाच साले तुम्ही आकार बमोजिब याजकडील कमाविसदाराकडे वसूल देत नाही दिकत करून राजश्री प्रतिनिधि पंत याजकडील कमाविसदाराकडे ऐवज देतां ते उचल्या हाते याजकडे पैका देतात म्हणोन मंत्री याजकडील कारकुनानी हुजूर विदित केले ऐशास हे कार्याचे नसे हाली हे आज्ञापत्र सादर केले असे तरी पेशजी यापासून मंत्री याकडे मोकाशाचा आंमल चालत आल्याप्रमाणें रुजू राहून सुरलित चालवणें पाच साला याची बाकी राहिली असेल ते झाडियानसी देणे या उपरी दिकत केली आणि फिरून बोभाट आला म्हणजे कार्यास येणार नाही जाणिजे छ १४ रमजान+ आज्ञा प्रमाण लेखन सीमा

+ येथून अक्षर निराळें.

ले. ६१ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६९७ श्रावण शु. ७
{ इ. १७७५ जुलै ७

छ मो अनाम सयाजी गायकवाड देशमुख ता। वीरवाडी यासि गणपतराव कृष्ण सुभेदार तो। रायगड सुा। सीत सबैन मिया व अलफ मौजे कोनेश्वर प्रा। कोढवी येथील गावची मनसुबी सोडकर सागतात याजकरिता पोलादपुरास याचा न्याये करावयाचा करार करून आज्ञा केली असे तर तुम्ही पोलादपुरास पत्र पावताच राजश्री दादो रघुनाथ मजमदार यास घेऊन जलदीने जाणे+ जाणीजे छ ५ माहे जमादिलाखर मोर्तब सुद

श्री ०
श्री कोळेश्व
र चरणी तत्प
र गणेश कृष्ण
निरंतर

(बदामी शिक्का)

श्री
मोर्तब
सुद

ले. ६२ }
मू. दा. प. }

{ श. १६९७ माघ शु. ६
{ इ. १७७६ जाने. २६

कौलनामा सुभा प्रांत मंगलगड वेस्मी सयाजी गायकवाड देशमूख ता। बिरवाडी तालुके मजकूर सुा। सीत सबैन मया व अलफ तुम्ही सुभा येऊन अर्ज केला की मौजे वरद ता। मजकूर येथे माजवट जंगल गर्क जमीन व पड जमीन बहूत काली आहे त्यास मेहनत मशागत करून सेत बाधणार त्यास मेहनतीचा व खर्चाचा अजमास मनास आणून माफी इस्तावेयाचा कौल सादर करावा त्याजवरून चौकसीस कारकून व शिपाई पाठविले आसामी चि तपसील

सरकारतर्फे कडील आ।
१ माहादाजी शंकर कारकून
१ शिपाई कृष्णाजी कदम व रामजी
सुकदरे असामी २ एकूण
२

साशाकडील
१ गोविंद कृष्ण बेहेरे कारकून
१ शिपाई गोविंदराव भोसले माजी
माहाडकरी
२

जमीदार असामी
१ मिराजी गाइकवाड देशमूख
१ विठल भिकाजी देशपाडे
कुळकर्णी
२

असामी ६

+ येथून अक्षर निराळें ।

सदरहू सद्दा आसामी मौजे मजकुरी जाऊन जमीन पाहून याद लेहून आणिली जमीन बिघे अजमासे

०३॥ सेत माजट जंगल गर्क दरम्याने वोढा यासी चतुःसीमा पूर्वेकडे नदी पश्चिमेकडेस डोंगर किनारा व उतरेस गुडुया रानाचे व दक्षणेस उडुया (गुडुधु ?) दगडाचे सदरहू दरम्यान जमीन असे

०१॥ सेत पड जमीन बहुतकाली खराब्यासिवाय याची चतुःसीमा पूर्वेस सेत कृष्णाजी पोकला याचे इनाम पश्चमेस नदी असे व निवाचे झाड उतरेस माळ गवताचा व दक्षणेस सेत याचे निा

—

०५

एकूण पाच बिघे जमीन यासि मेहनत बांदिस्त करावयासि झाडे झाडोरा तोडून व दरम्यान वोढा आहे तो भरून सारखे सेत पाट्या पाडण्यासी खर्च अजमासे रुपये दोनसे अडीचसे लागतील हे जाणून माहामुरीवर नजर देऊन माफी ईस्तावे याचा कौल दिल्हा येणेप्रमाणे

माफी साले ईा साल मजकूर		इस्तावा धवरा दर
समानीन	साले	बिघा जमीन केली
	५	०१ ईहीदे समानीन
		०२ ईसने समानीन
		०४ सलास समानीन
		·११ आर्बा समानीन
		·१३ खमस समानीन
		—
		९
		साले
		५

एकूण दाहा साले कौल पौ माफी इसवी सन मजकूर ता सन समानीन पाच साले धारा पटी व हकदारी माफ इस्तावा दर बिघ्यास सा(ल)ईहीदे समानीन एक मण व सन ईसले समानीन दोन मण व सलास समानीन च्यार मण व आर्बा सामानीन साहा मण व खमस समानीन आठ मण सदरहू प्रमाणे इस्तावे याची उगवणी सालाचे सालात करून देत जाणे पुढे मुलुक सिरस्ता दर बिघा दाहा मण प्रमाणे धारा देऊन सेताची बांद बंदिस्त करून अनभवीत जाणे कौल असे राा छ ४ माहे जिल्हेज मोर्तब

सुद (गोल शिक्का)

ले. ६३ }
मू. दा. प. }

श्रीम्हाळसाकांत

{ श. १७०३ कार्तिक व. ११
{ इ. १७८१ नोव्हें. १२

श्री शाहू छत्रपति प्रौढप्रताप धुरंदर दमाजी सुत गोविंदराव
गायकवाड सेनाखासखेल समशेरबहादर

(अष्टकोणी शिका)

तैनात जाबता सरकार राजश्री गोविंदराउ गायकवाड सेनाखासखेल समशेर बहादर बाा जयसिंगराव जाधवराव वां भोइज सुा इसने समानीन मया व अलफ बोली बारमाही शाई सीरस्ता

———————————————रुपये

१७००० खासा मोनिले आा १
      १५००० जातीस
        ९०० पालखी
      ११०० शागीर्दपेशा
      ———
      १७०००
४०००० खासे आा   २० दर २००० प्रो
५३००० असामीदार आा ५३ दर १०००
९०००० एकाडे आा   १०० दर ९००
७०००० करोल आा   १०० दर ७००
८०००० स्वार आा   २०० दर ४००
५००० दिवाण आा २   दर
      ३००० आा १
      २००० आा १
      ——— —
      ५००० २
१०००० कारकून आा २० दर ५०० (पत्र कापले आहे)
२००० भालदार आा २ व चोपदार १ व सुरत स्वार १
      एकुण आा ४ दर ५००
३००० शागीर्दपेशा पथकसंबंधीं असामगिरे व चवऱ्या वगैरे
———   ———
३७००००   ५००

पोशाख ४

एकूण असामी पांचसे यासी तैनात तीन लक्ष सत्र हजार पौ चवथाई कापड व सिरस्त्याचा बटा वजा होऊन हजीरी होईल त्या तेरिखेपासोन जाहल्या दिवसाच कबज होईल हाजीरीस स्वार कमी होईल त्याची तैनात सरासरी कमी

पडेल युध्धांत निशाणे पुढे घोडे पडले त्यांची किमत चवघाचे रुईने ठरेल ते पावेल हाती पालखी खजीना तोफखाना नगारा निशाण व सिलकी दागना सापडेल तो सरकारात दाखल करावा फितवा फांद्डा व मलई केल्यास तैनात सरकारातून पावणार नाही चाकरी एकनिष्ठपणे करावी कामकाज जाहल्यास हाती बक्षीस द्यावा अथवा त्याची किमत रुये तीन हजार द्यावे रोजमरा वगैरे शाइंप्रो छ २५ जिल्काद मोर्तबसुद (अष्टकोनी) बार

ले. ६४ }
मू. दा. प. }

श्री नकल

{ श. १७०३ पौष वद्य ८
{ इ. १७८१ डिसें. २३

पत्र द्यो राघाजी गायेकवाड व भगवतराव गायेकवाड व माधवराव गायेकवाड देशमूख ताा बिरवाडी साहेबी आम्हास आणून पुरसीस केली की राजश्री मंत्री याचा व सयाजी गायेकवाड देशमूख ताा मजकूर याचा कजिया मौजे वरद बिकलम बहिरो शकर देशपाडे ताा मजकूर येथील खोती विसी लागला आहे त्यास वरदेची खोती कोणाची व मोकासा कोणाचा कोणते कारकीर्दीपासून चाललासी आहे ते लिहून देणे म्हणोन आज्ञा केली त्यास शाहू महाराज याजकडे राज्य नव्हते किला रायेगड शामलाकडे होता ते समई वरदेत जिल्हेचे तर्फेने सूर्याजीराव दुदूसकार खोतीचा कारभार करीत होते त्याणी काही दिवस कारभार चालविला तेव्हा गावात वस्ती रुईजूई होती नव्हती त्याजवर ते निघोन गेले उपरात बहिराखानाजाद साबाजी देशमूख याचा होता तो देशमुखापासून निराळा होता साबाजी देशमूख कागोरीस होते व येऊन जाऊन मौजे खरवलीस ही होते ते वळेस खोतीचा कारभार बहिरा खानाजद याणे दोन चार वर्षे चालविला उपरात तान्हाजीराव सुर्वे जिल्हेचे तर्फेने खोती व मोकासा करून आले ते वेळेस गावात वस्ती रुई जुई होती नव्हती तो इकडे शाहूमहाराज पातशा याजकडून आले आणि आपले राज्य सोडविले ते वेळेस रायेगड सरकारात सर जाला शामळाचा अमल उडाला किला सरकारात खाजगीकडे ठेविला तेव्हा पाचाडचे कोंटाचा हवाला (?) कंक यासि होता ते वेळेस निमगावची खोती खालीच्या तर्फेची कुभारकोडची मशारनिलेन करून अनभऊ लागला निमेगावची खोती व मोकासा सुर्वे करीत होते तेव्हा मंत्रीनी शाहू महाराज याजकडून खोती व मोकासा आपलेकडे करून घेऊन सयाजी कुद्ल्या गावात कारभारी पाठविला तो कारभार करू लागला तेव्हा सुर्वे ससेवाडीस होते ते म्हणो लागले की गावचा मोकासा व खोती आपली हे वर्तमान मंत्रीस कळले तेव्हा मंत्रीनी साबाजी देशमूख जिल्हेदाराकडे सातारियाचे मुकामी होते त्यास कैलासवासी श्रीपतराव याचे रुबेरुब पुसिले की वरदेची खोती व मोकाशाची वहिवाट तुम्ही वतनदारांनी सांगावी तेव्हां

साबाजी देशमुख याही सागितले की खोतीचा वतनदार कोणी नाहीं मोकासा व खोती मंत्री यास शाहूमहाराज याणी दिल्ही ही आपल्यास ठाऊक आहे ऐसे सागितले यावर मंत्रीनी हीरेखान गावास कारभारी साबाजी देशमुख याजबराबर पाठविला त्याणे अनभव खोती व मोकासी याचा सतरा अठरा वर्षे केला खोतीचा कामथ कुभार कोंडेचे निमेची शेते दिल्ही मूळगावचे खोतीचा कामथ व सेते करू लागले ऐसी वहिवाट चालविली त्याजवर बहिरजी देशमूख याही मंत्रीकडून खोती व मोकासा आपले निसबतीस करून घेऊन मंत्री याचे पत्र घेऊन आले आणि सयाजी देशमूख यास कारभार सागितला कांही दिवस सयाजी देशमूख याही चालविला त्या उपरात नारो राम खोती व मोकासा करून आले त्याणी चारा नेरा वर्षे चालविला नारो राम गेले त्याही खोती मोकासा सिवाजी निलकठ याचे स्वाधीन केला त्याही एक वर्ष चालविले त्याजवर येसनाक-महार याणे मंत्रीचे निसबतीनें दोन तीन वर्षे चालविला त्याजवर येसा महार मजकूर यास वोढेनासे झाले तेव्हा राजश्री बाजी रुद्र याचे स्वाधीन खोती व मोकासा केला त्याही साहा महिने चालविला बाजी रुद्र मृत्य पावले यावर कासी विठल याही भाद्रपद मासी सयाजी देशमूख याचे स्वाधीन केला त्याजवर दोहो वर्षांचे रामाजीपंत खोती व मोकसा करून आले त्याही चार पाच महिने चालविला रामाजीपंत याही सयाजी देशमूख याचे हवाला खोती केली मोकासा खुद्द अनभऊ लागले याप्रमाणे आजपर्यंत वहिवाट चालत आली खोती देशमूखची नव्हे याप्रमाणे हकीकत असे हे लेहून दिल्हे सई सुा इसेन समानीन मया व अलफ छ ७ माहे मोहरम

ले. ६५
मू. दा. प.

श. १७०५ श्रावण वद्य १०
इ. १७८३ आगष्ट २२

~ श्री ०
श्री आई आदिपुरु
ष श्रीराजाराम शाहु छत्रप
ति स्वामि कृपानीधीत
स्यपरसराम श्रीनी
वास प्रतिनीधी
(गोल शिक्का)

मोा अनाम देशमूख देशपांडे व सकल इनामदार ताा बीरवाडी यांसि परशराम श्रीनिवास प्रतिनिधि सुा आर्बा संमानिन मया व अलफ राजश्री माधवराव पंडित प्रधान याचे लग्नपटीबद्दल तुम्हां-कडील हक्क रुसुमाचा व इनामाचा ऐवज येक साला सरकारांत घ्यावयाचा त्या ऐवजीं हक्क देणे लोक दिाा शागिर्द पेशा असत्य (?) अखेर फडशा-पैकीं ताा विष्णु विश्वनाथ रुाो १५०० पंधरासें देविले असेत देऊन पावलियाचें कबज घेणें + जाणिजे छ २३ रमजान + निदेश समक्ष राजते लेखना वधी (अष्टपैलू शिक्का)

बार

+ अक्षर निराळें.
ऐ. सं. सा. सं. ४–१४

ले. ६६ }
मू. दा. प. }

(फारसी शिक्का)

{ श. १७१६ आश्विन वद्य ११
{ इ. १७९४ आक्टो. १९

ई कौलनामे अज रख्तखाने कोट जजीरे दंडा राजपुरी बईस्म बणीय लोका साकिंन वरदा घाट चिदानद खुा खमस तीसेन मिया व अलफ अमेदादे कौलनामा ऐसा जे कसबे म्हेसले तालुके सरकार येथील सालाबाज मोजीब बाजार भरावयाचा हंगाम जाहाला आहे याजकरिता हरजिनसी माल घेऊन बदर मजकुरी येऊन अमदानी ज्यारी करावयास उमेदवार असां अयाबगैरेज कौल यावयास शक धरिता म्हणोन तुमचे कौलाबाबे फजिलत पन्हा मा सेद आराई ईजारदार याहीं हुजूर अर्ज पोचविला बराये अर्ज खातीरेस आणोन मेहरवान होऊन तुम्हास कौल सादर केला असे तर बेशक होऊन हरजिनसी माल घेऊन बदर मजकुरी येऊन आमदरफ्ती ज्यारी करणे यावयास कोण्हे चाबे शक आदेशा न धरणे दरी बाब कौल असे पा हुजूर रा कासीम हुसेन जबानी विठोजी साळुखा अफराद रा छ+ २४ माहे रालौवल+ मोर्तब खुद

ले. ६७ }
मू. दा. प. }

श्रीगजानन

{ श. १७३३ चैत्र शु. १२
{ इ. १८११ एप्रील ५

श्री
श्री वेकटे
शचरणी तत्प
र परशराम के
शव नीरंतर
(बदामी शिक्का)

मा अनांम सयाजी रामाजी व गोविंद्राव रामाजी गायकवाड देशमुख ता बिरवाडी वा मौजे वंरद ता मार यासी परशराम केशव खुभेदार ता रायगड सुा इहिदे अशर मया तैन व अलफ मौजे भजकुरी पेशजी सन तिसां मया तैनात चोरटे शामळाचें नाव सांगोन रानांत वाडा होता तेथें आले आणि सांगोन पाठविलें कीं आमची स्वारी आली आहे जेवण पाठवणें त्यावरून तुंम्ही गांवातून जेवण उकळून पाठविलें पुढें त्याणीं दरवडा घातला आणि मार्गानी वरघांटी गेले हें वर्तमान दुतर्फा कळविलें नाहीं म्हणोन माजी मामलेदार याणी तुम्हास गावकरी खुधा खुभास आणून चौकसी करितां दोप लागू न होई सबब निरोप दिल्हा हाली सालमजकुरी स्वारी चोरटे याचे बंदोबस्तास फिरत असतां आंतु सीरवला वस्ती मौजे मजकूर याणें स्वारीचें लोकांस सांगितलें कीं चोरटे यास देशमुखानी जेवण घातले त्यावरून तुमचे घराची जप्ती करून चीजवस्त व गुरुढोरें सरकारांत आणिलीं ते समई तुम्ही परागंदा जाहाली गावकरी यास आणून मनास आणितां तुम्हांकडे मुदा लागू न होय जेवण मात्र पोचविलें सबब जप्तीची मोकळीक करून हा कौल तुम्हांस सादर केला असे तरी तुंम्ही

+ अक्षर निराळें.

बेवसवसा गावी येऊन सुखरूप राहाणें कौल असे जाणिजे छ ११+ रबिलावल
मोर्तब सुद मोर्तब
सुद (कोयरी आकार)

ले. ६८ }
मू. दा. प. } श्री { श.
{ इ.

हकिकत कासिबा देशपांडे याची ऐसी जे त्यांचा घरवाली होता त्याची बायको होती तिसी कासिबा देशपांड्या गेला तेव्हा या दोघास धरून किल्यास कांगोरीस राजश्री मोरो रामचंद्र सुभेदार याणी नेले तीन महिने आटकेस ठेविले होते पुरसीस करिता स्त्री कबूल झाली की अंतर तो पडल हें खरें कासिबा कबूल जाह्ला नाही मग त्याचे भाऊबंद मिळून मोरो रामचंद्र सुभेदार याजकडे कासिबास सोडवावे येदर्थी गेले तो मोरो रामचंद्र सुभेदार हे बोलले की आम्हीं साफ तुमची गोष्ट ऐकत नाहीं मग देशपांडे आम्हाकडे आले की मोरो रामचंद्र कासिबास सोडीत नाहीत आज तीन महिने बंदी ठेविला आहे यास्तव आपण कासीबाची सुटका होय तें करावी म्हणोन आम्हास बोलिले मग आम्ही देसपांडे यासी उतर केले की सुभेदारासी व आम्हासी आकस आहे यास्तव हे गोष्ट घडावयाची नाहीं उपरांत सर्व भावबंदाचा व आमचा उपाये राहिला तेव्हां मोरो रामचंद्र याचा व गणपतराव चिमणाजी यांचा घरोबा होता व आमचा व गणपतराव याचा घरोबा होता त्यास गणपतराव किल्यास भेटीस जावयास निघाला तेव्हां आम्ही त्यांस सांगितले की आमचा देशपांड्या बंदी आहे आम्ही मौजा करितों हें उतम नाही यास्तव आपण आमचा देसपाड्या न दंड पडता सोडवून आणिला तरी तुम्हास अंतस्त हे पंचवीस देईन म्हणोन सांगितलें आणि गणपतराव किल्यास जाऊन आपली कांहीं काज काम होते ते करून मोरो रामचंद्र सुभेदार यासी बोलले जे देशपांड्या आपण अटकेंत तीन महिने ठेविला आहे तो आम्हास दिला पाहिजे म्हणोन भीड मागितली यावरी मोरोपंतानी जाबसाल केला जे आम्हास से दोनसे रुपये देशपांड्यापासी घ्यावयाचें होते परंतु आपण भीड घातली तरी देशपांड्यास तुमचे स्वाधीन करितो तेव्हां न दंड पडतां गणपतराव याचे हवाली केला मग ते घेऊन जावयास आले आणि आम्हाकडे माणुज बोलावयास पाठविले ते आम्ही बीरवाडीत होतो मग बीरवाडीहून माण्यास आलों तेव्हा त्यानी सांगितले की तुमचा देशपांड्या न दंड पडता सोडऊन आणिला आहे हा घ्यावा मग देशपांड्यास आम्ही सांगितलें कीं धोंडो खंडेराव याची भेट घेऊन आपले घरी जाणे पंचवीसा रुपयाचा जाबसाल पेशजी आम्ही धोंडो खंडेरायापासी सांगितलाच होता

+ अक्षर निराळें

त्यावरून तुम्ही धोडो खंडेरायाची भेट घ्यावी म्हणोन सांगितलें त्यास देशपांडे यानी धोडो खंडेरायाची भेट घेतली मग धोडो खंडेराव यानी कासीदास सांगितले की तुमची सुटका व्हावयाची नव्हती परंतु सयाजी देशमुखानी गणपतराव यास अतस्थ रुपये पंचवीस कबूल करून त्याजकडून तुम्हास खंड न पडता सोडवून आणले आहे

(अपूर्ण)

---

२८ शेवटच्या शाहूमहाराजांचें आज्ञापत्र

(कै. वा. वि. जोशी)

ले. ६९ ｝ शा. १७४० चैत्र शु. १३
मू. न. ｝ इ. १८१८ एप्रिल १९

वार १० श्री नकल

कंपनी सरकारची व या सरकारची दोस्ती होऊन स्वारी सातारियाचे मुक्कामी येऊन सिव्हासनारूढ जाहल्याचे(ची) आज्ञापत्रें (पे)शजी सादर जाहली आहेत. त्यास या सरकारांत जो मुलूक होईल त्याची आबादी व्हावी रयतेस उपद्रव करणारे यांचा बद्बोबस्त व्हावा व जे गैरराहा चालतील त्यास शिक्षा होऊन या सरकारची उत्तम रीत लोकात प्रगट व्हावी याजकरितां ग्राटबहादूर यास आज्ञा केली असे तरी मारनिल्हे ज्या तऱ्हेनें मुलकाची आबादी होई असे करतील व जे गैरराहा चालतील व सरकार कामांत प्रतरणा करितील व रयतेस उपद्रव देतील त्यास शिक्षा करितील हे सर्वास महेशूर व्हावे याजकरितां हे आज्ञापत्र सादर केलें असे.

इंग्रज बाहदर याजकडून जाहिरनामा करण्याचा मसुदा आला याप्रमाणे जाहीरनामे तयार केले शके १७४० चैत्र शुा १३

[वरील आज्ञापत्राचें शेवटीं असलेला शेरा मननीय आहे. मंडळानें शक १८३८ सालचे अहवालांत राजशक १४४ चैत्र शुा ५ मितिचा शेवटच्या शाहूमहाराजांचा (प्रतापसिंह) जाहीरनामा प्रसिद्ध केला आहे. तो जाहिरनामा या आज्ञापत्राचे पूर्वी आठच दिवस अगाऊ प्रसिद्ध झाला आहे. जाहिरनाम्यांत 'प्रतिबंधातून खुलासा करून आसनारूढ केले आणि बहुत समारंभ केला' असें म्हटलें आहे व या आज्ञापत्रांत या गोष्टीचा उल्लेख आहे. जाहीरनाम्याचा व या आज्ञापत्राचा एकाच वेळीं विचार केल्यास जाहिरनाम्यांतील एका वल्गनेच्या सत्यत्वाबद्दल बराच खुलासा होतो.]

---

२९ शाळीग्राम आटघरे

(श्री. सर. गं. ना. मुजुमदार)

सदर घराणें पुणें व सासवड येथें आहे. यांचेकडून पुढील कागद कै. पांडोबा पटवर्धन व मी यास मिळालेले आहेत. सदर घराण्याकडे पूर्वीपासून पुणेकर थोर ब्राह्मण व ग्रामस्त देशमुख देसपांडे यांनीं श्रावणीचे आचार्यत्व दिलेलें होतें. त्याच्या वहिवाटींत खंडभट शाळिग्राम यांनीं कथला केल्यामुळें शाहूराजांनीं वृत्तिपत्र करून दिलेलें आहे. या घराण्यास मौजे रावेत, येन्हवडे, वाठार (शिरवळ), मनोळी, कोगनोळी, आमनी प्रांत हुकेरी वगैरे ठिकाणीं इनाम जमिनी शाहाजी राजापासून चालत आहेत त्याबद्दल सनदा आज्ञापत्रें वगैरे बरींच आहेत. त्यापैकीं पुढें एक देत आहे. पुण्याचे प्रसिद्ध आठ आठघरे यांपैकीं हे एक होत.*

ले. ७०
मू. दा. प.

श. १६७१ कार्तिक वद्य ४
इ. १७१९ नोवें. २०

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री बापूजीपंत स्वामी गोा यांसी पोष्य बालाजी विस्वनाथ प्रधान नमस्कार विनंती उपरी यथील कुशल जाणोन स्वकीये लिहिणे विशेष वेदमूर्ती शिवरामभट व कचेश्वरभट व माहादेवभट बिन गणेशभट शालीग्राम गोत्र हरिप (तस्य) वास्तव्य कसबे पुणे प्राा मजकूर याणी हुजूर राजश्री स्वामीसनिध येऊन विदित केले की आपणास इनाम पूर्वीपासून आहे बिाा

मौजे रावेत सेत रकम	मौजे येन्हवडे जमीन ब्राह्मणसेत टके
रुके ·।३ येकुन जमीन चावर	३५
१	

येणें प्रो इनाम चालत आला आहे त्या प्रो करार केला पाहिजे म्हणोन त्याजवरोन राजश्री स्वामी वेदमूर्तीवर रुपाळु होऊन सदरहु इनाम करार करून चालवावयाची आज्ञा केली असे तरी तुम्ही मौजे मजकुरास ताकीद करून सदरहु इनाम वेदमूर्तीस पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें चालवणे प्रतिवर्षी नूतन पत्राचा आक्षेप न करणें या पत्राची प्रत लेहून घेऊन मुख्य पत्र वेदमूर्तीजवळ परतोन भोगवटियास देणे जाणिजे छ १८ मोहरम सुाा अशरीन मया व अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनंति

---

* पा. स. १४।४३

ले. ७१ }
मू. दा. प. }

॥ श्री ॥

{ श. १६५३ आषाढ वद्य ८
{ इ. १७३१ जुलै १५

(सिक्का)

स्वस्तिश्री राज्याभिषेक शके ५८ विरोधकृत संवत्सरे आषाढ बहुल अष्टमी गुरुवासरे क्षत्रियकुलावतंस श्रीराजा शाहु छत्रपति स्वामी यांणी वेदमूर्ती रा॥ शिवरामभट बिन गणेशभट इर्बीन कृष्णभट उपनाम शालग्राम आटघरे वास्तव्य कसबा पुणें पा॥ मार यांसी दिल्हे वृत्तीपत्र ऐसे जे तुम्ही हुजूर येऊनु विनंती केली की कसबे मजकुरी श्रावर्णांचें आचार्यत्व आपलें आहे आपले आजे कृष्णभट याजपासून करीत आलो आहों अलीकडे खंडभट बिन विठलभट शालग्राम याणी आचार्यत्वांत आपला विभाग आहे म्हणून कथला केला त्यावरून आपण श्रीदेव चिंचवडकर यांजकडे गेलों पूर्वोतर वर्तमान सांगितलें कीं पूर्वी श्रावणींचे आचार्यत्व कोण्हास नव्हतें ग्रामस्त लोक ज्याचे चित्तास जेथें आलें तेथे आपलेले घरीं श्रावणी करीत होते त्यावरी समस्त ग्रामस्त थोर थोर ब्राह्मण व देशमुख व देशपांडे यांनीं विचार केला कीं घरोघरीं श्रावणी न करावी सर्वांनी येकस्थली श्रावणी करावी आचार्यत्व कृष्णभट शालग्राम सत्पात्र आहे त्यास द्यावें ऐसा विचार करून आपले आजे कृष्णभट यांस श्रावणींचें आचार्यत्व देऊन येके जागां श्रावणी करूं लागले त्यादारभ्य श्रावणींचे आचार्यत्व आपण करीत आलों कृष्णभटानी केले त्याचे पुत्र गणेशभट आपले बाप याणी केले आपण करितों कृष्णभट (? खंडभट) कांहीं आपल्या घराण्यांतील नव्हेत अथवा समंध लागत नाहीं अैसे असून कटकट काये निमित्य करितात हें मनास आणून त्यांस आम्हांस जे सांगणें तें सांगितलें पाहिजे म्हणून देवास सांगितले त्यावरून देवानी पूर्वोतर मनास आणून खंडभटाचा तालुका नाही ऐसें जाणोन पुणेकर ग्रामस्तास पत्र दिल्हें कीं श्रावणींचे आचार्यत्वांत खंडभटाचा इतला नाही. सिवरामभटाचे वडिलास पूर्वी ग्रामस्तानी आचार्यत्व दिल्हें आहे त्याप्रमाणे शिवरामभटानी आपले वंशपरंपरेने आचार्यत्व करावे ऐसे पत्र आणून राजश्री बाजीराऊ पंडित प्रधान यांस दाखविलें त्यावरून त्याणी आपलीं पत्रें करून दिल्ही आहेत ती स्वामीनी मनास आणुन हुजूरची पत्रें करून देऊन उत्तरोत्तर आपले आचार्यत्व चालते केलें पाहिजे म्हणून विदित केलें व देवाचे व प्रधानपंतांचे पत्र आणून दाखविलें त्यावरून मनास आणितां तुमच्या वडिलांस ग्रामस्तानी आचार्यत्व दिल्हें आहे त्याप्रो॥ तुम्ही आपलें वंशपरंपरेने करावें खंडभट तुमच्या घराण्यांतील नव्हेत अथवा कांहीं समंध नाहीं ऐसे जाणून स्वामी तुम्हावरी कृपाळू होऊन कसबे मजकुरी श्रावणींचें आचार्यत्व तुमचे तुम्हांस करार करून हे वृत्तिपत्र दिल्हे असे तरी तुम्ही कसबे मजकुरी श्रावणींचे आचार्यत्व आपले पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने करीत जाणें खंडभटास कथला करावयास समंध नाही जाणिजे लेखनालंकार

(सिका)

१ ॥ श्री ॥ वर्धिष्णुर्विक्रमैर्विष्णोः सामूर्तिरिव वामनी शंभुसूनोरसौ मुद्रा शिव-राजस्य राजते-प्रारंभीची मुद्रा

२ ० श्री ।~ राजा शाहु नरपति हर्षनिधान बाजीराव बल्लाळ मुख्य प्रधान

३ ० श्री ~ श्री आई आदि पुरुष श्रीराजा शाहु छत्रपति स्वामि रुपानिधि तस्य श्रीनिवास परशराम प्रतिनिधिः ।

---

३० मंगळवेढें-जोशी

(श्री. सर. **मा. ग. बावडेकर**)

हें घराणें मंगळवेढे येथें प्रसिद्ध आहे. वृत्ति अजूनही चालू आहे. या वृत्ती-बद्दल गांवकरी व सदर जोशी यांचेमध्यें वेळोवेळीं तंटे होऊन अधिकाऱ्यापर्यंत जाऊन चिंतामणराव पांडुरंग व गोविंद हरी यांनीं निकाल पत्रें व ताकीद पत्रें दिलेलीं आहेत. तीही मनोरंजक असून पाहण्यालायक आहेत. परंतु मजकूर सर्व साधारण एकच असल्यानें नकला करून घेतल्या नाहींत. कल्पना येण्याकरितां साधी यादी सोबत जोडली आहे.

सोबतच्या लेखांकावरून असा समज होतो कीं, त्यावेळीं मंगळवेढे येथे पांढरे राजे यापैकीं दोन शाखांचा अंमल चालू असावा व गांवांतही दोन तट असावे. बाजारी उकाळा व इनाम जमीन सनदेमध्यें उल्लेखिलेली ही एकच आहे. उभयतांची संमती असावी म्हणून दोघांकडून सनदा घेतल्या असाव्या असें दिसतें.

ले. ७२
मू. न.

श्री

श. १६४७ आश्विन वद्य १
इ. १७२५ आक्टो. ११

नकलेची नकल

दानपत्र वेदमूर्ति राजश्री जीऊभट बिन अनंतभट जोसी किा मंगळवेढे यासी देशमुखानी देशपांडे × × कसबे मजकूर सुर सन ११३५ कारणे लिहून दिल्हे दान-पत्र ऐसा जे तुम्ही श्री वाराणसी यात्रा करून येऊन आणखी तीर्थाटण करावयास जात होता तेव्हां आम्ही समस्तानी मिळोन तुम्हास जागा देऊन दानपत्र करून दिल्हे आहे त्या स्थळावरी तुम्ही असावे तुमची उपस्वस्थता चालावयाबद्दल बाजारी उकाला वगैरे करून दिल्हा बि तपशील दर बाजारी

१ जोरी दर फडास मूठ

१ मीठ दर पाटीस मूठ

१ माळ्याचा माळव दररोज एक हाती घ्यावे

१ वाणी याचे दुकानास सुपारी एक घ्यावी

१ तेल दर घाण्यास ०००४॥ वजन कचा

१ तांबोळी याचे दुकानास पाने पाच ५

१ सराफाचे दर दुकानास ०॥।·

१ तुमचे गाईंगुरास चारावयासी राट· दारीचा तळ चि पाडाचा घेत जावा

बिा व्येंकाजी रामचंद्र कुलकर्णी
कसबे माार

येणेप्रमाणे तुम्हास करून दिल्हे असे तुम्ही आपले लेकराचे लेकरी अनभउन पांढरीस अभीष्ट चिंतन करून राहणे यासी कोणी दिकत करील त्यास आपले स्वधर्माची शफत असे हे लिहून दिल्हे तेरीख १५ माहे सफर

गोही

(१४ इसमांच्या सह्या)

(समोरचे बाजूस उजवे हातास देशमूख देशपांडे यांच्या निशाण्या आहेत).

—असाच सर्व मजकूर असलेली दानपत्राची दुसरी नकल आहे. तींत सन ११४४ असून सराफाचें कलम नाहीं आणि गाईगुरांविषयींच्या कलमांत ' पेठेचे वेसीनजीक वाणियाची बिरार्डे उतरतात त्याचा तळ ' असा भाग आहे. सफर १५ ऐवजीं ५ आहे व चिकलम तिमाजी भिमाजी कुलकर्णी याचें आहे व २१ गोहीदारांचीं नांवें आहेत तीं अशीं—

१ रायापा येघाटे, १ आमणासेट जाले, १ सादपा लाले, १ बसपा खचाळे १ आपनाशेट चिनग, १ लिंगापा राजमाने, १ आकाजी तेली, १ माहतार मलो माली, १ सिवणा भीमपा माली, १ देवगीरी ताचोली, १ भिवाजी पेठकरी, १ भिकाजी माने, १ माहीगपा तेली, १ लिंयाजी जिनगर, १ तुकोजी कोडो बहीरी, १ रायाजी काटकर, १ भिकाजी हाजारे, १ सिदोजी पडाले, १ आचाजी सचाडे, १ मापाजी चेलकरी, १ सपनाजी कारवाडी.

ले. ७३ }
मू. न. }

श्री

नकलेची नकल

माहराज राजश्री बहिरजी राजे पाढरेसाहेब साहेबाचे खिजमतीस

आज्ञाधारक ठेवणाइत देशमुखानी व देशपांडे व समस्त किा मंगळवेढे साहेबाचे खिजमतीस अर्ज ऐसा जे वो रा़े जिऊभट बिन आनंभट जोशी कसबे मजकूर हे वाराणसी यात्रा करून पंढरीस येऊन तेथून द्वारकेस जावयाचा उद्येश धरिला तेव्हा त्याचे पिते यानी येऊन आम्हास सर्वत्रास वर्तमान सांगितले त्याजवरून आम्ही सर्वत्र मिळून क्षेत्रास जाऊन भटजीस विनंति केली जे तुम्ही वंशास एकटे वडिलास टाकून जाणे हे ठीक नाही ऐसे बहुत प्रकारे सांगोन सन्मानून गावास आणून राहावयाची जागा व बाजारी तेल मीठ सुपारी व फसकी वगैरे गाईस चारा राहादारीचे तलाची चिपाडे देऊन दानपत्रें करून दिल्ही आहेत परंतु भटजीचे कुटुंबाची स्वस्तता जाली पाहिजे त्यास साहेबी दया करून भटजीस काही ईनाम जमीन करून दिधलिया ब्राह्मणाची स्वस्तता होईल याजकरिता माहाराजाचे खिजमतीस अर्जी लिहिली आहे त्यास साहेबी ध्यानांत आणून आज्ञा केली पाहिजे सेवेसी अर्जदास्त

ले. ७४ }
मू. न. }

{ श. १६५१ मार्ग. शु. ७
{ इ. १७२९ नोवें. १६

नकलेची नकल

सीका

मो अनाम देशमुख व देशपाडे प्रा़ो मंगळवेढे यासी बहिरजी राजे पांढरे सुा सन ११३९ उपरी वेदमूर्ति राजेश्री जीवभट बिन आनभट जोशी किा मजकूर यासी हुजूर विदित केले जे आपणास जमेदारानी व समस्तानी मिळोन राहावयास स्थल जागा व गाईगुरास चारा राहादारीचा बिराडाचा तल व बाजारी किरकोळ उपसाहित्याची स्वस्तता करून दानपत्रे करून दिल्हे असेत त्याप्रमाणे आपलेही पत्र भोगवटीयासी असावे त्याजवरून आज्ञापत्र सादर केले असे भटजी सत्पात्र थोर तपस्वी ब्राह्मण जाणून तुम्ही जागा व गाई गुरास चारा व बाजारी किरकोल याचे दानपत्रे करून दिल्ही आहेत भटजीचे कुटुंब चालावया कारण इनाम जमीन ।· बिघे तीस भटजीस देऊन जमीन याचे दुमाला करून चकबंदीचे दानपत्र करून देणे भटजी स्नान संध्या उपासना करून सुखरूप राहातील येणेकडून राज्यास पाढरीस श्रेयसकर आहे इनाम वगैरे वंशपरंपरेने चालवणे यास कोणी ईला हरकत करील तरी आपले स्वधर्माची शफत असे पत्राची नकल घेऊन असलपत्र भटजी यास भोगवटीयासी देण जाणीजे छ. ५ माहे जमादिलावल

ऐ. सं. सा. खं. ४-१५

ले. ७५ }
मू. न. }

{ श. १६५१ पौष शु. ९
{ इ. १७२९ डिसें. १७

[अस्सल बरहुकूम नकल]

राजेश्री देसमुखानी व देसपाड प्रा मगलवेढा यास प्रती गगाजी कडली (!) पाढरे सुरु सन हजार ११३९ उपरी किा मजकुरी वेदमूर्ति जीवभट जोसी यास इनाम जमीन चीघे ।॰ बीघे तीस दिधले असत तरी तुम्ही यास चकबदी करून देण सदरहु इनाम लेकराचे लेकरी चालवण्यास कोणी हीला हरकत करील जरी अपल्या स्वधर्माची आण अस हिंदूस अपल्या स्वधर्माची शेफत व मुसलमानास अपल्या महजबेच अण अण अस जाणीजे मो सुद

शिक्का फारसी

तेरीख ७ माहे जमाधिलाखर

ले. ७६ }
मू. न. }

{

पुरुषोत्तमभट[1] जोशी कापशकिर—गदाधर—चहिरंभट—तिंबणभट—तुकणभट—आपणभट—आनभट—जीउभट

जीउभट यांचे पुत्र:
- डोंगरभट[2]
- दिवाकरभट— विठ्ठलभट— भास्करभट —रंगनाथभट—दामोदरभट उर्फ बापूशास्त्री

१ अग्नि उपासक. चोर बंचाळचे कुळकर्णी यांनीं वृत्ति दिली ती बेदरकर यांनीं साक्षात्कार झाल्यामुळें पुढें चालविली. अस्सल सनद रामशास्त्री मंगळवेढेकर पुराणीक खरगोण होळकर स्टेट याजवळ आहे.

२ उत्तम मल्ल होते. यांची बहिणही त्यांच्या तोडीचीच होती. यांचेवर चिंतामणराव पांडुरंग सांगलीकर यांची फार मर्जी होती व त्यांनीं यांच्या वृत्त्या कायम केलेल्या आहेत.

---

३१ बाजीराव बल्लाळ यास विरूबाईचें पत्र

(कै. वा. वि. जोशी)

छ. शाहू मोगलाचे कैदेंत असतांना अंबिकाबाई व सावित्रीबाई या दोन राण्यांशीं त्यांचीं लग्नें झालीं. पैकीं सावित्रीबाई सोबत विरूबाई नांवाची दासी अंदण आली. तीच पुढें

छ. शाहूची मंचक-दासी झाली. अंबिकाबाई शाहू सातान्यास येण्यापूर्वी मेली व सावित्रीबाई सातान्यास आल्यावर मेली. पुढें शाहूचीं दोन लग्नें झालीं. पैकीं सकवारबाई वडील व सगुणाबाई लहान. या दोनही राण्या लहान वयाच्या असल्यामुळें यांची व राजवाड्यांतील सर्वसाधारण व्यवस्था विरूबाईकडे असे. ही शाहूचे अगोदर दहा वर्षें म्हणजे शक १६६१ सालीं वारली. इची क्रिया शाहूनें फत्तेसिंग भोसले अक्कलकोटकर यांचेकडून करविली. छ. शाहूच्या आणखीहि दोन लक्ष्मी व पार्वती म्हणून रक्षा होत्या व एसाजी व कुसाजी असे दोन रक्षापुत्र होते व राजसबाई नांवाची मुलगी होती. ती मल्हारराव कदम बेठ कोपरलेकर यांस दिली होती. राजपत्रानें वाल्हेगावाचा देकार होऊन तो गांव राजसबाईस मिळाला असें बाजीरावास वाटल्यावरून त्यानें विरूबाईस पत्र लिहिलें होतें. या पत्रास विरूबाईकडून जें उत्तर गेलें तें अस्सल पत्र मला उपलब्ध झालेलें पुढें देत आहे—

ले. ७७ मू. चा. सं.	छ १७ शाबान	श्री	श. इ.

राजश्री बाजीराव पंडित प्रधान यांस

प्रती सौभाग्यादिसंपन्न उपरी येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लेखन करणे विशेस तुम्ही पत्र पाठविले ते प्रविष्ट होऊन लेखनाभिप्राय अक्षरशा निवेदन जाला चिरंजीव सौभाग्यवती राजसबाई याकडे वाल्हे दिल्हे येतन्निमित्य किनेक उदासीन वृतीच्या गोष्टी लिहिल्या त्यास हा गाव आम्हाकडे खाजगत ठेविला चिरंजीव सौ राजसबाईकडे दिल्हा नाहीं तुम्हास आम्ही श्वमुखे जे सांगणें तें सांगितले आणी तुम्ही मान्य केले, ऐसे[1] असोन तुम्ही उदासीन वृत्तीच्या गोष्टी ल्याहाव्या ऐसे[1] नाहीं येक्या खेड्याचा प्रसंग आहे. याजकरितां येतके उदासीनता ल्याहावी ऐसे[1] नाहीं तुम्हा पेक्षा अधिकोत्तर आम्हास काये आहे येविशी आपण उदासीन वृत्ती धरावी ऐसे[1] नाहीं येक्या खेड्याचा मजकूर काये आणी ऐसे[1] ल्याहावेसे नाहीं हे गोष्ट तुम्हा योग्य नाही येविशीचा सविस्तर आर्थ राजश्री स्वामीचे आज्ञापत्र सादर आहे त्यावरून कळो येईल जाणिजे छ० ४ साबान बहुत काय लिहिणे (मोर्तब सुद)

या पत्रांत सालाची नोंद नाहीं. छ ४ साबानला तें लिहिलें असून १७ साबानला तें प्रविष्ट झालें आहे. पत्रलेखिकेनें आपलें नांव दिलें नसून नांवाऐवजीं आपलें सौभाग्यदर्शक विशेषण दिलें आहे. पत्रांतील मजकुरांत राजसबाई येवढेंच विशेषनांव असून तेंच या पत्रांतील गमक आहे. राजसबाई हें नांव कोल्हापूरच्या संभाजीच्या मातोश्रींचें होतें. त्याचप्रमाणें शाहूच्या दासीकन्येचेंहि पण होतें व या दोन्ही स्त्रिया बाजीरावाच्या समकालीन होत्या. परंतु पत्रांतील राजसबाईचे नांवामागें

---

१ मूळांत 'यैसे' असें दिसतें.

सौभाग्यवती हें विशेषण असल्यामुळें ती शाहूची दासीकन्याच होय असें म्हणणें रास्त ठरतें. कारण, कोल्हापूरच्या राजसबाईचें सौभाग्य बाजीरावाचें वय एक वर्षाचें असतांना लोपलें होतें. दुसरा प्रश्न पत्रलेखिकेच्या नांवाचा. लेखिकेनें राजसबाईस चिरंजीव म्हटलें आहे. यावरून तिची ती आई, चुलती, मामी, आजी अशा नात्याची असावी. शाहूच्या वाड्यांतील स्त्रियांचा विचार केला तर राजसबाईची आई विरूबाई किंवा शाहूच्या राण्या सकवारबाई व सगुणाबाई हीं तीन नावें पुढें येतात. परंतु सारासार विचारानें विरूबाईनेंच पत्र लिहिलें असावें असें म्हणण्याकडे मनाची कल्पना ज्यास्त होते व पत्रांतील भाषा तसेंच सांगते. शाहू हा बाजीरावाचा सर्व सत्ताधारी प्रभू होता आणि विरूबाई ही त्याची मंचकदासी असल्यामुळें तिच्या वांट्यासहि बाजीरावावरील पर्याय–प्रभुत्व आलें होतें. विरूबाईनें पत्रांत प्रथम, बाजीरावानें कबूल केलेल्या गोष्टीविरुद्ध विषाद मानिला म्हणून त्याची कींव केली आहे; नंतर एका खेड्याच्या देवघेवींत त्यानें लक्ष पोंचविलें म्हणून त्याचें स्वभाववैगुण्य दर्शविलें आहे. परंतु हें मनोगत दर्शवितांना पदरीं घेतलेला मोठेपणा 'तुम्हांपेक्षा अधिकोत्तर आम्हांस काये आहे' असें म्हणून एकदम लोपविला आहे. हें सर्व पर्यायप्रभुत्वाचें लक्षण होय. 'श्री'कार सोडून अस्सल पत्राच्या तेवीस ओळी आहेत. पैकीं शेवटल्या चार निराळ्या हस्ताक्षराच्या आहेत. त्या विरूबाईच्या कारभान्यानें लिहिल्या असून वरील भाग कारकुनानें लिहिला असावा. शेवटील 'मोर्तब सुद' हीं अक्षरें अष्टकोनी शिक्यांत आहेत.

---

३२ खेड–शिवापूर येथील शिलालेख

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

ले. ७८ { श. १६६४ इ. १७४२ }

(१) बीबाजी नाईक बीन

(२) सुभानजी नाइक को

(३) डे देशमुख तरफ खेडबारे

(४) सीका धाकटा शक १६६४

याच गांवीं दुसरा शिलालेख आहे तो असाः—

हा लेख, गांवाच्या दुसऱ्या बाजूस, नदीच्या कांठीं असलेल्या, एका मुसलमानी दर्ग्याच्या ओट्यावर, पायऱ्यांशीं आहे. लेखांत, अनुस्वार कोरावयाचे राहिले आहेत.

कोंडे हे खेडेबारेचे व सिंहगडचे देशमुख यांच्या मुळें, सिंहगडचे पूर्वीचें नांव कोंडाणा पडलें असें म्हणतात. दादोजी कोंडदेव यांनी, सिंहगड आपल्या ताब्यांत घेण्यापूर्वीं, तो या कोंड्यांकडे होता, अशा अर्थाचीं व त्यांच्या इतर हक्का-बद्दलचीं, कांहीं पत्रें आहेत. हल्लीं, या कोंड्यांचीं घरें, खेड जवळ शिवरें व केळवडे वगैरे गांवीं आहेत. वरील लेखांतील बिंबाजी नाईक याचा वंश, अद्यापि, शिवऱ्यास नांदत आहे. हा वंशवेल असाः—

सुभानजी नाईक–बिंबाजी–लिंबाजी–धोंडजी–रावजी–केशव नाना

ही शाखा धाकटी आहे.

गांवाचे दोन्ही अंगास दोन ओढे असून, गायमुखें बांधलेलीं कुंडें आहेत. पैकीं एक ओढा म्हणजे सिंहगडच्यापासून निघून, या खोऱ्यांत वाहणारी शिवगंगा होय.

गांवच्या पश्चिमेस शहाबाग आहे. ही आमराई, दादोजी कोंडदेवांची शहाजी-राजे व शिवाजीमहाराज यांचेसाठीं लाविली, अशी ख्याति आहे. तेव्हांपासोन आतां-पर्यंत, ही सरकारीच आहे. झाडांवर मालकी सरकारची व बारावर हक्क, ज्या शेत-कऱ्याच्या शेतांत झाड असेल त्याचा. असो. शिलालेख पुढीलप्रमाणेंः—

ले. ७९ } { श. १६७८ कार्तीक शु. ५।६
{ इ. १७५६ आक्टो. २९

[शिला १ ली.]

(१) शाके रंध्रनगारसेंदु गणना वाम (–)
(२) क्रमे लेखणे ॥ धाता वत्सर [1]दुर्ज पं (–)
(३) चमी सुध ६ ण शुभ[2] सद्दिने ॥ गो (–)
(४) पाळत्मज सीवराम सुचिते शंभु प्र (–)
(५) तिक्षा करि ॥ जालि सुस्थिर श्री तया
(६) महि तदा दे शंभु त्यांतें करदि ॥ १ ॥

[शिला २ री]

(७) कर्यात्सास्वड देशलेखन क्रि (–)
(८) या हे जीर्णवृत्ति वसे ॥ ऋग्वे (–)
(९) दोत्तम अत्रगोत्र जनिता आ (–)
(१०) राध्य शंभु असे ॥ देवागार

१ ऊर्ज = कार्तीक. २ शुक्र.

(११) सुवृक्षपुष्पवटिका निर्मि अ (–)
(१२) कामे धने ॥ त्याते इछित दे
(१३) शिव प्रतिपदि सद्भक्तिं प्रा (–)
(१४) साधने ॥ २ ॥

---

३३ हत्तीसंबंधीं वार्षिक खर्च

(श्री. शं. ना. जोशी)

* पुढें दिलेला कागद, सरदार मल्हार भिकाजी रास्ते यांच्या पदरच्या एका हत्तीच्या वार्षिक खर्चाचा ताळेबंद आहे. तो शक १६८२ (इ. १७६०) ह्या एका वर्षाचा आहे. विशेष हें कीं, हा ताळेबंद लिहिलेल्या कागदाच्या दुसऱ्या बाजूस 'आदौ कर्म-प्रसंगात्'० हें १४ संस्कृत श्लोकांचें 'शिवापराधक्षमास्तोत्र सटीक' लिहिलेलें आहे. टीका मराठी ओवीबद्ध आहे. ओवीसंख्या १०८ आहे. आधीं हत्तीकडील बारा महिन्यांचा व २८ वेगवेगळ्या पदार्थांचा वजन–किंमतीसह तक्ता करण्यासाठीं एकापुढें एक तीन कागद जोडले. कारण याशिवाय प्रत्येक पदार्थ किती लागला तें वजन व त्या पदार्थांचा आकार प्रतिमासीं किती व एकंदर वार्षिक किती हें कळणें शक्य नव्हतें. तेव्हां कागद जोडून तसा ताळेबंद सिद्ध केला आणि मग त्या हत्तीखर्चाच्या पाठिमागील जागा कोरी राहिली तेथें, कागदाच्या कमताईच्या त्या काळांत, शिवभक्तानें आपलें प्रिय 'अपराधक्षमास्तोत्र' लिहिलें.

तक्त्यांत ह्या २८ वस्तु कोणत्या तें दिलें आहे. छपाईचे सोयीसाठीं तक्त्यात वस्तूपुढें प्रथम वजन व नंतर त्याचा आकार दिला आहे तसें येथें करणें शक्य नसल्यामुळें वस्तूच्या नांवापुढें अंशस्थानीं वजन आणि छेदस्थानीं त्याची किंमत दिली आहे. मूळ पत्रकांत 'माहे जिल्काद ऊर्फ आषाढमास' असें लिहून पुढें 'खा रुपये १३७॥।-॥।' असा हा एकुण अठावीस पदार्थांचा एकंदर एका आषाढ महिन्याचा आकार दिला आहे व त्यापुढें क्रमानें २८ पदार्थांची नोंद करून त्या प्रत्येक पदार्थापुढें त्याचें वजन व त्यापुढें त्याचा आकार दिला आहे. उदाहरणार्थ, तांदूळ कैली बारुले ।३।=॥ एकूण रुपये ३१।; मीठ कैली ८८१॥।– एकुण रुपये ।–; इ. इ. म्हणजे महिन्याच्या नांवापुढें आधीं एकंदर बारा महिन्यांचा आकार व पुढें

---

* पा. स. ६।५७

पदार्थाचें वजन व त्यापुढें त्याची किंमत असा तपशील दिला आहे. एकूण एका हत्तीचा खर्च एका वर्षास १७३५। रुपये आला आहे.

जिल्काद ऊर्फ आषाढ ह्या महिन्यापासून प्रारंभ करून माहे शवाल ऊर्फ वैशाखमास हा १२ वा महिना दिला आहे. ज्येष्ठ यावयास पाहिजे. पण ह्या म्ह. श. १६८२ मध्यें श्रावण अधिक असल्यामुळें वैशाखास बारावा महिना आला म्हणून तेथेंच शक वर्ष पुरें केलें. मुसलमानी महिन्याच्या दृष्टीनें जिल्काद ते शवाल हे बारा महिने बरोबर होतात.

पत्रक तीन जोड देऊन लांब केलेलें असलें तरी अपुरें दिसतें. कारण महिन्याचा खर्च म्हणून जो महिन्याच्या नांवापुढें आंकडा दिलेला आहे तितकी बेरीज त्यापुढें दिलेल्या २८ हि वस्तूंच्या किंमतीची होत नाहीं. ११०।≈॥ होते म्हणजे २७।~। कमी पडतात. यावरून आणखीहि वस्तू ह्या ताळेबंदांत पाहिजेत. त्या फाटलेल्या कागदांत गेल्या असाव्या. मात्र अपराधस्तोत्र पुरें आहे. असो; पत्रक असें—

लें. ८० } मू. चा. सं. } श्री { श. १६८२ आषाढ { इ. १७६० जून जुलै

तेरीज माहाल पीलखाना जमा राजश्री मल्हारराव भिकाजी सु॥ सन इहिदे सितैन मया आलफ माहे जिल्काद उर्फ आषाढ आवल साल ता। आखेर साल माहे हाती सुंदरगजकडे खा॥ (खर्च)

			खा॥	रुपये
माहे	जिल्काद	ऊर्फ	आषाढमास	१३७॥।८॥
„	जिल्हेज	„	अधिक श्राव.	२१०॥~॥
„	मोहरम	„	श्रावणमास	१५२८=॥
„	सफर	„	भाद्रपद	१५१।८॥
„	रावल	„	आश्विनमास	१७५॥≈
„	राखर	„	कार्तीकमास	१४७॥।≈॥
„	जमादिलावल	„	मार्गशीर्ष	७७८=
„	जमादिलाखर	„	पौष	१५४।=।
„	रजब	„	माघमास	१५२।८॥
„	साबान	„	फाल्गुण	१२६॥~
„	रमजान	„	चैत्रमास	१२४॥।~।
„	शवाल	„	वैशाख	१२४॥~
येकून माहे १२				१७३५।·

तांदूळ केली	·।३।=॥·	·।३॥·	·।३।२॥	·।३॥·	·।३॥	·।३॥
चारुले	३१।·	३२॥=।	२९	३०	२९॥	३५σ=
मीठ केली	σσ१॥/	σσ१॥=	σσ१॥-	σσ१॥-	σσ१॥=	σσ२॥=
	·।=	·।=॥	·।=	·।-॥	·।=॥	·॥·।
कणीक वजनी पक्के	·॥·॥६	·॥१।·	·॥·॥५	·॥१।·	·॥१।·	·॥१।·
	३१σ-।	३२σ=	३०	३१σ॥	३१।	३५σ।·
तूप वजन	σ१σ४॥.	σ१σ७	σ१σ६॥	σ१σ६॥·	σ१σ६	σ१σ६।·
	२५।=	२३॥-	२३।·	२१।-	२०।=	२२॥-।·
गूळ वजन	σ१।८	σ१॥३	σ१।८	σ१॥	σ१॥·	σ१॥५
	१४॥=	१६॥=॥	१६॥-	१७σ=	१८॥	२१॥=॥
मसाले	σσ३।	σ।४	σσ८॥	σσ१।	σσσ९	σ।८॥·॥
	३॥=॥	१२॥=	८।=।	·॥=	·॥-॥	५σ॥·
मिरे	σσ१	σσ२॥	σσ१	σσ॥·	०	σσ३॥·
	॥=·	२।·	॥=	·॥/		२॥-॥
हळद	०	σσ१॥·	σσ१	०	०	σσ३॥
		·।=	·।·			·॥-॥
लसूण	०	σσ॥.	σσ१	०	०	σσ३॥
		σ-।	σ=			·॥-।
कांदे	०	σσ३	०	०	०	σσ७॥
		σ=॥				·।=।
आंबिली	०	σσσ१	०	०	०	σσσ७॥
		σ-।·				·।=॥
कुटकी	σσ=	σσ१	σσ१	०	०	०
	३	१॥	१॥			
कुचला	σσ।·	०	०	०	०	०
	σ-॥	σσ।·				
हिंग	०	१	०	०	०	०
आकलकरा	०	σσ१।·	σσ॥·	०	०	०
		१॥=	·॥·			
सिंगरूप	०	σσ।·	०	०	०	०
		२।·				
सुंठ	०	σσ॥·	σσ१	०	०	०
		·।-	·॥=			

·।२σ।·	·॥१॥२।·	·॥१॥=	·॥१॥·	·॥१।·	·॥१।॥=	५।॥१॥=॥
३३॥-॥ σσ२।=	५६σ=।॥ σσ१।॥=	४९।=।॥ σσ१॥=	४७॥·॥ σσ१।॥=	६०।-। σσ१।॥=	५१σ२ σσ१।॥-	४८६σ= σ१।॥२।=
·।॥=।॥ σ=।॥९	·।॥·।॥ ·।=॥९	·।॥·॥ ·।=।॥	।॥·॥ ·।१σ९	·॥=॥ ·।=॥·	·।= ·१।॥९	७।= ५।·।६
९॥=।· σ॥८॥९	४०।॥=।· σ१σ५॥·	४१।॥-॥· σ१σ५।९	३२σ।· σ१σ४	२२॥-। σ१σ६।·	२२।॥=। σ१σ३	३६०॥=।॥ ·॥२।॥९।॥
७σ।· σ१॥८	२२॥=।· σ१।॥४॥	२४σ=। σ१।॥३	२३।॥=। σ१।॥·॥	२०।·॥· σ१॥१	१८॥=॥ σ१।॥६	२५३।॥-। ·।॥४।॥६
१२॥= σ॥७σ९	१८॥=। σ॥२σ८	१६॥ σ॥६।९	१६।॥=। σ।५।९	११॥- σσ५।॥९॥	१२॥-।॥ σ।५σ१७॥	१९४।-। σ३।॥८।॥६॥
१२।॥=।॥ σσ३।·	१४।॥= σσ४॥·	१९॥·॥ σσ४।·	५।=। σσ३	८।॥=।॥ σσ१।·	१०σ८॥ σσσ॥·	१०२।॥=॥ σ॥९।॥
२।॥·।॥ σσ३।	४σ-।॥· σσ४॥	४।· σσ३।	३ σσ३।	।॥·।॥ σσ।·	३॥-। σσ४॥	२५σ=। σ॥५।·
·।॥· σσ३।	·॥=॥ σσ४॥	·॥=। σσ३।	·॥=॥ σσ३	σ।॥· σσ।·	१σ- σσ४॥	५॥=॥ σ॥४।
·।=।॥ σσ७	१॥=॥ σσ३।	१σ- σσ४	·।॥· ॥ σσ६	σ।॥· σσ॥·	·॥-।॥ σσ८॥	५॥= σ।॥९।॥
·।॥·। σσσ५॥	·।/ σσσ८	σ=।॥ σσσ६॥	·।-। σσσ६	σ।· σσσ॥·	।=॥ σσσ९	येकून २।॥·।॥ σσ॥८
·।= σσ१	·॥=।॥ σσ॥·	·॥-॥ σσ१	॥·।॥ ०	·।॥= σσ१	·॥= σσ॥	३।=।॥ σσ८
२ ०	१। ०	१।॥ ०	 ०	१।॥= ०	·।॥= ०	१३।॥ σσ।·
						σ-।॥
०	σσ।·	σσ।·	०	σσ।·	०	σσ१
	१।=	१।		२		५॥=
०	σσ॥·	σσ१	०	०	०	σσ३।
	१।	२				५।॥=
σσ।·	०	σσ।·	०	σσ।·	σσσ९	σσ१σ९
२॥		३σ-॥		३।=	१।	१२।=॥
०	σσ॥·	०	०	०	०	σσ२
	·।-					१।·

ऐ. सं. सा. खं. ४-१६

चिराईत	०	ऽऽ॥· / १|||=	०	०	०	०
कालाकुडा	०	ऽऽ१ / ·|||·	०	०	०	०
गंधवाड	०	०	ऽऽ॥· / ऽ=॥	०	०	०
पिंपळी	०	०	ऽऽ१ / १॥	०	०	०
पिपलमूल	०	०	ऽऽ१ / १॥	०	ऽऽऽ४॥ / ऽ–॥	०
आसापुरी	०	०	ऽऽऽ९ / ऽ=	०	०	०
ऊद	०	०	ऽऽऽ९ / ऽ=॥	०	०	०
ईसबंद	०	०	ऽऽऽ९ / ऽ–	०	०	०
गंधक	०	०	ऽऽऽ९ / ऽ=	०	०	०
लोणी वजनी	०	०	०	ऽऽ|||· / ·|–	०	०
जायेफल	०	०	०	०	ऽऽऽ४॥ / ·॥·	०

०	०	०	०	०	०	σσ||· / १|||=
०	०	σσ१ / १	०	σσ१ / ·|·	०	σσ३ / २
०	σσ||· / σ=	०	०	०	०	σσ१ / ·|−||
σσ|· / ·||·	σσ||· / १	०	०	०	०	σσ१||| / ३
σσ| / ·|=	σσ||· / ·|||=	०	०	०	०	σσ१|||४|| / २|||=||
०	०	०	०	०	०	σσσ९ / σ=
०	०	०	०	०	०	σσσ९ / σ=||
०	०	σσσ९ / σ२	०	०	०	σσ|· / σ=
०	०	०	०	σσ||· / σ=	०	σσ||९ / ·|−
०	०	०	०	०	०	σσ|||· / ·|−
०	०	०	०	०	०	σσσ४|| / ·||·

३४ गुप्ते घराण्याच्या कांहीं सनदा

(ले.–य. रा. गुप्ते, बी. ए.)

थोरल्या शाहूछत्रपतीनें देशीं परत आल्यावर 'पुरातन सेवकांची' चौकशी करून त्यांस सनदा करून दिल्या. यापूर्वी राजाराम छत्रपति जिंजीवासांत असतां पुष्कळशा सनदा दुहेरी दोन्ही पक्षांस देण्यांत आलेल्या होत्या. इतक्या दूर पल्याहून नीट चौकशीच होणें शक्य नव्हतें. शाहूच्या ब्र्याच सनदांवरून पूर्वी कोणकोणत्या पुरुषांनीं मराठी राज्यास मदत केली त्याचा सुगावा लागतो. तथापि त्यांवरूनही अमुक वेळीं अमुक मनुष्य अमुक कामींच उपयोगी पडला याचा ठीक छडा लागत नाहीं. बाजीरावाच्या कारकीर्दीतील थोडींच पत्रें प्रकाशांत आलीं आहेत. त्यांचे अभावीं त्यानें दिलेल्या सनदांचा कांहींसा उपयोग होईल. रघुनाथरावाचीं कागदपत्रें फारशीं उपलब्ध नाहींत. वरील उणीवा अल्पशा भरून निघाव्यात म्हणून आज आमचे घराण्यांतील विठ्ठल दादाजीस त्यांच्या पुत्रास व नातवास शाहूछत्रपति, थोरले बाजीराव, नानासाहेब, रघनाथराव व सवाई माधवराव यांनीं दिलेल्या सनदा व यांचीं पत्रें खालीं देतों. विठ्ठल दादाजी 'स्वामीच्या राज्यांतील पुरातन सेवक' असें थोरल्या शाहूछत्रपतीनें त्यास संबोधिलें आहे. दमाजी थोराताच्या कैदेंतून पंतसचीवास सोडविण्याचा मोबदला म्हणून शंकराजी नारायणाच्या आईनें पुरंदर किल्ला बाळाजी विश्वनाथास इ. स. १७१८ त दिला. शाहूची या देणगीस मंजुरी मिळाली. हा किल्ला रघुनाथरावानें पुरंदरे घराण्यास इनाम देईपर्यंत पेशव्यांचेच ताब्यांत होता. ह्याची कारखानिसी बाजीरावाचे वेळीं विठ्ठल दादाजीकडे असल्यामुळें त्याजवर त्याचा किती विश्वास असला पाहिजे हें निराळें सांगण्यास नको. नानासाहेबाचे वेळीं फत्तेसिंग भोसले याजकडे तो लिहिणार चिटणवीस होता. त्यास प्रभुपिंपरी तर्फ सुसरें पो सेवगांव (जिल्हा अहमदनगर) व मौजे सावरदरी तर्फ चाकण प्रांत जुन्नर हे गांव मोकासे होते. त्याचा पुत्र रामचंद्र विठ्ठल यास रघुनाथ बाजीरावानें मौजे लोहसिंगे (लोहसिंगवें) हा गांव पेस्तरसाल सन तिसा (सितैन मया व अलफ)पासून जाहगीर मोकासा बाबती सरदेशमुखी सुद्धां दरोबस्त मोईनींत दिल्हा.' पुरंदर किल्ल्याची कारखानिसी विठ्ठल दादाजीनंतर कांहीं दिवस दुसऱ्याकडे होती. (लेखांक ८७ पहा.) ती दादासाहेबानें त्याचा नातू दादाजी रामचंद्र याजकडे चालू केली. कारखानिसीचे कामाबद्दल डॉ. सेन यांचे 'Administrative System of Sivaji' या इन्डियन ॲन्टिक्वेरींतील लेखांत चांगली माहिती दिली आहे. या आमचे घराण्यावर बाजीरावाचे वेळेपासून पेशवाई अखेरपर्यंत पेशव्यांचा चांगला लोभ होतासें दिसतें. रहाण्याच्या घरा

पासूनचा बंदोबस्त त्यांचा होता. प्रसिद्ध होत असलेले सर्व अस्सल कागद–लेखांक ८१ ते ८६ व ८८ व ८९–रा. रा. (आतां रा. सा.) ग. वि. गुप्ते, बी. ए., एलएल. बी., पुणें सरकारी वकील यांचे संग्रहांतील आहेत.

खालीं अनुकारिलेल्या पद्धतींविषयीं दोन शब्द लिहिणें अवश्य होय. शिक्यांतील अक्षरें कायम आहेत. विराम चिन्हें अस्सलांत नसल्यामुळें एलिग्रॅफिआ इन्डिका व इतर युरोपमधील मासिकें व त्रैमासिकें यांचे धर्तीवर [ ] कंसांत घातलीं आहेत. अशुद्धें जशींच्या तशींच ठेविलीं असून शुद्ध अक्षरें ( ) कंसांत घातलीं आहेत.

लें. ८१ } मू. दा. प. श्री { श. १६५४ भाद्र. व. १० इ. १७३२ सप्टें. २

० श्री ~

राजा शाहु न
रपती हर्ष नीधा
न बाजीराव बल्ला
(वर्तुळाकार मुद्रा) ळ प्रधान

आज्ञापत्र समस्त राजकार्यधुरंधर विस्वा(श्वा)सनिधि राजमान्य राजश्री बाजीराऊ पंडित प्रधान ता। मोकद्दमानी मौजे कालदरी ता। नीरथडी प्रा। पुणें [.] सुहुर सन सलास सलासीन मया अलफ [.] रा। विट(ठ्ठ)ल दादाजी यांचे(चें) चालवणे(णें) राजश्री——स्वामींस अवश्यक [;] यास्तव याजवरी कृपाळु होऊन मौजे मजकुरी(रीं) वहीत जमीन चिंघे ०५ पा(पां)च स्वराज्य व मोगला(ई) यो दुतर्फा कुलबाब कुलकानु देखील इनाम तिजाई हालीपटी व पेस्तर पटी खेरीज हकदार इनाम करून दिल्हा असे [.] तरी तुम्हीं सदरहु पा(पां)च चिंघे जमीन वहीत याणी मौजे मजकुरी(रीं) करजमाऊल्याचे द-या(ऱ्यां)त खाचरे(रें) केली(लीं) आहेत [,] त्यांपैकी(कीं) यांचे दुमाले करून यांस व यांचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने(नें) इनाम चालवणें [.] प्रतिवर्षी(र्षीं) नूतन पत्राचा आक्ष(क्षे)प न करणें [.] या पत्राची प्रत लेहून घेऊन हे(हें) पत्र भोगवटीयास परतोन देणे(णें) [.] जाणिजे [.] छ २२ रबीलावल पा। हुजूर [.]

(उलटून)

लेखन

चार (वर्तुळाकार मोर्तब) सिमा

ले. ८२ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६५६ आश्विन शु. १२
{ इ. १७३४ सप्टेंबर २८

० श्री ~
राजा शाहु नरप
ति हर्षनिधान बा
जीराव बळाळ
मुख्य प्रधा (वर्तुळ मुद्रा)
न (उलटा)

आज्ञापत्र समस्त राजकार्यधुरंधर विस्वा(श्वा)सनिधि राजमान्य राजश्री बाजीराऊ पंडित प्रधान ताा मोकदमानीं मौजे वणफु(पु)री ताा करेपठार प्राा पुणे(णें) [.] सुाा खमस सलासीन मयां अलफ [.] राजश्री विट(ठ्ठ)ल दादाजी याचे(चें) चालवणे (णें) राजश्री——स्वामीस अवश(श्य)क जाणोन याजवरी कृपाळू होऊन मौजे मजकूरपैकी(कीं) पड जमीन चावर ।॥। अर्धा चावर जमीन स्वराज्य व मोगलाई ये(ए)कूण दुतर्फा कुलबाब कुलकानु देखील इनाम तिजाई हालीपटी पेस्तरपटी सेरजि हाकदार इनाम करून दिल्हे असे [.] तर तुह्मी(ह्मीं) लखुबा (दा)जी (दाणी) याचे थलपैकी(कीं) सेत ताजार सदर्हु निम चावर जमीन चतुःसीमापूर्वक यांचे दुमाला करून यांस व यांचे पुत्रपौत्रादि वंष(श) परंपरेने(नें) इनाम चालवणें [.] प्रतिवर्षी(र्षीं) नूतन पत्राचा आक्षेप न करणे(णें) [.] या पत्राची प्रति लेहून घेऊन हे(हें) पत्र भोगवटीयास परतोन देणे(णें) [.] जाणिजे [.] छ ११ जमादिलावल [.] पाा हुजूर [.] लेखन

सीमा (वर्तुळ मोर्तब)

(उलटून)

बार

ले. ८३ }
मू. दा. प. }

श्री

{ श. १६५६ माघ शु. ७
{ इ. १७३५ जाने. २०

स्वस्ति श्री राज्याभिषेक शके ६१ आनंद संवत्सरे माघ शुध सप्तमी इंदुवासरे क्षत्रिये(य) कुलावतंस श्री राजा शाहु छत्रपति स्वामि यांणी (यांनीं) राज-

० श्री ~	० श्री ~	
राजा शाहु नरप	श्री आई आदिपुरु	श्री देशाधिकारी व लेख-
ति हर्ष निधान बा	ष श्री राजाशाहु छत्रप	
जीराव बळाळ	ति स्वामि कृपानिधि त	क वर्तमान व भावी प्रांत
मुख्य प्रधा	स्य श्रीनिवास परश	
न	राम प्रतिनिधि	पुणें यांसि
(गोल मुद्रा)	(अष्टकोनी मुद्रा)	

आज्ञा केली ऐसिजे [:—] रा विट(ठ्ठ)ल दादाजी प्रभु हे स्वामीच्या राज्यांतील पुरातन[१] सेवक [.] सेवानिष्टे (ष्ठे) ने (नें) करितात [-] यांचें वंशपरंपरेने (नें) चालवणें अगत्य जाणोन यांवर स्वामि रुपाळू होऊन यांस नूतन इनाम पाा मार पैकीं जमीन बिताा मौजे वणपुरी ताो कन्हेपटार मौजे कालदरी ताो निरथटार पैकीं थलबाचत लखोडींपैकीं करंजमाउल्या बाबाजी दाणी सेत ताजकरच्या दऱ्यांतील खाचरें जमीन बिघे पा(पां)च येाा चावर ·।।· निमे वगैरे जमीन बिघे ०५ पांच येणें प्रमाणें निमचावर पांच बिघे स्वराज्य व मोगलाई येाा दुतर्फा देखील[२] इनाम तिजाई कुलबाब कुलकानु हालीपटी व पेस्तरपटी खेरीज हकदार करून इनाम दिल्हा असे [·] तरी तुम्हीं सदरहु जमीन चतुःसीमापूर्वक या[चे] दुमाले करून यांस पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने (नें) इनाम चालवणें [.] प्रतिवर्शीं (र्षीं) नूतन पत्राचा आक्षेप न करणें [·] या पत्राची प्रति लेहून घेऊन हें अस(स्स)ल पत्र भोगवटीयाबद(द्द)ल देणें [·] जाणिजे [.] लेखनालंकार [.]

मर्या
देयं रा
(उलटून) जते (शष्टकोनी मुद्रा)

रुजु सुरु[-] संमत साा साा
निवीस सुमंत मंत्रि सरकार
बार सुद सुरु सुद बार बार बार बार

"स्वराज्याच्या सनदेंत खालील सोळा प्रांतांचा उल्लेख आहे. १ पुणें, २ सुपें (बारामतीसुद्धा), ३ इंदापुर, ४ वाई, ५ मावळें, ६ सातारा, ७ कऱ्हाड, ८ खटाव, ९ माण, १० फलटण, ११ मलकापुर, १२ तारका, १२ पन्हाळा, १४ आजरे, १५ जुन्नर, आणि १६ कोल्हापूर, कापल, गदग, हल्याळ वगैरे तुंगभद्रेच्या उत्तरेकडील परगणे व शिवाजीनें जिंकलेले सर्व किल्ले आणि कोंकण यांचाही निर्देश स्वराज्यांत केलेला आहे. कोंकणांत खालील परगण्यांचा उल्लेख आहे. रामनगर, गणदेवी, जव्हार, चौल, भीमगड, भिवंडी, कल्याण, राजपुरी, दाभोळ, जावळी, राजापूर, फोंडा, अकोला व कुडाळ',—रा. गो. स. सरदेसाईकृत मराठी रियासत, मध्यविभाग [१७०७-१७४०] पृष्ठ ११९. ही यादी ग्रांट डफचेच पुस्तकावरून घेतली आहे.

---

१ Selections from the Peshwa Dafter, 44 पृ. ७२ वर. बाबाजी विठ्ठल, विठ्ठल दादाजी आणि दादो व रामचंद्र विठ्ठल अशी वंशावळ तीन पिढ्यांची दिली आहे. "दादाजीच्या" ऐवजीं "बाबाजी" वाचण्यांत आलें शिवपूर्वकालीं आमच्या घराण्याकडे मालवण जवळील राजकोटची किल्लेदारी होती आम्ही रवलनाथ भूतनाथाचे टांक अद्याप पूजितों. २ देखील = सुद्धां

दुहेरी देण्याचें कारण इतकेंच कीं इंग्रजी उतान्यांतील नांवांचा गोंधळ होण्याचा फार संभव आहे.

ले. ८४ } श्री { श. १६७२ कार्तिक वद्य २
मू. दा. प. } { इ. १७५० नोव्हें. ४

० श्री ~

राजा शाहु नर
पति हर्ष निधान
बाळाजी बाजी
राव प्रधान (बदामी मुद्रा)

आज्ञापत्र राजश्री——पंत प्रधान तां मोकदमानी मौजे सावरदरी ता चाकण प्रांत जुन(न्न)र सुा ईहिदे खमसैन मया आलफ [.] मौजे मजकूर रा विट(ठ्ठ)ल दादाजी लिहिणार चिटणीवीस दिा राजश्री फते(त्ते)सिंग भोसले याजकडे मारनिलेचे तर्फेनें पेशजीपासून मुकासा आहे [.] तेणे(णें) प्रमाणे(णें) सालमजकुरी(रीं) करार असे [.] तरी तुम्हीं याजकडे रुजु होऊन मौजे मजकूरचे मुकासेबाबे—

(उलटून)

पाो वसूल सुदामतप्रमाणें सुरलीत देणें [.] जाणिजे [.] छ १५ जिल्हेज [.] आज्ञाप्रमाण [.] लेखन

सीमा (बदामी मोर्तब)

ले. ८५ } { श. १६८९ फाल्गुन वद्य ४
मू. दा. प. } { इ. १७६८ मार्च ७

अखंडित लक्ष्मी अलंकृत राजमान्य राजश्री रामचंद्र विट(ठ्ठ)ल गोसावी

यांसिं [:—]

स्नो रघुनाथ बाजीराव आसी(शी)र्वाद [.] सुा समान सीतैन मया व अलफ [.] तुह्मा(ह्मां)स आन(नं)द्वली येथील सातघर पैकी(कीं) सरकारा(रां)तून राहावयाबद(द्द)ल घर पश्च(श्चि)मेकडील पांच खणी बक्षीस करून दिल्हे असे [.] मागे(गें) पुढे(ढें) सोपे दोन [.] सुखरूप राहाणें [.]

(उलटून)

जाणिजे [.] छ १७ सवाल [.] बहुत काय लिहिणे(णें) [.] लेखना

वधिः (वर्तुळ मोर्तब)

चार

ले. ८६)
मू. दा. प.)

श्री

{ श. १६९० वैशाख वद्य १२
{ इ. १७६८ मे १३

सांब
पत्कं(पंक)जलीनस्य मु-
द्रेयमपराजिता बाजी-
राव तनूजस्य रघु-
नाथस्य राजतां (गोल मद्रा)

आज्ञापत्र राजश्री रघुनाथ बाजीराव ताां मोकदम मौजे लोहोसिगे (लोहसिंगवे) पाो नासिक [.] सुाा समान सीतेन मया व आलफ [.] राो रामच(चं)द्र विट(ठ्ठ)ल चिटणीस यास मौजे मजकूर हा गा(गां)व बाा मुाा पेस्तर साल सन तिसापासून जाहागीर मोकासा बाबती सरदेशमुखीसुधा(द्धा) दरोबस्त *मोईनीत दिल्हा असे [.] तर पेस्तर सालापासून माारनिलेसी रुजु होऊन आ(अं)मल सुरलित देत जाणे(णें) [.] जाणिजे [.] छ २५ जिल्हेज [.] +आज्ञा प्रमाण [.] लेखना

उलटून वधिः (गोल मोर्तब)

बार

ले. ८७)
मू. दा. प.)

श्री

{ श. १६९५ मार्ग. व. १३
{ इ. १७७३ डिसें. १२

(तालिक[१])

अखंडित लक्ष्मी आ(अ)लंकृत राजमान्य
राजश्री नारो आपा(अप्पा)जी गोसावी यांसि [:–]

सेवक रघुनाथ बाजीराव प्रधान नमस्कार सुाा आर्बा सबैन मया व आलफ [.] राा विट(ठ्ठ)ल दादाजी याजकडे किले(ल्ले) पुरंधर येथील कारखाननीसी होती [.] ते मधें(ध्यें) कांहीं दिवस चालत नव(व्ह)ती [.] त्यास हाली(हल्लीं) माारनिलेचे नातू दादाजी रामचंद्र यास सांगोन तैनात सालीना रुपये

१८०	खुद
६५	पोर्गे आा २ दस माही
७२	नारायण सि(शि)वाजी सभासद
३१७	

---

* मोईन = वर्षासन; वार्षिक नेमणूक. + अक्षर निराळें. १ नक्कल.
ऐ. सं. सा. खं. ४–१७

येकूण तीनशे सत्रा रुो पेशजी पावत होते [.] त्याप्रमाणें वेतन करार केलें आसे [.] तरी किले(ले) मारचे कारखानिसींचे कामकाज याचे(चें) हातें घेऊन सद्रहुप्रमाणें वेतन पाववीत जाणें [.] जाणिजे [.] छ २७ रमजान [.] बहुत काय लिहिणें [!]

ले. ८८ }
म. दा. प. }

श्री

{ श. १७०३ आश्विन शु. ७
{ इ. १७८१ सप्टेंबर २४

राजमान्य राजश्री खंडो मेघःशाम दिा शाहाजी भोसले गो यांसि [:—]

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार [.] सुा ईसने समानीन मया व आलफ [.] मौजे प्रभु पिंपरी ताा सुसरे पो सेवगाव येथील मोकासा राा विट(ठ्ठ)ल दादाजी दिा राजश्री शाहाजी भोसले याजकडे भारानिलेचे तर्फेने(नें) पेशजी पासून आहे [.] त्याची कमावीस विट(ठ्ठ)ल दादाजी याचे तर्फेने(नें) नरहर लक्ष्मणराव याजकडे असता(तां) तुह्मीं मौजे मारचे मोकाशाचा ऐवज घेतला आहे[,] तो माघारा याजकडे देणें म्हणून पेशजी पत्र सादर जाले(लें) असता (तां) ऐवज दिल्हा नाही (हीं) व मुकाशाचा अंमलही याजकडे सुरलीत चालों देत नाही (हीं) म्हणोन हुजूर विदित जालें ऐशीयास सरकारचे (चें) पत्र सादर जाले (लें) असता (तां) ऐवज द्यावयास दिकत करणे (णें) हे (हें) कार्याचे (चें) नवे (व्हे) [.] हाली पत्रदर्शनी मौजे मारचे मोकाशाचा अंमल तुम्हीं घेतला असेल तो झाडियानसी नरहर लक्ष्मणराव व याचे पुत्राकडे देणे (णें)[.] ह्याउपरि तेथी-

(उलटून)

ल मुकाशाचे अमलास खलेल न करणे (णें)[.] खुदामत प्रो (प्रों) याजकडे सुरलीत चालो (लों) देणे (णें)[.] येविसीचा फिरून बोभाटा आलिया कार्यास येणार नाही (हीं)[.] जाणिजे[.] छ ५ सवाल [.] आज्ञाप्रमाण लेखन

सीमा (साधारण
वर्तुळ मोर्तब)

ले. ८९ }
मू. दा. प. }

{ श. १७०३ आश्विन शु. ११
{ इ. १७८१ सप्टें. २८

अखंडित लक्ष्मी आ(अ)लंकृत राजमान्य
राजश्री खंडेराव नरहर गोसावी यांसि [:—]

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार [.] सुा ईसने समानीन मया

अलफ [.] मौजे प्रभु पिंपरी[1] ता सुर्से पो सेवगांव येथील मोकासा रा विट(ठ्ठ)ल दादाजी दि॥ राजश्री शाहाजी भोसले याजकडे पेसजीपासून आहे [.] त्याचे तर्फेने(नें) नरहर लक्ष्मणराव याजकडे कमाविस असतां खंडो मेघःशाम दि॥ भोसले मानिले याणी(यांनीं) मोकाशाचे अमलास खलेल करून ऐवज घेतला [,] तो माघारा द्यावया-विसीं(०विषयीं) पेशजी पत्र सादर जाले(लें) असता(तां) अद्याप यै(ऐ)वज देत नाही(हीं) [,] अमलासही खलेल करितात म्हणोन हुजूर विदित जालें [,] त्यावरून हे(हें) पत्र तुम्हांस सादर केलें असे [;] तरी मौजे मारचा मोकासा विट(ठ्ठ)ल दादाजी याजकडे पेशजीपासून चालत आला असतां दरम्यान खंडो मेघ[:]शाम याणी(यांनीं) मुकाशाचा ऐवज घेतला असेल [,] तो पेशजीचे पत्राप्रो(प्रों) त्याज-पासून माघारा घेऊन

(उलटून)

विट(ठ्ठ)ल दादाजी यास देणे(णें) [.] त्याजकडून मोकाशाचे अमलास खलेल न होय ते(तें) करणें [.] सुदामतप्रमाणे(णें) याजकडे मुकाशाचा अमल सुरलीत चालवणे(णें) [.] येविसींचा(येविषयींचा) फिरून बोभाट येऊं न देणें [.] जाणिजे [.]
छ ९ सवाल [.] आज्ञा प्रमाण लेखन
सीमा (साधारण वर्तुळ मोर्तब)

---

३५ आनंदराव जाधव यांची तकरीर

(श्री. वा. सि. बेंद्रे)

परिंचकर जाधव घराण्यांतील ही सन १७४४ तील तकरीर आहे. यांत ऐति-हासिक नवीन माहिती बरीच आढळते. डफ व पेशव्यांच्या बखरी यांच्याशी ती ताडून पाहण्यासारखी आहे. निदान खालील प्रसंग तर अवश्य पाहिले पाहिजेत:

१ दाभाडे व पंतप्रधान यांचे युद्धांत गणोजी जाधव स्वामी कार्यावर पडला.

२ पांडवगड येथील चंद्रसेन जाधव व बालाजीपंत प्रधान यांच्या लढाईंत हैबतराव व यशवंतराव यांची पेशव्यांस मदत नि त्या वेळीं नील प्रभूची कामगिरी.

३ सासवड पुरंदर दरम्यानचे हल्ले

४ हिंगणगावच्या वेढ्यांत राजश्री पंतप्रधानासाठीं येशवंतराव कामीं आले.

---

१ जिल्हा अहमदनगर, तालुके शेवगांव.

५ श्रीरंगपट्टणाचे स्वारीस पेशव्यांबरोबर पर्वतराव गेले. तेथें जानराव स्वामीकार्यावर पडले.

याच प्रमाणें यांचें वतनी भांडणांत तत्कालीन परिस्थितीवर बराचसा उजेड पडतो. मजलसी कशा भरत, न्याय कसा मिळे, साक्षी कशा काढीत, दिव्य केव्हां करीत, अखेर श्रीमंताकडे अपील कसें जाई व तेथें शेवटचा निर्णय कसा लागे वगैरे मनोरंजक पण उपयुक्त माहिती हि या कागदा वरून आपल्या ध्यानीं येईल. कागद नकल असून तो येणेप्रमाणें—

ले. ९० } श्री { शक १६६६
मू. दा. प. } { इ. १७४४–५

तकरीर करदे दरीमालिका आनंदराव जाधव + + + (पारें) चे ता निरथडी प्रां पुणे सुा खमस आर्बैन मया अलफ* मूळ पुरुश सूर्याजी पा याच पोटी पुत्र चौघे वडील कृष्णाजी व बालोजी व नागोजी व हरजी यैसे चौघे वडील कृष्णाजी याचा वौश मालोजी याचे पोटी पुत्रे फिरोन (सु)र्याजी हे मोकदमीचे खावद बालोजीचे पोटी येसाजी व दत्ताजी व लिंबाजी व हसाजी व गणोजी यैसे पाच जण भाऊ त्यास तिघा भावाचा नकल जाले बाकी हसाजी व गणोजी हसाजीचा पुत्र जानोजी गणोजीचे पुत्रे चौघ वडील येशवंतराव व जानराव व अनंदराव व परवतराव यैसे चौघे हसाजी व त्याचा पुत्र जानोजी याच नकल जाले हसाजीची बायेको राणावां व सून पारावां ह्या दोघी राडवा जाहल्या त्याचे पालग्राहणं करावयास कोणी नाही याजकरितां गणोजी बावानी त्या दोघीस वेगले ठेऊन राडरोटी जन्मवर खायाची बेगमी नगनगोटा व नख्त थैवज देऊन वेगल्यां ठेविल्या कीं अपले दोघीं बाइकाची दुसरा बायेकापुत्र कोणी कामास येतील न येतील याजकरितां त्याची जन्माची बेगमी [गणोजी बावाची धाकटी बाइका सावित्री मानावा थोरली‡] करून वेगल्या ठेविल्या त्याजवर पुढें दाभाडीयाचे व राजेश्री——पंतप्रधान याचे जुज जाहले तेथ गणोजी [ते समइ मानावा हे माहेरीहून येशवंतरावजी] बावा स्वामी कार्यावर मृते पावले मग पंतानी येशवंतरायाची दिलभारी करून समागम घेतले त्यास गणोजी बावांच्या दोघी बायेकां वडील मानावां धाकटी सावाई आवांचे मनात उद्वेग जाला कीं मानावाचा वडील पुत्र येशवतराव दौलत करील आणि अपले लेक माघ्र पडतील यैस चितात विचारून दौलत काढावयासी साता-

---

* २४ मे १७४४ ते २३ मे १७४५

‡ चौकोनी कंसांत दिलेला मजकूर मागाहून शोध म्हणून घातलेला आहे.

रियासी माहाराज स्वामीकडे गेली गेलीयांवर माहाराजास कुमाइत अरबी नजर केला तेथ अठच्यार दिवस राहिली त्यास बोलाचालींत काय फेर पडला यामुल मग माहाराजानी महिमनगडावर घातली इतराजी फारसी जाहली तेच समई परवतराव पोटांत होते घरास व जितरायास कैद करून चौकी बसविली परवतराव गडावर च कैदत उपजले मग राजश्री प्रधानपतानी स्वामीस आर्ज करून गावीच्या चोकीयास मनारोखा पाठवून चौक्या उठविल्या सावित्रीआवा गडावर घातली यावर आम्हा दोघा भावास माहाराजाचा हुकूम जाहला की याचे थोर्ली आईकडे रवाना करणें मग मानावाचे हवाली केले त्यानी आमचे पालग्रहण केले त्याजउपरी पांडवगडावर राजश्री बालाजीपंत प्रधान होते त्यास पांडवगडास चंद्रसेन जाधवराव यानी वेडा घातला ते वेळेस येशवंतराव चंद्रसेनाची चाकरी करित होते त्यास जितराबा व आपण दोघे भाऊ व मानावां व लोक येसे चंद्रसेन बेबदल जाला म्हणोन मनांत विचार केला कीं आपण भोसलीयाचे चाकर येकनिष्ट लोक आणि चंद्रसेन बेबदल जाला हे गोष्टी कार्याची नाही मग येशवंतराव आवघी चिशाद तैसीच टाकून पांडवगडावर राजेश्री पंताकडे गेले पुढ मदतीस हैबतराव अला त्याचे दहसतीन चंद्रसैन पलो लागला मग आपण जितराबा लोक मातुश्री घेऊन पलत होतो तो नील प्रभूची गाठी पडली त्यान अवघ जितराब लुटल काडीमात्र उरली नाही मग राजश्री पंतानी महाराजास अर्ज करून दोन तीन घोडी मात्र सोडविली पुढें अचुरायाच सोबतीस दमाजी थोरातच कालजेवर जुंज जालें तेथ बोर घोडा पडला तो उगवला नाही त्याजवर सासवड व पुरंधर दरम्यान हैबतराव व चंद्रसैन याच जुज जाल तेथ सेडीदाडी अगदी मोकली जाली पाये उतारा येशवंतराव फिरो लागले पुढ राजश्री पंताची बारगिरी करू लागले त्यास तलगावच्या वेढ्यावर बदला शामघोडी सुलतानजी थोराताची पाडाव केली पुढ थोड बहुत जितराब मेलऊन गांवास आले त्यास मोकदमीचा सावद सुर्याजी पा त्याचे पोटी संतान नाही मोकदमी मुल कर्जवाम फार जाहले त्यास येशवंतराव त्याच पुत्र जाल कर्जवाम वारावयाचा अगीकार केला थोड बहुत कर्ज वारिल त्याजवर सावित्री आवा सुटोन गावास आली त्यास हे वर्तमान कळले त्यानी चितात विचार केला कीं वडील मानावा तीचा पुत्र वडील येशवंतराव हा मोकदमीस सावद जाहला आपले लेक धाकटे येसे मनांत द्वैत अणून हसाजी बावांची सून पारावा [त्याचा दादला दादो मलार याचे सोबतीस पडल दाहा पधरा वरसे जहाली होतीं] हे राडव होती आम्हास चुलत भावजये तीच्या वोस्यांत परवतराव घालावयाचा विचार करून सुभानजी बेडा कारभारी त्याजवल गणोजी बाबाचे हातची ठेवी मानबर होती ते त्यास सोडावीसी करून हाताखाले घेतला [पूर्वी येशवतरायानी ठेवीबद्दल सुभानजी बेडेयासीं दावदूब करून तगादा करित होतो] गाव ही हाताखालीच होता त्यास राघोपंत मजमदार

यान वल केले की येशवतराव हा मोकद्मीचा स्रावद् राजेश्री पंता समागम धारुरी छावणीस सूर्याजी पाा हि गावीं नाहीत येसे उभयेताही मोकद्मीचे स्रावद् जीत पत्र असतां हे गोष्टी करावी हे कार्याच नाही तेव्हा सुभानजी वेडे यास राघोपंतास स्राजगीरी रुपये तीनसे तीनशाच जातीखत देऊन आपल्या विचारांत घेतला मग परवतराव देता घेता उभयेता पक्षी कोणी पुरुश नसता बायेकानी हे रुत्य केले त्याजवर [ते समइ वाघोजी पिंगोरीकर व सताजी पाा हरिडेकर हे उभयेता उठोन गेले] ते बायको आपली राडरोटी अणिखी सावित्री अवानी अपली मोत्याच्या टोपी व पदक व दोन्ही सोन्याची कडी व सोन्याचा कडदोरा यैसे पारावांस देऊन पारावां आपल्या माहेरास बुधास परवतराव देखील घेऊन तीकड गोसावी गुरु करुन आपणही गोसावीण होऊन तीकडच राहिली ती अद्यांवर जिवंत आहे त्याजवर सावित्री आवां मृते पावली मग पुढ येशवतराव हि राजेश्री पंताबराबर हिंगणगावच्या वेडोयावर स्वामी कार्यावर पडले जितराबाची वाताहात जाहली बसावयास घोड नाहीस जाले येक घोडोनसी जानराव राजश्री पंता समागम येशवतरायाचे असामीवर राहले त्यास सुर्याजी पाा यानी वोट्यांत घेतले शेवेसी जानराव लागले कर्जवाम वारील आणि चहुंकडे माणसे बटकी चाकर पिखरली होती ती जानरायानी जमा करून आव घातला दाहाबारा वरसे त्याजपासीं होते कर्जहि फार करून वारील तो परवतरावही पळोन अम्हापासी अले परवतरायास समागम घेऊन श्रीरंगपटणाचे श्वारीस श्रीमंत राजेश्री——राव याजबराबर गेला तो श्रीरंगपटणावर जानराव स्वामी कार्यावर पडले माघारे देशास अलियावर आनद्राव यानी सूर्याजी पाटीलाचें घरीं राहून त्याची सेवा अन्नवस्त्र × × देऊन कर्ज होते ते अवघेच वारिल मग पुढ सूर्याजी पाटील मृते पावले मोकद्मी अनंद्राव करूं लागले परवतराव आपल्यांजवळ टेविले आठ नऊ वरसे येकच टाई होनो त्यावरी वेगले निघावयाचा मजकूर करू लागले जितराब अवघा बुडाला होता त्यास आम्ही आपले जातविर मर्दुमीवर जितराब मेळविले यास वाटा देऊनास जालो तुझा कझा अम्हाकड नाही तेव्हा गांवींचे जोसी कुलकर्णी दतोपंत याच्या पायाची क्रिया परवतरायानें केली की आपल्यांस बायेकानी लेक करून वोट्यांत घातले हे प्रमाण नाही मी तुमचा भाऊ मग जेष्टा वाटा येशवंत घोडी व देव्हारा आपल्यांस दिलहा बाकी निमेनिम वाटा केला फिरोन चौ पाचा वरसा भाडो लागले की आपल्यास वडील भावजयेच्या वोस्यांत घातले यैसे कजये करू लागले दोही दुराई देऊ लागले मग आपणही दोही दिल्ही की हा कजियां वारिलीयावाचून चाकरीस तुम्हास जावयाची गरज नाही म्हणोन आम्ही दोही त्यास दिल्ही मग पर्वतराव श्रीमंत राजेश्री राव याजकडे सातारीयाचे मुकामी जाऊन वर्तमान सांगितल की आनंद्राव यानी आपल्यास मुलुखगिरीस न जाण म्हणोन दोही दिल्ही यैसे सांगितल्यावरी मग श्रीमंत

राजश्री राव यानी आपल्यांस पत्र लिहिल कीं तुम्ही आपले हकलाजिमे असतील ते खाणे मुलुकगीरीहून आलीयावर विलेस लावयाचे ते लाऊं येसे श्रीमंताचे पत्र आम्हास पर्वतराव घेऊंन आले त्याजवर मुलुकगीरीहून आलीयावर पुणीयाचे मुकामी श्रीमंत राजेश्री अपाजवल फिर्यादीस गेले आम्हास कागद पाठविला आपण हि पुणी यास गेलो त्यासं श्रीमंतानी रा। पिलाजी जाधव व भुलोजी ढमढेरे यांसि आज्ञा केली कीं याचा कजिया मनास आणणें तो ते दिवसी श्रीमंत राजेश्री राव सातारीयाहून पुणीयासी आले त्यास आमचा कजिया श्रीमंतानी पाहिला मग सुभेदारास श्रीमंतानी विचारले की हे काये आहे मग सुभेदारानी उत्तर दिले कीं अनंदराव व पर्वतराव याचे भाडण अहे मग श्रीमंत बोलिले की त्याच भाडण कैच आमचे आम्ही त्यास सागोन विल्हेस लाऊं मग उ(भ)येता श्रीमंतानी आम्हा दोघास पुसले की तुम्ही पाचाच ऐकाल किंवा अम्ही सागो ते ऐकाल तेव्हा आपण बोलिले की आपण सर्वश्व धनी ज्याप्रमाण अज्ञा करितील त्याप्रमाण वर्तो त्याप्रमाण पर्वतराव ही बोलिले त्यास उभयेताच्या पायांवर हात ठेविला की ज्याप्रमाण सागतील त्याप्रमाण ऐकों त्याजवर श्रीमंतानी आज्ञा केली की अम्ही दोघे भाऊ तैस तुम्ही दोघजणं वडील अनद्राव यानी मोकदमीचा हकलाजिमा असल तो खावा पर्वतराव यानी भाऊ वाटा असेल तो खावा आणि उभयेता भाऊ तुम्ही सुखरूप असणे याप्रमाण श्रीमंतानी उभयेताची समजावीस केली आणि गावास आले त्याजवर तीसरे वरसी फिरोन हकादकास दोही दिल्ही त्यास श्रीमंतास तासगावची मोहीमेस चालीले आम्हास श्रीमंताचे पत्रे आले की तयार होऊन येणे ते समई सागावयास गाठ पडली नाही मग श्रीमंत तासगांवीहून पुणीयास अले ते समई श्रीमंताचे सेवेसी वर्तमान निवेदन केले की मागती परवतराव यानी दोही दिल्ही अपण तो खावदाचे पायावर हात ठेविला होता की वेडवाकड वर्तणूक न करावी येसी खावदाची अज्ञा अम्हास तो खावदाचे पाये वतन माझे वाटणीस सुद्दामंत येत असल तर बरहक मनसुबी करण नाही तर मी परवतराव याचा धाकटा भाऊ होऊन असन मग श्रीमंत परवतरायास सेभर रुपये मसाला करावयाचा हुकु(म) जाहला मग अपण उभे राहून पदर पसरून मसाला माफ केला मग श्रीमंतानी साफ सांगीतल की मसालीया खेरीज आमचा कागद जाणार ना(ही) अम्ही चार दिवस राहण परवतरायासी राजेश्री बापोजीपंत नाना याजकडून अणवितो मग बापोजीपंत नाना हि पंचवीस रुपये मसाला करीस होते तेथ हि अपण अर्ज करून मसाला माफ केला कागद पाठविला की हुजुर येणे त्यास परवतरायानी कागदाचा जाब माघारा दिल्हा कीं दोन तीन रोज गुता आहे गुता वारिलियावर अपण पुणीयास येतो परंतु श्रीमतानी बापुजीपंत नानास फार निकड केली की परवतराव कां अद्याप येत नाहीं मग अम्हास न कळतां रुपये साहा मसाला करून पुणीयास अणील मग बापुजीपंत नाना अम्हापासी तकरीर तहरीर राजीनामे मागो लागले मग श्रीमंतापासी जाऊन

अर्ज केला कीं बापुजीपंत नाना तकरीर तहरीर राजीनामे मागतात आम्ही कोणे गोष्टीचा राजीनामा द्यावा येसा अर्ज केला मग श्रीमंत बोलिले की तुम्हापासी *कासच्या तकरीरा मागतात अणि तुम्ही *कासच्या तकरीरा द्याव्या अमचे अम्ही मनास आणून सागो मग बापुजीपंताकड चोपदार पाठऊन सांगितल की अनद्राव परवतराव याच अम्ही मनास अणून सागो आम्हाकडे पाठवून देणे मग श्रीमंतानी मजलस करून बैसले होते मजलसीतून उठोन येकीकडे परवतरायासी च्यार घटिका बोलले मग बापुजीपंत नानास हि बोलाविले यैसे तीघ(न) येक घटका बोलले मग परवतरायासी उठवून आम्हास बोलाविले मग श्रीमंतानी अम्हास विचारिल की परवतराव बोट्यात घेतल म्हणतो हे तुम्हास ठावक आहे कीं नाही मग आपण उतर दिल्हे की अपण लाहन होतो बोट्यात घातल यैस बोलतात हे खर च आहे परंतु मानावाचा लेक येशवतराव मोकद्‌मीचा खावद जाहला म्हणोन ते समई सावित्री अवा गणोजी बावाची धाकटी बायको अपल लेक धाकटे माघ पडतील याज-करिता द्वैतभाव चितात अणून लाच लुस्पत करून येशवतरायावर वरचढ करून हसाजी बावाची सून पारावा आमची भावजये हे राडव पुरुश देणार घेणार उभायेता पक्षी कोणी नव्हते आणि सावित्री आवान हे गोष्टी केली आहे मग श्रीमंत मज्या(ल)सीस गेले तीसरे दिवसी उभयेतास आम्हास आणून येकीकडे बसविले परवतराव यासी च्यार घटका सांगत होते परंतु काये सांगित होते आणिक मजलसीतून उठोन श्रीमंत व बापुजीपंत नाना पर्वतराव यास पुसत होते तेंहि कलले नाही मग आपणास जवळ बोलाविल त्यास जवळ बोलाविले मग श्रीमंतानी शास्त्राधारपर्याये पाहून जे करीणे परवतराव यानी सांगितले होते त्याची निराली निराली फोड करून शास्त्र निवाडा केला की बायका बायकानी कृत्य केले पुरुश नस्तां पुत्रावण होत नाहीं पु(र)शा माघारी बायकोस मूल जाहले तरी तो विभीचारी कर्म येसे असोन तुजला वडीलपणास अर्थी-अर्थी संबध (नाही) तू भाऊ वाटा खाऊन (राहणे) गुनेगारी हरिकी घ्यावी तरी गणोजी व येसाजी व जानोजी जाधव यानीं माझा पेसवाईस सीराचा पार घातला ते स्वर्गी हसतील यास्तव हरिकी गुनेगारी माफ करून गावास वाटस लाविले परवतराव आपल्याहून दीडावरसाचा धाकटा हे गोसावी याची गुर वलीत नागनाथी होते वडिला माघारिया आम्हास अन्नाच खोबर परंतु आम्ही आपले मेहंतीन मर्दुमीन जितराबा मेळविल त्यांत वाटा देणार नाही अैइता वाटा घ्यावयास धणी जाहले हे हकीकत खरी करून देऊ हे लिहिले सही

---

* कशाच्या.

३६ 'भार्गव पट्टी'

(श्री. **पांडुरंग वामन काणे**)

रत्नागिरि जिल्ह्यांत चिपळूण तालुक्यांत मौजे पेढें उर्फ परशुराम येथें श्री-भार्गवरामाचें प्रसिद्ध देवस्थान आहे. ह्या देवस्थानाला पेढें, आंबडस, देवाचें गोठणें व कुलाबा जिल्ह्यांतील टोलखुर्द तर्फ गोवेलें वगैरे गांव इनाम आहेत, ह्यांपैकीं टोळखुर्द गांवासंबंधाचे एका खटल्यांत कांहीं ऐतिहासिक दृष्ट्या महत्त्वाचे कागदपत्र पाहण्यांत आले; ते वाचकांस बोधप्रद व मनोरंजक होतील असें वाटल्यावरून कांहीं पुढें देत आहे. ह्या कागदपत्रावरून जी माहिती मिळते ती थोडक्यांत अशी आहे.

श्रीक्षेत्र परशुराम येथील श्रीभार्गव रामाचें देवस्थान परमहंस ब्रह्मेंद्रस्वामी चालवीत होते. पुढें जंजिऱ्याचे शिद्दीराजाचे उपद्रवामुळें ब्रह्मेंद्रस्वामी घाटांवर गेले व धावडशीस राहिले. शिद्दी यानें गांव जाळिला त्यामुळें क्षेत्रस्थ ब्राह्मण वगैरे लोक भयभीत होऊन परागंदा झाले. चवदापंधरा वर्षे श्रीच्या पूजेची वगैरे व्यवस्था राहिली नाहीं. त्यानंतर वेळास येथील तपोनिष्ठ ब्राह्मण शिवदेव बावा पाटणकर ह्यांस श्रीचा दृष्टांत झाल्यावरून ते श्रीक्षेत्र परशुराम येथें येऊन देवाची पूजा नंदादीप वगैरेंची व्यवस्था ठेऊं लागले. पुढें तुळाजी आंग्रे सरखेल यांजकडून शिवभट पाटणकर यांनीं श्रींचे अन्नछत्र व इमारती यांचे खर्चाकरितां भिक्षा मागून दरगांवास दोन रुपये वसूल करण्याची सनद मिळविली. नंतर श्रीमंत नानासाहेब पेशवे यांनीं सन १७५४ मध्यें शिवभटबावा यांस श्रींचे पूजाऊर्जादि खर्च चालविण्यासाठीं मौजे टोळखुर्द हा गांव इनाम करून दिला (लेखांक १). शिवभटबावांचे दोन मुलगे शंकरभट व चिंतामणभट; यांचेमध्यें पूर्वापार वहिवाटीस अनुसरून संस्थानचा कारभार कोणी चालवावा ह्याबद्दल तंटा लागला. त्याचा पेशवे यांजपुढें निकाल होऊन निवाड-पत्र झालें (लेखांक २). त्यावरून टोळगांवापैकीं अर्धें उत्पन्न श्रींचे खर्चासाठीं व अर्धें शिवभटबावांचे वंशजांस असें ठरलें. शंकरभट व त्यांची वडील संतति यांनीं संस्थानचा कारभार पहावा. चिंतामणभट यांनीं उत्पन्नापैकीं चार आणे घेऊन स्वस्थ बसावें अशीं मुख्य कलमें होतीं. (कांहीं कागदांचा सारांशच प्रारंभीं आहे तो पुढीलप्रमाणें—संपादक)

आंग्रे यांनीं दिलेल्या सनदेप्रमाणें दाभोळ प्रांतीं श्रींचे अन्नछत्राकरितां वगैरे जे दोन रुपये दरगांवास वसूल करीत त्यास 'भार्गवपट्टी' म्हणत असत. पुढें लहान गांवास दोन रुपये जास्त होत म्हणून हिंदूंचे दर घरास एक आणा याप्रमाणें 'भार्गवपट्टी' वसूल करण्याची आज्ञापत्रें सुटलीं. त्या काळींहि लोक वसूल सुरळीत देत नसत हें दिसतें. पुढें इंग्रजी अमलांतही कलेक्टरांकडून 'भार्गवपट्टी' देण्याबद्दल ताकिदा

सुटत असत हें दिसून येतें. भार्गवपट्टी न देणाऱ्या कसबे केळशी तो सुवर्णदुर्ग येथील साळी कांसार शिंपी वगैरे तेवीस इसमांना सुटलेलें समान आहे. अशा रीतीनें इंग्रजी अमलांतही 'भार्गवपट्टी' हा कर सक्तीनें वसूल करीत असत. पुढें सन १८४७ सालीं मुंबई सरकारनें हुकूम केला कीं भार्गवपट्टी जबरीनें किंवा भीड घालून वसूल करण्यास सरकार मदत करणार नाहीं. तेव्हांपासून देवाचे खर्चासाठीं वसूल होणारी भार्गवपट्टी लोकांचे केवळ खुषीवर अवलंबून राहिली. तरीही सन १८४७ नंतर ती थोडीबहुत वसूल होत असे. पण अलीकडे ती बंद झाली आहे.

ले. ९१ } श्री { श. १६७६ श्रावण वद्य १४
मू. न. } { इ. १७५४ आगष्ट १७

वेदमूर्ती राजश्री शिवभट पाटणकर भार्गवरामबावा स्वामी गोसावि यांसी

छ सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार सुरुसन समस खमसैन मया व अलफ तुम्हीं हुजूर कसबे पुणियाचे मुकामी येऊन विदित केलें कीं श्री देवस्थानचा खर्चवेंच चालिला पाहिजे यास्तव नूतन गांव इनाम करार करून द्यावा म्हणजे श्रीची पूजा ऊर्जा यथास्थित होऊन खर्चवेंच चालेल म्हणून त्याजवरून श्रीचा उच्छाह उत्तम प्रकारे करितां श्रीचा खर्चवेंच चाललियानें स्वामीस व स्वामीचे राज्यास श्रेयस्कार हें जाणून मौजे टोलखुर्द तर्फ गोवले प्रांत राजपुरी हा गांव तुम्हांस कुलबाब कुलकानु हालीं पटी व पेस्तर पटी जलतरु पाषाण निधि निक्षेप आदि करून खेरीज हक्कदार व इनामदार इनाम दिला असे तरी तुम्ही व तुमचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें मौजे मजकूर इनाम अनभवून सुखरूप राहाणें जाणीजे छ २७ सवाल आज्ञाप्रमाण लेखन

सीमा

ले. ९२ } श्री { श. १७०२ वैशाख व. ८
मू. न. } { इ. १७८० जून २६

भार्गवराम

वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री शंकरभट बिन सिवभट उपनाव पाटणकर संस्थान मौजे पेढें तो चिपळूण तालुके अंजनवेल सुभा प्रांत दाभोळ स्वामि गोसावि यांस

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुरु सन समानीन मया व अलफ शके १७०२ शार्वरीनाम संवत्सरे दिल्हे निवाडपत्र ऐसाजे तुम्हीं कसबे पुणे येथील मुकामी येऊन विदित केले कीं पूर्वी ब्रह्मेंद्रबावा परमहंस गोसावी श्रीचें संस्थान चालवीत होते ते वरधारी धावडसीस येऊन राहिले त्याजवर आपले तीर्थरूप सिवभटबावा संस्थान चालवीत होते त्यांचा काल जाहलियावर संस्थानचा अधिकार आपणच चाल-

वीत आहों त्यास आपले कनिष्ट बंधु चिंतामण सिवदेव यांचा व आपला संस्थानचे अधिकाराविसी व भाऊपणाचे वाटणीचा व कर्जाचा कज्या लागून अंजनवेल येथें गेलों तेथें फडशा न होय याजमुळें सुभाची बखर घेऊन हुजूर आलों तरी स्वामींनी त्यांचा व आमचा इनसाफ केला पाहिजे म्हणून विनंती केली व सुभाची बखर रुजु केली त्याजवरून तुमच्यां व त्यांच्या तकरीरा लिहून घेतल्या येणेंप्रमाणें.

तुम्हीं तकरार लिहून दिली त्यांतील अनवय कीं पूर्वी श्रीब्रह्मेंद्रबावा परमहंस गोसावी श्रीचे संस्थान चालवीत होते ते समई प्रांत मजकुरीचा अमल शामलाचा होता परमहंस बावांचा व शामलाचा कांहीं कारणास्तव पेंच पडला त्यामुळें बावा संस्थान सोडून वरघांटे धावडसीस येऊन राहिले मागें शामलानी गांव जाळिला यास्तव क्षेत्रस्थ ब्राह्मण वगैरे भयाभीत होऊन परागंदा जाले संस्थान चवदा पंधरा वर्षे बेऊर्जा होतें तेव्हां आमचे तिर्थरूप सिवभटबावा मौजे वेळास ताा वेसवी येथें स्नानसंध्या करून तपश्चर्या करीत होते त्यांस दृष्टांत जाला कीं माझ्या संस्थानचा अधिकार तूं चालव शामलाचे भेटीस जाणें तो तुझें साहित्य करील त्याजवरून वेळासाहून परशरामीं आले आणि श्रीची पूजा ऊर्जा नेवेद्य नंदादीप चालू करून गोवळकोटीं शामला कडील अमलदार होता त्याची भेट घेऊन जंजीरे राजपुरीस गेले आणि शामलाची भेट घेतली त्याणीं उत्तम प्रकारें सत्कार करून संस्थानचें वृत पुसून सांगितलें कीं, तुमचा हिंदुधर्म तुम्हीं चालवावा असें बोलोन कौल दिला आणि त्या समई वेळासचे वतनी ठिकाण घरवाडी व शेतें इनाम करून दिलीं व त्याजवर त्या प्रांतीं भिक्षा करून संस्थानी आले आणि परमहंस बावा गोसावी यांसी सर्व वृत लिहून पाठविले कीं आपण श्रीची अर्चा करण्यास येणें त्याणीं आज्ञा केली कीं आम्हीं वृध्द झालों श्रीची अर्चा करून अधिकार तूं चालव त्याजवरून समारंभ करून श्रीची अर्चा केली उपरांत कैलासवासी श्रीपनराव प्रतिनिधी यांस श्रीचे साहित्याविषयी पत्र पाठविलें त्याणी निशाण कर्णा पाठवून दिला त्याजवर क्षेत्रस्थ ब्राह्मण परागंदा होते ते क्षेत्रीं येऊन राहिले पुढें कांहीं कांहींका दिवसी ——राजश्री तुळाजी आगरे सरखेल यांची कारकीर्द झाली त्यांची भेट घेऊन संस्थानचे वृत्त सांगोन श्रीचे अंनछत्र व इमारती बदल दाभोळ सुभ्यांत गांवगन्ना नेहमी भिक्षा करून घेतली व मुलखांत निशाण कर्णा घेऊन भिक्षा मागोन द्रव्यउपार्जना करून श्रीचे अंनछत्र चालवून इमारतीचे काम लाविले तीर्थरूपांनी आपणांस श्री काशीक्षेत्रास अध्ययनास पाठविले होतें तेथें अध्ययन करून तीर्थरूपांजवळ येऊन राहिलों श्रीचे भांडारघरामध्यें कुटुंब सुा राहाणें ठीक नव्हे म्हणून तीर्थरूपांनीं दुसरे स्थलावर घर बांधून दिलें तेथें कुटुंब सुा राहावें म्हणून आज्ञा केली त्याप्रों तेथें राहिलों खर्च बावाच चालवीत होते श्रीसंस्थानचा अंनछत्र वगैरे खर्च यथास्थित चालिला पाहिजे म्हणोन तीर्थरूप सिवभटबावांनी श्रीमंत कैलासवासी नानासाो यांची भेट घेऊन संस्थानचें वृत निवेदन करून श्रीचे खर्चाबद्दल मौजे टोळ तर्फ गोवळे

प्रांत राजपुरी हा गाव दरोबस्त नूतन इनाम करून घेऊन इनामपत्रें करून घेतलीं आणि श्रीचे संस्थान चालवून चाळीस हजार रुपयेपर्यंत इमारत श्रीची केली पुढें कांहींका दिवसीं तीर्थरूपांनीं सांगितले कीं घरांत पिशाच्यबाधेचा उपद्रव होतो याजकरितां श्रीहरेश्वरीं सेवा करण्याची आहे व वतनी ठिकाण इनामत मौजे वेळास येथे आहे तेथील ठिकाणाची उस्तवारी झाली पाहिजे याजकरितां वेळासास जाणें त्याजवरून खर्चाची बेगमी करून देऊन आपणांस पाठविलें तेव्हां हरेश्वरी जाऊन सेवा केली व वेळासचे ठिकाणांत विहीर बांधून ठिकाणाची लावणी केली कांहीं दिवस तेथें होतों तीर्थरूपांस समाधान नाहींसे झाले तेव्हां त्याणीं बोलवावयास पाठविले ते समई आपण आलों तो त्यांचा काल जाला उत्तरकार्य झाल्यावर श्रीमंत कैलासवासी नानासाहेब यांचे भेटीस येऊन संस्थानचे वृत्त निवेदन केले त्याजवरून संस्थान चालवावयासी आज्ञा करून इनाम गावचे पत्र आमचे नावे करून दिले त्याजवर मौजे वेळास येथें आगर शेतें इनाम होती त्यास बाणकोट किल्ला इंग्रजांस सरकारांतून दिला तेव्हां वेळास इंग्रजांकडे गेलें तो इनाम न चालवी यास्तव सरकारांत विदित केलें त्याजवरून त्या इनामाच्या मोबदला मौजे सोनगाव तर्फ खेड तालुके सुवर्णदुर्ग सुभा प्रांत दाभोळ येथें जमीन साडेसात बिघे इनाम करार करून पत्र करून दिलें संस्थान चालवीत असतां मधें वेदमूर्ती चिमणभट गणपुले श्रीचे पूजक यांनीं संस्थानाविसी बखेडा केला त्याचा निर्वाह होऊन आम्हांकडे संस्थान चालत आल्याप्रमाणें चालावें म्हणून श्रीमंत कैलासवासी माधवराव पंडित प्रधान याणीं पत्र करून दिलें त्याप्रमाणें चालत आहे आमचे कनिष्ट बंधू चिंतामण सिवदेव व आम्हीं तीर्थरूपांचा काल जाल्यावर सात आठ वर्षें एकत्र होतों संस्थानचे खर्चामुळे कर्ज जाले त्याचा निर्वाह जाला पाहिजे याजकरितां विभक्त जालों तेव्हां रीतीप्रमाणें विभाग करून घ्यावे त्यास चिंतामण सिवदेव यांचें आग्रही मत रीतीस मान्य न होत वाद सांगत बसावें तरी ठीक नव्हे याजकरितां दरोबस्त कर्ज आम्हींच घेऊन परस्परें फारखती झाल्या त्याजवर कर्जाचा परिहार झाला पाहिजे याजकरितां चिंतामण सिवदेव यास संस्थानी ठेऊन तेथील खर्चास इनाम गाव व दाभोळ सुभ्याचे गांवगनाची भिक्षा असा ऐवज नेमून देऊन आम्हीं कर्जपरिहारार्थ मुलखांत कर्णा निशाण घेऊन भिक्षेस गेलों भिक्षेचा पैका जमा करून कांहीं कर्ज वारून संस्थानी येऊन पूर्ववतप्रमाणें अधिकार चालवूं लागलों तेव्हां चिंतामण सिवदेव संस्थानचे अधिकाराविसी व भाऊपणाचे वाटणीचा व कर्जाचा कज्या करूं लागले तेव्हां मागील शोध करितां चिंतामण सिवदेव याणीं आम्हांसी कर्जांत वगैरे प्रतारणा केली असें समजलें यास्तव त्याचा व आमचा कज्या होऊन सुभा अंजनवेल येथें गेलों तेथें फडशा झाला नाही म्हणून सुभाची बखर घेऊन हुजूर आलों त्याणीं व आम्हीं कज्याचे कलमाची यादी लिहून दिली त्याची चौकशी हाजीर मजलसीस करून फडशा करून द्यावा म्हणून तक्रार लिहून दिली १

चिंतामण सिवदेव याणी तक्रार लिहून दिली कीं पूर्वी शंकरभटजी कासीस पढावयास गेले होते ते दहा अकरा वर्षी घरास परशरामीं आले वर्ष दीडवर्ष तीर्थरूपांजवळ होते भटजीनीं खुद् कांहीं मिळवून आणिले तें तीर्थरूपांजवळ दिलें नाहीं पुढें दुसरियाचे जाग्यांत निराळें घर बांधून राहिले उपरांत ज्याची जागा तो आला ते समई भटजी तीर्थरूपांजवळ बोलिले कीं आपल्यास राहाण्यास जागा नाही तेव्हां तीर्थरूप म्हणाले कीं, आम्हांजवळ येऊन राहावें गांव इनाम आहे तेथील कारभार व देणें घेणें सर्व तुझे स्वाधीन करतों तेव्हां भटजी बोलले कीं आमच्यानें उरकत नाहीं बावास लोकांचें कर्ज देणें होतें त्यांत शंकर भटजींचे तीनसे रुपये होते भटजी येथें राहण्यास मान्य नाहींत तेव्हां तीर्थरूपांनीं पुसिलें कीं कोठें राहातोस ते समयीं भटजीनीं उत्तर केलें कीं मौजे वेळास येथें राहातों आपल्यास वडील देतील तें घेईन तेव्हां तीर्थरूपांनीं शंकरभटजीस वस्त्रपात्र व मोत्याची जोडी व व टोल पैा दोन खंडी भात व वेळास येथील इनामत व भटजींचे तीनसें रुपये कर्ज होतें तें व्याज सुा देऊन वेळास येथें घर बांधिले होतें तेथें भटजी जाऊन राहिले त्याजवर कांहीं दिवसीं तीर्थरूपांस बरें वाटेनासें झालें काल समीप आला असें दिसोन आलें ते समयीं तीर्थरूपांस आपण पुसिलें कीं शंकरभटजीस बोलावण्यास पाठवूं कीं काय त्यांणीं सांगितलें कीं बोलावण्याचें कारण नाहीं त्यास द्यावयाचें तें दिलें त्याणीं तेथें राहावें तूं येथें राहावें आपला अधिकार व गांव सनद् तुझे स्वाधीन केलें असे बोलले परंतु आपण भटजीस पत्र पाठविलें त्याजवर तीर्थरूपांचा काल झाला उपरांत भटजी पांचवे दिवसीं आले उत्तर कार्य झाल्यावर भटजी आम्हांस पुसूं लागले कीं, बावांचें देणें घेणें काय आहे तें सांगावें तेव्हां आम्ही उत्तर केलें कीं तुम्हीं बावांपासून वेगळे तुम्हांस हिशेब समजाविण्याचें कारण नाहीं तेव्हां भटजी बोलले कीं आम्ही येथेंच राहातों त्यास आम्हीं सांगितलें कीं येथें राहात असल्यास बावाचे योग्यतेस याल तेव्हां हिशेब समजावूं मागती बावांचे कारकून राघोबा पोटे होते त्यांस सांगितलें कीं आमचे वडील बंधू यांस हिशेब समजावला त्याजवरून त्यांणीं हिशेब समजाविला आम्हीं शंकरभटजीस पुसलें कीं तुम्ही आम्हीं एकत्र झाल्यास आम्हांस भूषण आहे तुम्हीं जे मिळविलें आहे तें व आपण लहान असतां तीर्थरूपाबरोबर पुण्यास येत असों तेव्हां सरकारची वगैरे दक्षणा मिळाली आहे तो ऐवज आम्हांजवळ आहे तो एकत्र करून एकरूप राहूं असें बोलिलों त्याजवर त्याणीं सांगितलें कीं तुमचें तुम्हांजवळ आमचें आम्हांजवळ तीर्थरूपांचें असेल तें उभयतां घेऊं असे बोलले त्याजवर एकत्र राहिलों तीर्थरूपाचा विषय होता तो उभयतां सात आठ वर्षे अनभवीत होतों संस्थानचे खर्चामुळें कर्ज झालें यास्तव विभक्त होऊन परस्परें फारखती झाल्या त्या वेळेस ठराव भटजीनीं कर्ज वारावें संस्थान खर्च आम्हीं कर्ज फिटेतों चालवावा त्यास चवदा वर्षे झालीं भटजींनीं कांहीं कर्ज वारिलें कांहीं आपण वारिलें आहे

तें मागूं लागलों त्यास भटजी म्हणूं लागले कीं आम्हांजवळ कर्जात वगैरे प्रतारणा केली आहेस यास्तव त्याचा आमचा कज्जा लागून हुजूर आलों त्याणीं व आम्हीं कज्जाचें कलमांची याद लिहून दिली व त्याची चौकशी हाजीरमजालसीस करून फडशा करून द्यावा व संस्थानची दिवाणगिरी आपल्यास तीर्थरूपांनीं दिली आहे व दिवाण असें लिहीत गेले त्यांचीं पत्रें आपणाजवळ आहेत तीं मनास आणावीं म्हणून तकरीर लिहून दिली १

येणेंप्रमाणें उभयतांनीं तक्रीरा व पुरसीसा व कजियाचें लढ्याचे कलमांची यादी लिहून दिली व कागदपत्र दाखविलें. त्यावरून पंचाइतमतें हाजीरमजालसीस मनांत आणितां पूर्वी श्री ब्रह्मेंद्र बावा परमहंस गोसावी श्रींचें संस्थान चालवीत होते ते शामलाचे दंग्यामुळें उद्विग्न होऊन वरघाटीं धावडशीस येऊन राहिले व संस्थानचे ब्राह्मण वगैरे दंग्यामुळें परागंदा झाले त्यामुळें संस्थान बेउर्जा झालें त्यावर तुमचे तीर्थरूप शिवभटबावा पाटणकर शामलाचे अमलांत संस्थान बेउर्जा पडलें होतें तेव्हां तेथें येऊन जंजिरे राजपुरीस जाऊन शामलाची भेट घेऊन संस्थानचा बंदोबस्त करून श्री परमहंस बावा यांची आज्ञा घेऊन श्रींची अर्चा करून अधिकार चालवूं लागले उपरांत राजश्री तुळाजी आंगरे सरखेल यांची कारकीर्द झाली यावर यांची तुमचे तीर्थरूपांनीं भेट घेऊन दाभोळ सुभ्यांत गांवगंना नेहमीं भिक्षा श्रींचे अन्नछत्र व इमारतीबदल करून घेतली पुढें तीर्थरूप कैलासवासी नानासाहेब यांजपासून श्रींचे खर्चाबदल मौजे टोळ तर्फ गोवेलें प्रांत राजपुरी हा गांव दरोबस्त नूतन इनाम करून घेऊन इनामपत्रें करून घेतलीं उपरांत कांहीं वर्षांनीं शिवभट बावाचा काल झाल्यावर त्यांचे वडील पुत्र तुम्हीं सरकारांत येऊन संस्थानचा अधिकार चालवण्याची आज्ञा घेतली व इनाम गांवचें पत्र आपले नांवें घेऊन पूर्ववतप्रों चालवूं लागलेत मौजें वेळास येथें घरवाडी व शेतें इनाम होतीं तो गांव सरकारांतून इंग्रजांकडे दिला इंग्रज इनाम न चालवी यास्तव सरकारांतून त्याचे मोबदला मौजें सोनगांव तर्फ खेड तालुका सुवर्णदुर्ग सुभा दाभोळ येथें साडेसात बिघे जिराईत जमीन इनाम देऊन पत्रें करून दिलीं त्यावर वो चिमणभट गुणपुले श्रींचे पूजक यांचा व तुमचा संस्थानाविसीं कजिया पेशजी सरकारांत पडला त्याचा इन्साफ करून पूर्ववत चालत आल्याप्रमाणें तुम्हीं संस्थान चालवावें म्हणोन तीर्थरूप कैलासवासी माधवराव साहेब यांणीं पत्र करून दिलें आहे चिंतामण सिवदेव याणीं लिहून दिलें कीं शंकरभटजी कासीहून आल्यावर कांहीं दिवस तीर्थरूपांजवळ राहून वेगळें घर बांधून राहिले पुढें कांहीं दिवसांनीं वेळासास जाऊं लागले तेव्हां तीर्थरूपांनीं वस्त्रपात्र व मोत्याची जोडी व गुरें व मौजे टोळपैकीं दोन खंडी भात व वेळासची इनामत व तीनसे रुपये कर्ज होतें तें व्याजसुद्धा दिलें आणि भटजी वेगळे होऊन वेळासास जाऊन राहिले त्यावर तीर्थरूपांनीं आपला अधिकार आमचे स्वाधीन

केला म्हणोन त्यास याची चौकसीकरितां सिवभटबावा तपस्वी देवाचे भंडारघरांत स्त्रियांनीं राहाणें ठीक नवे याजकरितां वेगळें घर करून तुम्ही कुटुंब सुध्दां राहात होतेत तुमचा संसारिक खर्च तुमचे तीर्थरूप चालवीत होते असें कागदीं पत्रीं पुरलें व वेळासास जातेसमयीं वस्त्रपात्र व मोत्याची जोडी व टोलपैा दोन खंडी भात व गुरें व वेळासची इनामत घेऊन विभक्त जाहलेत याचा दाखला कागदीं पत्रीं असावा तो कांहींच पुरला नाहीं मूळची इनामत एकासच दिली म्हणणें हें अनुचित त्याहीमधें स्थावराचा विषय कागदीं पत्रीं उगविला असावा तो कांहींच पुरला नाहीं तेव्हां विभक्तपणा चिंतामण सिवदेव म्हणत होते तें अप्रमाण तीनसें रुपये संस्थानचे सिलकबंदी जमाखर्च पाहतां तुमचे नांवें जमा आहेत परंतु कर्ज जमा असे नाहींत रद्कर्ज खर्च लिहिले आहेत त्याजवरून म्हणावें तरी सिवभटबावा तुमचा व चिंतामण सिवदेव यांचे प्राप्तीचा ऐवज संस्थानचे खर्चास घेत नवते दोघांचा ऐवज जमा होई तो ज्याचा त्याजवळ असे कांहीं ऐवज घेतला तरी जमा करून ज्याचा त्यास खर्चास देत असत त्याजवरून विभक्तपणा घडत नाहीं व इतर साधनांवरून पाहतां विभक्त झाले असें दिसत नाहीं विभक्त झाले असतेत तरी पुन्हा सातआठ वर्षे एकत्र कसे राहतेत कदाचित् विभक्तपणेंही राहिले असलेत तरी संस्थानचा अधिकार वडील पुत्राकडे असावा तो विभक्तपणानें नव्हे ऐसा होत नाहीं संस्थानचा अधिकार वडिल पुत्राचा असतां कनिष्ट पुत्रास देणें असें कोठेंही घडलें नाहीं व चिंतामण सिवदेव यास अधिकाराची योग्यताही नाहीं तेव्हां अधिकार दिला म्हणत होते तें प्रमाण नवे शिवभट बावाचे वडील पुत्र तुम्हीं अधिकार तुम्हीं चालवावा चिंतामण सिवदेव हा अधिकारास संबंध नाहीं व शिवभटबावा दिवंगत झाल्यावर तुम्हीं उभयतां बंधू सातआठ वर्षे एकत्र होतेत उपरांत विभक्त झालेत त्यासमई कर्जाचा वगैरे ठराव करून परस्परें फारकती केल्यात त्याचा अर्थ पाहातां चिंतामण सिवदेव याणी तुम्हांसी कर्जांत वगैरे प्रतारणा केली असें दिसोन आलें तेव्हां फारखती अनन्वीत चिंतामण सिवदेव म्हणतात कीं शिवभट बावांनीं आपल्यास संस्थानची दिवाणागिरी दिली आहे त्याच्या दाखल्यास सिवभटबावाचे म्हणून कागद दाखविले त्याचा अर्थ पाहातां एक पत्र दिवाण ऐसें करून दिलें आहे त्यांत वेतन रुपये १०० व माणूस रुपये २५ येकूण सवासें रुपयांची नेमणूक आहे व एकदोन पत्रीं चिंतामणपंत दिवाण असें मात्र लिहिलें आहे परंतु कागदावर सिवभटबावाचे हातचे आसिर्वाद किंवा कांहींच अक्षर नाहीं व इतर संस्थानें आहेत तेथील संस्थानिकांचे कनिष्ट पुत्रास दिवाणगिरी दिली असें कोठेंही नाहीं तेव्हां पत्रावर प्रमाण नाहीं पुत्रास विभागाचा अधिकार असतां वेतनपत्रीं लिहिलें हेंच असंभवीत यास्तव दिवाणगिरीविसीं बोलूंच नये तुम्हीं व त्याणीं कज्याचे लढ्याचीं कलमें लिहून दिलींत त्याची चौकसी हाजीर मजालसीस करून तुमचे त्याचे मान्यतेनें अलाहिदा कलमवार जाबता ठरला आहे सिवभटबावाचे वडील पुत्र तुम्हीं

श्रीचे संस्थानचा अधिकार तुम्हीं चालवावा आणि चिंतामण सिवदेव सिवभटबावाचे कनिष्ट पुत्र यास्तव संस्थानचे उत्पन्नापैकीं घ्यावें व वतनी हिशाप्रमाणें उभयेतांनीं अनभवावें बी तपसील.

१ मौजे टोलखुर्द तर्फ गोवळें प्रांत राजपुरी हा गांव दरोबस्त श्रीचे खर्चाबदल इनाम आहे त्यास तेथील ऐवजपैकीं गांवखर्च व सिबंदी वजा होऊन बाकी ऐवज राहील त्यापैकीं निमे श्रीच्या खर्चाकडे व निमें राहील त्यांतील निमे तुमचे कुटुंबाचे बेगमीस व निमे चिंतामण सिवदेव याचे कुटुंबाचे बेगमीस घ्यावा श्रीचे खर्चाचा निमे ऐवज व निमे पैा निमे येकूण तीन ताक्षिमा तुम्हांकडे त्याची दखलगिरी चिंतामण सिवदेव यास करावयास प्रयोजन नाहीं.

२. दाभोळ सुभ्यांत गांवगंना नेहमी भिक्षा आहे त्यापैकी प्रतिवर्षी तुम्हीं चिंतामण सिवदेव यास रुपये वीस द्यावे

३ पुणें, सातारा, वांई येथें तुम्हीं श्रीचा निशाणकर्णा घेऊन भिक्षेस जाल त्या वर्षी चिंतामण सिवदेव यास बारा रुपये द्यावे अन्यत्र स्थळीं गेल्यास देऊं नये.

४ मौजें वेळास तर्फ वेसवी येथें वतनी कुणबावा घरवाडी शेतें तुमचीं आहेत तीं तुम्हीं व चिंतामण सिवदेव यांणीं निमेनिमप्रमाणें विभाग करून घ्यावीं

५ मौजे सोनगांव तर्फ खेड तालुके सुवर्णदुर्ग सुभा प्रांत दाभोळ येथें जिराइत जमीन साडेसात बिघे आहेत ते तुमचे व चिंतामण सिवदेव यांचे कुटुंबाचे बेगमीस आहेत ते निमेनिमेप्रमाणें पेशजीपासून विभाग करून उपभोग केला आहे त्याप्रमाणें अनभवावें.

६ श्रीचें भांडारघर आहे त्यांत तुम्हीं संस्थानिक त्या घरांत सडे राहून श्रीचें अंनछत्र इमारत चालवावी तुम्हीं संस्थानिक तुमचें कुटुंब संनिध असलें पाहिजे यास्तव सिवभट बावा यांणीं श्रीसंमुख इमारतीचीं तबकें उत्तर दक्षिण दोन बांधिलीं आहेत त्यापैकीं दक्षिणचे तबकांत श्रीच्या पूजेस तुम्हीं फुलें वगैरे झाडें लावून बाग करावा व उत्तरचे तबकांत पूर्वेस सिवभट बावा यांणीं चौथरा बांधिला आहे त्यावर घर बांधून तुम्हीं कुटुंब ठेवावें चिंतामण सिवदेव यास भांडार घरासीं व इमारतीचे तबकासीं संबंध नाहीं.

येणेंप्रमाणें इनाम गांव व इनाम जमिनी व वतनी कुणबवा व दाभोळ सुभ्याचे व प्रांताचे भिक्षेचा व भांडार घर व इमारतीचे तबकांचा येकूण सहा कलमांचा सद-

रहूप्रमाणें तपसील लिहिला आहे त्याप्रमाणें तुम्हीं व चिंतामण सिवदेव यांणीं चालवावें चासिवाय चिंतामण सिव्देव यांसी श्रीचा संस्थानासीं संबंध नाहीं तुम्हीं संस्थान चालवावें त्याप्रमाणें पंचाईतमतें सिध्धांत होऊन हें निवाडपत्र तुम्हांस करून दिलें असे तरी श्रींचें संस्थान तुम्हीं व तुमच्या वडलि संततीकडे पुत्रपौत्रादी वंशपरंपरेनें अनभवून सुखरूप राहणें जाणिजे छ २१ जमादिलावल आज्ञाप्रमाण लेखन.

सीमा

ले. ९३ } श्री { श. १७०२ वैशाख वद्य८
मू. न. } { इ. १७८० जून २६

अखंडित लक्ष्मि आलंकृत राजमान्य राजश्री मोरो बापूजी गोसावी यांसी

सेवक माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार सुरू सन समानीन मया व अलफ वेद्शास्त्र संपन राजश्री शंकरभटबावा पाटणकर संस्थान श्री तर्फ चिपळूण तालुके अंजनवेल सुभा प्रांत दाभोळ यांचा व यांचे कनिष्ट बंधू चिंतामण सिवदेव पाटणकर यांचा संस्थानचे अधिकाराविसीं व भाऊपणाचे वाटणीचा व कर्जाचा कजिया लागोन मनसुबी हुजूर पडली त्याचा पंचाईतमतें निवाडा होऊन शंकर भटजी यांस निवाडपत्रें अलाहिदा करून देऊन हें पत्र तुम्हांस सादर केलें असे तरी निवाडपत्राप्रमाणें उभयतांस वर्तवणें तालुके सुवर्णदुर्ग येथील गांवगना नेहमीं भिक्षा आहे त्याप्रमाणें शंकरभट बावा संस्थानीक यांजकडेच चालत आल्याप्रमाणें दरसाल चालविणें व मौजे सोनगांव ता खेड येथें शंकरभट व चिंतामण सिवदेव यांचे नांवें इनाम जमीन जिराईत बिघे आहे त्याचे विभाग पेशजी उभयतां विभक्त झाले तेव्हां निमेनिम प्रों वांटून घेतले आहेत त्याप्रों चालवणें सालमजकूरचा जमिनीचा ऐवज उभयतांस निमेनिम देणें व मौजें वेळास तर्फ वेसवी येथें शंकरभट यांचा वतनी कुणबवा अगर सेतें आहेत तीं निमेनिम प्रमाणें विभाग करून देणें अगर सेतांचा साल मजकूरचा ऐवज खर्च वजा होऊन बाकी राहील तो निमेनिम देणें निक्षूण ताकिद करून वर्तवणें या पत्राची प्रति लिहून घेऊन हें असल पत्र शंकरभटजींस भोगवट्यास परतोन देणें जाणिजे छ २१ जमादिलावल अज्ञा प्रमाण लेखन

सीमा

---

३७ 'वातीची क्रिया'

(श्री. कृ. वा. पुरंदरे-पूर)

* भरपूर लेखी पुराव्याच्या अभावी भाऊबंदकीचे, वृत्तींचे वगैरे तंटे दिव्यानें व क्रियेनें विल्हे लावण्याची इंग्रजी अमलापूर्वी चाल होती. गोत्रजांना दिव्य करितां येत नसे. त्यावेळीं त्यांना क्रिया करावी लागे. दिव्य किंवा क्रिया करणें ती हकीमाच्या परवानगीवांचून करितां येत नसे. क्रिया निरनिराळ्या प्रकारच्या असत पुढलि येजीतपत्रांत 'वातीची क्रिया' आलेली आहे. प्रकाशित निवाड्यांत या क्रियेचा उल्लेख माझ्या तरी पाहाण्यांत नाहीं. 'वातीची क्रिया' कशी केली जात असे; तें पाहूं. निवाड्याकरितां पसंत केलेल्या महास्थानीं अग्रवादी व पश्चिमवादी यांनीं हजीर मजालसीस सुस्नात होऊन यावयाचें; नंतर दोघांना सारखी कणीक सभानायकी दिल्यावर त्या कणकेचे ते दोघे दोन दिवे करीत. दोघांनाही वातीकरितां सारखा कापूस दिला जाई; नंतर त्या दिव्यांत सारखे तेल घालून ते पाजळून देवापुढें ठेवीत. आधीं ज्याचा तेल संपून दिवा जाईल तो वादांत हरला; असें समजलें जाई. पहिल्याचा दिवा गेल्यानंतर दुसऱ्याचा दिवा तीनशें टाळ्या वाजेपर्यंत तरी टिकला पाहिजे; म्हणजे त्यानें वाद जिंकला. या येजित पत्रांतील आलेला वाद वर वर्णन केलेल्या 'वातीच्या क्रियेनें' तुटला गेला

पानवडी हा गांव पुरंदर किल्ल्याच्या पूर्वेस पायथ्याशीं आहे.

या येजित पत्रकांतील दुसऱ्या एका उल्लेखाकडे लक्ष वेधणें जरूर आहे. जमलेल्या पंचाइतांत 'जोगोजी बीन तुकोजी जाधव रामवंसी बेरड' व 'चिमई बीन मलई बेरड रामवंसी' हीं दोन नांवें आहेत. रामोशी लोक आम्ही 'रामवंशी' आहोत असें शक १६७६ सालींही म्हणत आहेत. 'कृष्णाजी' 'गोमाजी' 'गोपाळजी' वगैरे नांवांतील 'जी' प्रत्ययाप्रमाणें रामोशी लोकांच्या नांवापुढें त्या काळीं कित्येक ठिकाणीं 'ई' प्रत्यय लावल्याचे दिसून येतें. याच दोन नांवांत एकाच जातीचे लोकांपैकीं एकाचा उल्लेख 'जी' प्रत्ययानें केला आहे तर दुसऱ्याचा उल्लेख 'ई' प्रत्ययानें केला आहे; असें कां ?

ले. ९४ } श्री { श. १६७१ भाद्र. व. १
{ इ. १७५४ आगष्ट १४

(नकल—तत्कालीन) श्रीसोमेस्वर

येजीतपत्र शके १६७६ भावानाम संवछरे भाद्रपद वद्य १ प्रतिपदा सो(म्य)वार ते दिवसी राघोजी बीन हिरोजी ईबीन गंगाजी पा भिसे मौजे पानवडी ता निरथडी

* पा. स. ४१४८

प्रा पुणें यांसी वाघोजी बीन हिरोजी ईबीन येल्होजी भिसा पा माजे मजकूर सुा संन समस खमसैन मयां अलफ संन हजार ११६४ कारणे येजितखत लेहून दिल्हे येसेजें तुम्हामधें व अम्हामधे भाऊपणीयाचा काजिया वाढोन दिवाणांत फिर्याद जालो त्याणी हकिकत पुसिली त्यास आम्ही सांगितले की राघोजी भिसा आपला हाडभाऊ नव्हे त्यास कालीवर सेत नाही पांढरीवर घर नाही तुम्ही सांगितले की वडील बूड धाकोजी भिसा याची तकसीम येक त्याचा वौंष मौजे दौंड ताा पाटस प्राा मजकूर येथे हाली लिंगोजी भिसा नांदत आहे त्या धाकटें बूड गणोजी भिसा त्याचा वौंश रामजी बीन फिरगोजी व अपण अम्हा धाकटें तिसरे बूड हरजी भिसा त्याचा वौंश वाघोजी बीन हिरोजी येसे तुम्हीं सागितले त्यावर हाकिमानी गोतपंचाइत नेमिली त्यास आपण अर्ज केला कीं अपण येथील पंचाइतांस राजी नाही आम्ही आपआपसांत मौजे करंजियांत जाऊन समजतों त्याप्रा तुम्हीही कबूल जालेस तेव्हा श्रीमंतांनी स्थलास जावयास निरोप दिल्हा मग तुम्ही व आम्ही श्री सके १६७५ श्रीमुखनाम संवछरी अशाढ मासी मौजे करंजे येथील थलास गेलो गोतास तुम्ही हकीकत जाहीर केली गोताने तुम्हा आम्हापासी तकरिरा मागितल्या तेव्हा तुम्ही अम्ही श्रीमंतापासी बोलिलो होतो त्याप्रमाणे .दिल्ह्या मग वर्तणुकेस ज़मान घेतले बी तपसील

तुम्ही मोकदम मौजे सिवरी प्रा सुपे जमान दिल्हे	अम्हीं मोकदम मौजे धनकवडी ताा निरथडी प्रा मजकूर जमान दिल्हे
१	१

तेव्हा करंजेकर पंचाइतानी पुसिले की तुम्ही कोणे गोष्टीस राजी अहां तेव्हा आपण बोलिलो की अपण वातीचे क्रियेस राजी येसे म्हणोन राजिनामे तुम्ही आम्ही दिल्हे त्यास गोताने दिकत घेतली की वातीची क्रिया करणे तेव्हा सरकारच्या सिक्याचे पत्र पाहिजे त्यावरून तुम्ही आम्ही पुणीयाचे मुकामी दिवाणांत येऊन हकीकत जाहीर करून सिक्यानसी सरकारचे थलपत्र मौजे करंजेकरांस वातीची क्रिया करावयाविसी घेऊन स्थलास गेलो गोतास दिवाणचे पत्र दिल्हे तो श्रावण मास गेला भाद्रपद मास निघाला क्रिया करितां न ये म्हणून गोताने अज्ञा केली की सांप्रत घरास जाणे पेस्तर श्रावण मासी स्थलास येणे त्याजवरून हर दोजण घरास अलो याउपरी साल मजकुरी श्रावण मासी दिवाणचा हुकूमे करंजियास गेलों मागती पंचाइतानी अज्ञा केली की दिवाणाचा अमीन पाहिजे त्याचे साक्षिनसी निवाडा होईल त्यावरून दिवाणचे अमीन राा बगाजी साबाजी कमावीसदार काा सासवड दिा राजश्री पंतप्रधान यासी घेऊन करंजियास गेलो करंजेकर गोताने भोवरगावींचे पंचाइत जमा केली बा तपसील नांवनिसी

समस्त पुजारे भाडवलकर नाव-

मिसी ल्याहावयाचा दंडक नाही

१

गोत माहालानिहाय

प्रा पुणे ता निरथडी व कन्हेपठार

२ मौजे निंबुत.........

१ सोमाजीराव बीन यशवंतराव कांकडे मोकदम

१ शामजी रघुना [थ] कुलकर्णी केजले

२ मौजे मुरुच.........

१ संभाजी बीन संताजी पा जरताप

१ वाघोजी बीन येसाजी पा जगथाप खासा हाजीर नाही हे हजीर होता म्हणून नाव लिहिले

२

२ मौजे होल.........

१ पिराजी बीन पिलाजी पा लोणारी

१ येसाजी बीन मकाजी कानडे चौगुला

२ मौजे मोरगांव.........

१ हैबतजी बीन रामजी पा तावरे

१ मानाजी बीन महिमाजी पा तावरे

२

प्रा सिरवल मौजे गुळींचे रामोजी पा मोकदम निगडे रामोजी बीन राणोजी १

कर्यात सासवड

१ मौजे मोढवे नागोजी बीन रत्नोजी पा राजपुरे

१ मौजे राक विठोजी बीन संताजी पा रणनवरे

२

१ अपाजी बीन तुकोजी सुतार

१ येसजी बीन मालजी परीट

१ सिरसोजी बीन फिरगोजी खिरसागर न्हावी

१ माहादजी बीन मोत्याजी कुंभार

१ राणोजी बीन सुभानजी चांभार

३ माहार सीवर

१ निंबनाक बीन राघनाक

१ सुबनाक बीन रायेनाक

१ केरनाक बीन मकनाक

३

८

पांढरे व बारा बलुते मौजे पानवडी

१ खंडो चिंतामणी पुरंधरे जोसी
कुलकर्णी

१ मल्हारजी तुपा चौगुला बीन
लखमोजी

१ जानोजी बीन सुभानजी लोळा

१ पोखरोजी लोळा बीन गोपजी लोळा

१ जोगोजी बीन तुकोजी जाधव
रामवंसी बेरड

१ चिमई बीन मलई बेरड रामवंसी

६

येकूण असामी पंचवीस गोत समस्त पुजारे भाडवलकर गुरव या विद्यमाने श्री पासी तुमचा पुतन्या भवानजी बीन रखमाजी व आपण तकरिरेप्रमाणे उचार करून चिठ्या लेहून ठेविल्या अणी विहिरीत उभयतांनी श्नाने करून पांच पाच तोले कणकीचे दिवे दोन करून दरअ[क] तोला प्रा तेल घालून उभयेतांच्या वाती श्री-पासी बराबर लाविल्या आपली वाती अगोधर अवघे तेल जळोन विझाली यावर तुमची वाती तीनसे टाल्या वाजेत तोवर होती तुम्ही खरे जालेस म्हणोन गोताने तुमचे वातीस फूल दिल्हे तुमच्या दिव्यात तीन मासे तेल बाकी राहिले तुम्ही तकरीर केली त्याप्रमाणे खरे जालेस आपण खोटे जालो त्यावरून गोताने तुम्हास थलपत्र करून दिल्हे असे वडील तक्षीम धाकोजींची त्याचा वौंष लिगोजी आहे त्याने वडीलपण अनभवावें दुसरी तक्षीम गणोजींची त्याचा वौष तुम्ही ते अनभवावी तिसरी तक्षीम तुम्हा धाकटी हरजी त्याची त्याचा वौंष आपण अनभवावी जितकी वृती भिशांची असेल ते वौषपरंपरेने तिघानी अनभभवावी आपले वौंसीचा कोण्ही हिला हरकत करील त्यास बेतालीस पूर्वजाची व कुलस्वामीची शफत असे व गोताचा खोटा दिवाणचा गुन्हेगार हे येजितखत तुम्हास लेहून दिल्हे सही

तेरीख १४ जिलकाद (निशा नांगर)

बिकलम खंडो चितामणी पुरंधरे

जोसी कुळकर्णी

३८ नाना फडनवीस यांचें पत्र

(श्री. वा. वि. जोशी)

खालीं नमूद केलेलें पत्र सातारा येथील पेशव्यांचे अधिकारी बाबुराव आपटे यांस नाना फडनवीस यांनीं लिहिलें असून तें असल आहे.

ले. ९५ } मू. दा.प. } श्री { श. १६९९ मार्ग. व. ३० { इ. १७७७ डिसें. २९

पौ छ २८ जिलकाद
सोमवार सातवा तास

विनंती उपरी तुम्ही छ २२ जिलकादाची पत्रे
पाठविली ती पावलीं

राज्याभिषेकाविषयीं विस्तारें लिहिलें त्यास सिव्हस्त *असस्तां कारितां नये म्हणोन पूर्वीच राजश्री बापूच्या आमच्या विचारें करून तुम्हास लिहिलें आहे. तोपावेतों शिका चालतो तो चालतच आहे. तट पडत नाहीं. कदाचित लौकिकांत दिकतीचा प्रकार म्हणावा तरी माहाराज असतांच पुत्र घेतला नबाब वगैरे सर्वांस पत्रें जाऊन जाबही आले, त्यापक्षीं कांहीं दिकत पडावयाची नाहीं.

+रा छ २८ जिलकाद हे विनंती

पिंडास कावळा लौकर शिवला म्हणोन लिा तें कळलें. उत्तम जाहालें

हरीपंत देवस्थळे यांचा मजकूर लिहिला त्यास सर्व विषय ध्यानांत आणून जें करणें तें करितो व सावधगिरी आहे. तुम्ही ही सुचवितां उत्तम आहे.

सातान्यास बाबूजी नाईक यांजकडील राऊत पौ होते ते येथे आणिले.

[समाप्त]

---

* असल पत्रांत हस्तदोषानें 'स' हें अक्षर ज्यास्त लिहिलें गेलें आहे.

\+ येथून पुढें नानांचें अक्षर.

ऐ. संकीर्ण साहित्य खं. ४

सूची

[पुढील व्यक्ति-स्थल-नाम-सूचींत नांवापुढें कंसांत शक वा इ. स. काल दिला आहे व त्यापुढें उभ्या रेघेच्या आधीं असलेला आंकडा लेखांकांचा व नंतर असलेला आंकडा पृष्ठांकाचा समजावा. नुसताच आंकडा असल्यास तो पृष्ठांक समजावा. नुसता लेखांक असल्यास ले. असें लिहून आंकडा दिलेला आहे. वर्णानुक्रमांत अनुस्वाराची स्वतंत्र बाराखडी व त्यापुढें जोडाक्षरें घेतलीं आहेत. चे-ऐशाजी; शे-सेगांव अशासारखे शब्द दोन्ही ठिकाणीं पहावे.]

अ

अकोला १२७
अकोले पा (श. १६३०) ले. ४६
अक्कलकोट ११५
अगनोजी सिंदा(श.१६५०) ३६,८३,८४
अम्रोजी सालोखी (श. १६७६) ५।१८
अजनी (श. १६७६) ५।१२, १४, १८
अतवडी मौजे (श. १६४५) ३५, ८३
अनंतभट ३०।६७, ६८, ६९
अनंद त्र्यंबक सुभेदार-सुपे(१६८९)११।
अपाजी तुकोजी सुतार १४८
अबदुल खैरखान (इ. १७५०) ५६
अबाजी रघुनाथ (श.१७१४) ४१।८६
अबुराया (श. १६६६) ९०।१३३
अमलनेर (श. १६३०) ले. ४९
अयोध्या (श. १६८८) टीप ६।२४
अष्टे (श. १६७६) ५।११
अहमदशाह अबदाली(१६८८)टीप ६।२५

आ

आऊरवाड (श. १६७६) ५।११
आकली (श. १६७६) ५।१६, २२
आकाजी तेली (श. १६५६) ११२
आक्किवाटकर (श. १७००) ७।२८
आगरा (श. १६८८) ६।२५
आगलगाव (श. १६७६) ५।१९
आजरे १२७
आठवले गोपाळ गणेश (१७३८) ४५
-रामचंद्र बलाल ४६
आडसे (टीप) ८
आडास तपा (श. १७१४) २।५
आधली (श. १६७६) ५।२१
आनंदराव राम (श. १७१५) ३।६
आनंदमूर्ती (श.१६७६) ५।११
आनंदराव डुबल (श.१६७६) ५।१४
आनंदराव सिरालेकर (श.१७००) ७।२९
आनंदराव थोरात-खुदबावी ३२।७३
आनंदवली ८५।१२८
आनंदराव जाधव (१६६६)९०।१३२-३४
आपनाशेट चिनग (श. १६५६) ११२
आपदेभट चित्राव (श. १६५१) ले. ४८
आपाजी (श. १६१७) २९।६३-६५
आप्पाजी शाळूकर ३

आपाजी सितोळे (श. १६७६) ५।१३
आपा (श. १७००) ७।२९
आपा दळवी (श. १७३८) ४४
आपाजी सकपाळ गडकरी–मंगलगड (श. १६९२) ले. ५८
आपाजी जाधव (१६५०) ३६।८३,८४
अपाजी नामाजी लांडे (१६३८) ९४,९५
आबाजी कृष्ण (टीप) ६, ७
आबाजी गोविंदराव देसाई ७
आबाजी (सुभेदार) टीप ७
आबाजी गोविंदराव देसाई (१६५७)४।८
आबा (श. १७००) ७।२७, २९
आबाजी (श. १६१७) २९।६३
आबाजी शेटे (श. १६१७) २९।६४
आबाजी पाा दगडा–कर्नवडो ३२।७३
आबाजीपंत दादा गोडबोले १३।३४
आबाजी सबाडे (श. १६५६) ११२
आमृतराव गोपाल (श. १७१५) ३।६
आमनापूर (श. १६७६) ५।१४
आमनी (श. १७००) ७।२८
आमनी (हुकेरी) १०९
आमणासेट जाले (श. १६५६) ११२
आरवडे (श. १६७६) ५।१९
आरग (श. १६७६) ५।१२, २३
आलकुड (श. १६७६) ५।१८, १९
आलते (श. १६७६) ५।१६, १८
आलास (श. १६७६) ५।१८
आलंदे ३०।६७, ७१
आवजी कवडे (मृ. श. १६६४ (७१?) भाद्र. शु. ११) ५५
आसवली (श. १६५२) ३२।७२
आसवली मौजे तर्फ निरथडी प्रां. पुणे ३२।७३, ७७
आशेर सरकार (श. १६३०) ले. ४९

इ

इटे (श. १६७६) ५।१०, १७
इडामिडे (श. १६३८) ९३
इचलकरंजी (श. १६७६) ५।१०
इसलामपूर (श. १६७६) ५।११
इसापूर (श. १६७६) ५।१२, १६, १८, २१, २२
इस्लामपूरकर (श. १६७६) ५।१५

उ

उकटोली (श. १६७६) ५।१८
उकिडवे बाला (श. १७३८) ४४
उगार (श. १६७६) ५।१५, १९, २०
उतरान (श. १६३०) ले. ४९
उत्रोली तर्फ ३०।७१
उदगांव (श. १६७६) ५।१०
उदयभान राठोड–सिंहगड (१६३८) ९४
उदाजी चवाण (श. १६७६) ५।१४, १५
उदाजी पाटील दरेकर–वडगांव ३२।७३
उपनवाडी (श. १६७६) ५।१९
उपलावी (श. १६७६) ५।१८
उमरावगीर (श. १६८८) ६।२५ टीप
उरवडेकर (श. १६५०) १२।३३

ए

एरंडोल (श. १६३०) ले. ४९
एरंडोली (श. १६७६) ५।१८
एसाजी–शाहू छ. रक्षापुत्र ११५

ऐ

ऐनापूर (१६७६) ५।१०, १५, १९, २२

ओ

ओक यशोदा आजीबाई (१७३८) ४९

औ

औरंगाबाद (टीप) ८
औरंगजेब ९५
औरंगाबाद (टीप) ३०।६६

अं

अंजनी (श. १६७६) ५।१९ अजनी पहा
अंतु सिरवला–वरंद (श. १७३३) ले. ७०
अंतोबा नामाजी लांडे (१६३८) ९३,९५
अंबाजीपंत तात्या (श. १६८३) २८।६२
अंबाजी मल्हार लांडे ९५
अंबिकाबाई भोसले छ. ११४, ११५
आंधली (श. १६७६) ५।१६, २१
आंबीकर (श. १७१४) २।४
इंगली (श. १६७६) ५।१५
इंगवली ३०।६६, ६७, ७१
इंगलीगी (श. १६७६) ५।२०
इंदापूर १२७
इंदापूरकर (श. १६२५) १५।३६
इंदूराव घोरपडे (श. १६२५) १५।३६
उंबरज तर्फ (श. १६१३) ३५।८३

क

कचेश्वरभट गणेशभट शालिग्राम (श. १६४१) १०९
कणूर (श. १६१७) २९।६३
कण्हेर नावी ३०।६९
कण्हेरी ३२।७५
कनकगिरी प्रांत (श.१६५०) ३६।८४
कचजी ९४
कमतनूर (श. १७००) ७।२८
कमळोजी पाटील भिंताडे (श. १६१७) २९।६३, ६४
करवीरवासी (श. १६७६) ५।१०, ११
करंदीकर गोविंद बाबुराव(श.१७३८)४४
करंदीकर रामचंद्र भिकाजी (श. १७३८) ४६,५१
करोली (श.१६७६) ५।१२
करंजवणे (श. १६३८) ९४
करंजे ३२।७५, ७७; १४७
कर्नवडी निरथडी ३२।७३,८०
कर्नाटक (श. १७४७) ५३
कर्नाल (श. १६७६) ५।१२,१८
कर्यात मावळ (श. १६३८) ९३, ९४
कल्याण पृ. १२७, (श.१६२५) १५।३६
कवठे (श. १६७६) ५।१२;१४,१६,१८, १९,२२
कवटे पिरान (श.१६७६) ५।१०,१३,२१
कवठे महंकाल (श.१६७६) ५।११, १५, १९, २३
कऱ्हाड (श.१६३८) पृ. ९३ (श.१७१४-२२) ४१।८६;४२।८७–८९,१२७
कऱ्हेपठार प्रा पुणें (श.१६५६) ३२।७३; ८२।१२६; ८३।१२७, १४८
कळंचीगांव (श. १६७६) ५।२०
कळंचे–प्रांत कऱ्हाड(श. १६३०) ९३
कागल (श. १६३०) १६।३७; पृ. ९; (श. १६७६) ५।९–११, १३, १४, १७, २०, २३
काजी इब्राइम (श.१६५२) ३२।७२
काजी इसमाइल (श.१६५२) ३२।७२
काजी महंमद–पुणें ९४
काटेपाल (श. १७१४) २।३,४,६
कातरहाल (श. १६७६) ५।१५,२०
कानडे नारोबा (श.१७३८) ४६
कालज (श १६६६) ९०।१३३
कालदरी ताा निरथडी (श. १६५४) ८१। १२५
कालनाक (श. १६७६) ५।१५,२०
काले–ळे जयकृष्णभट (श.१७३८) ४४
कालो–ळो विरुपाक्ष (श. १७००) ७।२९
कासारखेडी ३०।६८
काशीनाथ शालूकर ३

कासीराव बाबा (श.१७१४) २।२३
कासीराव पंडित (श.१६७६) ५।१२
कासी विठल–चोरवाडीचा खोत मोकासदार पृ. १०५; देशपांडे, ले. ७१
कासी विश्वनाथ वैसंपायन १३।३४
कासीम हुसेन–दंडाराजपुरी (श.१७१६) ले. ६०
काळोजी भोसले (श. १६४०) १४।३५
कितूर (श. १६७६) ५।१५, २०,२८
किन्हई (श. १६८७) ले. ५५
कीनेश्वर प्रा कोढवी (श. १६९७) ले.६१
कुची (श. १६७६) ५।१९
कुडची (श. १६७६) ५।१९
कुडलापूर (श. १६७६) ५।१९
कुडाळ १२७
कुपवडे (श. १६७६) ५।१७
कुमठे (श. १६७६) ५।२०
श्री कुरकुंच (श. १६७४) २२।५७, ५८; पृ. २४, ५९
कुरडू ३०।६५
कुरोली (श. १६७६) ५।१८
कुलाबा पृ. ७
कुसकवडे (१६७६) ५।१९
कुसनहाल (श. १६७६) ५।१५,२०
कुसाजी भोसले (श. १६७६) ५।१६
कुसाजी–शाहछ. रक्षापुत्र ११५
कृष्णभट ३०।६९
कृष्णराव भीवराव सुभेदार २३
कृष्णराव भिवाजी (मुद्रा) टीप ७
कृष्णराव महादेव चासकर (१६७३) ४०
कृष्णाजी (१६१७–६६) २९।६४; ९०। १३२
कृष्णाजी कदम (श. १६९७) शिपाई ले. ६२
कृष्णाजी कासी (१६३०) १६।३८
कृष्णाजी जनार्दन (श. १६५०) १२।३३
कृष्णाजी जानोजी पाटील–असवली ३२। ७५–७८
कृष्णाजी जामदार (श. १७३८) ४४, ४८, ५१
कृष्णाजी नाईक ३०।६६, ६८
कृष्णाजी पाटील ढमाल–असवली (श. १६५२) ३२।७२, ७४
कृष्णाजी पोकला (श. १६९७) ले. ६२
कृष्णाजी लांडे (श. १६३८) ९३
कृष्णाजी शेटे (श. १६१७) २९।६३
कृष्णाजी सूर्यवंशी (श. १६५०) ३६। ८३, ८४
केडे (श. १६७६) ५।१९
केदारजी धोत्रे (श. १६२५) १५।३६
केरनाक मकनाक १४८
केरोजी पवार (श. १६४०) १४।३५
केशव जोशी राइरकर (श. १६७९) ३०। ६५, ६६, ७१, ७२
केशवाचार्ये (श. १६८३) २८।६१
केसरकर (श. १६७६) ५।१३
कोगनोळी (श. १६७६) ५।१८; १०९
कोणेगांव–कर (श. १७१४) ४१।८७
कोनेरराव (श. १७००) ७।२७
कोपल १२७
कोलाले (श. १६७६) ५।१९
कोल्हापूर (श. १६७६) ५।१६, १८; १२७
कौलगें (श. १६७६) ५।१२
कांगोरी किल्ला १०४, १०७
कुंभारकोंड १०४
कुंभेरी (श. १६८८) ६।२४,२६
कोंजळ (श. १६१७) २९।६३

कोंपवाड (श. १६७६) ५।१३
कोंडजी (श. १६१७) २९।६३
कोंडे देशमूख वंशावळ ११७
कोंढरी ३०।६८
कोंढवी तपा ३०।६५
कोंडवी पा (श. १६९७) ले. ६१
कोंढाणा = सिंहगड (श. १६३८) ९४ ७८, ११७
कोंढूर तपा ३०।६६

ख

खटाव (श. १६७६) ५।१३, १८, १२७
खडकी (श. १६७९) ३०।६६; ३१।७२; ३२।७३
खरवली १०४
खरसिंग (श. १६७६) ५।२०, २३
खानदेश (श. १६३०–५०) ८; ४९। ५५, ५६
खानाजी कसाई (श. १६८९) ११।
खानापूर (श. १६७६) ५।१०
खिलेगांव (श. १६७६) ५।२१
खुजगाव (श. १६७६) ५।१६, २२
खुदयावी ३२।७३
खेड (श.१६२५–३०) १५।३७; १६।३८
खेड–शिवापूर ११६,११७
खेडे बारे (श. १६६४) ३२।७५–७८, ११६
खेत्रोजी सिंदे (श. १६७६) ५।१७
खोरवडी मौजे ३२।७३
खंड नाईक (टीप) (श. १६७६) ५।२०
खंडभट विठलभट शालिग्राम आठघरे (श. १६५३) ११०
खंडेराऊ दाभाडे सेनापती (श. १६४०) १४।३२
खंडेराव नरहर गोसावी (श. १७०३) ८९।१३०, १३१
खंडेराव प्रतापराव गुजर ४१
खंडो चिंतामण पुरंदरे जोसकुल० १४९
खंडोबा (श. १६३१) १७।३९
खंडो मेघशाम (श. १७०३) ८८।१३०; ८९।१३१
खंडो वैजनाथ (श. १६२५) १५।३७
खंबायत (टीप) ६
खांदेरी (श. १६२५) १५।३७

ग

गण जोसी ३०।६५
गणदेवी पृ. १२७
गणपत कृष्ण (कोल्हटकर) सुभेदार (श. १६९७) ले. ६१
गणपतराव चिमणाजी पृ. १०७
गणेगाव (श. १६७९) ३०।६६; ३१।७२
गणेश बावाजी सावली (श. १६७६) ५।२२
गणेशभट म्हसवडे जोशी ३०।६५–६८
गणेशभट कृष्णभट शालिग्राम (श.१६५३) ११०
गणोजी (श. १६६६) ९०।१३२
गणोजी अंदोजी सोनमले जाधव पाटील (श. १७२२) ४२।८७
गणोजी जाधव (श. १७०३) ८९।१३१
गणोजी भिसा १४७
गदग १२७
गपचूप (श. १६३८) ९३
गव्हाण (श. १६७६) ५।१९
गायकवाड (श. १७१४) २।४,६
गावडे (श. १६३०) १६।३८

गिरजोजी पाटील भोसले–हिंगणबेरडी ३२।७३
गुजर खंडेराव प्रतापराव–वृंदावन ४१
गुजर सयाजी शिवाजी ४१
गुजराथचे सुभेदार (टीप) ६
गुणवंतगड (श. १६३१) १७।३९
गुणाजी (श. १६१७) २९।६३
गुलींचे मोर्ते ४१८
गुंडेवाडी (श. १६७६) ५।१३
गुकुंब (श. १६१७) २९।६३
गोकाक (श. १७००) ७।२८
गोसले गोविंद बलाळ (श.१६७३) ४१
गोजभट ३०।६९
गोरवाड (श. १६७६) ५।११
गोदूबाई लांडे ९५
गोपाल गणेश आठवले (१७३८) ४५,४६
गोपालजी भोसले (श. १६७६) ५।११, १४, १५
गोपाळभट ३०।६६, ६८
गोपालराव गोविंद (श. १७१४) २।३
गोपाल सेट (श. १६१७) २९।६३
गोमाई ३०।६९
गोरखी (श. १६७६) ५।१३
गोरेगाव (श. १६७६) ५।२०
गोरोजी लोंबटी (श. १६२५) १५।३६
गोविंद कृष्ण बेहेरे–कारकून (श.१६९७) ले. ६२
गोविंद खंडेराव चिटणीस (श. १६७६) ५।१३
गोविंद गोसावी सावले–सोनई (श१६१९) ले. ४५
गोविंद बलाळ गोसले (श. १६७३) ४१
गोविंद बाबुराव करंदीकर (श.१७३८)४४
गोविंदभट ३०।६५, ६८, ७१
गोविंदराव चिटणीस (श. १६७६) ५।२१
गोविंदराव दमाजी गायकवाड (श.१७०३) १०३
गोविंदराव भोसले–माजी शिपाई महाड (श. १६९७) ले. ६२
गोविंदराव रामाजी गायकवाड देशमूख–बीरवाडी (श. १७३३) ले. ७०
गोन्हे खुर्द (श. १६३८) ९३
गंगाई गवलण (श. १७३८) ४६
गंगाजी पाटील भिसे १४६
गंगाजी कडली पांठरे (श. १६५१) ७५
गंगाबाई राजमाचीकर (श. १७३८) ५०
गंगी मुलकीण पंढरपूर (श. १७३८) ४४
गोंदजी दगडा–पाटील कर्नवडी ३२।७३

घ

घनशाम नारायण मंत्री (१६७६) ५।१८
घनबा ११
घनशामराव (श. १७००) ७।२८
घाट नांदरे (श. १६७६) ५।१९
घोगं + (श. १६७६) ५।१८
घोगांव (श. १६७६) ५।१६
घोसाले (श. १६७३) ४१

च

चापसेट (श. १६१७) २९।६३
चपाजी पाटील ढमाल असवली ३२।७५
चास ३९।४०
चिकोडीकर (श. १७००) ७।२७, २८
चिखल गोटण (श. १६७६) ५।१२
चिखलगोठे (श. १६७६) ५।२१
चिखली ३०।६८
चिटणीस (श. १६७६) ५।२१
चित्रदुर्गकर (श. १७००) ७।२८

चिमई मलई १४९
चिमणाजीपंत (श. १७००) ७।२९
चिमणाजी बलाल ९।३१, (श.१६३०) १६।३८
चिमाजी जिवाजी सराफ (श. १६१४) ४१।८७
चेऊल (श. १६५७) ४।८
चोपडे (श. १६३०) ले.४९; (इ.१७५०) ५६
चोरचंचाळ ७६
चौळ १२७
चंद्रसेन जाधव (श. १७०३) ८९।१३१, १३३
चंदूर (श. १६७६) ५।१२
चंदी चंदावर (श. १६३८) ९४
चंदर(द्र)राव (श. १६१७) २९।६२
चांगोजी कंक ३०।६७
चांदक प्रा वाई ३२।७६–७८
चांदवड–नाणी गोण्या (श. १७३८) ४२–४४
चांदसर (श. १६३०) ले. ४९
चिंचणी (श. १६७६) ५।१४, २०
चिंचवड–देव (श. १६५३) १२०
चिंतामण सिवदेव (श. १६७६) ५।१४
चिंतामण पांडुरंग पटवर्धन ७६।११४
चिंतोपंत (श. १७१४) २।५

छ

छत्रपती (श. १६४०) १५।३५

ज

जगनाथ पंताजी लांडे ९५
जगनाथ देवाजी लांडे ९५
श्रीजटाशंकर देव (श. १७१४) ४०।८६
जनाजी राम देशपांडे ३०।६९
जयराम जैराम पहा
जर्मन सेनानी (श. १६८८) (टीप) ६।२४
जयकृष्णभट काळे (श. १७३८) ४४
जयसिंगराव जाधवराव–भुइंज(श.१७०३) १०३
जरडी (श. १६७६) ५।१२
जलोद (श. १६३०) ले. ४९
जवळें मौज ३२।७७
जवाहीर (श. १६८८) (टीप) ६।२४
जवाहिरखान जाट (श. १६८८) ६।२४, २५, २७
जव्हार १२७
जाखापूर (श.१६७६) ५।१९
जानवले ३२।७३
जानराऊ वागभोडे (श.१६१३) ३३।८१
जानरावस्वामी (श. १७०३) ८९।१३२
जानराव (श. १६६६) ९०।१३२,१३४
जानसेटी चिडवाई (श.१६२५) १५।३६
जानोजी पाटील तळेकर–विंग ३२।७३
जानोजी दमाजी पाटील ढमाल–असवली ३२।७४, ७५, ७७
जानोजी पाटील–सोलसी ३२।७७
जानोजी खुलासा चौगुला ३२।७५–७८
जानोजी संभाजी ३२।७५, ७८–८०
जानोजी (श. १६६६) ९०।१३२
जानोजी सुभानजी लोळा १४९
जामनेर (श. १६३०) ले. ४९
जाय गव्हाल (श. १६७६) ५।१९
जावळी १२७
जिऊभट आनंभट जोशी ७३–७५
जिऊभट अनंतभट जोशी–मंगळवेढें (श. १६४७) २११
जिजावा ३०।६७

जिवराव सिंदे (श. १६७६) ५।१३
जिवाजी सिंदे (१६७६) ५।१९
जुगुल (श. १६७६)५।११, १२, १७, २१,२३
जुनर (श.१६२५) १५।३६,३७,३२,७६ (श. १७३८) पृ. ४१, ४८, ४९; ले. १९ ग्रा पृ. १२४, १२७ ले. ६४।१२८
जुनाजी सिंदे (श. १६२५) १५।३६
जुल्फिकारखान ४१
जरामभट भागवत (श. १६८३) २८।६१
जोगोजी तुकोजी जाधव रामवंसी १४९
जोती जगनाथ ज्यो. कुलकर्णी (१७१४) ३१।८६, ८७
जोशी ३०।७१ मंगळवेढे वंशावळ ७६
जोशी कुलकर्णी
दतोपंत (१६६६) ९०,१३४
जंगमटाके ३९।६९

ट

टाकली (श. १६७६) ५।१५,२०

ठ

ठकार कुलकर्णी–डोणजे (श. १६३८) ९३

ड

डिगरज (श. १६७६) ५।१०, ११, १४,१७,२२,२१
डिगर (श. १६७६) ५।२०
डिग (श. १६८८) ६।२४,२६
डोणजे (श. १६३८) ९३
डोरली (श. १६७६) ५।१९
डांगरी (श. १६३०) ले. ४९
डांबुरनी खानदेश (श. १६३०) ले. ४९
डोंगरसोनी (श. १६७६) ५।१३

ढ

ढालगांव (श. १६७६) ५।१४,२३
ढवली (श. १६७६) ५।१२,१७
ढवलेश्वर (श. १६७६) ५।१७,१८

त

तलघाट (श. १६२५) १५।२६
तलेकर बापू (श. १७३८) ४२
तलेगाव गाधाडी (श. १६२५) १५।३७
ताकारी (श. १६७६) ५।१८
तुकोबा (श.१६७४) २३,५८
तुकोबा देवकर (श. १६७४) २६।६०
तुकोबा नामाजी लांडे(श.१६३८)९४,९५
तुकोजी कोडो बहिरी (श.१६५६) ११२
तानको प्रभु–मोकासदार (श. १६३०) ले. ४६
तानग (श. १६७६) ५।१५, १७
ताम्हाजी पाटील जगदाळे ३२।७३
तान्हाजी राम होनप देशपांडे (श.१६३८) ९३
तान्हाजीराव सुर्वे–खोत व मोकासदार १०४
तासगांव पृ. ९ (श. १६७६)५।१०, २२
तारका १२७
तारगांव (श. १७२२) ४२।८७
तिमाजी जगदले (श.१६२५) १५।३७
तिमाजीपंत ३०।६८
तिमाजीपंत खासनीस ३०।६८
तिमाजी भिमाजी कुळकर्णी मंगलवेढे (श. १६५६) ११२
तुपट बोरगाव (श. १६७६) ५।२१
तुपारी (श. १६७६) ५।१६, १८
तुळशियागवाले (श. १७१०) ८।३०
तुळाजी (श.१६५२) ३२।७२

तुळाजी रुष्णाजी ढमाळ पाटील-असवला ३२।७३–७६,७८–८०
तुळाजी पाटील पिसाळ (श. १६१७) २९।६३, ६५
तुळापूर ९४,९५
तेलचैला (श. १६२५) १५।३६
तुंगभद्रा (श. १६५०) ३६।८४, १२७
त्रिपती (श. १६११) ले. ४५
त्र्यंबकराऊ दाभाडे (श. १६४०) १४।३५
त्र्यंबकेश्वर (श. १६४०) १४।३५
त्रिंबकराव तुकदेव (श. १६७६) ५।१०
त्रिंबकराव दीक्षित (श. १६८३) २८। ६१, ६२,(श. १६७४) २७, ६६

थ

थबाजी भोसले (श. १६७६) ५।२०
थामस वोगलवीसाहेब कमिशनर (श. १७७३) ४४।८८
थाळनेर (श. १६३०) ले. ४९

द

दत्तभट ३०।२२, ६९
दताजी योगीराज (श. १६७४) २४।५७ ५८
दताजी पाटील–ढमाळ, असवली ३२। ७४, ७५, ७८
दतिया (टीप) ८
दत्तोपंत ३०।६८–७०
दत्तोपंत हेजीब ३०।६७,७१
दमण किल्ला (इ. १७४६) ५३
दमाजी गायकवाड (इ. १७५०) ५५,५६
दमाजी पाटील–असवली ३२,७४–७६
दमाजी थोरात (श. १६६६) १२४; ९०। १३३
दताजी बालोजी जाधव (श. १६६६) ९०।१३२
दहिवाडी (श. १६७६) ५।१८
दह्याट (श. १६७६) ५।१८
दह्यारी (श. १६७६) ५।१६
दाजी डोंगरे (श. १७३८) ४७
दाजी बलाल जोसकुल०(१७१४)४१।८७
दाजी पंताजी लांडे ९५
दाजी यादव लांडे ९५
दाबक मोरो नारायण (श.१७३८) ४६
दाभाडे (श.१६६६) ९०।१३२; (१७०३) ८९।१३१,१३३
दाभोल (श. १६३०) १६।३८; पृ. १२७
दादाजी कोंडदेव ३०।६६,६७; ३२।७४, ७५; ७८।११७
दादाजी रामचंद्र गुप्ते १२४, १२७; ८७। १२९
दादो रघुनाथ मुजमदार(श.१६९७)ले.६१
दादो महादेव कुळकर्णी ३२।७३
दादो मलार (श.१६६६) ९०।१३३
दामाजी राम (श. १६३०) १६।३८
दामोदरभट पराडकर (श.१६८३) २८।६१
दामोदरभट पुरोहीत वेळवंडखोरे ३०।६९
दिघे नारोबा (श.१७३८) ४६
दिघे ३०।६८,७१
दिनकरपंत नाना साठे (श.१७३८) ४६
दिपाईआऊ ३०।६७,६८
दिल्ली ९४
दुदुगांव (श.१६७६) ५।१३,१४,१७,२१
दुधाडी (श. १६७६) ५।१८
दुधो (श. १६७६) ५।१८
देवगिरी तांबोली (श. १६५६) ११२
देवजी सोमवंसी (श.१६४०) १४।३५
देवजी (श. १६१७) २९।६४

देवपारख (श. १७१४) २१३,४
देवराव मेघशाम (श. १६७६) ५।१४
देवस्थळे हरिपंत १५०
देवाजी धोंडो लांडे ९५
देसिंग (श. १६७६) ५।१२, १८, १९, २०, २३
दौंड ३२।७३,१४७
दंडाराजपुरी (श. १७१६) ले. ६९
द्वारका ७३

ध

धडके (श.१७१२) ३९, ४१, ८५ ८७
धनकवडी १४७
धाकोजी भिसा १४९
धामणी (श. १६७६) ५।११
धारूर (श. १६६६) ९०।१३४
धारोजी गावडे (श. १७१७) २९।६३
धूळगांव (श. १६७६) ५।१८
धुळें (इ. १७५०) ५६
धोंडभट अध्यापक (श.१६८३) २८।६१
धोम (श. १६१७) २९।६३
धोमाजी त्रिमल (श. १६५०) ३६।८३
धोंडी नलवडा (श. १७३८) ४४
धोंडो खंडेराव १०७, १०८
धोंडो नामाजी लांडे ९५
धोंडोबा राजउपाध्ये (श. १६७६) ५।१२

न

नजीबखान (श.१६८८) ६।२५ टीप २६
नरगुंद प्रांत (श.१६५०) ३६।८४
नरवाड (श. १६७६) ५।१७
नरसिंव्ह सरस्वती (श. १६७६) ५।११
नरहर लक्ष्मणराव (१७०३) ८८।१३०; ८९।१३१
नरसिंगराव शालकर ३
नरसिंगभट लाटकर (श.१७००) ७।२८
नरसिंह राइरकर ३०।७१
नर्सी मठ ३०।७१
नरसोपंत शालूकर ३
नरसो यशवंत (श;१६७८) २७।६०
नरसोजी पाटील (श.१६१७) २९।६३
नरसोजी पाटील जवळे-करंजे ३२।७५,७७
नरसो अनंत ज्यो० कुल०(श. १७१२) ३९।८५
नरसोबा विठोजी लांडे (श. १६३८) ९३
नाउजी मोकदम (श.१६१७) २९।६३
नाग धोंडी (रान) ३०।७१
नागरमल (श.१६८८) ६।२५, २६
नागरे + + (श.१६७६) ५।१८
नागापा अपा (श.१६७४) २३।५८
नागावे (श. १६७६) ५।१६
नागाव (श. १६७६) ५।१२, १८, २२
नागोत्ले (श. १६७६) ५।२०
नागोजी रत्नोजी पाटील राजपुरे १४८
नागोजी राम (श.१६७६) ५।१२
नागोजी रायाजी (श. १६७६) ५।२२
नागोजी गोविंद (श. १६२५) १५।३६
नागोजी देशमूख जेधे-कारी ३०।७०
नागोजी माने-(श. १६१३) ३४।८२
नागोजी (श. १६६६) ९०।१३२
नागोबा ३०।६९
नाझरे (श. १६७६) ५।१९
नादरे (श. १६७६) ५।१०, १४
नाना श्रीमंत फडणीस (श. १७१४) ४१। ८७, १५०
नानासाो पेशवे (श. १६७३) ४०; (इ. १७४६) ५२, ५३, ५४ बाळाजी बाजीराव प्रधान पाहा.
नापे तपा (श. १७१४) २१५

नामदे भट ३०।६६
नामाजी कृष्ण लांडे देशपांडे (१६३८)९३
नारायणराव व्यंकटेश (१६७६)५।१२,१४
नारायणभट पराडकर (१६७८) २७।६०
नारायणभट ३०।६५–६७, ६९, ७१
नारायेणभट जोशी म्हसवडे (श. १६७९) ३१।७२
नारायणभट नवभट आफले (श. १७१४) ४०।८६
नारायण शिवाजी सभासद ८७।१२९
नारो आपाजी (श. १६९५) ८७।१२९
नारो त्रिंबक (श. १७१४) २१३
नारोपंत नाना तळशीबागकर सुभेदार पुणें (श. १६८९) ११।
नारो राम मंत्री (श. १६५७) ले. ५२
नारोराम(मंत्री)खोत व मोकासदार वीरवाडी १०५
नासीक ९
नाहरसिंग (श. १६८८) ६।२७
निंबलक (श.१६७६) ५।१६,२१
निमगाव १०४
निरथडी (श. १६५१) ३०।६६; ३२।७२। ७३; प्रा पुणें (श.१६५४) ८९।१२५; (श. १६६६) ९०।१३२, १४७, १४८
नीलकंठ बलाल (श.१६३०)१६।३७,३८
नीलकंठ प्रभु (श. १६३०) १६।३८
निलगी (श. १६७६) ५।१७
निळो सोनदेव मुजुमदार किल्ले सिंहगड (श. १६३८) ८४
नीलप्रभू (श. १७०३) ८९।१३१,१३३
नेमाजी शिंदे (श. १६१३) ३३।८१
नेरली (श. १७००) ७।२८
नेवासे प्रांत (श. १६१९) ले. ४५
नृसिंव्हत्र्यार्य (श. १६८३) २८।६१
नांदरे (श. १६७६) ५।१३, १४, १६, २०, २२, ६० नादरे पहा.
निंब (श.१६७६) ५।१६,१८;(श.१६१७) २९।६३
निंबोडी (१६७४) २३।५८
निंबनाक राघनाक १४८
निंबूत १४८

प

पटवर्धन (टीप) ७
पटवर्धन सखाराम (श. १७३८) ४६
पणदरे–सुपे ३२।७७
पणवेली (श. १६२५) १५।३७
पद्माले (श. १६७६) ५।१२
पद्मभट ३०।६६
पन्हाळा पृ. १२७; (श. १६७६) ५।१०, १३, २१; (श.१७००) ७।२८,१२७
परचुरे दाजी अनंत (श.१७३८) ४३, ४६
पर्वतराव (श.१६६६, १७०३) ८९।१३२; ९०।१३४
परळी पृ. ४१;–कर (श.१६७६) ५।११; (श. १७०२) ३८।८१, ८४
परशराम केशव (ओक) सुभेदार रायगड (श. १७३३) ले. ७०
परशराम खंडेराव राहतेकर (श. १७३८) ४४, ४९
परसराम भाऊ (श. १७००) ७।२९
परशराम श्रीनिवास प्रति० (श. १७०२) ३८।८४; (श. १७०५) ले. ६८, (श. १७२२) ४२।८७
परांजप्ये सखाराम (श. १७३८) ५१
परींचकर जाधव (श. १७०३) ८९।१३१
परींचे (श. १६६६) ९०।१३२
पलवल (श. १६८८) ६।२६

पसर्णी (श. १६१७) २९।६३
पाचवड ३०।६५
पाचाड कोट पृ. १०४; ३०।६८
पाचोरे (श. १६३०) ले. ४९
पाटगाव (श. १६७६) ५।१८
पाटणा (श. १६१७) २९।६३
पाटस ३२।७३, ८०, १४७
पाडळी मौजे–तारगांव (श. १७२२) ४२।८७
पानवडी १४६, १४९
पानसे (टीप) (१७००) ७।२९
पाबळ (१६२५) १५।३७
पायगुडे (श. १६३८) ९४
पार्वती–शाहू छ.–रक्षा ११५
पारावां (श. १६६६) ९०।१३२–१३४
पिराजी पिलाजी लोणारी १४८
पिलाजी जाधवराव (श.१६४०) १४।३५; (इ. १७२८) ५३
पिलाजी प्रचंडा–चाकर ३०।६९
पिलाजी मोरे (श. १६१७) २९।६३
पिसर्वे ३०।६८
पुणदी (श. १६७६) ५।१०
पुणें (श.१६३८)पृ.९३,९४;(श.१६४१–५१–५३) पृ. ४८, १०९, ११०; ३२।७२; (श. १६६६) ९०।१३२; (श.१६८९)११९;(श.१७१०) ८।३०; (श. १७१४) ११।३१; (श. १७३८) पृ. ४२, ४३, ४५, ४७, ४८, ४९; ३०।६६; ३२।७३, ८०; १२७, १४७, १४८
पुरंदर (श. १६३८) पृ. ९४, १२४; (श. १७०३) ८९।१३१, १३३
पूर्णदास बावा (श. १७००) ७।३०
पेटलाद परगणा (श. १७१४) २।३–६
पेडगांव ३२।७३
पेण (१६२५) १५।३६
पोखरोजी गोपजी लोळा १४९
पोलादपूर (श. १६९७) ले. ६१
पोसजी गाईकवाड (श. १६७६) ५।२०
पंढरपूर ७३; ९।३१
पंताजी महादाजी लांडे ९५
पांडव (श. १६१७) २९।६४
पांडवगड (श. १७०३) ८९।१३१,१३३
पांडुरंग मोरेश्वर (श. १७३८) ४४
पांडेगांव (श. १६७६) ५।२१
पिंगेरी ३२।७७
पिंपोडे खुर्द व बुद्रुख (श.१६१७) २९।६३
प्रतागड–शिवाजी वास्तव्य (श. १६२४) ले. ४७
प्रतापराव गुजर ४१
प्रभु पिंपरी तर्फ सुसरें (१७०३) १२४; ८८।१३०; ८९।१३१
प्रल्हाद निराजी प्रतिनिधी (श. १६१३) ३३।८१

फ

फडके शंकराजी केशव (इ. १७४६) ५३
फतियाबाद (श. १६३०) ले. ४९
फती खाटकीण–सुपे (श. १६८९) ११९
फत्तेसिंग भोसले (श. १६७६) ५।१३; ८४।१२८; १४५
फत्यापूर ता। सातारा २, ७
फलटण १२७
फुलगांव (श. १७३८) ४७, ५०
फोंडा १२७

ब

बगाजी साबाजी कमाविसदार–सासवड १४७

बगाबाई गोखली (श. १७३८) ५१
बडोर्दे (श. १७१४) २,३,५
बणजवाडी (श. १६७६) ५।२०
बणूर (श. १६७६) ५।१३,१९
बच्याजी विश्वनाथ खांडकर (श. १७००) ७।२७,२८
बयाजी रघुनाथ सुभेदार (श. १६२५) १५।३६
बऱ्हाणपूर (इ. १७५०) ५६
बलगवडे (श. १६७६) ५।१९
बलाल जोसी राईरकर (श. १६७९) ३०, ३१।६५, ६६, ७१, ७२
बल्याजी पाटील शेलार वाळुंज–३२।७३
बसपा सबाळे (श. १६५६) ११२
बस्तवडे (श. १६७६) ५।१७
बहिरजी देशमूख (श.१६८७) ले. ५५
बहिरजी देशमुख–वीरवाडी १०५
बहिरजी राजे पांढरे (श.१६५१) ७३,७४; ९।३१
बहिरा खानाजाद १०४
बहिरूपंत शाळूकर ३
बहिरोजी (श. १६१७) २९।६३,६५
बहिरोपंत (श. १७१४) २।२,४
बहिरो भिकाजी कुळकर्णी ३२।७८
बहिरो शंकर देशपांडे (श. १७०३) १०४
बख्शी (श. १६७६) ५।२२
बागवाडीकर (श. १७००) ७।२८
बाजी नाईक चालके–सातारा किल्ला (श. १६९१) ले. ५७
बाजी नाईक बांदल देशमूख ३०।६६
बाजी पाटील–करंजे ३२।७५,७७
बाजी रघुनाथ–कमाविसदार (श. १७२२) ४२।८७
बाजीराव दुसरे–जुन्नर फेरी (श. १७३८) ४१–५१
बाजी रामचंद्र (श. १७१४) ४१।८७
बाजीराव बलाळ प्रधान–मुद्रा (श.१६४५) ३५।८३; ९।३३; १०।३१; ३२।७३; (श.१६५३) ११०, ११५, ४०, ७८, ८१, ८३।१२४–१२६; (श. १६५१) ले. ४८
बाजी रुद्र वीरवाडीचा खोत मोकासदार १०५
बाजी विठल (श. १६७४) २६।६०
बाजी बेकाजी (श. १६१७) २९ ६३
बाणूर (श. १६७६) ५।१९ बणूर पहा
बातेलकर (श. १७३८) ४८
बापूजी नारायण जोसकुल. (श. १७१४) ४१।८६
बापूजी नारायण रानड्ये–रामदुर्गकर (श. १७३८) ५१
बापूजीपंत–(श. १६५१) १०९
बापू तलेकर (श. १७३८) ४२,४६
बापू देसाई (श. १७१४) २।५
बापूभट ३०।६७,६९
बाबाजी दाणी (श. १६५६) ८३।१२७
बाबाजी बयाजी कुलकर्णी ३२।७५, ७७
बाबाजी राम होनप दोाडे (श.१६३८)९४
बाबा यादव लांडे ९५
बाबूजी नाईक जोशी १५०
बाबूराव आपटे १५०
बाबूराव दादाजी (श. १७००) ७।२७
बाबूराव दीक्षित (श.१६८३) २८।६२
बाह्मण–णी (श. १६७६) ५।१५,१७
बारसगांव मौजे (श. १६९२) ले. ५८
बाळाजी कृष्ण लांडे (श. १६३८) ९३, ९४, ९५

बालाजी जिवाजी ज्योतिषी कुल० (श. १७१२) ३९।८५; ४१।८६
बालाजीपंत प्रधान (श. १७०३) ८९। १३१,१३३
बाळाजी बाजीराव (शिक्का) (श. १६७६) ५।१०; पृ. ८ टीप, १२४; ८४।१२८
बालाजी राम दिंडुरलोकर (श. १७००) ७।२८
बालाजी विश्वनाथ सेनाकर्ते (श. १६३८) ४६।८९
बालेघाट ३०।६८,६९
बाळोजी (श. १६१७) २९।६३; (श. १६६६) ९०।१३२
बाळोजी चौगुला–पिंगोरी ३२।७७
बाळोजी बिन शिवाजी सालोखे ९
बाळंभट ३०।६८–७०
बालंभट काले (श. १७००) ७।२८
बावधण (श. १६१७) २९।६३, ६४; ३२।७५
बहाळ (श. १६३०) ले. ४९
बिडोचा गोसावी कवठेकर (श. १६७६) ५।१२
बिराडसिद्ध देव (श. १६७६) ५।१२
बिसूर (श. १६७६) ५।१८
बिरमाल (श. १६७६) ५।११
बीरवाडी (श.१६३२–१७३३)ले.५१-७१
बुढनखान (श. १७१४) २।३,५
बुदगाव (१६७६) ५।१७
बुरली (श. १६७६) ५-१४
बेटावद (श. १६३०) ले. ४९
बेडग (श. १६७६) ५।१२–१४, १७, १८, २०, २३
बेणापूर (श. १६७६) ५।२२
बेलवाड (श. १६७६) ५।१५,१७
बेलोकी (श. १६७६) ५।२०
बोदवड (श. १६३०) ले. ४९
बोरक सरकार २।४
बोरगांव (श. १६१६) ५।१७,२०
बोरनार (श. १६३०) ले. ४९
बोरसद (श.१७१४) २।४
बोरीब्याल ३२।७३
बांदलदरा ३०।६६
बांबवडे (श. १६७६) ५।१४
बिंबाई पाटील–ढमाल ३२।७८
बिंबाजी सुभानजी नाईक कोंडे देव्ख (श. १६६४) ७८।११६
बेंगरूळ ३२।७४
बेंदरी (श. १६७६) ५।१३, २०

भ

भगवंतराव बाजी (श. १६८७) ले. ५५
भगवंतराव गायकवाड देशमूख–बीरवाडी (श. १७०३) १०४
भट ३०।६५
भडगाऊ (श. १६३०) ले. ४९
भगवंत व्यंकटेश (श. १६३१) १७।३९
भडकंबे (श. १६७६) ५।२१
भरतपूर (श. १६८८) ६।२६–२८
भवानजी रखमाजी भिसा १४९
भाडगांव ३२।७३
भानजी मोकदम (श. १६१७) २९।६३
भानसेट (श. १६१७) २९।६३
भालवणी (श. १६७६) ५।१०
भालेराव बाबर–सिलेदार (श. १७०२) ३८।८४
भास्करभट कोल्हापूरकर (श. १६८३) २८।६१
भिक जोशी (श.१६७९)३०।६५;३१।७२

भिकाजी कंक ३०।६७
भिकाजी पाटील (श. १६१७) २९।६३
भिकाजी बलाल कुलकर्णी ३२।७७
भिकाजी माने (श. १६५६) ११२
भिकाजी हाजारे (श. १६५६) ११२
भिकाजी हरी कुलकर्णी–खडकी ३२।७३
भिडे (श. १७००) ७।२९
भिमणा चौगला (श. १७००) ७।२९
भिवजी गोसावी (श. १६७६) ५।१२
भिवराव कृष्ण (श. १७१५) ३।६
भीवराव व्यंकटेश (श. १७००) ७।२७
भिवाजी पटेकरी (श. १६५६) ११२
भिवंडी (श. १६२५) १५।३६; १२७
भिवाजी शाळूकर ३
भिलवडे (श. १६७६) ५।१४
भिलवडी (श. १६७६) ५।१६, १८
भीमगड १२७
भुइंज (श. १७०३) ६३, १०३
भूपालगड (श. १६७६) ५।१३
भोइंज (श. १६१७) २९।६३, १०३
भोजजी उघडे (श. १६४०) १४।३५
भोर (श. १६७६) ५।१८; ३०।६५; ७०।७१
भोरेश्वर ३०।७०
भोलवडे ३०।६८
भांडवलकर १४८, १४९
भिंताडे (श. १६१७) २९।६३, ६५
भेंडाले–पा अंचड (श. १७००) ३७।८४

म

मकाजी पाटील दोरगे–भाडगांव ३२।७३
मदकुंणकी (श. १६७६) ५।१६, १८
मदारीखान (श. १६८८) ६।२५
मनरंजन (श. १६२५) १५।३६
मनेराजुरी (श. १६७६) ५।१२, १४, १८, २०, २३
मनोहरपूर (टीप) पृ. ८
मनोळी पृ. १०९
मर्दनगड (इ. १७५६) पृ. ५२
मराठे गंगाधर बालकृष्ण (श. १७३८) ४६
मलकापूर (श. १६३०) १६।३७ ३८; १२७
मलणगाव (श. १६७६) ५।१९
मलबा प्रभु (श. १६५०) ३६।८३
मलवाडी (श. १६७६) ५।१७
मलापा नवरे (श. १६७४) २६।६०
मल्हारजी लखमोजी तुपा–चौगुला १४९
मल्हारराव कदम बेठ कोपरलेकर ११५
मल्हाररजी सालोखी (१६७६) ५।२०, २३
मल्हारभट ३०।६९
मल्हार भिकाजी रास्ते (श. १६८२) ८०।११८–२१
मल्हार महिपत लांडे पृ ९५
मसूर (श. १६१३) ३३।८१; ३९।८५; ४०।८६; ४१।८६; ४३।८८
मस्तानी तलाव (श. १६७३) पृ. ४०
महाड (श. १६८७) ले. ५५
माहादजी काकडा १०।३१
महादाजी गणेश (श. १७१२) ३९।८५
महादाजी नामाजी लांडे पृ. ९५
महादाजी पांडुरंग सासनीस ३०।६९, ७०
महादजी सितोळे (श. १७००) ७।२८
महादजी सुलतानजी जगदला दे० ख व पाटील–मसूर (श. १६१३) ३३।८१; ३४।८२; ३५।८३
माहादाजी शंकर कारकून (श. १६९७) ले. ६२
माहादजी शिंदे (श. १६७६) ५।१७

महादेवभट ३०।६५-७१

महादेवभट बिन गणेशभट शालियाम (श. १६४१) पृ. १०९

महिपतगड (श. १६३१) १७।३९

महिपत (चऱ्याचा) रामचंद्र लांडे पृ. ९५

महिपतराव कवडे (श. १६७३-७४-८३) २१-२८।५५-६२

महिमनगड (श. १६६६) ९०।१३३

महुड ३०।६९,७०

महुरो ३०।६७

महेश्वर पाध्ये (श. १६८३) २८।६१

माजरडे (श. १६७६) ५।१९

माझेरी ३०।६८

माण पृ. १२७; (श. १६७६) ५।१९

माणकाई ३०।६५

माणकोजी पांढरे (श. १६१३) ३३।८१

माणकोपंत खासनीस ३०।६९

माधवराव गायकवाड देशमूख-चीरवाडी (श. १७०३) पृ. १०४

माधवराव थो. (टीप) ६, ९

माधवराव नारायण प्रधान-सवाई माधवराव पहा. (श. १७००-१४) ले. ६८; पृ. १२४; ३७।८४; ४०।८६; ८८।१३०; ८९।१३१

मानाजी आंग्रे (श. १६५७) ४।७,८

मानाजी बावा (श. १७१४) २।३

मानाजी निकम (इ. १७५०) ५६

मानाजी महिमाजी तावरे १४८

मानावा (श. १६६६) ९०।१३२,१३३

मापाजी सेलकरी (श. १६५६) ११२

मार्केज द् कास्तेलु नोव्हु (इ.१७४७) पृ. ५२,५३,५४

मालजी चव्हाण (श. १६७६) ५।१८

मालिटसो-मुंबई चीफ सेकटतारी (श. १७७३) ४४।८८

मालेवाड (श. १६७६) ५।१५

मालोजी (श. १६६६) ९०।१३२

मालोजी नाईक शितोळे देशमूख ३२।७४

मावळें पृ. १२७; ३०।६५

मालो माली माहतार (श.१६५६) ११२

महादजी मोत्याजी कुंभार १४८

माहादनाक (श. १६५०) १२।३३

माहीगपा तेली (श. १६५६) ११२

मिरज (श. १६७६) ५।९,२३

मुठे खोरे ३०।६९

मुडल (श. १६३०) १६।३८

मुडागड (इ. १७४८) पृ. ५२

मुद्गल जोसी ३०।६५

मुरादशा फकीर (श.१६७६) ५।१२

मुरुच १४८

मुऱ्हे (श.१६१७) २९।६३

मेरुलिंग ३२।७५

मैरालभट नारायणभट आफले (श.१७४१) ४३।८७

मोगलाई (श. १६४०) १४।३५

मोने मोरो बापूजी (श. १७३८) ४४

मोरगाव १४८

मोरभट ३०।६७,७१

मोराले (श. १६७६) ५।१६,१९,२०

मोरेश्वरभट त्रिंबकभट चित्राव (श.१६५१) ले. ४८

मोरो पंताजी लांडे पृ. ९५

मोरो बापूजी मोने (श. १७३८) ४४

मोरो रामचंद्र सुभेदार रायगड १०७

मोरो विठल होनप देशपांडे (१६३८) ९४

मोरो विनायेक (श.१६७४-८३) २७।६०; २८।६१,६२

मोरो विनायक सहस्रबुद्धे (श. १७३८) पृ. ४४
मोलवाड (श. १६७६) ५:२०
मौसम मुलना, वकील (श.१६८८)६।२६
मंगलगड (श. १६९०–९७) ले. ५६, ५८,६२
मंगळवेढें (१६४७) ७३,७४,७५,१११–११४
मंगावंती (श. १६७६) ५।१७,२१
मंत्री (श. १६७६) ५।२१
मंचाजी पाटील चेडरा ३२।७३
मंबाजी सावंत (श. १६२५) १५।३६
मांजरी (श. १६७६) ५।१०,१३,२०
मोंढवे १४८
म्हसले (श. १७१६) ले. ६९
म्हसाडल (श.१६७६) ५।१२,१३,१७, १८,२३
म्हसाजी फडतारे (श. १६२५) १५।३७
म्हैस-सा-ल (श. १६७६) ५।१५,१९
म्हैसवे (श. १६३०) ले. ४९

य

यमाजी सिवदेव (श. १६७६) ५।१३,२१
यशवंतराव (श. १७००-०३) ७।२७; ८९।१३१–१३४
यशवंतराव पोतनीस (श. १६७६) ५।२१
यशवंतराव मोरे हवालदार–रायगड (श. १६९३) ले. ५९
यशवंतराव वोलेकर (श. १६७६) ५।१९
यज्ञेश्वर दीक्षित (श. १६८३) २८।६१
यादव–तात्या–रामचंद्र लांडे ९५
यादव नामाजी लांडे (श. १६३८) ९४, ९५
येडुर (श. १६७६) ५।१२,२१
येवले ३०।६७
येसजी कुडवे (श. १६२५) १५।३७
येसजी कंक सरनोबत ३०।६७
येसजी मालजी परीट १४४
येसनाक महार–चीरवाडीचा स्रोत मोकासदार १०५
येस भट ३०।७०।७१
येसाजी (श. १६६६) ९०:१३२
येसाजी जाधव (श. १६३३) ले. ७२
येसाजी मकाजी कानडे चौगुला १४८
येसू तेली उंचरे (श. १६२५) १५।३६
येन्हवडे मौजे पृ. १०९

र

रखमाजी संभाजी ढमाल पाटील-असवली ३२।७५,७८
रखमाबाई चासकर ४०
रघुनाथ बावा मंत्री मोकासदार वरद (श. १६९५) ले. ६०
रघुनाथभट कर्वे (टीप) ६
रघुनाथराव कुरुंदवाडकर (श. १७००) ७।२९
रघुनाथराव घनशाम मंत्री (१६८५)ले.५३
रघुनाथराव बाजीराव (श. १६९५) १२४; ८५।१२८; ८६,८७।१२९
रघूजी भोसले (इ. १७५०) ५६
रघोजी पाटील–खडकी ३२।७३
रघोजी पाा महागेर–विंग ३२।७३
रतनसिंग (श. १६८८) ६।२४
रत्नाकर विठ्ठल (श. १६७६) ५।१४
राहरकर जोशी ३०।६५–६७, ७०, ७१
राहर मामला ३०।६५
राक मौजे १४८

राघोजी गायकवाड देशमूख–वीरवाडी (श. १७०३) ६४।१०४
राघोजी बजाजी (श. १७१५) ३।६
राघोजी हिरोजी भिसे (श.१६७६) १४६
राघोपंत (श. १६६६) ९०।१३४
राघोपंत शाळूकर ३
राघो बलाळ (अत्रे गाडकर) ३२।७६,७८
राघोवा उपाध्ये (श. १६७६) ५।१२
राघो हरी कुलकर्णी–जानवळे ३२।७३
राजकोट–मालवण १२७
राजजी थोरात (श. १६३३) १०८
राजणी (श. १६७६) ५।१८
राजपुरी १२७
राजमाची (श. १६२५) १५।३६
राजवाडकर चिमणाजी नारायण (श. १७३८) ४४
राजसबाई–शाहू छ. रक्षापुत्री ७७।११५
राजापूर (श. १६३०–३१–७६) ५।२०; १६, १७।३८, १२७
राजापूरकर (श. १७००) ७।२८
राजाराम छत्र० (श. १६१४–१९) १३।३४; ३३।८१; ४५।१२४
राजुरी (श. १६७६) ५।१८
राज्याबा (श. १७००) ७।२९
राणनाक महार मेटकरी (श. १६५०) १२।३३
राणाबा (श. १६६६) ९०।१३२
राणोजी नाईक देशमूख ३०।७०
राणोजी पाटील जगदाळे–दौंड ३२।७३
राणोजी सुभानजी चांभार १४८
राणोजी रामोजी पाा मोकदम १४८
रानडे बापूजी नारायण रामदुर्गकर (श. १७३८) ५१
राम किसन महंत (श. १६८८) ६।२६
रामचंद्र नाईक (श. १७००) ७।२९
रामचंद्र बलाल आठवले (श.१७३८) ४६
रामचंद्र यादव लांडे पृ. ९५
रामचंद्र विठल गुप्ते पृ. १२४, १२७; ८५।१२८; ८६।१२९
रामजी आच (श. १७१०) ८।३०
रामजी नाईक ३०।६६
रामजी नाा राजाणे (श. १६९३) ले.५९
रामजी पाटील जाधव (श. १७१४) ४१।८६
रामजी फिरंगोजी १४७
रामजी मुकदरे शिपाई (श. १६९७) ले. ६२
रामडेय घाट (श. १६८८) ६।२६
रामदासी वडगांवकर (श. १६७६) ५।१२
रामनगर १२७
रामराव शामजी (श. १६७६) ५।१२
रामाजी गोसावी (श. १६७६) ५।१२
रामाजी गोसावी साबले–सोनई(श.१६१९) ले. ४५
रामाजी नरहर (श. १७००) ७।२८, २९
रामाजीपंत ३०।६५
रामाजीपंत-वीरवाडीचे खोत मोकासे १०५
रामाजी महादेव (इ. १७५०) ५६
रायगड पृ. ४१,१०४; (१६९३–१७३३) ले. ५९, ६१, ७०
रायबाग (श. १६७६) ९; ५।१०, १३, १६,१८,१९,२२
रायभानजी बावा (श. १६३१) १७।३९
रायाजी (श. १६१७) २९।६४
रायाजी काटकर (श. १६५६) ११२
रायाजी तुबाजी (श. १६३३) १०८
रायाजी नाइक ३०।६८

रायाजी पाटील ढमाल, असवली ३२।७३, ७७
रायाजी मलार मोकासा (श. १६३०) ले. ४६
रायापा येघाटे (श. १६५६) ११२
रावेत मौजे पृ. १०९
राहतेकर परशराम खंडेराव (श. १७३८) पृ. ४४, ४९
रुकडी (श. १६७६) ५।१०
रुद्राजी काशी (श. १६५७) ले. ५२
रुस्तुमराव चाबर-सिलेदार (श. १७०२) ३८।८४
रूपराम कटारी जाट (श. १६८८) टीप ६।२५
रूपाई ढमाल-असवली ३२।७४, ७५
रेड्डी किल्ला (इ. १७४७) ५२, ५३
रोहिडकर ३२।७५
रोहिड खोरे ३०।६९, ७१
रोहिलाखान (श. १६३१) ३४।८२
रंगोबा नामाजी (श. १६६८) ९४, ९५
रंगो महादेव (श. १६८३) २८।६२

ल

लखुबा दाजी दाणी (श. १६५६) ८२।१२६
लघाटे गणेशभट (१७३८) ४६
लक्ष्मण गोविंद सारगगडी (श. १६३०) १६।३८
लक्ष्मण दिनकर (टीप) ६
लक्ष्मी-शाहू छ. रक्षा ११५
लाला दिवट्या (श. १७३८) ४४, ५१
लोकूर (श. १६७६) ५।१५, २०
लोहसिंगे पृ. १२४; ८६।१२९
लोहारे (श. १६१७,-३०,-९१) ले. २९। ४९।५७; पृ. ६३, ९२, ९९
लोहोम-निरथडी ३२।७५
लंबोदर जोसी (श. १६७९) ३०।६५; ३१।७२
लांडे डोणजेकर (श. १६३८) ९३
लांडे देशपांडे वंशावळ ९५
लिंगनूर (श. १६७६) ५।१५, २२
लिंगापा राजमाने (श. १६५६) ११२
लिंगो आपाजी (श. १७००) ७।२८
लिंगोजी पाटील लोंढे-राजेगांव ३२।७३
लिंगोजी भिसा १४७, १४९
लिंबाजी (श-१६६६) ९०।१३२
लिंबाजी जिनगर (श. १६५६) ११२

व

वखतसा (श. १७१४) २।३
वज्रचवर्डे (श. १६७६) ५।१९
वडकी (श. १६०३) ४०
वडगांव (श. १६७६) ५।१९; ३०।७१; ३२।७३
वडोली-निंबेश्वर, -भिकेश्वर (श. १६४९) ३५।८३
वणजवाड (श. १६१७) ५।१५
वणपुरी करेपठार (श. १६५६) ८२।१२६; ८३।१२७
वरदा (श. १६३२) ९५
वरदा घाट (श. १७१६) ले. ६९
वरंद मौजे ता बीरवाडी (श. १६३२-१७३३) ले. ५१-७१
वसई (श. १६८८. इ. १७३९) ६।२५ टीप; पृ. ५३
वसगडे (श१६७६) ५-१४
वाई (श. १६१७) २९।६३, ६४; ३२। ७५, ७७; पृ. १२७
वाईफले (श. १६७६) ५।१९

वाकी (श. १६९३) ले. ५९
वाघोजी तुकोजी झांबरे पाटील–पुणें ३२।७३
वाघोजी पिंपोरीकर (१६६६) ९०।१३४
वाघोजी येसाजी जगधाप १४८
वाघोजी हिरोजी भिसे १४७
वाघोली (श. १६७६) ५।१९
वाक्षरयेत (श. १६७६) ५।१८
वाठार (शिरवळ) १०९
वाडी (श. १६७६) ५।१५–१७
वामनशास्त्री (श. १६८३) २८।६२
वाराणसी (श. १६१७) २९।६५–यात्रा ७३; (श. १६४७) पृ. १११
वालणखोरे (श. १६८७) ले. ५५
वाल्हे ७७।११५
वासद (श. १७१४) २।५
वासुदेव अनंत–मुतालीक (१६९२) ले.५८
वासुदेव नारायण हवालदार (श. १६७६) ५।१३, २२
वासुदेवपंत दामले (श.१७००) ७।२९
वासंवे (श.१६७६) ५।१२
वाळुंज ३२।७३
विठल गंगाधर मामलेदार–वाई (श. १७७३) ४४।८८
विठलपंत फडणीस (श.१७४१) ४३।८८
विठलभट ३०।६७, ६८
विठल येशवंतराव पोतनीस (श. १६७६) ५।१३
विठल शेशाद्री (श. १७००) ७।२७
विठलसेट (श. १६१७) २९।६३
विठल दादाजी गुप्ते (श. १७०३) ८१। १२५; ८२।१२६; ८३।१२७; ८४। १२८; ८७।१२९; ८८।१३०; ८९। १३१; पृ. १२४
विठोजी संताजी रणनवरे १४८
विचित्रगड ३२।७६
विजापूर (श. १६७९) ३१।७२
विठोजी (श. १६५२) ३२।७२
विठोजी थोरात (श. १६४०) १४।३५
विठोजी नाईक शितोळे देशमूख ३२।७४
विठोजी लांडे डोणजेकर (श. १६३०) ९३
विठोजी शिंदे (श. १६१३) ३३।८१
विठोजी सालुखा–दंडाराजपुरी(श.१७१६) ले. ६९
विठोजी सूर्याजी पाटील ढमाल–आसवली ३२।७३–७९
विनायेक दीक्षित पटवर्धन (श. १६७३–७४) २१।२३।२६।५७, ५८, ६०
विन्हेरे (श. १६३०) १६।३८
विरली (श. १६७६) ५।१९
विरूपाक्ष शामजी (श. १७००) (टीप) ७।२८
विरुबाई दासी छ० (श. १६६१) पृ. ११४–११६
विष्णु नरहर इनामदार–भेंडाले (श.१७००) ३७।८४
विष्णु विश्वनाथ (श. १७०५) ले. ६८
विसापूर (श. १६७३) ४१
वीरभद्रदेव (श. १६७६) ५।१२
वीरेश्वरभट त्रिंबकभट चित्राव (श.१६५१) ले. ४८
वीरेश्वरभट देवभट महाबलेश्वरकर (श. १६२४) ले. ४७
वेणुपूरी ३०।६९
वेरगल (श. १७००) ७।२९
वेलापूर (श. १६७६) ५।२०
वेळवंडखोरें ३०।६९

वैराटगड प्रा कऱ्हाड (श. १६३८) ९३
वंदन प्रा कऱ्हाड (श. १६३८) ९३
विंग तर्फ निरथडी ३०।६६; ३२।७३,८०
व्याघ्रगड (श. १६३०) १६।३७, ३८; १७।३९
व्यंकाजी रामचंद्र कुलकर्णी–मंगळवेढें (श. १६४७) ११२

श

शहाबाग–शहाजी पृ. ११७
शहाजी भोसले (श. १७०३) ८८।१३०; ८९।१३१
शहाजी राजे ३२।७४,१०९
शामजी गोसावी सायले–सोनई(श.१६१९) ले. ४५
शामजी रघुनाथ (श. १६३०) १६।३८
शामजी रघुनाथ कुळकर्णी केंजळे १४८
शामजी लिंगोजी देशपांडे (श. १६१७) २९।६३, ६४
शाम जोशी, राइरकर (श.१६७९) ३१।७२
शामराव भिवराम कमाने (श. १६७६) ५।११
शामल (श. १७३३) ७०।१०४
शाळूकर पृ. २
शाहापूर (श. १६७६) ५।११
शाहू छ० (श.१६१३) ३५।८३; ३९।८५; (श.१६५३)पृ. ९,४१,१०४, ११०, ११५, ११६, १२४; ३०।६९; ८१। ८२।१२५, १२६
शाहू छ० दुसरा (श. १७०३) १०३
शिदोजी पा। पाटोळा–जानवेल ३२।७३
शिदोजी पाटील–भणगर खोखडी ३२।७३
शिरगोपी (श. १६७६) ५।१७
शिरवल ३२।७५,१४८
शिरहटी (श. १६७६) ५।१०
शिवगंगा पृ. ११७
शिवछत्रपती–ताराबाई पुत्र (श. १६२४) ले. ४७
शिवजी (श. १६१७) २९।६३
शिवजी पाटील जगथाप–पेडगांव ३२।७३
शिवनेरी–शिवाई (श. १७३८) ४९
शिवराम गोपाळ (श. १६७८) ७९।११७
शिवरामभट गणेशभट शालिग्राम (श. १६४१-५३) पृ. १०९, ११०
शिवरामभट चित्राव ९।३१
शिवाजी नीलकंठ खोत मोकसदार, बीरवाडी पृ. १०५
शिवाजी बल्लाळ जोशी ९
शिवाजी राजे ९४
शिवाबाई (श. १७३८) ५०
शेलूकर (टीप) पृ. ७
शंकरराव रोहिडकर (श. १६१३) ३३।८१
शंकराचार्य (श. १६७६) ५।१०
शंकराजी केशव फडके (इ. १७४६) पृ. ५३, ५४
शंकराजी नारायण पंतसचीव पृ. १२४
शंकराजी महादेव(इ. १७५०) पृ. ५६
शेंड्ये राघोपंत (श. १७३८) पृ. ४६
शिंद ३०।७१
श्रीनिवास गंगाधर प्रतिनिधी (श. १६८७) ले. ५५
श्रीनिवास परशराम प्रतिनिधी (श.१६४५–५६–५७)३५।८३;८३।१२६;ले. ५२
श्रीनिवास शामराव (श. १७१४) ४०।८६
श्रीरंगपट्टण (श. १७०३) ८९।१३२।१३४
श्रीवर्धन (श. १६२५) १५।३६

स

सकवारबाई भोसले छत्र. ११५,११६

सखाराम परांजप्ये (श. १७३८) ५१
सखाराम बापू १५०
सखोजी सिंदे (श. १६२५) १५।३६
सखो नरसिंह (श. १६७६) ५।२२
सखंभट ३०।६९
सगुणाबाई भोसले छत्र. ११५,११६
सटवोजी भोसले (श. १७००) ७।२७
सटवोजी पाटील मोकदमपणदरे ३२।७७
सदाशीव दामोदर (इ. १७५०) ५६
सदाशिव धोंडो दप्तरदार (१६७६) ५।२२
सदाशिव बाबाजी (श. १६७६) ५।२०
सदाशिव महिपत लांडे ९५
सदाशिव मानकेश्वर (श. १७३८) ५१
सदाशिवराव भाऊसाहेब पेशवे (इ.१७४६) पृ. ५२-५४
सदासीव-शिण्या (श. १७३८) ४६
सपनाजी कारवाडी (श. १६५६) ११२
समडोळी (श. १६७६) ५-१४
सयाजी कुदल्या १०४
सयाजी गायकवाड देशमूख (श. १६९०) पृ. १०५; ले. ५६।५८।५९।६१।६२
सयाजी नीलकंठ (श. १६५७) ले. ५२
सयाजी रामाजी गायकवाड (श. १७३३) ले. ७८ देशमूख पृ. १०८
सयाजी शिवाजी गुजर ४१
सयाजी साबाजी गायकवाड देशमूख चीरवाडी (श. १६८७) ले. ५३
सर्जापूर प्रा कम्हाड (श. १६३८) ९३
सरांटी (श. १६७६) ५।१८
सलगरे (श. १६७६) ५।१९
ससेवाडी १०४
सहस्रबुद्धे मोरो विनायक (श.१७३८)४४
सागरगड (श.१६३०) १६।३८
साठहात ३०।७१
साठे दिनकरपंत नाना (श.१७३८) ४६
सातारा (श. १६५०-६६) १२।३३;९०। १३२,१३४;(श.१६९१) पृ. ५७;३०। ७०; ९४, १०४, १२७-(श.१७४१) ४१।८९; ४३।८७; १५०
सादपा लाळे (श. १६५६) ११२
साबाजी शेटे (१६१७) २९।६३-६५
साबाजी घाटगे (श. १६७६) ५।२०
साबाजी गायकवाड देशमूख अदिकारी -चीरवाडी (श. १६३२-५७) ९७-१०७
सावरदरी-चाकण पृ. १२४; ८४।१२८
सावर्डे (श. १६७६) ५।१२,१७,१९,२२
सावलवाडी (श. १६७६) ले. ५।१३
सावाई आवा (श. १६६६) ९०।१३२
सावित्रीबाई भोसले छत्र. पृ. ११४,११५
सावित्री आवा (१६६६) ९०।१३२-३४
सावंतवाडीकर (इ. १७४७) ५२,५३
सासवड (श. १६८९,१७०३) ११।११; ७९। ११७; ८९।१३१।१३३; १४८
साळवे ३०।६९
सिदोजी जुंझारराव (श. १६१३) ३३।८१
सिदोजी थोरात (श.१६७६)५।१४-१६
सिदोजी पडाळे (श. १६५६) ११२
सिधोजी पाटणे (श. १६३३) १०८
सिधनाथवाडी (श. १६१७) २९।६३
सिद्धेश्वर ३०।७१
सिपूर (श. १६७६) ५।१५,२०
सिरगाव (श. १६७६) ५।१६,१८
सिरगूर (श. १६७६) ५।१९
सिरसोजी फिरंगोजी खीरसागर न्हावी १४८
सिरहटी (श. १६७६) ले. ५।११-१८
सिराढोण (श. १६७६) ५।१९
सिवणा भीमपा माळी (श.१६५६) ११२

सिवद्या ३०।६९
सिवभट ३०।६८, ६९
सिवरी मौ १४७
सीवराम बावा (श. १७००) ७।३०
सिवाजी डुबल (श. १६७६) ५।१३
सिवाजी दामोधर (श. १६३०) १६।३८
सिवाजी बलाल (श. १६७६) ५।१०
सिवाजी भोसले (श. १६७६) ५।१८; ३०।६७
सिवाजी हरी (श. १६७६) ५।१४
सुजाउद्दौला (श. १६८८) टीप ६।२४
सुदर्शनदास बैरागी (श. १७३८) पृ.४४
सुधागढ (श. १६२५) १६।३६
सुपे (१६७४) ११; पृ. १२७ २८।६१; ३२।७७; २६।६०,८३,८९;१४७
सुबनाक रायनाक १४८
सुभानजी आटोले (श.१६४०) १४।३५
सुभानजी चव्हाण (श. १६१३)३३।८१
सुभानजी (श. १६१७) २९।६३
सुभानजी बेडा (श. १६६६) ९०।१३३, १३४
सूरजमल जाठ (श. १६८८) ६।२४,२७
सूर्यराव पिसाळ दे०स ६३
सूर्याजी (श. १६६६) ९०।१३२-३४
सूर्याजी (श. १६१७) २९।६४
सूर्याजी पाटील ढमाल-असवली ३२।७२-७८
सूर्याजीराव दुदुसकर-स्रोत पृ. १०४
सुलतानजी निंबाळकर (१६४०)१४।३५
सुसरे (श. १७०३) ८८।१३०; ८९।१३१
सेखजी (श. १६१७) २९।६४
सेखोजी थोरात, मोकासदार पाा आकोले (श. १६३०) ले. ४६
सेडवाल (श. १६७६) ५।१५, २९
सेटसाल (श. १६७६) ५।१८
सेवगांव पाा पृ. १२४; (श. १७०३) ८८।१३०; ८९।१३१
सेवता घाट (श. १६३२) ले. ५१
सैद आराई इजारदार-दंडा राजपुरी (श. १७१६) ले. ६९
सोनई क्रो-नेवासे (श. १६१९) ले. ४५
सोनजी पाटील पिसाळ (श. १६१७) २९।६३, ६४
सोन सावंत (श. १६२५) १५।३६
सोनी (श. १६७६) ५।१४
सोनोपंत आबा (श. १७१४) २।४, ५
सोमाजीराव यशवंतराव काकडे १४८
सोमुर्डी-करेपठार ३२।७३
सोळशी-वाई ३२।७७
संकेश्वर (श. १७००) ७।२७
संगमनेर ३०।६७
संगमेश्वर (श. १६३०) १६।३८
संगाप्पा राजमाने (श. १६७६) ५।२०
संताजी (श. १६६६) ९०।१३४
संताजी कदम (श. १६४०) १४।३५
संताजी सिंदे (श. १६७६) ५।१९
संध्याभट (श. १६७६) ५।१२
संभाजी घोरपडे (श. १६७६) ५।१८
संभाजी छ. पृ. ९४
संभाजी (श. १६१७) २९।६३
संभाजी दत्ताजी पाटील ढमाळ-असवली ३२।७४, ७५
संभाजी रखमाजी ३२।७५
संभाजी संताजी जरत्नाप १४८
सांगली (श. १६७६) ५।११-१८
सांगवी ३०।६७
सांवर्डे (श. १६७६) ५।१३
सांवलवाडी (श. १६७६) ५।२१

सांवली (श. १६७६) ५।१५, १७

सिंदान देशपांडे ३०।६९

सिंहगड–कोंढाणा (श. १६३८) ९४; १३।३४; ३०।६७; ७८।११७

सुंदरगड (श. १६३१) १७।३९

सेंदूरजने बुदरुख (श. १६१७) २९।६३

सोंधेकर (इ. १७४७) ५३

ह

हडपसर ता॥ हवेली (श. १६५१) ले. ४८

हणजे (श. १७००) ७।२७

हणमंतराव सावंत (श. १६७६) ५।१३

हरजी (श. १६६६) ९०।१३२

हरजी भिसा पाटील १४९

हरजी शेटे (श.१६१७) २९।६३,६४

हरभट ३०।६७–६९, ७१

हरभट हरशे (श. १६८३) २८।६१

हरी चिंतामण पटवर्धन दीक्षित (टीप) ७

हरिडेकर (श. १६५६) ९०।१३४

हरी दामोदर (श. १७५०) ५६

हरीपंत (श. १७००) ७।२८

हरिपंत देवस्थळे १५०

हरोली (श. १६७६) ५।१९

हलर्ण (इ. १७४६) ५३

हलुयाळ १२७

हवेली प्रां. पुणें (श. १६५१) ले. ४८

हाटकरराव पानगावकर ३२।७४

हातनूर (श. १६७६) ५।१०

हातनोली (श. १६७६) ५।१०, १६, २०

हिरडस मावळ (श. १६७९) ३०।६५, ६६, ७०, ७२

हिरेखान मंत्री यांचा सौत कारभारी १०५

हुकेरी (श. १६७६–१७००) ५।९–११, १३, १४, १७, २१; ७।२७–२९

हुमगांव ३०।६६

हैदर (श. १७००) (टीप) ७।२८

हैबतजी रामजी तावरे १४८

हैबतराव (श. १७०३) ८९।१३१,१३३

होनाजी अनंत (श. १६४०) १४।३५

होनाजी शेळका चौगुला बोरीव्याळ ३२।७३

होल १४८

हंसाजी (श. १६६६) ९०।१३२, १३३

हिंगणगांव (श. १६६६,७६–१७०३) ५।११; ८९।१३१; ९०।१३४

हिंगणी चेरडी ३२।७३

हिंदुराव घोरपडे सर लष्कर (श. १६१३) ३३।८१; (इंदुराव०) (श. १६२५) १५।३६; ममलकतमदार (श.१६५०) ३६।८३

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ-पुरस्कृत-ग्रंथमाला

(१) मठगांवचा शिलालेख आणि ब्राह्मण सामंत राजवंश (पृ. २४३–रा. ध. वा. अ. वांचेडेकर. रु. २ व रु. १०१४)

(२) पर्णालपर्वतग्रहणाख्यानम् (पृ. ५०–कै. स. म. दिवेकर. रु. ०१० व ०८)

(३) श्री शिवभारत (मूळ व मराठी भाषांतर–पृ. ५८९ मूल्य रु. ६ व ५०१२)

(४) शिवचरित्रप्रदीप (पृ. ३२५–कागदी व कापडी. रु. ३॥ व ४ आणि रु. ३।व३॥)

(५) हिंदी शिल्पशास्त्र भाग १ ला. (पृ. २००–कै. रा. सा. रु. वि. वझे रु. ३ व रु. २)

(६) शिवकालीन जंत्री शके १५५१–१६५० (पृ. २००–कै. ग. स. खरे रु. ५)

(७) साधन–चिकित्सा (पृ. ३२०–वा. सि. चेन्द्रे. रु. ३॥ व रु. ३)

(८) ऐतिहासिक पोवाडे (पृ. ६१५–य. न. केळकर. रु. ३ व रु. २॥)

(९) वाठारकर निंबाळकर–इतिहास (पृ. ३०० रु. १॥ व १०३०३)

(१०) भूतेश–आख्यान (पृ. ७५. ०१२ व ०१०)

(११) कऱ्हाड, (पृ. ५४–श्री. य. रा. गुप्ते, बी. ए. ०८)

(१२) ऐतिहासिक प्रस्तावना (पृ. ६००–कै. वि. का. राजवाडे रु. ३ व २०६ ०६)

(१३) राजवाडे यांचे संकीर्ण निबंध (पृ. २९१ श्री. शं. ना. जोशी रु. २ रु. १॥)

(१४) राजवाडे संकीर्ण निबंध भाग ३ रा. (पृ. २८० श्री. शं. ना. जोशी २व१०१४)

(१५) (१६) प्रकाशित व्हावयाचे आहेत.

(१७) पुरंदरे–दप्तर, भाग २ रा. उत्तर पेशवाईतील पत्रव्यवहार (रु. ३ व रु. २॥)

(१८) The Deliverance or the Escape of Shivaji the Great from Agra (R. S. G. K. Deshpande रु. ३ व रु. २॥)

(१९) लोककथा, पुस्तक १ लें (शं. ग. दाते कापडी, कागदी रु. १॥ व रु. १, १। व ०१४)

(२०) पानसे घराण्याचा इतिहास (कै. रा. ब. पानसे रु. ३ व रु. २॥)

(२१) कै. वासुदेवशास्त्री खरे–चरित्र (श्री. दा. मो. भट रु. २॥ व रु. २।-)

(२२) लोककथा भाग २ रा. (पृ. ८०–श्री. शं. ग. दाते रु. १०८ व १०४ व १०४व०१४)

(२३) संपूर्ण भूषण (पृ. २३०–श्री. रा. गो. काटे–रु. १०८ व १०४)

(२४) शिवचरित्रसाहित्य खंड ३ रा (शं. ना. जोशी व ग. ह. खरे पृ. २८२–रु. ३ व रु. २०८)

(२५) राजधानी रायगड (पृ. १६४–श्री. वि. वा. जोशी रु. १ व ०१२)

(२६) Shivaji (pp. 410–C.V. Vaidya Rs. 3 and Rs. 2–8–0)

(२७) आळंदी (पृ. २०–श्री. ग. ह. खरे ०२)

(२८) मठगांवचा शिलालेख : कुडाळप्रांतेतिहास (पृ. १६५ वालावलकर रु. १०२ व ०१२)

(२९) पुरंदरे दप्तर भाग ३ रा (पृ. २५०–श्री. रु. वा. पुरंदरे ३ रु. व रु. २०८)

(३०) मध्वमुनीश्वराची कविता (पृ. २५८–श्री. कै. प्र. त्र्यं. गुद्धी ३ व २०८)

(३१) मराठ्यांच्या उत्तरेकडील मोहिमा (पृ. ९०–श्री. वि. गो. दिघे रु. १ व ०१२)

(३२) वेदस्तुति आणि स्फुट कविता (कृष्णदयार्णवकृत)–(किं. ०१२ व ०१०)

(३३) ज्ञानप्रदीप (पृ. १२५–प्रो. द. वा. पोतदार रु. १ व ०१२).

(३४) पेशवाईच्या सावलींत (पृ. ४००–श्री. ना. गो. चापेकर किं. रु. ४ व ३.)

(३५) मूर्तिविज्ञान (श्री. ग. ह. खरे–पृ. २५०, ९४ चित्रें, मूल्य रु. ३०८ व ३).

(३६) आठल्ये घराण्याचा इतिहास–वि. वा. आठल्ये पृ. ४४० ३॥–३.

(३[illegible] [illegible] व १६२ किं. १–०१४

भारत–इतिहास–संशोधक–मंडळ–स्वीय–ग्रंथमाला

* ह्या खुणेचे ग्रंथ मुंबई सरकारानें प्राथमिक व दुय्यम शाळांच्या पुस्तकालयासाठीं मंजूर केले आहेत. ‡ हें पुस्तक शैक्षणिक (training) संस्था व शिक्षक-ग्रंथालयें यांसाठीं मंजूर झालें आहे. त्रैमासिकाच्या फुटकळ अंकास रु. १॥

१ अहवाल (शके १८३२) ३
२ ,, (शके १८३३) ५
३ सुवंत विचार(कै.वि.का.राजवाडे)१०
४ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३४) ५
५ मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड १२ (कै.वि.का.राजवाडे)१०८
*६ प्रथम संमेलन वृत्त(शके १८३५)०१२
*७ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३५) ६
*८ द्वितीय संमेलन वृत्त(शके १८३६)३
*९ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३६) ३
*१० मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड २० (शिवकालीन घराणीं) ३
*११ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३७) ६
*१२ तृतीय संमेलन-वृत्त(शके १८३७)३
*१३ मुकुंद–महाभाष्य (संस्कृत) ०८
*१४ ग्रंथराज (दासोपंत) ०८
*१५ स्फुट प्रकरणें भाग १ ला ०१२
*१६ स्फुट प्रकरणें भाग २ रा ०१२
***मंडळ–त्रैमासिक** प्रत्येक पुस्तक ३
*१७ वार्षिक इतिवृत्त(शके १८३८) ३
१८ चतुर्थ-संमेलन-वृत्त (शके १८३८)३
*१९ राजवाडे-खंड-स्थलसूची ४
*२० पंचम संमेलन-वृत्त (शके १८३९)३
२२ चंद्रचूड–दप्तर–कला १ ३
२३ महाराष्ट्र–सारस्वत (संपलें) १०
२४ षष्ठ संमेलन-वृत्त (१८४०) ४
२५ सप्तम संमेलन-वृत्त (१८४१) ३
२६ संशोधकाची छोटी जंत्री ०४
२७ प्रदर्शन परिचय ०४
*२८ फारसी पत्रव्यवहार ५
२९ फार्सी–मराठी कोश ४
३० शिवचरित्रसाहित्य खंड १ ला १०८
३१ Historical Miscellany १
३२ पुरंदरे-दप्तर भाग १ ४
३३ शिवचरित्रसाहित्य सं. २ रा ४
३४ दक्षिणच्या मध्ययुगीन इतिहासाचीं साधनें खंड १ ला २
३५ ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य सं.१,२
३६ राजाराम–चरितम् १०८
३७ मंडळांतील नाणीं १
†३८ शिवचरित्रसाहित्य खंड ४ १०८
३९ गोवळकोंड्याची कुत्बशाही रु. ४
†४० ऐतिहासिक फारसी साहित्य खंड १ ला. १०८
†४१ दक्षिणच्या मध्ययुगीन इतिहासाचीं साधनें खंड २ रा. २
†४२ ऐतिहासिक संकीर्ण सा.खंड२ १०८
४३ मंडळ चित्र ग्रंथ चित्रें २० ०८
४४ शिवकालीन पत्रसारसंग्रह सं.३ २॥
‡४५ विजयनगर स्मारकग्रंथ ४
†४६ ऐतिहासिक फारसी सा.खंड२ १०८
४७ शिवचरित्रसाहित्य सं. ६ १०८
†४८ मराठ्यांच्या सत्तेचा उत्तरे- [illegible]
[illegible]
५२} शिवचरित्रवृत्तसंग्रह २ व ३ रा
†५३} खंड : फार्सी विभाग प्रत्येकीं १०४
५४ पुणें नगर संशोधन–वृत्त खंड १
५५ शिवचरित्रसाहित्य खंड ८ १०८
५६ ऐ. संकीर्ण साहित्य खंड ४ २

टीप–ट. ह. व बंगी, व्ही. पी. वगैरे खर्च निराळा पडेल. † हा ग्रंथ त्रैमासिकांत भागशः प्रसिद्ध झाला आहे. ४०–४२,४६,४८,५१,५३ स्वतंत्रहि मिळतात.

Library IIAS, Shimla
MR 954.792 B 469.IV A-B 469.VI
00008967